

**Hallituksen esitys Eduskunnalle yhdistyslaiksi sekä eräksi
siihen liittyviksi laeiksi**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esitys sisältää ehdotuksen aatteellista yhdistystoimintaa koskevaksi yhdistyslaiksi, jolla korvattaisiin nykyinen, vuodelta 1919 oleva laki yhdistyksistä. Lailla annettaisiin hallitusmuodon 10 §:ssä edellytetyllä tavalla säännöksiä yhdistymisvapauden käyttämisestä.

Uudistuksen tavoitteena on saattaa yhdistymisvapauden sääntely vastaamaan nykyaikaisen yhdistys- ja järjestötoiminnan vaatimuksia, laajentaa yhdistysten mahdollisuuksia järjestää sisäiset toimintamuotonsa parhaiten vastaamaan yhdistysten omia tarpeita sekä edesauttaa kansanvaltaisuuden periaatteen kannalta perusteltujen menettelytapojen käyttöönottoa yhdistyksissä.

Yhdistyslain soveltamisala säilyisi nykyisellään. Lakia sovellettaisiin aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten perustettuun yhdistykseen. Soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät niin sanotut taloudelliset yhdistykset, erityislainsäädäntöön perustuvat yhteisöt ja uskonnolliset yhdyskunnat. Sotilaallisiksi katsottavat yhdistykset olisivat edelleen kokonaan kiellettyjä ja niin sanottuja ampumayhdistyksiä saisi perustaa vain viranomaisen myöntämällä luvalla.

Yhdistyksen jäsenten kansalaisuusvaatimuksia lievennettäisiin niin, että yhdistyksen perustamiseen ei enää vaadittaisi viranomaisen lupaa, vaikka jäsenistä yli kolmasosa olisi ulkomaalaisia. Niin sanotuissa valtiollisissa yhdistyksissä, joita ovat lähinnä poliittiset puolueet, voisivat jäseninä olla paitsi Suomen kansalaiset myös sellaiset toisen pohjoismaan kansalaiset, joilla on kotipaikka Suomessa.

Yhdistyksille annettaisiin mahdollisuus ottaa käyttöön nykyistä monipuolisemmin erilaisia, yhdistysten tarpeisiin soveltuvia päätöksentekemuotoja. Yhdistyksen jäsenet käyttäisivät edelleen päätösvaltaansa yleensä yhdistyksen kokouksessa. Päätösvalta voitaisiin myös us-

koa yhdistyksessä valituille valtuutetuille. Näiden lisäksi voitaisiin kaikentyyppisissä yhdistyksissä vastaisuudessa päätöksentekemuotona käyttää niin sanottua jäsenäänestystä. Tavallisissa yksityishenkilöistä koostuvissa yhdistyksissä tämä ei nykyisellään ole mahdollista. Liitoissa päätökset voitaisiin tehdä myös niin sanotussa liittoäänestyksessä, jossa äänioikeus on liittoon suoraan tai jäsenyhdistysten kautta kuuluvilla yksityishenkilöillä, ei sen sijaan liiton jäsenyhdistyksillä. Jäsenäänestys ja liittoäänestys toimitettaisiin joko erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postiäänestyksellä. Postiäänestyksellä ei päätöksiä tähän mennessä ole voitu yhdistyksissä tehdä. Jäsenäänestyksen tai liittoäänestyksen mahdollistavasta sääntöjen muuttamisesta voitaisiin päättää tavanomaisella enemmistöpäätöksellä. Jäsenäänestystä ja liittoäänestystä varten yhdistyksessä olisi hyväksyttävä säännöistä erillinen äänestys- ja vaalijärjestys.

Vaaleista lakiin otettaisiin nykyistä tarkemmat säännökset, joissa enemmistövaalitapa ja suhteellinen vaalitapa asetettaisiin periaatteessa tasavertaisiksi. Lisäksi suhteelliseen vaaliin siirtymistä helpotettaisiin melko olennaisesti nykyisestä niin, että muutoksen toteuttamiseen riittäisi yhdistyksen kokouksen enemmistön kannatus. Tällä hetkellä suhteelliseen vaaliin siirtyminen vaatii käytännössä useissa tapauksissa jopa yksimielistä päätöstä.

Sääntöjen muuttamista helpotettaisiin myös muutoin kuin edellä mainitussa vaalitapakysmyksessä. Niin sanottu jäsenelle vakuutetun erityisen edun suoja sekä jäsenen yhdenvertaisuuden periaate estävät nykyisin monessa tapauksessa sellaiset sääntöjen muutokset, jotka olisivat olosuhteiden muuttumisen seurauksena yhdistyksissä tarpeellisia. Ehdotuksen mukaan vaalin toimittamistapaa, jäsenen äänimäärää, toimelimen kokoonpanoa sekä jäsenmaksu- tai

muuta maksuvelvoitetta koskevat sääntömuutokset olisivat toteutettavissa, vaikkei muutokselle saadakaan niiden jäsenten suostumusta, joiden erityiseen etuun tai yhdenvertaisuus yhdistyksessä puututaan.

Kaikissa yhdistyksissä pakollinen toimielin olisi edelleen hallitus. Hallitukseen tulisi kuulua vähintään kolme jäsentä, kun se nykyisin voi olla yksijäseninenkin. Hallituksen jäsenille asetetuista kansalaisuusvaatimuksista luovutettiin lukuunottamatta valtiollisia yhdistyksiä. Samalla kuitenkin asetettaisiin vaatimus, jonka mukaan hallituksen puheenjohtajalla ja vähintään puolella muista jäsenistä olisi oltava kotipaikka Suomessa. Lakiin otettaisiin vielä eräitä nykyistä yksityiskohtaisempia säännöksiä hallituksen jäsenten ja yhdistyksen toimihenkilöiden esteellisyydestä sekä vahingonkorvausvelvollisuudesta.

Yhdistyksen purkautumista ja lakkauttamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan myös tarkistettavaksi. Pitkään toimimatta ollut mutta purkautumatta jäänyt yhdistys voitaisiin tuomioistuinteitse julistaa purkautuneeksi yhdistyksen jäsenen tai muun asianomaisen hakemuksesta. Yhdistyksen lakkauttamisedellytyksiä tiukennettaisiin jonkin verran. Oikeus määrätä yhdistys väliaikaiseen toimintakieltoon ennen lak-

kauttamismenettelyä siirrettäisiin hallintoviranomaisilta tuomioistuimelle.

Yhdistysten rekisteröintiä pyritään yksinkertaistamaan ja nopeuttamaan määrittelemällä nykyistä tarkemmin rekisteröinnin edellytykset laissa sekä luopumalla muun muassa kokouspöytäkirjojen liittämisestä rekisteri-ilmoitukseen. Lakiin ehdotetaan myös otettavaksi säännös sääntöjen ennakotarkastuksesta, jota rekisteriviranomainen nykyisinkin suorittaa, mutta jolle ei ole voitu säännösten puuttuessa antaa sitovaa vaikutusta.

Esitykseen sisältyvät myös ehdotukset laeiksi eräiden toimintansa lopettaneiden yhdistysten poistamisesta yhdistysrekisteristä sekä niin sanotun ulkomaalaisrajoituslain muuttamisesta.

Tarkoituksena on, että lait tulevat voimaan niiden hyväksymistä ja vahvistamista seuraavan kalenterivuoden alusta. Lainuudistuksen rakentuessa pääasiassa vallitsevien oikeusperiaatteiden varaan ja säännösten ollessa suurelta osin tahdonvaltaisia lakien voimaantulo ei aiheuttaisi yhdistyksille välttämättä tarvetta sääntöjen muuttamiseen. Poikkeuksena tästä olisivat niin sanotut ulkomaalaisyhdistykset, joiden kohdalla vastaisuudessa luovutettiin toiminnan luvanvaraisuudesta.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	4	8 luku Yhdistyksen lakkauttaminen	65
1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys	4	9 luku Yhdistysrekisteriin merkitseminen	69
1.1. Yhdistystoiminta Suomessa	4	10 luku Rekisteröimättömät yhdistykset ..	77
1.2. Tavoitteet	7	11 luku Erinäisiä säännöksiä	79
1.3. Keinot	8	12 luku Voimaantulo ja siirtymäsäännökset	80
2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu	14	1.2. Laki eräiden yhdistysten poistamisesta yhdistysrekisteristä	82
2.1. Nykyinen oikeustila	14	1.3. Laki ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita annetun lain 2 §:n muuttamisesta	83
2.1.1. Yhdistymisvapaus perusoikeutena ..	14	2. Tarkemmat säännökset	84
2.1.2. Kansainväliset sopimukset ja yhdistymisvapaus	16	3. Voimaantulo	85
2.1.3. Voimassa oleva lainsäädäntö	17	LAKITEKSTIT	85
2.2. Yhdistysoikeudesta muissa pohjoismaissa ..	19	1. Yhdistyslaki	85
2.3. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	20	2. Laki eräiden yhdistysten poistamisesta yhdistysrekisteristä	97
2.3.1. Aikaisemmat uudistusehdotukset ..	20	3. Laki ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita annetun lain 2 §:n muuttamisesta	97
2.3.2. Ehdotuksen valmisteluvaiheet	21	LIITE	
3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	22	Rinnakkaisteksti	99
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	22		
1. Lakiehdotusten perustelut	22		
1.1. Yhdistyslaki	22		
1 luku Yleisiä säännöksiä	22		
2 luku Yhdistyksen perustaminen	27		
3 luku Jäsenyys	29		
4 luku Päätösvalta	35		
5 luku Päätöksenteko	38		
6 luku Yhdistyksen hallinto	56		
7 luku Purkautuminen	63		

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

1.1. Yhdistystoiminta Suomessa

Ensimmäisiä järjestöjä Suomessa lienevät jotkut erämiesten järjestöt, joita esiintyi keski-ajalla. Niiden tarkoituksena lienee ollut keskinäisten riitojen estäminen ja turvan antaminen vieraita tunkeilijoita vastaan. Tunnetuimpaan, pirkkalalaisten järjestöön kuului myöhäiskeskiajalla laajalta alueelta erämiehiä, joilla oli etuoikeus metsästyksen, lappalaisten verottamiseen ja kauppaan koko Ruotsin valtakuntaan kuuluneessa Lapissa.

Ammattikuntalaitos, joka juurtui Suomeen 1500-luvulla, on tärkeä osa järjestötoiminnan historiaa, vaikka ammattikunnat olivatkin tämän päivän käsittein arvioiden luonteeltaan julkisoikeudellisia yhdistyksiä. Ammattietujen valvomisen ohella kuului ammattikunnille myös sosiaalisia, uskonnollisia ja poliittisia tehtäviä. Ammattikuntiin kuuluminen oli tiettyjen elinkeinojen harjoittajille pakollista. Kiinteänä organisatorisena kokonaisuutena ammattikunta kuitenkin on ollut järjestötoiminnan edeltäjä. Ammattikuntalaitos kumoutui lopullisesti vasta 1800-luvulla.

Valtiollisessa elämässä oli vapauden ajalla 1700-luvulla silloisilla valtiopäivien ryhmillä, hatuilla ja myssyillä, suuri merkitys. Nämä eivät kuitenkaan olleet puolueita tämän päivän merkityksessä vaan lähinnä vailla kiinteää organisaatiota olevia valtiopäiväryhmiä. Nykyisten yhdistysten suoranaisia edeltäjiä olivat sitävastoin 1700-luvulla perustetut klubit ja seurat. Niillä oli usein yleväksi määritelty tarkoitus, joskin käytännössä niiden tärkeimpänä tehtävänä lienee ollut tarjota jäsenilleen ajanvietettä. Monet niistä olivat salaseuroja. Kustavilaisen ajan yhdistyksistä on syytä mainita vuonna 1770 H.G. Porthanin ympärille muodotunut isänmaallis-kirjallinen Aurora-seura sekä vuonna 1797 perustettu Suomen talousseura.

Ruotsin vallan aikana oli vallalla periaate, että kansalaisille kuului oikeus muodostaa vapaasti yhdistyksiä. Suomen tultua vuonna 1809

liitetyksi Venäjän valtakuntaan tämä periaate jäi voimaan. Tosin sekä 1700-luvun viimeisinä vuosikymmeninä että autonomian alkuaikoina annettiin eräitä määräyksiä, jotka rajoittivat yhdistymisvapautta. Nämä määräykset kohdistuivat lähinnä vapaamuurarijärjestöihin ja muihin salaseuroihin.

Autonomian ajan alkuvuosikymmeninä ei sanottavassa määrin perustettu tarkoitukseltaan ja organisaatioltaan uudentyyppeisiä yhdistyksiä. Yhdistyksillä ei tällöin yleensä ollut paikallisorganisaatiota eikä runsasta jäsenkuntaa. Yhdistymisvapauden kannalta tapahtui huomattava muutos vuonna 1849, jolloin kuulumuksella määrättiin, että Suomessa toimivia yhdistyksiä sai perustaa vain hallituksen luvalla eli saatettiin voimaan lupajärjestelmä.

Yhteiskunnallisten olojen muuttuminen 1860-luvulta alkaen loi kuitenkin edellytykset aikaisempaa tuntuvasti laajamittaisemmalle järjestötoiminnalle. Vuonna 1849 voimaan saatetun lupajärjestelmän helpottuminen 1880-luvulla oli omiaan edelleen lisäämään kansalaistoimintaa. Tällöin siirrettiin nimittäin perustamisen hyväksymisestä päättäminen ja sääntöjen vahvistaminen ensin vuonna 1883 senaatin talousosastolle ja neljä vuotta myöhemmin osittain myös kuvernööreille.

Vuosisadan loppupuoliskolla sai siten alkunsa moni tänäänkin esiintyvä yhdistystoimintamuoto. Ensimmäiset urheiluseurat perustettiin 1870-luvulla, raattiusliike sai alkunsa vuosisadan keskivaiheilla ja levisi etenkin 1880-luvulla maan eri osiin, vapaaehtoiset palokunnat levisivät laajalle 1870-luvulta lähtien, kuten myös nuorisoseuraliike vuosisadan lopulla. Naisasiainliike organisoitui järjestöiksi 1880-luvulla. Samalla vuosikymmenellä perustettiin eri puolelle Suomea joukko niin sanottuja wrightiläisiä työvänyhdistyksiä. Poliittinen työväenliike sai alkunsa seuraavalla vuosikymmenellä, jolloin siinä omaksuttiin sosialistinen ohjelma. Vuonna 1899 perustettiin Suomen Työväenpuolue. Rinnan poliittisen työväenliikkeen järjestötoiminnan kehittymisen kanssa ja osaksi jo aikaisemmin oli syntynyt ammattiyhdistyksiä.

Vuosisadan vaihteessa kiristyivät poliittiset olot Suomessa. Tämä ilmapiirin muutos vaikutti suuresti myös yhdistystoimintaan; uusien yhdistysten perustaminen estyi ja jo toimivien yhdistysten toimintaa vaikeuttivat erilaiset koontumisvapauden rajoitukset. Kenraalikuvernöörille annettiin oikeus hajottaa yhdistyksiä ja niiden haaraosastoja. Ilmapiirin kevennyttä annettiin marraskuun julistuskirjalla vuonna 1905 senaatin tehtäväksi valmistaa ehdotuksia perustuslain säännöksiksi, jotka turvaisivat maan kansalaisille sanan-, kokoontumis- ja yhdistymisvapauden. Tällainen laki vahvistettiin vuonna 1906, jolloin Suomen kansalaisille turvattiin kenenkään ennakolta estämättä oikeus perustaa yhdistyksiä sellaisten tarkoitusten toteuttamista varten, jotka eivät ole vastoin lakia tai hyviä tapoja.

Laissa edellytettiin, että muun muassa yhdistymisvapauden käytöstä annettaisiin tavallisella lailla tarkempia säännöksiä. Ehdotuksia yhdistyslaeiksi valmisteltiin ja kaksi niistä hyväksyttiin valtiopäivillä mutta ne raukesivat hallitsijan jättäessä ne vahvistamatta. Autonomian aikana yhdistyslakia ei Suomelle säädetty.

Näinä vuosisadan rauhattomien alkuvuosien aikana alkoi kuitenkin yhdistystoiminnassa tärkeä kehitys: Suomen puoluelaitoksen organisoituminen. Sysäyksen tähän antoivat ensimmäiset valtiopäivävaalit. Näinä aikoina kiinteytyivät niin puolueiden paikallinen toiminta kuin keskusorganisaatiokin.

Pian sen jälkeen kun Suomi oli itsenäistynyt säädettiin yhdistyslaki, joka on vieläkin voimassa, ja perustettiin koko maan käsittävä yhdistysrekisteri. Myös ennen lain voimaantuloa perustetut yhdistykset oli rangaistuksen uhalla rekisteröitävä jos yhdistys oli hankkinut nimiinsä oikeuksia tai jos sitä rasittivat jotkin velvoitteet. Näin ollen yhdistysrekisteristä on saatavissa varsin luotettavaa tietoa yhdistystoiminnan kehityksestä itsenäisyytemme alkua ajoista lähtien. Rekisteritietojen pohjalta on yhdistyslain kokonaisuudistusta valmisteltaessa selvitetty muun muassa yhdistystoiminnan levinneisyyttä Suomessa vuosina 1919—1980 (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu ja 12/1982). Seuraavassa esitetään muutama yleinen havainto yleisimmistä yhdistystyypeistä.

Ammattiin ja elinkeinoihin liittyvät yhdistykset muodostavat suurimman ryhmän yhdistyksistä toimialoittain ryhmitettynä. Kaikista

rekisteröidyistä yhdistyksistä kuuluu tähän ryhmään noin 30 prosenttia. Suurimmillaan näiden yhdistysten prosenttiosuus oli 1930-luvun lopulla. Sotia edeltävän ajan painopiste on ollut maatalouteen ja sen sivuelinkeinoihin liittyvissä yhdistyksissä. Toisena suurena ryhmänä ovat palkansaaajajärjestöt, joiden prosenttiosuus oli suurimmillaan 1940-luvun lopulla ja 1970-luvulla. Lukumääräisesti voimakain kasvukausi ajoittuu vuosiin 1965—1979. Työnantajayhdistysten ryhmä on lukumääräisesti pieni ja samoja yhdistystyyppejä kuuluu kauppaan, teollisuuteen ja palveluihin sekä elinkeinopolitiikkaan liittyviin yhdistyksiin.

Puoluepoliittiset yhdistykset muodostavat toiseksi suurimman ryhmän. Näiden osuus kaikista yhdistyksistä on noin neljännes. Puoluepoliittisissa yhdistyksissä oli painopiste ennen sotia lähinnä varsinaisten puolueosastojen ryhmässä, sivujärjestöjen osuus oli vähäisempi ja se voimistui vasta sotien jälkeisenä aikana. Siten esimerkiksi etenkin 1970-luvulla kasvoi poliittisten nuorisojärjestöjen osuus ja myös muita poliittisia yhdistyksiä, kuten keskustelukerhoja ja poliittista toimintaa tukevia yhdistyksiä merkittiin runsaasti rekisteriin.

Sosiaalialan yhdistyksistä raittiusjärjestöt muodostivat ennen sotia merkittävän ryhmän. Sotien jälkeen on sosiaalialan yhdistyksissä tapahtunut määrällisen kasvun lisäksi huomattavaa monipuolistumista. 1940-luvun lopulla ja 1950-luvulla suurina erityistoimialoina olivat lastensuojelujärjestöt ja potilasjärjestöt raittiusjärjestöjen rinnalla. Viimeksi kuluneiden vuosikymmenien aikana ovat vammaisten ja vanhusten huoltojärjestöt kasvattaneet osuutensa. Noin kymmenesosa rekisteriin merkityistä yhdistyksistä on tänään sosiaalialan yhdistyksiä.

Kulttuurialan yhdistyksiä on lukumäärältään hieman sosiaalialan yhdistyksiä vähemmän. Tähän ryhmään luokitellaan muun muassa taide-, perinne- ja ympäristö- sekä opinto- ja sivistystoiminnan yhdistykset. Näistä kaksi ensisimainittua olivat heti sotien jälkeen suurimmat ryhmät. 1950- ja 1960-luvulla perustettiin teattereiden ja koulujen kannatusyhdistyksiä sekä sukuseuroja. Seuraavalla vuosikymmenellä lisääntyivät muun muassa paikalliset taide-, musiikki- ja ympäristöyhdistykset sekä näytelmäryhmät. Kulttuurialan yhdistykset kasvattivat 1970-luvulla kokonaisuudessaan prosenttiosuuttaan rekisteröityjen yhdistysten määrästä.

Liikunta-, nuoriso- ja harrastustoimintaan liittyvien yhdistysten osuus rekisteröidyistä yhdistyksistä on noin viidennes. Ennen sotia oli painopiste tässä ryhmässä liikunta- ja nuoriso-toimintaan liittyvissä yhdistyksissä, kuten nuorisoseuroissa ja partiassa. Muuhun harrastustoimintaan liittyvien yhdistysten osuus alkoi kasvaa vasta 1930-luvun lopulla. Sotien jälkeen viimeksimainitut yhdistykset ovat lukumääräisesti huomattavasti lisääntyneet ja niitä toimii entistä moninaisemmillä aloilla. Vielä 1950-luvulla olivat yleisimpiä metsästysyhdistykset, kennelyhdistykset sekä kalastusyhdistykset mutta erityisesti 1970-luvusta alkaen muitakin harrastusyhdistyksiä on rekisteröity yhä enenevässä määrin.

Uskonnollisia ja siihen verrattavia on rekisteröidyistä yhdistyksistä noin kaksi prosenttia. Suurimmillaan uskonnollisten yhdistysten osuus yhdistyksistä oli 1950-luvun lopulla.

Maanpuolustuksen ja rauhantyon yhdistysten osuus on sekin noin kaksi prosenttia rekisteröidyistä yhdistyksistä. Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa veteraaniyhdistykset, reserviläisyhdistykset ja sotilaskotiyhdistykset.

Kansainvälisten järjestöjen ja ystävyysseurojen ryhmässä, jonka osuus rekisteröidyistä yhdistyksistä on noin 1,5 prosenttia, tapahtui voimakkaan kasvu heti sotien jälkeen, jolloin perustettiin runsaasti Suomi-Neuvostoliittoseuran osastoja. Seuraavilla vuosikymmenillä rekisteröitiin runsaasti Pohjola Nordenin paikallisosastoja. 1970-luvulta lähtien lisääntyivät taas muut ystävyysseurat.

Edellä mainittuihin yhdistystyyppeihin kuulumattomia yhdistyksiä on yhdistysrekisterissä noin 2,5 prosenttia. Ennen sotia olivat vapaa-palokunnat ja erilaiset pelastusjärjestöt sekä väestönsuojeluyhdistykset tämän ryhmän yleisimpiä nimikkeitä. Sotien jälkeen taas klubien ja suljettujen seurojen määrä kasvoi. Tähän ryhmään kuuluvat lukuisat lions-, rotary- ja soroptimistiklubit sekä zonta-naiset.

Yhdistysrekisteriin oli vuoden 1987 lopussa merkitty 113 003 yhdistystä. Tuhatta kansalaista kohti on siten olemassa kolmattakymmentä yhdistystä. Yhdistystoiminta on alueellisesti jakaantunut melko tasaisesti. Yhdistysten määrää asukaslukuihin verrattaessa on tosin todettavissa, että niillä alueilla, joissa väestömäärät ovat alaiset, yhdistysten suhteellinen määrä on korkeampi. Tämä johtuu muun muassa siitä, että valtakunnalliset järjestöt ovat pyrkineet muodostamaan paikallisosastoja kaikkial-

la Suomessa. Ruotsinkielisiä on yhdistyksistä noin kuusi prosenttia.

Uusia yhdistyksiä merkittiin vuonna 1987 rekisteriin 1 577. Tällä vuosikymmenellä rekisteröityjen uusien yhdistysten määrä on noin 15 000. Jo 1960-luvun alusta saakka uusien vuoden aikana rekisteriin merkittyjen yhdistysten määrä on säännönmukaisesti ylittänyt 2 000. Aikaisemmillä vuosikymmenillä rekisteröinnin kannalta vilkkaimmat kaudet ajoittuivat toisaalta yhdistyslain säätämisen jälkeisiin vuosiin, jolloin myös silloin toiminnassa olleet vanhemmatkin yhdistykset merkittiin rekisteriin, ja toisaalta 1940-luvun jälkipuoliskoon, jolloin yhdistystoiminta sotien jälkeen taas elpyi.

Vaikka yhdistysrekisteriin on merkitty yllämainittu määrä yhdistyksiä, jotka siten tällä hetkellä juridisesti ovat olemassa, on niistä suuri määrä sellaisia, joiden toiminta on tosiasiallisesti loppunut, ehkä jo vuosikymmeniä sitten. Yhdistysrekisterissä on rekisterimerkintöjen perusteella tehty selvitys, jonka mukaan kullakin vuosikymmenellä perustetuista yhdistyksistä noin puolet jää sellaisiksi, joista ei enää seuraavalla vuosikymmenellä saada yhdistysrekisteriin tietoja. Useissa tapauksissa kuitenkin toimivat yhdistyksetkin jättävät ilmoittamatta nimenkirjoittajamuutokset, joten varmaa lukua niin sanotuista hiljaisesti kuolleista yhdistyksistä ei näiden tietojen pohjalta voida esittää. On kuitenkin arvioitu, että näiden yhdistysten määrä olisi noin 15 000—20 000. Tämän lisäksi esiintyy yhdistysrekisterissä toimimattomia yhdistyksiä, joita ilmeisesti on perustettu nimenvaraustarkoituksessa.

Ilmoituksen tekeminen yhdistyksen purkautumisesta laiminlyödään yleisesti toiminnan tyrehtyessä. Tämä voidaan edellä selostettua taustaa vasten päätellä siitä, että yhdistysrekisterin koko toiminnan aikana on purkautuneiksi ilmoitettu vain yhteensä noin 6 000 yhdistystä.

Yhdistyslain voimassa ollessa on yhdistyksiä lakkautettu lähes 5 000. Ennen sotia lakkautettiin tuomioistuimen päätöksellä 2 267 rekisteröityä yhdistystä. Lakkautukset keskittyivät erityisesti kolmeen jaksoon: vuoteen 1923, jolloin lakkautettiin sosiaalidemokraattisia nuoriso-osastoja, vuoteen 1926, jolloin lakkautettiin sosialistiset nuorisoyhdistykset, sekä vuosiin 1930—1934, jolloin lakkautettiin työntekijöiden ammattiliittoja osastoinen sekä erilaisia työväenjärjestöjä. Heti sotien jälkeen lak-

kautettiin 2 548 yhdistystä väliarauhansopimuksen voimaansaattamiseen liittyneen asetuksen (645/44) nojalla. Asetuksella valtioneuvosto oikeutettiin lakkauttamaan hitleriläismieliset, fascisminluontoiset poliittiset, sotilaalliset ja sotilaallisluntoniset samoin kuin muutkin järjestöt, jotka harjoittivat Yhdistyneille Kansakunnille ja erityisesti Neuvostoliitolle vihamielistä propagandaa. Tämän jälkeen ei yhdistyksiä, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta ole lakkautettu.

Yhdistysrekisterissä tehtiin vuonna 1987 yhteensä 15 598 päätöstä. Näistä valtaosa eli 10 790 koski nimenkirjoittajien vaihdoksia. Sääntömuutoksia rekisteröitiin samana vuonna 2 936 ja uusia yhdistyksiä edellä mainittu määrä 1 577. Purkautumisilmoitusten johdosta tehtyjen ratkaisujen osuus kaikista päätöksistä oli alle prosentin; päätösten lukumäärä oli 101. Lopullisesti ratkaisemattomien asioiden määrä oli vuoden 1987 lopussa 5 056. Vuosia kestänyt perusruuha on nimenkirjoittajien vaihdosasioiden ja niin sanottujen maalisääntöisten asioiden osalta purettu. Näistä ensiksi mainittujen käsittelyaika on tällä hetkellä keskimäärin noin kaksi kuukautta. Ratkaisemattomat asiat muodostuvat yksittäisistä ei-mallisääntöisistä uusista yhdistyksistä ja sääntömuutosasioista, joiden käsittely vie huomattavasti pitemmän ajan kuin edellä mainittujen asioiden. Lisäksi suurin osa yhdistysrekisteriin tulevista asioista saapuu vuoden alkupuoliskolla yhdistysrekisteritoimistoon. Uusien yhdistysten ja sääntömuutosasioiden käsittely kestää tällä hetkellä keskimäärin vajaan vuoden.

1.2. Tavoitteet

Voimassa oleva yhdistyksistä annettu laki on vuodelta 1919 eikä siihen ole 1930-luvun jälkeen tehty huomattavia muutoksia. Yhdistysten toiminnan sääntely on jäänyt jälkeen siitä, mitä muiden yhteisömuotojen kohdalla on tapahtunut. Yleisten yhteisöoikeudellisten periaatteiden kehittyminen ei ole vaikuttanut yhdistyslain sisältöön siten kuin muiden yhteisöjen sääntelyyn. Nykyinen, sangen seikkaperäinen osuuskuntalaki on vuodelta 1954 ja sitä on säätämisen jälkeen useissa kohdin muutettu. Osakeyhtiölain kokonaisuudistus toteutettiin vuonna 1978. Vuodelta 1930 olevaan säätiölakiin on kahteen otteeseen tehty laajajakkoja tarkistuksia. Avoimia yhtiöitä ja kommandiit-

tyhtiöitä koskeva lainsäädäntö on vastikään uudistettu.

Myös niiden yhdistysten piiri, joihin lakia sovelletaan, on lain säätämisajasta olennaisesti muuttunut. Laki on laadittu pitäen silmällä lähinnä pieniä, yksityisistä henkilöistä muodostuvia yhdistyksiä. Yhdistyksistä huomattava osa on kuitenkin tällä hetkellä erilaisia liittoja ja niihin kuuluvia jäsenyhdistyksiä. Voimassa olevan lain säännökset aiheuttavatkin erinäisiä vaikeuksia pyrittäessä muodostamaan liiton sisäinen toiminta sekä liiton ja jäsenyhdistysten välinen suhde mahdollisimman hyvin liittomuotoisen järjestön tarkoitusperiä vastaavaksi.

Esityksen yleisenä tavoitteena on uudistaa laki vastaamaan nykyaikaisen yhdistys- ja järjestötoiminnan vaatimuksia. Uudistus rakentuisi Hallitusmuodossa säädetyn yhdistymisvapauden periaatteelle. Yhdistymisvapauden toteutumista pyritään ehdotuksessa eri tavoin vahvistamaan ja tämän oikeuden käyttämiselle asetettuja, ulkomaalaisiin kohdistuvia eräitä rajoituksia on tarkoitus samalla poistaa.

Uuden lain olisi oltava käyttökelpoinen sekä erilaisissa liittomuotoisissa yhdistyksissä jäsenjärjestöineen että tavallisissa, yksityishenkilöiden perustamissa yhdistyksissä. Tämän tavoitteen kanssa yhdensuuntainen on pyrkimys jättää yhdistysten itsensä päätettäväksi mahdollisimman suuressa määrin se, miten yhdistyksen sisäinen toiminta järjestetään. Voimassa oleva laki on rajoittanut varsinkin yhdistyksissä noudatettujen päätöksentekomuotojen mukauttamista vastaamaan yhdistyksen toiminnassa tai jäsenistössä tapahtuneita muutoksia. Rajoitukset ovat kohdistuneet kaikentyyppisiin yhdistyksiin mutta erityisesti niistä on aiheutunut hankaluutta liittomuotoisissa yhdistyksissä. Tavoitteena on, että kussakin yhdistyksessä voitaisiin ottaa käyttöön mahdollisimman hyvin yhdistyksen omiin tarpeisiin sopivat päätöksentekomuodot.

Pyrkimyksenä on myös saattaa yhdistysten toimintaa koskeva sääntely vastaamaan muussa yhteisöoikeudessa tapahtunutta kehitystä ja täydentää sitä epäselvien tilanteiden ja tulkinvaraisuuksien välttämiseksi. Tämä edellyttää useissa kohdin nykyistä täsmällisempien säännösten ottamista lakiin ja siten säännösmäärän lisäämistä jonkin verran nykyisestä. Sääntelyn tarkentamisessa on kuitenkin pidetty silmällä sitä, että yhdistysten itsemääräämisoikeutta ei samalla kavenneta vaan pyritään päin

vastoin laajentamaan niiden mahdollisuuksia päättää itse toimintansa järjestämisestä.

Kansanvaltaisuusperiaatteen toteutumista yhdistystoiminnassa voidaan pitää tavoiteltavana, vaikkei lainsäädännössä tällaista nimenomaista vaatimusta yhdistyksille asetetakaan. Tämän periaatteen toteutumiseen vaikuttaa osaltaan se, millä tavoin päätökset ylipäätään yhdistyksissä tehdään sekä erityisesti se, minkälaista vaalitapaa yhdistyksen vaaleissa noudatetaan. Voimassa olevassa laissa on pääsääntöiseksi vaalitavaksi asetettu enemmistövaali, mikä onkin luontevaa ajatellen yksityisistä henkilöistä koostuvia pieniä yhdistyksiä. Sen sijaan suurissa järjestöissä, joissa jäsenistön keskuudessa usein vallitsee erilaisia käsityksiä noudatettavista toimintalinjoista, voidaan suhteellista vaalitapaa yleensä pitää kansanvaltaisuuden kannalta enemmistövaalia perustellumpana, koska se antaa jäsenen vähemmistölle mahdollisuuden saada edustusta järjestön toimielimiin ja siten näkemyksensä esille yhdistyksen toiminnassa. Voimassa olevan lain säännökset kuitenkin vaikeuttavat ja tekevät monessa tapauksessa käytännössä jopa mahdollottomaksi siirtymisen suhteelliseen vaalitapaan silloinkin kun muutoksen toteuttamiselle on yhdistyksessä laajan enemmistön kannatus. Ehdotuksella pyritään edistämään kansanvaltaisuusperiaatteen kannalta suotavia menettelytapoja asettamalla laissa suhteellinen vaalitapa tasavertaiseksi enemmistövaalin kanssa sekä helpottamalla suhteellisen vaalitavan samoin kuin jäsenäänestyksen ja liittoäänestyksen käyttöönottoa yhdistyksissä.

Tärkeä käytännön yhdistystoimintaa koskeva tavoite on yhdistysten rekisteröintimenettelyn yksinkertaistaminen ja nopeuttaminen. Vallitseva tilanne, jossa rekisteröinti usein kestää kohtuuttoman kauan, johtuu sekä voimassa olevan lain säännöksistä että aikojen kuluessa varsin yksityiskohtaiseksi muodostuneesta tarkastusmenettelystä. Tilanteen korjaamiseksi onkin harkittava, ovatko yhdistysten rekisteriin merkitsemisen edellytykset tällä hetkellä oikeassa suhteessa rekisteröinnille asetettaviin tavoitteisiin. Uudistusta valmisteltaessa on katsottu, että yhdistysten ja yhteiskunnan kannalta tavoitteet voidaan riittävässä määrin saavuttaa nykyistä yksinkertaisemmalla rekisteröintimenettelyllä, jossa tarkastettavien seikkojen piiriä nykyisestä rajoitetaan.

Yhdistysrekisteriin merkityistä yhdistyksistä arvioidaan noin 15 000—20 000 lopettaneen

toimintansa. Paitsi se että julkisen luotettavuuden omaavasta rekisteristä ei saada ajan tasalla olevia tietoja, aiheuttaa tämä epäkohta ongelmia järjestöelämälle kun näin varatut nimet usein muodostavat esteen uusille yhdistyksille. Tämän vuoksi on lainvalmistelussa jo vuosikymmenien ajan ehdotettu keinoja tällaisten yhdistysten poistamiseksi rekisteristä. Ehdotukset ovat kuitenkin yhdistyslain muutoksiin liittyen jääneet toteuttamatta.

1.3. Keinot

Edellä selostettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ehdotetaan voimassa olevan yhdistyksistä annetun lain sijaan laadittavaksi uusi aatteellista yhdistystoimintaa koskeva yleislaki. Lakia sovellettaisiin kaikentyyppisiin yhdistyksiin riippumatta siitä ovatko ne liittomuotoisia järjestöjä vai rakenteeltaan yksinkertaisia. Ehdotusta laadittaessa on pyritty siihen, että uudet säännökset mahdollisimman hyvin soveltuisivat vallitseviin erilaisiin järjestörakenteisiin.

Ehdotettu laki vastaa rakenteltaan suurelta osin voimassa olevaa lakia, joskin jaottelua lukuihin on lain luottavuuden parantamiseksi lisätty. Sääntely olisi tulkinnanvaraisuuden vähentämiseksi useissa kohdin nykyistä jonkin verran yksityiskohtaisempaa, mikä on johtanut säännösten määrän lisääntymiseen. Nykyistä tarkempia säännöksiä on laadittu varsinkin yhdistyksen päätöksenteosta. Suuri osa säännöksistä olisi kuitenkin edelleen tahdonvaltaisia, joten yhdistykset voisivat näiden osalta määrätä säännöissään asiasta toisinkin.

Lain uudistaminen ei erästä poikkeusta lukuun ottamatta vaatisi yhdistyksiltä sääntöjen muuttamista vaikka säännöt tulisivatkin olemaan joiltakin osin uuden lain pakottavien säännösten vastaisia. Tällöin olisi yleensä noudatettava sääntömääräysten sijasta uuden lain säännöksiä.

Soveltamisala ja muita yleisiä kysymyksiä

Ehdotettu laki on soveltamisalaltaan voimassa olevan lain kaltainen, toisin sanoen aatteellisen yhdistyksen määritelmä ehdotetaan pysyttäväksi asiallisesti ennallaan. Lakia sovellettaisiin aatteelliseen yhdistystoimintaan riippumatta siitä, harjoitetaanko sitä rekisteröidyn yhdistyksen muodossa vai rekisteröimättömä-

nä. Taloudellisia yhteisöjä, joissa tarkoituksena on taloudellisen ansion hankkiminen jäsenille tai jotka muuten ovat pääasiassa taloudellisia, laki ei vastaisuudessaakaan koskisi. Aatteelliselle yhdistykselle sallitun taloudellisen toiminnan rajausta pöytäkirjassa, joskin yhdistysten sallittaisiin näissä rajoissa nykyistä jonkin verran väljemmin edellytyksin harjoittaa taloudellista toimintaa.

Laki ei myöskään koskisi uskonnollisia yhdistyksiä eikä erityislainsäädäntöön perustuvia yhteisöjä, jollei erikseen ole toisin säädetty. Sotilaallisiksi katsottavat yhdistykset olisivat edelleen kokonaan kiellettyjä ja niin sanottu ampumayhdistys, jonka toimintaan kuuluu harjoittaminen ampuma-aseiden käyttöön, tarvitsisi toimintaansa lääninhallituksen luvan.

Yhdistys voisi nykyiseen tapaan saavuttaa oikeuskelpoisuuden vain rekisteröitymällä. Rekisteröidyn yhdistyksen velvoitteista vastaisi vain yhdistys varallisuudellaan, eivät yhdistyksen jäsenet.

Laissa ehdotetaan tehtäväksi mahdolliseksi perustaa kaksikielisiä yhdistyksiä. Tällainen yhdistys voisi kaikissa suhteissa, sekä sisäisessä toiminnassaan että suhteissa ulkopuolisiin, toimia molemmilla kansalliskielillä. Tällä hetkellä sellaisetkin järjestöt, joihin kuuluu huomattavassa määrin sekä suomenkielisiä että ruotsinkielisiä jäseniä tai jotka on perustettu esimerkiksi pohjoismaista yhteistyötä silmällä pitäen, voivat ainakin muodollisesti olla vain joko suomen- tai ruotsinkielisiä.

Jäsenyydet

Yhdistyksen jäsenenä voisivat olla kuten nykyisin yksityiset henkilöt, yhteisöt ja säätiöt. Yhdistymisvapauden periaatteen mukaisesti ehdotetussa laissa todetaan nimenomaisesti, että jäsenyyden syntyminen edellyttää jäseneksi haluavan omaa tahdonilmaisua. Toisaalta jäsenellä olisi myös oikeus koska tahansa erota yhdistyksestä. Näin ollen kenenkään ei ole pakko vastoin tahtoaan kuulua yhdistykseen. Yhdistymisvapauden on katsottu sisältävän myös sen, että yhdistyksillä on oikeus itse päättää jäseneksi ottamisesta. Kenelläkään ei siten ole lähtökohtaisesti oikeutta päästä jäseneksi yhdistykseen. Jäsenen erottamista koskevia säännöksiä ehdotetaan oikeusturvan varmistamiseksi täsmennettäväksi. Erottamismenettelyä ehdotetaan toisaalta yksinkertaistetta-

vaksi niitä tilanteita silmällä pitäen, joissa erottamisperuste on kiistaton ja joissa on enemmänkin kysymys jo tapahtuneen eroamisen toteamisesta.

Huomattava jäsenyyttä koskeva uudistus on, että jäsenen kansalaisuutta koskevista vaatimuksista ehdotetaan pääosin luovuttavaksi. Voimassa olevan lain mukaan yhdistyksen jäsenistä enintään kolmasosa saa olla ulkomaalaisia, jollei yhdistys ole saanut valtioneuvostolta lupaa poiketa tästä enimmäismäärästä. Niin sanotussa valtiollisessa eli poliittisessa yhdistyksessä jäsenenä voivat olla vain Suomen kansalaiset sekä sellaiset yhdistykset, joissa jäsenenä on vain Suomen kansalaisia.

Muissa kuin valtiollisissa yhdistyksissä luovutettiin kokonaan kansalaisuusvaatimuksista. Ulkomaalaisia koskevat yhdistymisvapauden rajoitukset otettiin lakiin 1930-luvulla nykyisestä poikkeavissa yhteiskunnallisissa oloissa. Vaikka yhdistymisvapaus Hallitusmuodon turvaamana perusoikeutena kuuluu vain Suomen kansalaisille, rajoitusten ylläpitämiseen ei nykyisissä oloissa ole katsottu olevan aiheutta myöskään ulkomaalaisten kohdalla. Rajoitusten oikeutus on myös voitu asettaa epäilyksenalaiseksi, kun otetaan huomioon jäljempänä selostettavan kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 8/76) määräykset yhdistymisvapaudesta. Ulkomaalaiset eivät siten vastaisuudessa tarvitsisi viranomaisen lupaa yhdistyksen perustamiseen tai siihen kuulumiseen. Myöskään muissa pohjoismaissa ei ulkomaalaisten yhdistymisvapautta ole rajoitettu. Yhdistyksen sääntöihin olisi ehdotuksen mukaan kuitenkin otettava ulkomaalaisten jäsenyyttä koskeva määräys, jos jäsenistä yli kolmasosa voi olla muita kuin Suomen kansalaisia. Tämä johtuu siitä, että myös aatteellisiin yhdistyksiin ehdotetaan sovellettavaksi ulkomaalaisten kiinteistö- ja osakeomistusta sääntelevää niin sanottua rajoituslakia (219/39), ja sanottu sääntömääräys on tarpeen rajoituslain noudattamisen valvomiseksi. Esitykseen liittyy siten rajoituslain muutosehdotus, jolla siinä säädetty omaisuuden hankintarajoitukset ulotettaisiin myös sellaiseen aatteelliseen yhdistykseen, jonka jäsenistä yli kolmasosa voisi olla muita kuin Suomen kansalaisia.

Valtiollisissa yhdistyksissäkin jäsenen kansalaisuutta koskevia vaatimuksia lievennettäisiin siten, että Suomen kansalaisten ohella jäsenenä voisivat olla sellaiset muun pohjoismaan kan-

salaiset, joilla on kotipaikka Suomessa. Rajoituksia ei muiden pohjoismaiden täällä asuvien kansalaisten kohdalla ole enää pidetty aiheellisina, kun heille on jo aiemmin tietyin edellytyksin myönnetty kunnallinen vaalioikeus Suomessa.

Päätösvalta

Päätösvalta yhdistyksissä kuuluisi edelleen lähtökohtaisesti *jäsenille*, ovatpa jäsenet sitten yksityisiä henkilöitä tai toisia yhdistyksiä. Jäsenille välittömästi kuuluvasta päätösvalasta voitaisiin poiketa säännöissä kahdella tavalla.

Säännöissä voitaisiin ensinnäkin määrätä, että päätösvaltaa käyttävät *valtuutetut*, jotka olisivat yleensä jäsenten valitsemia, jollei valtuutettuja valita jäljempänä selostettavassa liittoäänestyksessä. Myös voimassa olevan lain mukaan päätösvaltaa voidaan säännöissä määrätä valtuutetuille.

Toiseksi liittomuotoisen yhdistyksen sääntöihin voitaisiin ottaa määräys, jonka mukaan päätösvaltaa käyttävät *liittoon kuuluvat yksityiset henkilöt*, jotka ovat joko välittömästi liiton jäseniä tai jotka kuuluvat liittoon sen jonkin jäsenyhdistyksen välityksellä. Tällaisessa liittoäänestyksessä eivät päätöksentekoon siten osallistu liiton jäseninä olevat yhdistykset. Liittoäänestys voitaisiin ehdotuksen mukaan ottaa käyttöön sekä sellaisissa liitoissa, joissa jäseninä on vain toisia yhdistyksiä että liitoissa, joissa jäseninä on yhdistysten lisäksi myös yksityisiä henkilöitä. Tällä hetkellä liittoäänestys on mahdollinen vain puhtaasti jäsenyhdistyksistä muodostuvissa liitoissa.

Päätöksentekomuodot

Päätöksentekomuotojen osalta ehdotuksessa annetaan yhdistysten käyttöön uusia mahdollisuuksia, joiden avulla voidaan pyrkiä kehittämään järjestöjen organisaatiota ja päätöksentekoa mahdollisimman hyvin kunkin tarpeisiin sopiviksi.

Pääsääntönä olisi edelleen, että yhdistyksen jäsenet tekevät päätökset *yhdistyksen kokouksessa*. Laissa edellytettäisiin, että eräissä asioissa päätökset voidaankin tehdä vain kokouksessa — tällaisia asioita olisivat muun muassa sääntöjen muuttaminen sekä hallituksen ja tilintarkastajien valinta. Voimassa olevan lain

mukaan muu kuin kokouksessa tapahtuva päätöksenteko ei ole mahdollinenkaan lukuunottamatta liittomuotoisia yhdistyksiä.

Ehdotuksen mukaan voitaisiin minkä tahansa yhdistyksen säännöissä määrätä, että tietyissä asioissa jäsenet tekevät päätökset niin sanotussa *jäsenäänestyksessä*, joka voidaan toimittaa *joko erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse*. Säännöissä olisi määrättävä jäsenäänestyksessä päätettävät asiat; niitä asioita, jotka on lain mukaan käsiteltävä kokouksessa, ei voitaisi määrätä jäsenäänestyksessä päätettäviksi. Jäsenäänestys antaa esimerkiksi jäsenmäärältään suurelle yksityisistä henkilöistä koostuvalle yhdistykselle mahdollisuuden välttää mittavat ja kalliit kokousjärjestelyt ottamalla sääntöihin määräykset valtuutetuista, jotka valitaan jäsenäänestyksellä. Jäsenäänestystä voidaan yhtä hyvin käyttää liitossa, jossa tietystä asiasta päättäminen voidaan järjestää niin, että jäsenyhdistykset ilmoittavat mielipiteensä asiasta liitolle kirjallisesti postin välityksellä, jolloin asian johdosta ei ole tarpeen järjestää jäsenyhdistysten edustajien kokousta. Liittojen kohdalla on päätöksenteko voitu jo nykyisinkin järjestää tällä tavoin. Yhdistyksessä, jossa jäsenäänestys halutaan ottaa käyttöön, on sääntömääräysten lisäksi laadittava erityinen äänestys- ja vaalijärjestys, joka sisältää määräykset siitä, miten päätöksenteko erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse käytännössä toimitetaan.

Yhdistyksessä sääntöjen mukaan mahdollisesti olevat *valtuutetut*, joista voidaan käyttää muutakin nimitystä kuten valtuusto tai edustajisto, voivat tehdä päätöksensä vain *kokouksessa*. Erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse valtuutetut eivät voi päätösvaltaansa käyttää. Nykyisin valtuutetut voidaan valita vain yhdistyksen jäsenen kokouksessa. Ehdotuksen mukaan olisi yhdistyksen säännöissä määrättävä valtuutettujen valitsemistapa. Valinta voisi tapahtua yhdistyksen kokouksessa, jäsenäänestyksellä tai liitossa liittoäänestyksellä. Lakiin ehdotetaan myös otettavaksi säännös mahdollisuudesta käyttää valtuutettujen vaalissa kiintiöitä, joilla turvataan järjestössä toimiville eri ryhmittymille edustus valtuustossa. Nykyisestä käytännöstä poiketen kiintiöjärjestelmä voisi olla sellainenkin, että kunkin kiintiön valtuutetut olisi valittava asianomaisen ryhmittymän nimeämistä ehdokkaista.

Liittoäänestys, jossa äänioikeus on siis vain liittoon suoraan tai välillisesti kuuluvilla luon-

nollisilla henkilöillä, olisi jäsenäänestyksen tavoin toimitettava joko *erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse*. Liittoäänestyksessä ratkaistavaksi tulevat asiat voidaan joko yksilöidä liiton säännöissä tai sitten määritellä säännöissä, millä edellytyksillä päätös tehdään liittoäänestyksessä. Säännöissä voidaan esimerkiksi antaa hallitukselle tai valtuutetuille oikeus saattaa asia liittoäänestyksessä ratkaistavaksi. Kokouksessa käsiteltäviksi säädettyjä asioita ei kuitenkaan voitaisi määrätä liittoäänestyksessä päätettäviksi. Myös liittoäänestyksen käyttäminen edellyttää, että liitossa laaditaan sitä var-ten edellä mainittu äänestys- ja vaalijärjestys.

Siirtyminen jäsenäänestyksen tai liittoäänestyksen käyttämiseen päätöksentekossa voisi tapahtua helpommin kuin muut sääntömuutokset. Koska tällaista päätöksentekoa voidaan pitää kansanvaltaisuusperiaatteen kannalta myönteisenä, ehdotetaan että sääntöjen muuttamiseen tässä tapauksessa riittäisi, että sitä on kannattanut yli puolet äänestyksessä annetuista äänistä.

Yhteenvetona erilaisista mahdollisuuksista järjestää yhdistyksen päätöksenteko voidaan todeta, että tavallisissa yksityishenkilöiden muodostamissa yhdistyksissä päätösvaltaa voidaan käyttää

- jäsenen kokouksessa,
- valtuutettujen kokouksessa, taikka
- jäsenen keskuudessa postitse tai erillisissä äänestystilaisuuksissa toimitettavassa jäsenäänestyksessä.

Liittomuotoisessa yhdistyksessä, muodostuupa liitto pelkästään yhdistyksistä tai yhdistyksistä ja yksityisistä henkilöistä, voidaan päätösvaltaa käyttää

- liiton jäsenen kokouksessa,
- liiton valtuutettujen kokouksessa,
- liiton jäsenen keskuudessa toimitettavassa jäsenäänestyksessä, tai
- liittoon kuuluvien yksityisten henkilöiden keskuudessa toimitettavassa liittoäänestyksessä.

Vaalit

Yhdistyksessä toimitettavista vaaleista ehdotetaan uuteen lakiin otettavaksi nykyisiä varsin niukkoja säännöksiä olennaisesti yksityiskoh-taisemmat säännökset. Voimassa olevan lain mukaan vaaleissa noudatetaan enemmistövaalitapaa, jollei säännöissä ole toisin määrätty.

Huomattavin vaaleja koskeva uudistus ehdotuksessa on, että enemmistövaali ja suhteellinen vaali asetetaan periaatteessa tasavertaisiksi vaalitavoiksi ja että suhteelliseen vaalitapaan siirtymistä helpotetaan nykyisestä. Vaalien sääntelyssä on lähdetty siitä, että yhdistykset saavat itse päättää vaalitavoistaan.

Yhdistyksen säännöissä voitaisiin määrätä yhdistyksessä käytettäväksi kumpaa tahansa vaalitapaa eikä estettä ole siihenkään, että esimerkiksi hallituksen jäsenten ja valtuutettujen vaaleissa noudatetaan eri vaalitapoja. Lakiin ehdotetaan kuitenkin otettavaksi tahdonvaltaiset säännökset noudatettavasta vaalitavasta sen tilanteen varalta, että yhdistyksen säännöissä ei ole vaalitapaa määrätty. Kokouksessa toimitettava vaali olisi tässä tapauksessa enemmistövaali. Enemmistövaalitavan asettaminen etusijalle kokousvaalissa johtuu ensinnäkin siitä, että enimmäksä osassa yhdistyksiä kokouksissa toimitettavissa vaaleissa on noudatettu enemmistövaalitapaa. Vakiintuneen vaalitavan säilyttäminen ei siten edellyttäisi yhdistyksissä sääntöjen muuttamista uuden lain voimaantulon johdosta. Lisäksi kokousvaali on yleensä huomattavasti helpompi toteuttaa enemmistövaalina kuin suhteellisenä vaalina.

Jos taas vaali toimitetaan erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse, jolloin siis on kysymys jäsenäänestyksestä tai liittoäänestyksestä, vaalissa olisi noudatettava suhteellista vaalitapaa, jollei asiasta ole säännöissä toisin määrätty. Tämä ratkaisu johtuu vastaavasti siitä, että liittoäänestyksissä on suhteellinen vaalitapa ollut käytännössä enemmistövaalia yleisempi. Myös muualla kuin yhdistyksissä on vaali yleensä ollut suhteellinen silloin, kun se toimitetaan erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse, kuten valtiolliset vaalit ja kunnallisvaalit. Vaalin toimittamisessa erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse ei myöskään käytännössä juuri ole eroa sen mukaan toimitetaanko se enemmistövaalina tai suhteellisenä vaalina.

Lakiin otettaisiin myös tahdonvaltaiset säännökset siitä, miten vaalin tulos määräytyy enemmistövaalitapaa ja suhteellista vaalitapaa noudatettaessa. Näiden molempien kohdalla voitaisiin poiketa laissa esitetystä pääsäännöstä. Suhteellinen vaali toimitettaisiin pääsäännön mukaan käyttäen niin sanottuja pitkiä listoja, mikä on suhteellista vaalitapaa noudatettaessa yksinkertaisin vaalin toimittamistapa. Toisaalta laissa esitetäisiin suhteelliseen vaali-

tapaan siirtymisen helpottamiseksi esimerkinomaisesti kaksi muutakin suhteellisen vaalin toimittamistapaa, joiden lisäksi yhdistys voi päättää muunkinlaisen suhteellisen vaalitavan noudattamisesta.

Kansanvaltaisuusperiaatteen toteutumisen kannalta tärkeä uudistus on, että suhteelliseen vaaliin siirtymistä helpotettaisiin nykyisestä melko olennaisesti. Tätä merkitsevän sääntömuutoksen toteuttamiseen ensinnäkin riittäisi, että sitä on kannattanut yli puolet äänestyksessä annetuista äänistä, kun sääntömuutokset muutoin vaativat kolmen neljäsosan määräenemmistön kannatusta. Toiseksi siirtyminen enemmistövaalista suhteelliseen vaaliin voitaisiin toteuttaa siitä huolimatta, että se johtaisi jäsenellä tai jäsenryhmällä yhdistyksessä olevan erityisen edun vähenemiseen. Voimassa oleva laki on käytännössä huomattavasti vaikeuttanut suhteelliseen vaaliin siirtymistä sen vuoksi, että muutokseen on täytynyt saada suostumus siltä, jonka asema yhdistyksessä muutoksen seurauksena heikkenisi, mikä on usein vaatinut yksimielistä päätöstä.

Vaalitavan muutosten kohdalla suhteellinen vaalitapa asetettaisiin siten enemmistövaalin edelle siinä mielessä, että päätöstä siirtymisestä suhteellisesta vaalista enemmistövaaliin ei voitaisi tehdä edellä mainitulla tavalla enemmistöpäätöksin. Mainittu poikkeus koskisi vain suhteelliseen vaaliin siirtymistä.

Yhdistyksen sääntöjen muuttaminen

Yhdistyksen sääntöjen muuttamista helpotettaisiin eräissä muissakin tilanteissa kuin edellä mainituissa jäsenäänestykseen tai liittöäänestykseen taikka suhteelliseen vaaliin siirtymisessä. Sääntöjen muuttamiseen vaadittaisiin kuten nykyisinkin vähintään kolmen neljäsosan kannatusta kokouksessa. Voimassa olevan lain päätösten pätemättömyyttä koskevista säännöksistä johtuu, että sääntöjä ei voida tällä määräänemmistölläkään muuttaa, jos muutos heikentää jonkun jäsenen asemaa yhdistyksessä tai vähentää muuten tälle vakuutettua erityistä etua yhdistyksessä taikka tämän yhdenvertaisuutta muihin jäseniin nähden. Muutoksen toteuttamiseen tarvitaan loukatuksi tulevan jäsenen suostumus, käytännössä usein yksimielinen päätös. Näin ankara vähemmistösuoja on tuntuvasti vaikeuttanut erityisesti liittomuotoisissa yhdistyksissä toimintamuotojen

ja organisaation kehittämistä vastaamaan ajan myötä muuttuneita olosuhteita.

Erityisen edun ja yhdenvertaisuuden suoja ehdotetaan nyt eräissä asioissa lievennettäväksi. Ehdotuksen mukaan vaalin toimittamistapaa, jäsenen äänimäärää, toimieliimen kokoonpanoa sekä jäsenmaksu- tai muuta maksuvelvoitetta koskevia sääntöjen määräyksiä voitaisiin muuttaa kolmen neljäsosan ääntenenemistöllä vaikka muutos johtaakin jäsenellä olevan erityisen edun vähenemiseen tai tämän yhdenvertaisuuden loukkaamiseen. Kysymyksen ollessa enemmistövaalitavan korvaamisesta suhteellisella vaalitavalla riittäisi edellä selostetun mukaisesti, että yli puolet annetuista äänistä kannattaa muutosta. Ehdotus antaa mahdollisuuden esimerkiksi tarkistaa liitossa noudatettua jäsenjärjestöjen äänimäärien sekä maksuvelvoitteiden määräytymisperusteita, jotka ovat saattaneet muodostua epäoikeudenmukaisiksi sen johdosta, että jäsenjärjestöjen henkilöjäsenmäärät ovat toisiinsa verrattuina huomattavasti muuttuneet. Samoin voitaisiin muuttaa esimerkiksi liiton valtuuston kokoonpanoa ja jäsenmäärää, vaikkei suostumusta saadakaan muutoksessa asemaltaan heikentyvältä järjestöltä.

Yhdistyksen hallinto

Yhdistyksen toimeenpanevana hallintoelimenä olisi edelleen hallitus, joka olisi jokaisessa yhdistyksessä pakollinen. Hallituksen vähimmäisjäsenmäärä korotettaisiin kolmeen, kun hallitus nykyään voi olla yksijäseninenkin. Hallituksen puheenjohtajalta edellytetään kuten nykyisinkin, että hän ei ole vajaavaltainen, muiden jäsenten tulisi ehdotuksen mukaan olla 15 vuotta täyttäneitä.

Hallituksen jäseniä koskevista kansalaisuusvaatimuksista ehdotetaan luovuttavaksi lukuunottamatta valtiollisia yhdistyksiä. Tämä on yhdenmukaista sen kanssa, että myös yhdistyksen jäsenten kansalaisuutta koskevista rajoituksista luovuttaisiin. Toisaalta ehdotetaan nykyisestä poiketen asetettavaksi hallituksen jäsenille eräitä asuinpaikkavaatimuksia. Puheenjohtajalla ja vähintään puolella muista jäsenistä olisi ehdotuksen mukaan oltava kotipaikka Suomessa. Valtiollisissa yhdistyksissä hallituksen jäsenten kansalaisuusvaatimuksia lievennettäisiin, kuten vastaavia yhdistyksen jäsenyyttä koskevia vaatimuksiakin niin, että

jäseninä voisivat Suomen kansalaisten lisäksi olla muun pohjoismaan kansalaiset. Hallituksen kaikilla jäsenillä tulisi valtiollisessa yhdistyksessä olla kotipaikka Suomessa.

Muutoin hallintoa koskevaa sääntelyä täsmennettäisiin muun muassa ottamalla lakiin esteellisyyttä koskeva säännös sekä tarkentamalla vahingonkorvausvelvollisuutta koskevaa säännöstä.

Yhdistyksen lakkaaminen

Yhdistyksen olemassaolo voisi päättyä joko purkautumiseen tai siihen, että tuomioistuin julistaa yhdistyksen lakkautetuksi lain tai sääntöjen vastaisen menettelyn seurauksena. Yhdistyksen oma-aloitteisesta purkautumisesta ja siihen liittyvistä selvitystoimista ehdotetaan nykyistä jonkin verran yksityiskohtaisempia säännöksiä. Pitkään, vähintään 10 vuotta toimimatta olleita yhdistyksiä silmällä pitäen ehdotetaan lakiin otettavaksi säännös, jonka nojalla yhdistyksen jäsen ja muu, jota asia koskee, voisi hakea tuomioistuimelta yhdistyksen julistamista purkautuneeksi. Tällä hetkellä tällaisia toimimasta lakanneita mutta purkautumatta jääneitä yhdistyksiä ei käytännössä saada purettua eikä poistettua yhdistysrekisteristä. Sellaisten yhdistysten poistamiseksi yhdistysrekisteristä, joiden toiminnan loppumisesta on kulunut jo yli 30 vuotta mutta joissa ei ole aikanaan tehty purkautumispäätöstä, esitetään säädettäväksi erityislaki, jonka nojalla yhdistysrekisteriä pitävä viranomainen voisi laissa säädetyin edellytyksin poistaa yhdistyksen rekisteristä.

Yhdistyksen tuomioistuimessa tapahtuvan lakkauttamisen edellytyksiä sekä siinä noudatettavaa menettelyä ehdotetaan eräiltä osin tarkistettavaksi. Lakkauttamisedellytykset olisivat jonkin verran tiukemmat kuin nykyisin. Samoin tarkistettaisiin lakkauttamispäätöstä mahdollisesti edeltävän yhdistyksen toiminnan väliaikaisen kieltämisen sääntelyä. Tältä osin ensinnä siirrettäisiin päätösvalta hallinnolliselta viranomaiselta tuomioistuimelle. Toiseksi lyhennettäisiin sitä aikaa, jonka kuluessa haastetta yhdistyksen lakkauttamiseksi on pyydetävä, jotta tuomioistuimen päätökseen perustuva toiminnan väliaikainen keskeytyminen jäisi mahdollisimman lyhyeksi. Kolmanneksi vaidittaisiin, että lakkauttamisasiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä olisi nykyisestä poiketen

joka kerran erikseen päätettävä väliaikaisen toimintakiellon edelleen voimassa pitämisestä.

Yhdistysten rekisteröinti

Aatteellista yhdistystoimintaa voitaisiin kuten tähänkin asti edelleen harjoittaa ilman, että yhdistystä merkitään yhdistysrekisteriin. Yhdistyksen rekisteriin merkitsemisellä saavutettavat oikeusvaikutukset pysyisivät niinkään muuttumattomina: vain rekisteröity yhdistys on oikeuskelpoinen eli sitä pidetään itsenäisenä oikeushenkilönä ja yhdistyksen velvoitteista olisi vastuu vain yhdistyksellä.

Rekisteröintimenettelyn nopeuttamiseksi ja yksinkertaistamiseksi ehdotetaan rekisteröinnin edellytysten täsmentämistä nykyisestä. Yhdistyksen sääntöjen tarkastus kohdistuisi yksinomaan laissa osoitettuihin laillisuuskysymyksiin eikä enää esimerkiksi sääntöjen johdonmukaisuuteen tai tarkoituksenmukaisuuteen. Säännöistä tarkastettaisiin ensinnäkin se, että ne sisältävät laissa säädetyt pakolliset määräykset ja toiseksi se, etteivät ne ole lainsäädännössä olevien pakottavien säännösten vastaiset. Toinen rekisteröinnin yksinkertaistamiseen tähtäävä muutos olisi, että rekisteriviranomaiselle ei sääntömuutosten tai nimenkirjoittajia koskevien muutosten mukana olisi tarpeen enää toimittaa jäljennöksiä asianomaisista kokouspöytäkirjoista. Nämä korvattaisiin yhdistyksen hallituksen puheenjohtajan antamalla vakuutuksella siitä, että ilmoituksessa mainitut tiedot ovat oikeat. Näin ollen rekisteriviranomaisen ei yleensä tarvitsisi tutkia sitä, onko päätökset tehty muodollisesti oikeassa järjestyksessä.

Tärkeä rekisteröintijärjestelmää koskeva uudistus olisi myös sääntöjen ja sääntömuutosten ennakkotarkastuksen virallistaminen. Ennakotarkastuksella on merkitystä erityisesti liittomuotoisille yhdistyksille esimerkiksi jäsenjärjestöjen mallisääntöjä laadittaessa. Sääntöjä on tähänkin asti voitu viranomaisen harkinnan mukaan tarkastuttaa ennakolta, mutta tarkastus ei ole ollut viranomaisesta sitova, mikä on aiheuttanut jonkin verran epävarmuutta. Ehdotuksen mukaan ennakkotarkastus olisi voimassa kaksi vuotta, jonka kuluessa säännöt tai niiden muutos olisi toimitettava rekisteröitäväksi. Toisaalta yhdistysten toiminnan kannalta parannusta merkitsisi myös se, että ennakkotarkastettua sääntöjen muutosta voitaisiin nou-

dattaa yhdistyksen sisäisessä toiminnassa jo ennen muutoksen rekisteröintiä.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Nykyinen oikeustila

2.1.1. Yhdistymisvapaus perusoikeutena

Yhdistymisvapauden kehitys on Suomessa liittynyt kiinteästi valtiollisiin kehitysvaiheisiin. Yhdistymisvapauden laajuus on eri aikoina vaihdellut pääasiassa sen mukaan, missä määrin valtiovalta on kussakin yhteiskunnallisessa tilanteessa katsonut vapaasti harjoitettavan yhdistystoiminnan voivan vaarantaa valtion etuja. Yhdistysten perustaminen on saattanut olla kokonaan kiellettyä, se on voinut olla viranomaisen antaman luvan varaista tai toimilupa on vaadittu tietynlaisia yhdistyksiä varten. Vastaavasti yhdistysten lakkauttamisedellytykset ovat voineet vaihdella. Yhdistystoimintaa koskevan lainsäädännön tarve on syntynyt pyrkimyksestä turvata yhdistymisvapautta.

Yhdistymisvapauden sisältöön vaikuttavat useat eri tekijät yhdessä. Näistä keskeisimpinä pidetään yleisesti oikeutta perustaa yhdistyksiä ja liittyä niihin jäseneksi, oikeutta erota yhdistyksestä ja olla kuulumatta mihinkään yhdistykseen, yhdistysten toimintavapautta sisäisissä asioissaan, jota myös usein kutsutaan yhdistysautonomiaksi, sekä suojaa yhdistyksen perusteetonta lakkauttamista vastaan.

Oikeus perustaa yhdistyksiä ja liittyä niihin jäseneksi

Yhdistymisvapautta koskeva perussäännös sisältyy Hallitusmuodon 10 §:ään. Säännös on laadittu sanamuotonsa mukaan koskemaan oikeutta perustaa yhdistyksiä, mitä onkin pidetty yhdistymisvapauden keskeisimpänä sisältönä. Säännöksen mukaan Suomen kansalaisella on oikeus edeltäpäin lupaa hankkimatta perustaa yhdistyksiä tarkoitusten toteuttamista varten, jotka eivät ole vastoin lakia tai hyviä tapoja. Mainitun pykälän 2 momentissa säädetään, että säännöksiä pykälässä tarkoitettujen oikeuksien käyttämisestä annetaan lailla. Voimassa olevan yhdistyslain 1 §:ssä todetaankin vastaava yhdistysten perustamisoikeutta koske-

va periaate, kuitenkin siten yleisenä, ettei se rajoitu pelkästään Suomen kansalaisiin.

Vaikka mainitussa Hallitusmuodon säännöksessä puhutaankin vain oikeudesta perustaa yhdistyksiä, säännöksen on katsottava turvaavan myös oikeuden saada vapaasti liittyä yhdistykseen julkisen vallan estämättä, koska mitään eroa ei voida tässä suhteessa tehdä yhdistyksen perustajajäsenien ja siihen myöhemmin liittyvien jäsenten välillä. Yhdistyslakiin ei sisälly säännöksiä yhdistykseen liittymisestä, mitä voitaneen pitää jonkinlaisena puutteena, kun laissa toisaalta on säännelty jäsenen eroamista ja erottamista yhdistyksestä. Jäsenyyden syntyminen edellyttää jäsenen taholta nimenomaista tahdonilmaisua ja yhdistyksen puolelta jäsenhakemuksen hyväksymistä.

Yhdistyslain 1 lukuun sisältyy eräitä yhdistymisvapauden rajoituksia, jotka on lakiin otettu yhteiskunnan edun vuoksi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden varmistamiseksi. Rajoitukset koskevat niin sanottuja sotilaallisia yhdistyksiä, jotka ovat kokonaan kiellettyjä, sekä ampumayhdistyksiä, joiden perustaminen on luvanvaraista. Vaikka rajoitukset muodostavat poikkeuksen perustuslain säännöksellä turvasta yhdistymisvapaudesta, ne on katsottu voitavan ottaa lakiin tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä lähinnä sillä perusteella, että valtion edun kannalta vaarallinen toiminta ei voi nauttia perustuslain suojaa. Luvanvaraiseksi on yhdistyslaissa säädetty myös niin sanottujen ulkomaalaisyhdistysten perustaminen ja ulkomaalaisten kuuluminen niin sanottuihin valtiollisiin yhdistyksiin on kokonaan kielletty, mutta nämä rajoitukset poikkeavat edellä mainituista siinä, että yhdistymisvapaus perustuslaissa turvattuna oikeutena kuuluu vain Suomen kansalaisille. Ulkomaalaisten yhdistymisvapautta koskevat rajoitukset on siten voitu säätää tavallisella lailla ja rajoitusten on tähän asti katsottu olevan sopusoinnussa myös Suomea koskevien kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden kanssa.

Hallitusmuodon 16 §:n mukaan voidaan tavallisella lailla säätää perusoikeuksien käyttöön muun muassa sellaisia rajoituksia, jotka ovat välttämättömiä sotapalveluksessa oleviin nähden. Niinpä rikoslain 45 luvun 26 §:ssä on säädetty rangaistavaksi puolustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa muuten kuin asevelvollisena palvelevan sotilaan kuuluminen jäsenenä puolueeseen tai puoluepoliittista toimintaa harjoittavaan tai sitä tukevaan yhdistykseen.

Yhdistymisvapauden sisältöön kuuluu laajasti ottaen myös se, ettei yhdistyksen perustamista tai rekisteröintiä saa lailla säätää kohuttoman vaikeaksi eikä rekisteröinti myöskään saa riippua viranomaisen tarkoituksen mukaisuusharkinnasta.

Oikeus erota ja olla kuulumatta yhdistykseen

Yhdistymisvapautteen kuuluu oikeus erota yhdistyksestä. Ketään ei voida julkisen vallan toimin velvoittaa pysyttymään yhdistyksessä ja tukemaan jäsenyydellään yhdistyksen tarkoituksien saavuttamista. Eroamisoikeudesta säädetään yhdistyslain 11 §:n 1 momentissa, jonka mukaan jäsenellä on oikeus koska hyvänsä erota yhdistyksestä ilmoittamalla siitä säädetyllä tavalla yhdistykselle. Säännöksessä annetaan yhdistyksille mahdollisuus määrätä säännöissään enintään vuoden pituinen irtisanomisaika, minkä ei kuitenkaan ole katsottu rajoittavan yhdistymisvapautta.

Kansalaisille kuuluvaan itsenäiseen oikeuteen päättää yhdistyksen jäseneksi liittymisestä sisältyy se, ettei ketään myöskään voida pakottaa vastoin tahtoaan liittymään yhdistykseen. Vaikka oikeudesta olla kuulumatta yhdistykseen ei nimenomaisesti säädetäkään Hallitusmuodossa tai yhdistyslaissa, kuuluu tämä oikeus yhdistymisvapauteen.

Oikeus olla kuulumatta yhdistykseen saattaa tulla esiin erilaisissa tilanteissa. Tähän oikeuteen kuuluu suoja niin sanottuja kollektiiviliittymisiä vastaan. Yhdistyksen jäsenyys ei voi syntyä esimerkiksi niin, että kaikki tietystä oppilaitoksessa opiskelevat liitetään yhdistyksenä toimivaan oppilaskuntaan ilman henkilökohtaisia tahdonilmauksia. Yhdistyksen liittyessä jäseneksi liittoon, eivät yhdistyksen jäsenet ilman kunkin erillistä suostumusta voi tulla myös liiton varsinaisiksi jäseniksi. Myös yhdistysten liittyessä yhteen niin että toinen yhdistys samalla purkautuu, voivat purkautuvan yhdistyksen jäsenet tulla toisen yhdistyksen jäseniksi vain kunkin erikseen antaman tahdonilmaisun kautta. Se, minkälaista jäsenyyden tavoittelua osoittavaa tointa kussakin tapauksessa tahdonilmaisuna edellytetään, määräytyy yleisten oikeustoimiopillisten periaatteiden mukaan. Yhdistyksen jäsenmaksun maksamista on yleisesti pidetty riittävänä.

Aatteellisista yhdistyksistä ja yhdistymisvapaudesta on erotettava julkisoikeudelliset yhteisöt, joita usein tosin kutsutaan yhdistyksiksi, mutta joiden olemassaolo perustuu erityislainsäädäntöön. Eräissä tapauksissa jäsenyys näissä on pakollinen, kuten paliskunnissa, kalastuskunnissa ja riistanhoitoyhdistyksissä. Tällaisten yhteisöjen toimintaan kuuluu usein julkisen vallan tehtävien täyttämistä ja niiden tarkoitus on jo lainsäädännöllä määritelty. Kysymys ei ole aatteellisen tarkoituksen toteuttamiseksi tapahtuvasta yhteistoiminnasta, jonka vapautta perustuslaissa turvataan, eikä pakkojäsenyys näissä yhteisöissä siten myöskään muodosta poikkeusta yhdistymisvapauden periaatteesta.

Yhdistyksen sisäinen toimintavapaus

Hallitusmuodon 10 §:n tarkoituksena on turvata kansalaisten yhdistymisvapaus suhteessa julkiseen valtaan. Jotta yhdistymisvapaus voisi toteutua, on yhdistyksen itsensä voitava mahdollisimman laajalti päättää, miten sen sisäinen toiminta ja menettelymuodot on tarkoituksenmukaisinta järjestää yhdistyksen tarkoituksien edistämiseksi. Yhdistyksiä koskevalla lainsäädännöllä ei saa asettaa liian tiukoja vaatimuksia yhdistyksen toiminnan järjestämiselle. Tätä yhdistysten itsemääräämisoikeutta eli yhdistysautonomiia eivät kavenna lakiin otetut tahdonvaltaiset säännökset, joista yhdistys voi päättää poiketa. Niinpä esimerkiksi kokousmenettelyä ja yhdistyksen hallintoa koskeva sääntely on nykyisessä yhdistyslaissa laajalti tahdonvaltainen. Pakottavat säännökset koskevat pääasiassa kysymyksiä, joilla on vaikutusta sivullisten asemaan tai jäsenvähemmistön oikeuksien turvaamiseen. Samoin toimivaltajako yhdistyksessä on pääpiirteissään pakottavin säännöksin järjestetty, mikä johtuu pyrkimyksestä varmistaa kansanvaltaisten periaatteiden noudattaminen yhdistysten päätöksenteossa.

Yhdistysten itsemääräämisoikeus sisältää myös sen, ettei julkisen vallan eikä muunkaan ulkopuolisen tahon tule voida määrätä asiaksymyksissä yhdistysten päätöksiä. Käytännössä tämä ilmenee muun muassa siinä, että liittomuotoisissa yhteenliittymissä liitolle ei voida antaa jäsenyhdistykselle kuuluvaa päätösvaltaa. Esimerkiksi henkilöjäsenensä erottamisesta voi päättää vain jäsenyhdistys — liitto ei voi

päättää jäsenyhdistyksensä jäsenen erottamisesta.

Yhdistysten itsemääräämisoikeuteen on lisäksi katsottu kuuluvan oikeus päättää itse, keitä yhdistyksen jäseniksi hyväksytään. Yhdistystä ei voida velvoittaa ottamaan ketään jäsenekseen eikä kenelläkään siten ole oikeutta päästä haluamaansa yhdistykseen jäseneksi. Keskustelua on tosin eri aikoina jonkin verran käyty siitä, olisiko yhdistysautonomiasta tässä suhteessa tehtävä poikkeus sellaisissa tapauksissa, joissa kuuluminen tiettyyn, esimerkiksi edunvalvonta- tai elinkeinonharjoittajien järjestöön, on henkilön toimeentulon kannalta käytännössä lähes välttämätöntä.

Suoja perusteetonta lakkauttamista vastaan

Yhdistymisvapauteen kuuluu paitsi se, että kansalaiset saavat vapaasti perustaa yhdistyksiä ja liittyä niihin, myös että yhdistyksen toiminta saa esteettömästi jatkua, kunhan se tapahtuu yhdistyksen aatteellisen tarkoituksen edistämiseksi ja siinä noudatetaan lakia ja hyviä tapoja. Yhdistyksen lakkauttamisperusteista säädetään yhdistyslaissa, mihin Hallitusmuodon 10 §:n 2 momentti antaa mahdollisuuden. Lakkauttaminen ei voi riippua asian tarkoituksenmukaisuuden harkinnasta eikä mikään hallintoviranomainen voi lakkauttamisesta päättää. Yhdistys voidaan lakkauttaa vain tuomioistuimen päätöksellä laillisen oikeudenkäyntimenettelyn kautta, jossa tutkitaan, onko jokin laissa säädetty lakkauttamisperuste olemassa.

2.1.2. Kansainväliset sopimukset ja yhdistymisvapaus

Suomi on hyväksynyt useita kansainvälisiä sopimuksia, joissa on määräyksiä myös ihmis-oikeuksista ja poliittisista oikeuksista mukaan lukien yhdistymisvapaus. Sopimukset on yleensä laadittu siten, että ne koskevat kussakin valtiossa paitsi omia kansalaisia, soveltuvin osin myös ulkomaalaisia.

Pariisin rauhansopimuksen (691/47, SopS 20) 8 artiklassa Suomi sitoutuu olemaan vastaisuudessa sallimatta senluontoisten järjestöjen olemassaoloa ja toimintaa, joiden tarkoituksena on kieltää kansalta sen demokraattiset oikeudet. Sanottu määräys voi tulla sovelletta-

vaksi sekä yhdistysrekisteriviranomaisessa käsiteltäessä yhdistyksen rekisteröimiseksi tehtyä ilmoitusta että tuomioistuimessa yhdistyksen lakkauttamisasiaa käsiteltäessä. Jo välirauhansopimuksessa Suomi oli sitoutunut heti hajottamaan kaikki sen alueella toimivat hitleriläismieliset (fascisminluontoiset) poliittiset, sotilaalliset ja sotilaallisuusluontoiset samoin kuin muutkin järjestöt, jotka harjoittivat Yhdistyneille Kansakunnille ja erityisesti Neuvostoliitolle vihamielistä propagandaa. Pariisin rauhansopimuksen 6 artiklassa määrätään kaikkien Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevien henkilöiden ihmisoikeuksien ja perusvapauksien turvaamisesta, joihin oikeuksiin ja vapauksiin sisältyvät sananvapaus, paino- ja julkaisuvapaus, uskonnonvapaus, vapaus poliittisiin mielipiteisiin sekä kokoontumisvapaus. Yhdistymisvapautta artiklassa ei erikseen mainita.

Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirja ja Yhdistyneiden Kansakuntien Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus sisältävät yhdistymisvapautta koskevia periaatteita, joilla ei kuitenkaan ole välittömästi sitovia oikeusvaikutuksia.

Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen vuonna 1966 hyväksymässä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (108/76, SopS 8) on nimenomaisia määräyksiä yhdistymisvapaudesta. Sopimuksen 22 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus yhdistymisvapauteen muiden kanssa, mikä käsittää myös oikeuden muodostaa ammattiyhdistyksiä ja liittyä niihin etujensa suojelemiseksi. Saman artiklan 2 kohdassa määritellään se, minkälaisia rajoituksia yhdistymisvapauden käyttämiselle voidaan asettaa. Tämän oikeuden käyttämiselle ei 2 kohdan mukaan saa asettaa muita rajoituksia kuin ne, jotka on säädetty lailla ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden tahi yleisen järjestyksen takia taikka terveydenhoidon tai moraalin tahi muiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Lisäksi 2 kohdassa todetaan, että tämä artikla ei estä laillisten rajoitusten asettamista asevoimiin ja poliisiin kuuluiin nähdessä heidän käyttäessään tätä oikeutta. Voimassa olevaan yhdistyslakiin sisältyvät yhdistymisvapauden rajoitukset koskevat niin sanottuja sotilaallisia yhdistyksiä ja ampumayhdistyksiä sekä ulkomaalaisten oikeutta perustaa ja olla jäsenenä yhdistyksessä. Lisäksi rikoslakiin

sisältyy asevoimiin kuuluvaa henkilöä koskeva yhdistymisvapauden rajoitus. Näiden rajoitusten on yleensä katsottu olevan sopusoinnussa mainitun sopimuksen kanssa, joskin epäilyksiä on voitu esittää sen suhteen, onko nykyoloissa enää perusteltua ylläpitää lupamenettelyä niin sanottujen ulkomaalaisyhdistysten kohdalla.

Yhdistymisvapaudesta sisältyy määräyksiä myös Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskoukous vuonna 1966 hyväksymään taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaan yleissopimukseen (106/76, SopS 6). Sopimuksen 8 artiklan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan tietyin varauksin muun muassa jokaiselle oikeuden muodostaa ammattiyhdistyksiä, ammattiyhdistyksille oikeuden perustaa kansallisia liittoja ja muutenkin toimia vapaasti sekä lakko-oikeuden edellyttäen, että sitä käytetään asianomaisen valtion lainsäädännön mukaisesti.

Kansainvälisen työjärjestön (ILO) vuonna 1948 hyväksymä sopimus no. 87 koskee ammatillista järjestäytymisvapautta ja ammatillisen järjestäytymisoikeuden suojelua. Sopimuksessa määritellään se, miten työntekijöiden ja työnantajien ammatillinen järjestäytymisoikeus on turvattava. Julkisten viranomaisten on vältettävä kaikkea sellaista asiaan puuttumista, joka on luonteeltaan tätä oikeutta rajoittavaa tai sen laillista käyttöä vaikeuttavaa. Järjestöihin tulee saada liittyä vapaasti. Järjestöillä on oikeus laatia omat sääntönsä ja ohjeensa, valita vapaasti edustajansa, järjestää hallintonsa ja toimintansa sekä laatia toimintaohjelmansa. Järjestöjä ei saada hajottaa tai lakkauttaa hallinnollisin toimenpitein.

ILO:n vuodelta 1949 olevassa sopimuksessa no. 98 järjestäytymisoikeuden ja kollektiivisen neuvottelu-oikeuden periaatteiden soveltamisesta on määräyksiä muun muassa siitä, miten taataan se, ettei ammatillista järjestäytymistä ehkäistä tai vaikeuteta työpaikoilla.

2.1.3. Voimassa oleva lainsäädäntö

Voimassa oleva vuonna 1919 säädetty laki yhdistyksistä perustui lausunto-, kokoontumisia yhdistymisvapaudesta vuonna 1906 annettuun perustuslain luontoiseen lakiin. Hallitusmuotoon, joka niinkään säädettiin vuonna 1919 mutta yhdistyslain säätämisen jälkeen, otettiin sittemmin sen 10 §:ään vuoden 1906

lakia vastaavat säännökset lausunto-, kokoontumis- ja yhdistymisvapaudesta.

Yhdistyslaki sisältää ensinnäkin julkisoikeudellisia säännöksiä, joiden tarkoituksena on yhtäältä taata yhdistymisvapaus ja toisaalta turvata yhteiskuntaa niiltä vaaroilta, joita tämän vapauden väärinkäyttäminen voisi tuottaa. Toiseksi laissa on yksityisoikeudellisia säännöksiä yhdistyksen sisäisestä toiminnasta sekä kysymyksistä, jotka koskevat yhdistyksen suhdetta sivullisiin. Näiden lisäksi laki sisältää vielä rekisteröimistä koskevia säännöksiä.

Laissa ensinnäkin taataan oikeus perustaa yhdistyksiä semmoisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten, mikä ei ole vastoin lakia tai hyviä tapoja. Tätä oikeutta ei laissa ole säädetty koskemaan vain Suomen kansalaisia, kuten edellä mainituissa perustuslaeissa, vaan yhdistymisvapaus koskee lähtökohtaisesti kaikkia. Yhteiskunnan turvallisuuden vaatimina rajoituksina on niin sanottujen ampumayhdistysten perustaminen säädetty luvanvaraiseksi. Toiseksi niin sanottussa valtiollisessa yhdistyksessä, jossa siis yhdistyksen varsinaisena tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen, saavat jäseninä olla vain Suomen kansalaiset sekä yhdistykset, joissa on ainoastaan sellaisia jäseniä. Kolmanneksi kokonaan kiellettyjä ovat lakiin vuonna 1933 tehdyn lisäyksen mukaan sellaiset sotilaalliseen tapaan järjestetyksi katsottavat yhdistykset, joiden tarkoituksiin muun ohella kuuluu valtiollisiin asioihin vaikuttaminen. Neljäs yhdistymisvapauden rajoitus lakiin otettiin vuonna 1934, jolloin luvanvaraiseksi säädettiin sellaisen niin sanotun ulkomaalaisyhdistyksen perustaminen ja toiminnan jatkaminen, jossa jäsenistä yli kolmasosa on muita kuin Suomen kansalaisia.

Yhdistyslain soveltamisala on säännöksissä rajattu niin, että lakia ei sovelleta niin sanottuihin taloudellisiin yhdistyksiin eikä sellaisiin yhdistyksiin, jotka on lainsäädäntötoimenpitein järjestetty erityistä tarkoitusta varten, eikä myöskään uskonnollisiin yhdyskuntiin.

Yhdistyksen perustaminen vaatii vähintään kolmen henkilön myötävaikutusta. Näiden on laadittava perustamisesta sopimuskirja, joka sisältää yhdistyksen säännöt. Laissa säädetään siitä, mistä asioista jokaisen yhdistyksen säännöissä on ainakin määrättävä. Oikeuskelpoiseksi yhdistys voi tulla vain siten, että se merkitään yhdistysrekisteriin. Rekisteröidyn yhdistyksen velvoitteista eivät jäsenet vastaa henkilökohtaisesti.

Laissa on säännökset jäsenen oikeudesta erota yhdistyksestä koska hyvänsä samoin kuin siitä, millä perusteilla yhdistys voi erottaa jäsenen. Erottamista koskevat säännökset lakiin otettiin vuonna 1923.

Päätösvalta yhdistyksessä kuuluu sen jäsenille, jotka käyttävät sitä yhdistyksen kokouksessa. Tästä pääsäännöstä voidaan kuitenkin poiketa määräämällä säännöissä, että yhdistyksessä on jäsenten kokouksessa valitsemat valtuutetut, joille päätösvalta joko kokonaan tai osittain kuuluu. Sellaisissa liitoissa, joissa jäseninä on ainoastaan toisia yhdistyksiä, voidaan päätökset määrätä säännöissä tehtäväksi myös niin, että jäsenyhdistysten keskuudessa toimitetaan äänestys, jota yleisesti kutsutaan liittoäänestykseksi. Valtuutettuja koskevat säännökset lakiin otettiin vuonna 1923 ja liittoäänestys tuli mahdolliseksi vuoden 1934 lainmuutoksella.

Päätöksentekomenettelyä koskevat säännökset ovat tahdonvaltaisia lukuunottamatta esteellisyyssäännöstä. Samat säännökset tulevat yhdistyksen kokouksessa sovellettaviksi sekä tehtäessä päätöksiä asiakysymyksissä että toimitettaessa vaalit, jollei säännöissä muuta määrätä. Ainoa pelkästään vaaleja koskeva erityissäännös laissa on, että tasatulos vaalissa ratkaistaan arvalla. Laissa on myös säännökset kokouskutsussa mainittavista asioista sekä pöytäkirjan laatimisesta ja tarkastamisesta.

Yhdistyksen ylimääräinen kokous on pidettävä, kun vähintään kymmenesosa yhdistyksen jäsenistä sitä vaatii erikseen ilmoittamaansa asiaa varten. Säännöissä voidaan tältä osin määrätä muustakin, joko suuremmasta tai pienemmästä jäsenvähennystä.

Päätöksen pätemättömyyttä koskeva säännös on säilynyt pääpiirteissään muuttumattomana lain koko voimassaolon ajan. Pätemättömyys jaotellaan mitättömyyteen ja moitteenvaraiseen pätemättömyyteen. Mitättömänä pidetään päätöstä, joka loukkaa sivullisen oikeutta taikka ilman jäsenen suostumusta vähentää hänelle vakuutettua erityistä etua yhdistyksessä tai hänen yhdenvertaisuuttaan muihin jäseniin nähden. Moitteenvaarainen pätemättömyys, johon vetoaminen edellyttää kanteen nostamista määrääjassa yhdistystä vastaan pätemättömyyden toteamiseksi, on taas yleensä seurauksena menettelyvirheestä päätöksenteossa taikka siitä, että päätös olematta mitätön on muutoin lain tai yhdistyksen sääntöjen vastainen.

Jokaisessa yhdistyksessä on oltava hallitus, joka voi olla yksijäseninenkin. Hallituksen kaikkien jäsenten tulee olla Suomen kansalaisia lukuunottamatta ulkomaalaisyhdistyksiä, jotka ovat saaneet toimintaansa valtioneuvostolta luvan. Poikkeuksia tästä säännöstä ei voida myöntää. Kansalaisuusvaatimukset lakiin otettiin vuonna 1934. Asuinpaikkavaatimuksia hallituksen jäsenille ei ole asetettu. Hallituksen puheenjohtajalla on pääsääntöisesti nimenkirjoitusoikeus, minkä lisäksi se voidaan säännöissä määrätä muullekin hallituksen jäsenelle sekä määrättyjä tehtäviä varten valituille luottamusmiehille. Haasteen ja muun tiedonannon katsotaan tulleen hallituksen tiedoksi, kun se on annettu tiedoksi hallituksen puheenjohtajalle tai muulle yhdistyksen nimen kirjoittamiseen oikeutetulle hallituksen jäsenelle. Hallituksen tehtäviin kuuluu muiden yhdistyksen asioiden hoidon ohella huolehtia jäsenluettelon pitämisestä. Toimivaltajaosta hallituksen ja yhdistyksen kokouksen kesken on laissa erityissäännös, jonka mukaan kiinteän omaisuuden luovuttaminen tai kiinnittäminen voi tapahtua vain yhdistyksen kokouksen päätöksen nojalla. Hallituksen jäsenen ja muun yhdistyksen toimihenkilön vastuusta yhdistykselle aiheuttamastaan vahingosta lakiin sisältyy niinikään säännös.

Yhdistyksen lakkauttamisesta sisältyi lakiin säännös jo sen alkuperäisessä muodossa. Tuomioistuin saattoi lakkauttaa yhdistyksen, jos yhdistys toimi vastoin lakia tai hyviä tapoja taikka yhdistyksen säännöissä määrättyä tarkoitusta. Lakkauttamisen sijasta voitiin antaa varoitus. Lakkauttamissäännöstä on sittemmin huomattavasti laajennettu lakiin vuosina 1930 ja 1934 säädetyin muutoksin. Yhdistys voidaan näiden muutosten mukaan lakkauttaa paitsi edellä mainituin perustein myös, jos yhdistys on tarkoitettu lakia kiertäen jatkaamaan jonkin lakkautetun yhdistyksen toimintaa, tai jos on poikettu siitä, mitä yhdistyslaisa tai maan hallituksen antamassa lupapäätöksessä muuten on määrätty yhdistyksen noudatettavaksi. Muutoksilla tehtiin myös mahdolliseksi lakkauttaa samalla päätöksellä liittomutoisen yhdistyksen itsenäisiä haaraosastoja ja jäsenyhdistyksiä. Samoin säädettiin siitä, että lakkauttaminen ei voi tulla kysymykseen, jos yhdistys on lopettanut lakkauttamiskanteen perusteena olevan menettelynsä ja yhdistyksen sisäisen uudelleenjärjestelyn harkitaan olevan takeena siitä, ettei tuollainen toiminta vastai-

suudessa uusiinnu. Lain noudattamisen tehostamiseksi tehtiin mahdolliseksi kieltää sisäasiainministeriön tai maaherran päätöksellä yhdistyksen toiminta väliaikaisesti, kunnes tuomioistuimen ratkaisu asiassa saadaan.

Yhdistysrekisteriä pitää lain mukaan se virasto, jonka maan hallitus siihen määrää. Alkuaan rekisterin pitäminen kuului sosiaalihuoltukselle ja sittemmin sosiaaliministeriölle. Vuodesta 1933 lähtien yhdistysrekisteriä on pitänyt oikeusministeriö. Yhdistysrekisteriasioissa toimivat paikallisviranomaisina henkikirjoittajat ja maistraatit. Yhdistysrekisteriin on ilmoitettava muun muassa kaikki hallituksen jäsenet ja se, ketkä ovat oikeutettuja kirjoittamaan yhdistyksen nimen. Ilmoitukseen on myös liitettävä selvitys siitä, että nimenkirjoittajat ovat täysivaltaisia. Sääntöjen muuttamista tai yhdistyksen purkamista koskevaan ilmoitukseen on liitettävä oikeaksi todistettu pöytäkirjanote päätöksestä, johon ilmoitus perustuu.

Yhdistys on merkittävä heti rekisteriin, jos yhdistyslaissa säädetty rekisteröimisen edellytykset täyttyvät. Rekisteriin merkitsemisessä ei siten voida käyttää tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Rekisteröinnin edellytykset ovat, että rekisteri-ilmoitus on tehty säädettyssä järjestyksessä, että säännöt on laadittu yhdistyslain mukaisesti ja ne ovat muutenkin lain mukaiset ja että yhdistys nimeltään selvästi eroaa ennen rekisteriin merkityistä yhdistyksistä. Lisäksi rekisteröinnin edellytykseksi säädettiin vuonna 1934 lakkauttamista koskevien säännösten muutoksiin liittyen, ettei yhdistys saa olla tarkoitettu toimimaan vastoin lakia tai hyviä tapoja taikka lakia kiertäen jatkamaan jonkin lakkautetun yhdistyksen toimintaa. Jotta yhdistymisvapauden toteutuminen ei tässä tapauksessa jäisi riippumaan hallintoviranomaisen harkinnasta, edellytetään asiasta hankittavaksi yhdistyksen kotipaikan alioikeuden lausunto, jos rekisteriviranomainen pitää todennäköisenä, että yhdistys on mainitun kaltainen. Alioikeuden lausunto on rekisteriviranomaista sitova.

Rekisteröintiä koskevilla säännöksissä säädetään myös nimenkirjoittajan vaihtumiseen ja sen rekisteröimiseen liittyvistä kysymyksistä, yhdistysrekisterin julkisuudesta sekä mahdollisuudesta nostaa tuomioistuimessa kanne oikeutta loukkaavan rekisterimerkinnän kumoamiseksi. Rekisterin pitämisestä sisältyy lisäksi tarkempia säännöksiä yhdistysrekisterin ja pai-

kallisten yhdistysluetteloiden pitämisestä annetun valtioneuvoston päätökseen (244/24).

Yhdistyslaki koskee niin rekisteröityjä kuin rekisteriin merkitsemättömiäkin yhdistyksiä. Pääosaa säännöksistä sovelletaan vain rekisteröityihin yhdistyksiin. Rekisteriin merkitsemättömiäkin yhdistyksiä koskevat muun muassa yhdistymisvapauden rajoittamista merkitsevät säännökset, säännös jäsenluettelon pitämisestä sekä yhdistyksen lakkauttamista ja sen toiminnan väliaikaista kieltämistä koskevat säännökset. Lisäksi rekisteröimättömistä yhdistyksistä laissa todetaan, että sellainen ei ole oikeuskelpoinen ja että yhdistyksen puolesta tehdystä sitoumuksesta vastaavat sitoumuksen tehneet henkilökohtaisesti ja yhteisvastuullisesti. Muut jäsenet eivät sitoumuksesta vastaa.

Lakiin sisältyy kaksi rangaistussäännöstä, joista toinen koskee lakkautetun tai väliaikaisesti toimimasta kielletyn yhdistyksen toiminnan jatkamista ja toinen laiminlyöntiä ilmoittaa rekisteriin nimenkirjoittajan vaihtumisen, yhdistyksen purkautumisen tai sen selvitysmiehet.

2.2. Yhdistysoikeudesta muissa pohjoismaissa

Yhdistysoikeuden perustana on yhdistymisvapaus. Yhdistysoikeudesta sanan varsinaisessa merkityksessä voidaan puhua silloin, kun asianomaisen maan oikeusjärjestyksessä on tunnustettu kansalaisille oikeus yhdistysten perustamiseen sekä julkisesta vallasta riippumattomaan tahdonmuodostukseen yhdistyksessä. Kansainvälisesti on yhdistymisvapautta ja sen osana yhdistysten itsemääräämisoikeutta pyritty turvaamaan Yhdistyneiden Kansakuntien ja Kansainvälisen työjärjestön yleissopimuksin. Ne koskevat vain yhdistymisvapautta sinänsä, eivät sen sijaan yhdistysten sisäistä toimintaa, joka jää kansallisessa lainsäädännössä säänneltäväksi. Eri maiden yhdistysoikeudelliset järjestelmät poikkeavat toisistaan huomattavastikin muun muassa sääntelyn yksityiskohtaisuuden suhteen. Eräissä Keski- ja Etelä-Euroopan maissa kuten myös Suomessa yhdistysoikeudesta on varsin yksityiskohtaista lainsäädäntöä, sekä yhdistysten suhteesta ulkopuolisiin että yhdistysten sisäisestä toiminnasta. Toiseksi muutamissa Euroopan maissa yhdistystoimintaa koskeva lainsäädäntö rajoittuu sääntelemään yhdistysten valvontaa ja niiden suhdetta

ulkopuolisiin. Suomea lukuunottamatta taas vallitsee muissa pohjoismaissa järjestelmä, jossa aatteellisista yhdistyksistä ei lainkaan ole yleistä lainsäädäntöä.

Seuraavassa esitetään eräitä yleispiirteitä muiden pohjoismaiden yhdistysoikeudesta. Seikkaperäisempi katsaus eräiden muidenkin maiden yhdistysoikeuteen sisältyy yhdistyslakikomitean mietintöön (komiteanmietintö 1984:1).

Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Islannissa ei aatteellisista yhdistyksistä ole yleistä lainsäädäntöä. Se, että näissä maissa vallitsee yhdistymisvapaus, on kuitenkin selvää. Ruotsissa, Tanskassa ja Islannissa yhdistymisvapaus on turvattu perustuslain säännöksiin. Pääasiallisena syynä yleisen yhdistyslainsäädännön puuttumiseen pohjoismaissa lienee yksinkertaisesti se, että aatteellisessa yhdistystoiminnassa on tultu toimeen ilman erityisiä lainsäädäntöjä. Osaltaan tämä seuranee siitä, että yhdistymisvapaus ei ole ollut muissa pohjoismaissa sillä tavalla uhattuna kuin esimerkiksi aikanaan Suomessa. Lainsäädännön tarpeellisuus on tosin ollut aika ajoin keskustelun alaisena, mutta ainakaan tällä hetkellä ei aatteellisia yhdistyksiä koskevan lain aikaansaaminen ole ajankohmainen muissa pohjoismaissa. Lainsäädännön puuttuessa yhdistysten toimintaa sääntelevät niiden säännöt sekä tavanomaisessa oikeudessa vakiintuneet periaatteet.

Yhdistystä ei tarvitse eikä voikaan merkitä yhdistyksistä pidettävään rekisteriin muualla kuin Tanskassa, jossa tällaista rekisteriä pidetään. Sielläkin rekisteröiminen on vapaaehtoista. Oikeuskelpoisuuden saavuttamista ei muissa pohjoismaissa ole kytketty yhdistyksen rekisteröimiseen siten kuin Suomessa. Ruotsissa yhdistys saavuttaa pääsääntöisesti oikeuskelpoisuuden, kun yhdistyksen perustamisesta on sovittu sekä yhdistykselle on hyväksytty säännöt ja valittu hallitus. Jäsenillä ei ole henkilökohtaista vastuuta yhdistyksen velvoitteista.

Yhdistyksen jäseninä voivat olla sekä luonnolliset henkilöt että oikeushenkilöt. Rajoituksia ulkomaalaisten kuulumiselle yhdistykseen ei ole, Ruotsissa ja Islannissa yhdistymisvapauden kuuluminen myös ulkomaalaisille on nimenomaisesti todettu hallitusmuodossa. Yhdistyksen säännöissä voidaan määrätä jäsenyyden edellytyksistä ja yhdistykset saavat yleensä itse päättää, keitä jäseniksi hyväksytään. Ainakin Ruotsin oikeuskäytännössä on tästä kuitenkin

poikettu, kun kysymys on ollut yhdistyksestä, jonka jäsenyydellä on jäsenyyttä hakevan toimeentulon kannalta huomattava merkitys. Myös Norjassa ja Tanskassa voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi yhdistyksen jäseneksi ottamista koskevat päätökset. Jäsenellä on oikeus erota yhdistyksestä ja jäsen voidaan erottaa yhdistyksestä. Erottamisperusteista voidaan määrätä säännöissä ja erotettu jäsen voi saattaa erottamispäätöksen tuomioistuimen tutkittavaksi. Säännöissä olevia erottamisperusteita voidaan myös vaatia soviteltaviksi yleisen kohtuullistamissäännöksen nojalla ainakin Ruotsissa.

Yhdistyksen päätöksenteosta ja hallinnosta samoin kuin tehtävien jakautumisesta eri toimielinten kesken voidaan varsin vapaasti määrätä säännöissä. Yhdistyksissä on kuitenkin oltava hallitus tai vastaava yhdistyksen asioita hoitava ja päätöksiä toimeenpaneva toimielin, joka myös edustaa yhdistystä. Yhdistyksissä voi sääntöjen mukaan olla myös valtuustoja tai päätökset voidaan määrätä tehtäväksi jäsenäänestyksin. Päätökset tehdään yleensä enemmistöpäätöksin, jollei säännöissä muuta määrätä.

Yhdistysten lakkauttamisestakaan ei muiden pohjoismaiden lainsäädännössä ole yksityiskohtaisia säännöksiä. Ruotsin hallitusmuodon mukaan yhdistymisvapautta voidaan tosin lailla rajoittaa kun on kysymys yhteenliittymistä, joiden toiminta on sotilaallisuhteista tai sisältää jonkin kansanryhmän vainoamista rodun, ihonvärin tai etnisen alkuperän vuoksi. Ilmeistä on, että tämäntyyppistä toimintaa harjoittava yhdistys voidaan Ruotsissa lakkauttaa. Myös Tanskan perustuslaissa todetaan, että yhdistys, joka pyrkii päämääriinsä väkivaltaisoin tai muutoin rangaistavana pidettävien muodoin, voidaan tuomioistuimessa lakkauttaa. Perustuslaista käy lisäksi nimenomaisesti ilmi, että hallinnollisin toimin ei yhdistystä voida lakkauttaa.

2.3. Valmisteluvaiheet ja aineisto

2.3.1. Aikaisemmat uudistusehdotukset

Toisen maailmansodan jälkeen on yhdistyslainsäädäntöön tehty vain vähäisiä muutoksia. Lainsäädäntötoimien vähäisyys ei kuitenkaan ole johtunut siitä, ettei yhteiskunnassa olisi koettu tarvetta yhdistysoikeuden uudistamiseen. Lain uudistamiseksi on tehty eri aikoina

ehdotuksia, jotka kuitenkin ovat jääneet toteutumatta. Seuraavassa tehdään lyhyesti selkoa näistä uudistusehdotuksista.

Vuonna 1949 valtioneuvosto antoi professori Veli Merikoskelle tehtäväksi valmistaa asian tuntijalausunto ja ehdotus yhdistyksiä koskevan lainsäädännön muuttamiseksi. Vuonna 1951 valmistunut lausunto sisälsi muun muassa ehdotuksia, joilla niin sanotuissa kiinteissä liitoissa järjestöjen yhteenkuuluvuutta olisi voitu tehostaa esimerkiksi antamalla liitolle tietyissä tapauksissa oikeus moittia jäsenyhdistyksen päätöstä sekä vaikeuttamalla jäsenyhdistyksen eroamista liitosta. Yhdistyksen tarkoituksen muuttaminen ehdotettiin tehtäväksi vaikeammaksi kuin muut sääntömuutokset. Lisäksi lausunnossa ehdotettiin laadittavaksi säännökset toimintansa lopettaneiden yhdistysten poistamisesta yhdistysrekisteristä. Myös paikalliset rekisterit ehdotettiin lakkautettaviksi.

Professori Merikosken ehdotuksen pohjalta uudistuksen valmistelua jatkettiin lainvalmistelukunnassa ja vuonna 1958 valmistui ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi yhdistyksistä annetun lain muuttamisesta sekä laiksi eräiden yhdistysten merkitsemisestä yhdistysrekisteriin toimintansa lopettaneiksi (Lainvalmistelukunnan julkaisuja N:o 6/1958). Ehdotus rakentui samoille periaatteille kuin asiantuntijalausunnossa tehty ehdotus, mutta sekään ei johtanut hallituksen esityksen antamiseen.

Yhdistyslain uudistamista sivusi vuonna 1958 valmistunut taloudellisten yhdistysten komitean mietintö (komiteanmietintö 1958:28), jossa käsiteltiin kysymystä siitä, olisiko taloudellisia yhdistyksiä varten laadittava oma erityinen lakinsa, joka olisi myös vaikuttanut aatteellisten ja taloudellisten yhdistysten rajanvetoon. Komitea päätyi harkinnassaan kielteiseen kantaan. Taloudellisten yhdistysten oikeudellinen asema oli myöhemmin esillä toimimilakikomitean mietinnössä (komiteanmietintö 1969: B 102), jossa ehdotettiin näiden oikeudellisen aseman selvittämistä muutamien säännöksiin. Ehdotus jäi tältä osin toteutumatta.

Oikeusministeriö asetti vuonna 1972 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia lainvalmistelukunnan vuoden 1958 ehdotuksen pohjalta säännösehdotukset toimintansa lopettaneiden yhdistysten poistamiseksi yhdistysrekisteristä. Työryhmän laatiman ehdotuksen pohjalta ei ryhdytty jatkotoimiin.

Vuonna 1975 oikeusministeriö asetti työryhmän laatimaan selvityksen tuolloin toiminnassa

olleista yhdistystyypeistä ja niiden toimintamuodoista sekä valmistamaan ehdotuksen yhdistyslainsäädännön uudistamisen yleisistä tavoitteista (Aineistoa yhdistyslainsäädännöstä, oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 11/1976). Vaikka työryhmä ei ottanut nimenomaista kantaa yhdistyslain kokonaisuudistuksen tarpeellisuuteen, se laati laajan kokonaisuuden yhdistystoimintaan liittyvistä seikoista ja esitti kunkin asian yhteydessä eri vaihtoehtoja ja näkökohtia uudistusta silmällä pitäen.

Vuonna 1985 valmistui oikeusministeriön asettaman työryhmän ehdotus laiksi taloudellista toimintaa harjoittavan yhdistyksen muuttamisesta osuuskunnaksi (monistettu), joka koski sekä aatteellisia yhdistyksiä että varsinaisia taloudellisia yhdistyksiä. Ehdotuksen toteuttaminen voisi jossakin määrin poistaa rajanveto-ongelmia, joita taloudellista toimintaa harjoittavien yhdistysten kohdalla on ilmennyt.

2.3.2. Ehdotuksen valmisteluvaiheet

Valtioneuvosto asetti vuonna 1978 komitean, jolle annettiin tehtäväksi

1) valmistella yhdistyslainsäädännön kokonaisuudistusta nykyaikaisen yhdistys- ja järjestötoiminnan vaatimuksia vastaavalla tavalla,

2) selvittää, voitaisiinko yhdenvertaisuusperiaatteeseen olennaisesti puuttumatta sekä liittomuotoisten järjestöjen tarpeet huomioon ottaen lisätä yhdistysten mahdollisuuksia päättää kansanvaltaisuusperiaatteen kannalta perustellumpien päätöksentekemuotojen käyttämisestä, sekä

3) selvittää mahdollisuudet monipuolistaa yhdistyksissä toimitettavan jäsenäänestyksen toimittamistapoja sekä uudistaa yhdistysten rekisteröintimenettelyä sen nopeuttamiseksi ja rekisterimerkintöjen pitämiseksi tosioloja vastaavina.

Komitean ehdotus (komiteanmietintö 1984:1) valmistui vuonna 1984. Mietintö sisältää ehdotuksen uudeksi yhdistyslaiksi ja mietinnöstä saatiin lausunto 63 lausunnonantajalta. Lausuntoa pyydettiin paitsi eräiltä viranomaisilta, kaikilta rekisteröidyiltä puolueilta, 9 työmarkkinajärjestöltä, 21 elinkeinotoiminnan järjestöltä, 18 sosiaalialan järjestöltä, 10 nuoris-, raittius- ja opiskelijajärjestöltä, 9 tieteelliseltä ja kulttuurijärjestöltä sekä uskonnolliselta järjestöltä, sekä 16 harrastus- ja urheilu-

järjestöltä. Lausunnoissa katsottiin yleisesti, että voimassa olevan lain puutteiden takia lain kokonaisuudistus on välttämätön ja kiireellinenkin ja että ehdotus tarjoaa hyvän pohjan uudistuksen toteuttamiselle. Lausunnonantajat pitivät yleisesti myönteisenä sitä, että uudistus voitaisiin toteuttaa muuttamatta yhdistysten sääntöjä. Tarpeellisina pidettiin myös rekisteröintimenettelyn yksinkertaistamiseen ja nopeuttamiseen tähtääviä muutosehdotuksia. Lausunnoista on laadittu tiivistelmä (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 1/1985).

Ehdotuksen jatkovalmistelu suoritettiin oikeusministeriössä virkatyönä yhdistyslakikomitean ehdotuksen ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta. Valmistuneesta ehdotuksesta hallituksen esitykseksi päätti valtioneuvosto 2.4.1987 pyytää laintarkastuskunnan lausunnon. Laintarkastuskunta ehdotti lausunnonsaan (n:o 3/1987) useita lähinnä teknisluonteisia muutoksia säädöstekstiin. Esitystä viimeisteltäessä virkatyönä oikeusministeriössä on valtaosa huomautuksista otettu huomioon. Hallituksen esitys perustuu kaikissa keskeisissä kysymyksissä yhdistyslakikomitean ehdotuksiin. Tällaisia keskeisiä asioita ovat muun muassa

päätösvallan ja erilaisten päätöksentekomuotojen, vaalien toimittamisen sekä suhteelliseen vaaliin siirtymisen sääntely. Sen sijaan monissa yksityiskohdissa ehdotus poikkeaa komitean laatimasta ehdotuksesta johtuen pääasiassa laitek teknisistä tarkistuksista ja siitä, että sääntelyn tarkkuutta on jonkin verran lisätty tulkinanvaraisuuksien ja epäselvyyksien välttämiseksi. Esitykseen on laintarkastuskunnan lausunnon jälkeen liitetty komiteankin ehdottama ehdotus laiksi eräiden yhdistysten poistamisesta yhdistysrekisteristä sekä ehdotus rajoituslain muuttamisesta.

3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Uudistuksen toteuttaminen ei edellytä organisatorisia muutoksia eikä henkilöstön lisätarvetta valtionhallinnossa. Myöskään yhdistyksille lain uudistamisesta ei aiheudu taloudellisia lisärasituksia. Oikeusministeriön yhdistysrekisteritoimistossa olevan käsittelemättömien asioiden ruuhkan oletetaan vähitellen poistuvan sen seurauksena, että rekisteröintimenettelyä yksinkertaistetaan.

YKSITYSKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Yhdistyslaki

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1 § Soveltamisala Suomen kansalaisille kuuluva yhdistymisvapaus perustuu hallitusmuodon 10 §:ään, jossa kansalaisille taataan oikeus perustaa yhdistyksiä tarkoitusten toteuttamista varten, jotka eivät ole vastoin lakia tai hyviä tapoja. Hallitusmuodon 10 §:n mukaan säännöksiä tämän oikeuden käyttämisestä annetaan lailla. Hallitusmuodon säännöksen ja tämän lain välisen yhteyden osoittamiseksi pykälässä ehdotetaan todettavaksi, että yhdistyksen saa perustaa aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten ja että tämä tarkoitus ei saa

olla lain tai hyvien tapojen vastainen. Pykälässä säädettäisiin tämän jälkeen, että yhdistykseen sovelletaan tätä lakia. Hallitusmuodossa säännellyn yhdistymisvapauden ja yhdistyslain suhde pysyisi siten ennallaan.

Ehdotuksen 1 § kuten hallitusmuodon 10 §:kin koskee sanamuotonsa mukaan yhdistymisvapautta vain oikeutena perustaa yhdistyksiä. Jäljempänä olevissa pykälissä säännellään yhdistymisvapauden muita tunnusmerkkejä, kuten oikeutta päättää itse jäseneksi liittymisestä sekä oikeutta erota yhdistyksestä.

Pykälässä todettaisiin lain koskevan aatteellisia yhdistyksiä. Voimassa olevassa yhdistyslaissa ei käytetä nimenomaisesti tätä sanaa — lain soveltamisalan rajoittuminen aatteellisiin yhdistyksiin on ilmaistu säätämällä, että laki ei koske taloudellisia yhdistyksiä. Sitä, mitä sanalla "aatteellinen" säännöksessä tarkoitetaan, ei ehdoteta pykälässä tarkemmin määri-

teltäväksi. Lähinnä sillä ymmärretään, kuten jäljempänä 2 §:stä ilmenee, sitä että yhteistoiminnan tarkoitus on muuta kuin voiton tai muun välittömän taloudellisen edun hankkimista siihen osallisille.

Kaikkia niitä yhdistyksiä, joihin on sovellettu vuoden 1919 yhdistyslakia, pidettäisiin edelleen aatteellisina yhdistyksinä. Tällaisia ovat muun muassa poliittiset yhdistykset, ammattiyhdistykset, elinkeinonharjoittajien yhdistykset, urheilujärjestöt sekä erilaiset kulttuuri- ja sosiaalialan yhdistykset.

Pykälän mukaan yhdistyksessä on oltava kysymys tarkoituksen yhteisestä toteuttamisesta eli useamman henkilön yhteistoiminnasta päämäärän saavuttamiseksi. Jäljempänä 7 §:ssä ehdotetaan vielä voimassa olevan lain tapaan täsmennettäväksi, että yhdistyksen perustamiseen vaaditaan vähintään kolmen henkilön yhteistoimintaa. Tarkoituksen yhteinen toteuttaminen pitää sisällään sen, että myös tarkoitus on yhdistykseen osallisille yhteinen.

Pykälässä ehdotetaan todettavaksi yhdenmukaisesti hallitusmuodon säännöksen kanssa, että yhdistyksen tarkoitus ei saa olla lain tai hyvien tapojen vastainen. Yhdistymisvapaus ei koske lain tai hyvien tapojen vastaisten tarkoitusten yhdessä toteuttamista. Jos yhdistyksen toiminta on muuttunut tällaiseksi, se voitaisiin, kuten voimassa olevan lainkin mukaan, lakkauttaa. Hyvien tapojen vastaisuus ei ole laissa tarkasti määriteltävissä, vaan se saa sisältönsä kunkin ajan oikeus- ja moraalikäsitteistä.

Pykälän 2 momentin mukaan yhdistykseen on sovellettava tätä lakia. Laki tulisi sovellettavaksi 2 §:ssä säädettyjä poikkeuksia lukuunottamatta kaikessa aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten tapahtuvassa yhteistoiminnassa. Osaa lain säännöksistä sovellettaisiin riippumatta siitä, onko yhdistys rekisteröity tai voitaisiinko sitä edes rekisteröidä.

2 § Soveltamisalan rajoitukset Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi eräitä rajoituksia lain soveltamisalaan, vaikka yhteistoiminnassa olisikin kysymys aatteellisen tarkoituksen yhteisestä toteuttamisesta. Ehdotetut rajoitukset vastaavat voimassa olevassa yhdistyslaissa asetettuja rajoituksia.

Pykälän 1 momentissa lain soveltamisalan ulkopuolelle suljetaan niin sanotut taloudelliset yhdistykset ja muut yhteisöt, vaikkakin laki jo 1 §:n mukaan koskee vain aatteellisia yhdistyksiä. Laki ei 1 momentin mukaan koske yhtei-

söä, jonka tarkoituksena on voiton tai muun välittömän taloudellisen edun hankkiminen siihen osalliselle taikka jonka tarkoitus tai toiminnan laatu muuten on pääasiassa taloudellinen. Vaikka yhteisöllä olisi jokin aatteellinenkin päämäärä ajettavanaan, sitä ei pidetä aatteellisena yhdistyksenä, jos sillä on myös 1 momentissa sanottu tarkoitus tai jos yhteisö muuten on pääasiassa taloudellinen. Myöskään voimassa oleva yhdistyslaki ei koske taloudellisia yhdistyksiä.

Taloudellisista yhdistyksistä osa on sellaisia, joista on olemassa omaa lainsäädäntöä, osa taas on lailla sääntelemättömiä. Huomattavin lailla säänneltyjen taloudellisten yhdistysten ryhmä on osuuskunnat. Muita taloudellisia yhdistyksiä, joista on erityistä lainsäädäntöä, ovat seuraavat: lauttaus- ja uittoyhdistykset, järvenlaskemisyhdistykset, tilusrauhitusyhdistykset, riistanhoitoyhdistykset, vesilintujen suojelemisyhdistykset, liikennevakuutusyhdistys, avustuskassojen yhdistys, palikunnat ja paliskuntain yhdistys, metsänhoitoyhdistykset, kalastuskunnat, kaupakamarit, hypoteekkiyhdistykset, keskinäiset vakuutusyhdistykset, avustuskassat ja työttömyyskassat. Osa näistä taloudellisista yhdistyksistä on samalla 2 momentissa tarkoitettuja, lailla tai asetuksella erityistä tarkoitusta varten järjestettyjä yhdistyksiä.

Laissa sääntelemättömiä taloudellisia yhdistyksiä eli yhdistyksiä, joiden oikeuskelpoisuus ei perustu kirjoitettuun lainsäädäntöön, toimii Suomessa parisenkymmentä. Nämä ovat alueellisia puhelinyhdistyksiä, teollisuuden eri alojen myyntiyhdistyksiä sekä autojen tilauskeskustoimintaa harjoittavia yhdistyksiä. Ne ovat eri aikoina syntyneitä ja oikeusjärjestys on niille aikanaan tunnustanut oikeuskelpoisuuden muun muassa sallimalla niiden merkitsemisen kaupparekisteriin. Sinänsä uusien tällaisten yhdistysten perustaminen ei ole nykyisinkään kiellettyä, mutta ne eivät enää voi saavuttaa oikeuskelpoisuutta eli niitä ei pidetä itsenäisinä oikeushenkilöinä. Tämä johtuu siitä oikeudessamme vallitsevasta periaatteesta, jonka mukaan yhteenliittymä tunnustetaan oikeushenkilöksi, eli se voi nimiinsä saavuttaa oikeuksia ja velvoitteita vain, kun tietyt laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Muita kuin laissa määritellyjä oikeushenkilöitä ei voida perustaa.

Keskeisin merkitys 1 momentin soveltamisalan rajoitussäännöksellä on niissä tilanteissa, joissa yhdistysrekisteriin ilmoitetaan rekisteröi-

täväksi aatteelliseksi tarkoitettu yhdistys, joka kuitenkin samalla tuottaisi jäsenille välitöntä taloudellista hyötyä tai jossa taloudellisen toiminnan osuus olisi huomattava. Jos yhdistyksen tarkoitukseen kuuluisi voiton tai muun välittömän taloudellisen edun hankkiminen siihen osalliselle, ei yhdistystä voitaisi merkitä yhdistysrekisteriin. Erilaisten jäsenpalvelusten myöntäminen tai jäsenalennusten antaminen yhdistyksen välittämistä tavaroista tai tuottamista palveluista yhdistyksen jäsenille ei yleensä vielä merkitse tällaista taloudellisen edun hankkimista jäsenille.

Taloudellisen toiminnan harjoittamista ei ehdoteta kokonaan kiellettäväksi aatteellisilta yhdistyksiltä, niin kuin ei voimassa olevassa laisakaan. Yhdistys voisi edelleen harjoittaa taloudellista toimintaa, joka tukee sen aatteellisen tarkoituksen toteuttamista. Yhdistyksen säännöistä olisi kuitenkin 5 §:n mukaan käytävä ilmi ne puitteet, joissa taloudellista toimintaa harjoitetaan.

Yhdistykselle sallittavan taloudellisen toiminnan laatuun ja laajuuteen voivat vaikuttaa muun muassa yhdistyksen jäsenmäärä, yhdistyksen aatteellisen toiminnan laajuus verrattuna sen taloudelliseen toimintaan sekä yhdistyksen alueellinen ulottuvuus. Samoin vaikutusta voi olla sillä, miten selvästi yhdistys on puhtaana aatteellinen. Esimerkiksi puoluejärjestöt, urheiluseurat ja ammattiyhdistykset voivat harjoittaa verrattain laajamittaista taloudellista toimintaa, koska ne ovat toiminta-ajatukseltaan kiistatta aatteellisia, usein ne ovat myös jäsenmäärältään ja alueelliselta levinneisyydeltään laajoja. Niiden talous ei myöskään ole yksin liiketoiminnan varassa, vaan niillä on merkittäviä jäsenmaksutuloja sekä yksityisistä ja julkisista varoista tulevia avustuksia. Esimerkkinä taloudellisen toiminnan laadulle asetettavista rajoituksista voidaan mainita, että elinkeinonharjoittajien yhdistys ei voine itse harjoittaa samaa liiketoimintaa kuin sen jäsenet. Aatteellisten yhdistysten tuki- tai kannatusyhdistyksiä, esimerkiksi urheilun ja taiteen tukiyhdistyksiä, voidaan edelleen pitää aatteellisina, kunhan niiden toiminta kohdistuu tuettavan järjestön edustaman aatteen eikä jäsenten välittömään tukemiseen.

Pykälän 2 momentissa lain soveltamisalan ulkopuolelle ehdotetaan voimassa olevan lain tapaan rajattavaksi yhteisö, joka on lailla tai asetuksella järjestetty erityistä tarkoitusta varten, vaikka yhteisön tarkoitusta voitaisiinkin

pitää aatteellisena. Tällaisiin yhteisöihin yhdistyslakia voitaisiin kuitenkin soveltaa sikäli kuin näin on erikseen säädetty. Osaa tässä tarkoitusta yhdistyksistä voidaan pitää luonteeltaan julkisoikeudellisina. Huomattava osa 2 momentissa tarkoitetuista yhdistyksistä on tällä hetkellä sellaisia, että niitä voidaan pitää myös taloudellisina yhdistyksinä.

Pykälän 2 momentissa tarkoitettuina yhdistyksinä voidaan mainita Suomen Asianajajaliitto (laki asianajajista), kalastuskunnat (kalastuslaki), tilusrauhitusyhdistykset (tilusrauhituslaki), metsästäjien keskusjärjestö ja riistanhoitoyhdistykset (metsästyslaki), paliskunnat ja paliskuntain yhdistys (poronhoitolaki), kauppakamarit (kauppakamariasetus) sekä Suomen Punainen Risti (asetus sisältävä Suomen Punaisen Ristin säännöt). Esimerkkinä yhdistyksestä, johon sovelletaan momentin mukaisesti erityislain ohella yhdistyslain säännöksiä, on metsänhoitoyhdistys (laki metsänhoitoyhdistyksistä).

Yhdistyslakia ei sovellettaisi myöskään uskonnollisiin yhdyskuntiin, vaan niistä olisi 3 momentin mukaan voimassa, mitä niistä on erikseen säädetty. Uskonnollisten yhdyskuntien oikeudellinen asema on Suomessa järjestetty uskonnonvapauslailla (267/22). Sen mukaan uskonnollisia yhdyskuntia ovat evankelis-luterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkkokunta sekä ne muut uskonnolliset yhdyskunnat, jotka on kyseisen lain mukaan rekisteröity. Uskonnollisen yhdyskunnan voi perustaa vähintään 20 Suomessa asuvaa henkilöä laitimalla lain edellyttämän yhdyskuntajärjestyksen ja tekemällä valtioneuvostolle kirjallisen ilmoituksen yhdyskunnan muodostamisesta. Yhdyskunta merkitään opetusministeriössä pidettävään uskonnollisten yhdyskuntien rekisteriin, jos yhdyskuntajärjestys on laadittu uskonnonvapauslain määräysten mukaisesti eikä uskontunnustus ole vastoin lakia tai hyviä tapoja ja jos yhdyskunnan ja siihen kuuluvien seurakuntien hallitusten jäsenet täyttävät laissa asetetut ehdot.

Kaikki sellaiset uskonnolliset liikkeet, jotka voisivat tulla rekisteröidyiksi uskonnollisina yhdyskuntina, eivät kuitenkaan ole ohjelmallisten tai organisatoristen syiden vuoksi halunneet näin menetellä. Osa näistä yhteisöistä on merkitty yhdistysrekisteriin aatteellisina yhdistyksinä, jolloin niihin sovelletaan yhdistyslakia. Osa taas on kokonaan rekisteröitymättömiä ja niihin tulevat sovellettaviksi yhdistyslain

rekisteröimättömiä yhdistyksiä koskevat säännökset.

3 § Kielletyt yhdistykset Pykälän mukaan kokonaan tai osittain sotilaalliseen tapaan järjestetyksi katsottavat yhdistykset ovat kiellettyjä. Tällaista yhdistystä ei siten saa perustaa eikä jo olemassa olevaa yhdistystä saa järjestää siten, että yhdistys muuttuisi säännöksessä taroitettulla tavalla sotilaalliseksi.

Kielto perustaa kokonaan tai osittain sotilaalliseen tapaan järjestettyjä yhdistyksiä otettiin yhdistyslakiin vuonna 1934. Kielto pysytettiin eräin poikkeuksin ennallaan. Voimassa olevan lain 4 §:n mukaan kielto koskee vain yhdistystä, jonka tarkoituksiin kuuluu valtiollisiin asioihin vaikuttaminen. Ehdotusta laadittaessa ei ole pidetty tarpeellisenä sallia sitä mahdollisuutta, että muun kaltainen yhdistys voitaisiin järjestää sotilaalliseen tapaan. Jotta lakia ei voitaisi kiertää, ehdotetaan sotilaallisen yhdistyksen perustamisen kielto ulotettavaksi koskemaan kaikkia yhdistyksiä. Kielto on yhdenmukainen myös Pariisin rauhansopimuksen 15 artiklan kanssa, jossa kielletään minkäänlaisen sotilaskoulutuksen antaminen Suomen maavoimiin, sotalaivastoon tai ilmavoimiin kuulumattomille henkilöille.

Sotilaalliseksi katsottavan yhdistyksen tunnusmerkit vastaisivat voimassa olevan lain määrittelyä. Yhdistys voitaisiin katsoa sotilaalliseen tapaan järjestetyksi ensinnäkin, jos sen jäseniltä vaaditaan erityistä kuuliaisuutta ja jos jäsenistö samalla on jakautunut joukkomuodostelmiin tai ryhmytyksiin. Toiseksi yhdistys voitaisiin katsoa sotilaalliseksi yksin sen perusteella, että yhdistys tai sen jäsenistö on aseellisesti varustautunut. Tällöin ei merkitystä ole sillä, vaaditaanko jäseniltä kuuliaisuutta tai onko yhdistys jakautunut joukkomuodostelmiin tai ryhmytyksiin.

Rikoslain 16 luvun 8 a §:ssä on säädetty rangaistavaksi liittyminen sotilaalliseen tapaan järjestettyyn yhdistykseen tai muuhun yhteenliittymään. Lainkohta koskee nykyisellään kuten voimassa oleva yhdistyslakikin vain liittymistä sellaiseen sotilaalliseen yhdistykseen, jonka tarkoituksiin kuuluu valtiollisiin asioihin vaikuttaminen. Myös tämän säännöksen muuttamista vastaamaan nyt 3 §:ään ehdotettua muutosta tultaneen aikanaan rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä ehdottamaan.

Pykälä koskee sekä rekisteröityjä että rekisteröimättömiä yhdistyksiä. Kiellon vastaisesti

toimiva yhdistys voidaan ehdotuksen 43 §:n mukaisesti lakkauttaa.

4 § Luvanvaraisuus Pykälässä ehdotetaan voimassa olevan lain 2 §:ää vastaavasti säädettäväksi, että niin sanottua ampumayhdistystä ei saa perustaa eikä ampumayhdistykselle kuuluvaa toimintaa harjoittaa ilman viranomaisen lupaa. Ehdotuksen perusteena on se, että valtion on voitava valvoa aseiden käyttöä ja tarvittaessa estää aseellisten, valtion määräysvallasta riippumattomien järjestöjen muodostuminen. Ampumayhdistysten luvanvaraisuus täydentää ampuma-aseiden hallussapidon ja kaupan sekä ampumaradan perustamisen luvanvaraisuutta.

Luvanvaraisuus koskee ehdotuksen mukaan yhdistystä, jonka toimintaan kuuluu harjoittaminen ampuma-aseiden käyttöön ja joka ei ole olemassa yksinomaan metsästystä varten. Luvanvaraisia ovat siten muun muassa ne urheiluseurat, joiden toimintaan kuuluu kilpamunna tai ampumahiihto. Ampuma-aseita ovat ampuma-aseista ja ampumatarpeista annetun asetuksen (34/33) mukaan kaikki sellaiset aseet, joilla räjähdysainetta käyttäen voidaan ampua laukauksia siten, että siitä voi aiheutua hengenvaaraa tai terveydelle vahinkoa, sekä myös kaasupistoolit ja niihin verrattavat laitteet ja valopistoolit.

Pelkästään metsästystä varten olevia yhdistyksiä koskeva poikkeus sisältyy myös voimassa olevaan lakiin. Jos metsästystä varten perustetun yhdistyksen toimintaan kuuluu erikseen myös ampumaharjoittelun järjestäminen metsästystaidon ylläpitämiseksi, on toiminta luvanvaraista.

Ehdotettu säännös on lakitekniseltä rakenteeltaan nykyistä vastaava eli luvanvaraiseksi säädetään pykälässä tarkoitettujen yhdistyksen perustaminen. Vaikka käytetty sanamuoto viittaakin uuden, pykälässä tarkoitettua toimintaa harjoittavan yhdistyksen perustamiseen, koskee sääntely myös jo olemassa olevan yhdistyksen toiminnan muuttamista pykälässä tarkoitettuiksi. Kielto koskee yhdistyslaissa säänneltyä toimintaa siitä riippumatta, onko kysymys rekisteröitävästä yhdistyksestä vai ei.

Luvan myöntäminen kuuluisi yhdistyksen kotipaikan lääninhallitukselle, kun lupaviranomaisena voimassa olevan lain mukaan on sisäasiainministeriö. Lupa-asioiden siirtämistä ministeriöltä lääninhallituksille on pidetty tarkoituksenmukaisena lähinnä sen vuoksi, että hallintolupa- asioita on pyritty muutenkin siirtä-

mään lääninhallituksille. Lääninhallitus käsittelee myös ampumaratojen perustamista samoin kuin ampuma-aseiden ja -tarpeiden valmistusta ja kauppaa koskevat lupa-asiat.

Lupa-asian ratkaisussa on kysymys lääninhallituksen tarkoituksenmukaisuusharkinnasta. Lääninhallituksen harkintavaltaa rajoittaa muun muassa 3 §:n säännös kielletyistä yhdistyksistä. Jos perustettavaksi aiottu ampumayhdistys olisi kokonaan tai joltakin osin katsottava sotilaalliseen tapaan järjestetyksi, ei lupaa voitaisi antaa. Lupa-asiin voidaan liittää ehtoja. Lupaehtojen noudattamatta jättäminen saattaa johtaa yhdistyksen lakkauttamiseen 43 §:n nojalla. Lääninhallituksen lupa-asiaa tekemään ratkaisuun tyytymätön voisi hakea muutosta päätökseen valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jolloin asian ratkaisu tarkoituksenmukaisuuskysymyksen osalta siirtyisi valtioneuvostolle.

5 § Taloudellinen toiminta Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi yhdistyksen taloudellisesta toiminnasta. Säännös liittyy edellä 2 §:ssä säänneltyyn lain soveltamisalan rajoittamiseen, jonka mukaan aatteellisena yhdistyksenä ei pidetä yhteisöä, joka on pääasiassa taloudellinen. Se, missä määrin yhdistys voi harjoittaa taloudellista toimintaa pysyen kuitenkin aatteellisena yhdistyksenä, määräytyy mainitun 2 §:n mukaan. Voimassa olevan lain asiaa sääntelevässä 9 §:n 2 momentissa edellytetään, että harjoitettavan elinkeinon tai muun ansiotoiminnan on oltava säännöissä määrätty. Ehdotuksen mukaan taas harjoitettavaa taloudellista toimintaa ei olisi tarpeen säännöissä yksityiskohtaisesti määritellä, vaikka niin voitaisiin edelleen tehdä. Vaikkei yhdistyksen sääntöihin sisälly tämänkaltaista määrittelyä, yhdistys voisi kuitenkin harjoittaa sellaista elinkeinoä tai muuta ansiotoimintaa, joka kytkeytyy välittömästi säännöissä määrätyn tarkoituksen toteuttamiseen. Jos esimerkiksi urheiluseura voi sääntöjensä mukaan järjestää urheilukilpailuja tai ylläpitää urheilulaitosta, se voisi ilman nimenomaista sääntömääräystä myös myydä kilpailujen yhteydessä virvokkeita ja ylläpitää urheilulaitoksen yhteydessä esimerkiksi kioskia tai ruokalaa. Tällaista taloudellista toimintaa ei tarvitsisi säännöissä erikseen mainita, koska säännöissä mainittuun yhdistyksen toimintamuotoon normaalisti kuuluu myös tällainen taloudellinen toiminta. Edellä sanotun lisäksi yhdistys voisi sääntömääräyksistä riippumatta

harjoittaa taloudellisesti vähäarvoisena pidettävää elinkeinoä tai ansiotoimintaa.

Ehdotus merkitsee lievää väljennystä siihen, miten tarkasti säännöistä on käytävä ilmi yhdistyksen harjoittama elinkeino tai ansiotoiminta. Muutos saattaa yksittäisissä tapauksissa laajentaa yhdistyksen mahdollisuuksia taloudelliseen toimintaan, jos yhdistyksen sääntöihin ei aikaisemmin ollut otettu asiaa koskevia määräyksiä. Tällöinkään taloudellinen toiminta ei saa laajentua sillä tavoin, että yhdistys muuttuisi luonteeltaan pääasiassa taloudelliseksi.

6 § Rekisteröinnin oikeusvaikutukset Pykälään ehdotetut säännökset yhdistyksen rekisteriin merkitsemisen oikeusvaikutuksista vastaavat voimassa olevan lain 9 §:n 1 momenttia ja 10 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan yhdistys saavuttaa oikeuskelpoisuuden eli siitä tulee itsenäinen oikeushenkilö, kun se rekisteröidään. Tämä kuvataan säännöksessä toteamalla, että yhdistys voi hankkia oikeuksia ja tehdä sitoumuksia sekä olla asianosaisena tuomioistuimessa ja muun viranomaisen luona vain, jos se on rekisteröity siten kuin tässä laissa säädetään. Rekisteröimätön yhdistys, josta säännöksiä ehdotetaan lain 10 lukuun, ei ole itsenäinen oikeushenkilö eikä se voi saavuttaa nimiinsä oikeuksia eikä velvoitautua. Yhdistys säilyy oikeuskelpoisena sen ajan, jonka yhdistys on merkittynä yhdistysrekisteriin. Oikeuskelpoisuus lakkaa, kun yhdistys poistetaan rekisteristä.

Pykälän 2 momentissa säädetään rekisteröinnin vaikutuksesta jäsenten vastuuseen yhdistyksen velvoitteista. Rekisteröidyn yhdistyksen jäsenet eivät pääsääntöisesti vastaa henkilökohtaisesti yhdistyksen velvoitteista. Säännös koskee paitsi vastuuta varallisuus oikeudellisista oikeustoimista myös muista velvoitteista, joita yhdistykselle voi syntyä, kuten sopimussuhteen ulkopuolista vahingonkorvausvastuuta tai vastuuta yhdistykselle maksuunpannusta verosta tai muusta julkisesta maksusta. Rekisteröimättömän yhdistyksen osalta ehdotetaan jäljempänä 58 §:ssä selvyiden vuoksi säädettäväksi, että sellaisen yhdistyksen puolesta tehdystä toimesta aiheutuneesta velvoitteesta vastaavat vain toimeen osallistuneet tai siitä päättäneet henkilökohtaisesti ja yhteisvastuullisesti. Mainittua sääntöä sovelletaan myös ennen yhdistyksen rekisteröimistä syntyneisiin velvoitteisiin. Vaikka yhdistyskin saattaa vakiintuneiden periaatteiden mukaisesti joutua vastuuseen sen

hyväksi ennen rekisteröintiä tehdystä toimesta, säilyy toimeen osallistuneilla tai siitä päättäneillä edelleen henkilökohtainen vastuu velvoitteesta.

2 luku

Yhdistyksen perustaminen

7 § *Perustamiskirja* Pykälässä säädetään yhdistyksen perustamismenettelystä. Perustamisesta on ehdotuksen mukaan tehtävä perustamiskirja, johon on liitettävä yhdistykselle laaditut säännöt. Ehdotuksessa on korvattu voimassa olevan lain sana ”sopimuskirja” sanalla ”perustamiskirja”, joka ilmentää asiakirjan tarkoitusta paremmin ja jota myös muualla yhteisöoikeudessa käytetään vastaavassa tilanteessa. Yhdistyksen perustaminen edellyttäisi kuten nykyisinkin vähintään kolmen yhdistyksen jäseneksi liittyvän myötävaikutusta. Näiden on päivättävä ja allekirjoitettava perustamiskirja. Perustamista varten voidaan kutsua koolle erityinen perustamiskokous, mutta tämä ei ole välttämätöntä.

Perustamiskirjassa jäseneksi liittyvät ilmaisevat päättäneensä perustaa yhdistyksen ja hyväksyneensä sille perustamiskirjaan liitetyt säännöt. Sääntöjä ei ole tarpeen sisällyttää perustamiskirjaan, kuten voimassa oleva laki sanamuotonsa mukaan edellyttää, vaan riittää, että ne liitetään siihen.

Yhdistymisvapaus koskee hallitusmuodon mukaan kaikkia Suomen kansalaisia. Näin olen myöskään yhdistyksen perustajilta ei vaadita, että he olisivat esimerkiksi täysi-ikäisiä. Yhdistyksen jäsenenä voi 10 §:n mukaan olla luonnollisen henkilön lisäksi yhteisö ja säätiö. Silloin kun yhdistyksen perustajana toimii yhteisö tai säätiö, näiden puolesta perustamiskirjan allekirjoittavilla henkilöillä on oltava asianmukainen edustamisoikeus tai valtuutus toimia yhteisön tai säätiön puolesta.

8 § *Säännöt* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi yhdistyksen sääntöjen pakollisesta vähimmäissisällöstä. Yhdistyksen rekisteröimisen edellytyksenä on, että säännöissä on määräykset pykälässä luetelluista asioista. Näiden pakollisten sääntömääräysten lisäksi sääntöihin voidaan ottaa ja lähes poikkeuksetta otetaan määräyksiä myös muista kysymyksistä. Näillä vapaaehtoisilla sääntömääräyksillä voidaan ensinnäkin poiketa siitä, mitä yhdistyslain tahdonvaltaisissa säännöksissä on jostakin

asiasta säädetty. Toiseksi sääntöihin voidaan ottaa määräyksiä asioista, joista yhdistyslaissa ei lainkaan ole suoranaisia säännöksiä, kuten asetetaanko jäsenyydelle yhdistyksessä erityisiä ehtoja. Näiden lisäksi säännöissä usein vielä toistetaan joitakin yhdistyslain pakottavia tai tahdonvaltaisia säännöksiä. Yhdistyksen säännöt on laadittava niin, että ne eivät ole ristiriidassa minkään pakottavan lainsäädännön kanssa.

1 kohta. Yhdistyksen säännöissä on määrättävä yhdistyksen nimi. Yhdistyksen nimelle asetettavista vaatimuksista säädetään jäljempänä rekisteröimistä koskevassa 49 §:ssä. Sen mukaan nimen on ensinnäkin oltava erottautumiskykyinen, sen on selvästi erotuttava yhdistysrekisterissä ennestään olevien yhdistysten nimistä. Toiseksi nimi ei saa olla harhaanjohtava esimerkiksi yhdistyksen tarkoituksen, toimintamuotojen tai jäsenistön osalta. Nimenä voi olla myös niin sanottu mielikuvitusnimi taikka muulla kielellä kuin jommalla kummalla kansalliskielellä ilmaistu nimi. Yhdistyksen nimestä muodostettuja lyhenteitä ei voida erikseen merkitä rekisteriin, mutta niitä voidaan käyttää epävirallisesti. Lyhenne voisi edelleen olla osana yhdistyksen nimeä.

Yhdistyksellä voi 9 §:n mukaisesti olla kaksi tai kolme virallista nimeä, suomenkielinen, ruotsinkielinen ja saamenkielinen. Sen sijaan vieraskielinen nimi ei voi olla suomen-, ruotsin- tai saamenkielisen nimen lisäksi yhdistyksen virallisena nimenä. Vieraskielinen nimi voi siten olla joko yhdistyksen ainoana nimenä tai sitten nimen osana, jolloin sitä ei kuitenkaan voi käyttää yksinään yhdistyksen nimenä.

Kun yhdistys on merkitty rekisteriin, sen nimeen lisätään rekisteröintiä osoittava merkintä siten kuin 50 §:ssä säädetään.

2 kohta. Yhdistyksen kotipaikan tulee olla Suomessa oleva kunta. Yhdistyksellä ei voi olla kotipaikkaa useassa kunnassa. Kotipaikaksi voidaan valita mikä tahansa Suomen kunta, joskin käytännöllisintä on valita kotipaikaksi kunta, jossa yhdistys pääasiassa toimii tai jossa toiminnan keskus sijaitsee. Yhdistystä vastaan nostettu kanne käsitellään yhdistyksen kotipaikan yleisessä tuomioistuimessa.

3 kohta. Säännöissä on mainittava yhdistyksen tarkoitus ja toimintamuodot. Tarkoitus on se päämäärä, jonka saavuttamista yhdistyksen toiminnalla tavoitellaan. Toimintamuodot ovat keinoja tarkoituksen saavuttamiseksi. Tarkoitus ja toimintamuodot liittyvät läheisesti toi-

siinsa, toimintamuodoiksi ei voida valita mitään sellaista, joka ei voi edistää tarkoituksen toteuttamista. Tarkoitus ja toimintamuodot voidaan ilmaista säännöissä väljästikin ja ne voidaan määritellä tarvittaessa hyvin laaja-alaisiksi, mutta sääntömääräykset eivät kuitenkaan saa jäädä vaille selvää asiallista sisältöä. Voimassa olevan lain sanonta ”toiminnan laatu” ehdotetaan korvattavaksi sanalla ”toimintamuodot”.

4 kohta. Sääntöihin on otettava määräys jäsenen velvollisuudesta suorittaa yhdistykselle jäsenmaksuja ja muita maksuja. Säännöissä on siten aina määrättävä joko, että jäsenmaksuja ja mahdollisia muita maksuja peritään, tai että niitä ei peritä. Tarkoituksena on, että yhdistykseen liittyvä voi säännöistä nähdä, liittykö jäsenyyteen taloudellisia velvoitteita. Maksuista määrääminen yhdistyksen säännöissä merkitsee, että muita maksuja ei jäsenten kannettavaksi voida asettaa muutoin kuin sääntöjä muuttamalla.

Maksujen määräämistavasta ei ehdoteta säädettäväksi. Myös voimassa olevassa laissa asia on jätetty avoimeksi. Säännöissä voidaan haluttaessa määrätä maksujen markkamäärä tai määritellä perusteet, joiden mukaan maksu määräytyy. Maksujen tai maksuperusteiden ei tarvitse olla kaikille jäsenille samat. Maksujen suuruudesta päättäminen voidaan säännöissä myös määrätä esimerkiksi yhdistyksen hallituksen tehtäväksi tai ratkaistavaksi yhdistyksen kokouksessa.

5 kohta. Säännöissä on määrättävä hallituksen jäsenten ja yhdistyksen tilintarkastajien lukumäärä sekä toimikausi. Lukumäärät voidaan esittää myös vähimmäis- ja enimmäislukumäärinä. Hallituksessa olisi 35 §:n mukaan oltava vähintään kolme jäsentä. Tilintarkastajia olisi 38 §:n mukaan oltava vähintään yksi. Hallituksen jäsenten toimikausi voidaan määrätä niin, että vain osa jäsenistä on samanlaisesti erovuorossa. Toimikauden pituus voidaan säännöissä määrätä vapaasti. Toimikauden on oltava tietyn pituinen ajanjakso, toimikausi ei voi olla elinikäinen. Hallituksen varajäsenistä tai varatilintarkastajista ei ehdoteta säädettäväksi. Jos varajäseniä tai varatilintarkastajia halutaan valita, on säännöissä siitä määrättävä.

6 kohta. Säännöissä olisi mainittava yhdistyksen tilikausi, toisin sanoen sen alkamis- ja päättymisajankohta. Tilikauden pituus on kirjanpitolain (655/73) mukaan eräin poikkeuksin

aina 12 kuukautta. Tavallisimmin tilikautena käytetään kalenterivuotta. Säännöissä ei ole välttämätöntä mainita, kuten voimassa oleva yhdistyslaki edellyttää, siitä milloin tilinpäätös on tehtävä. Kirjanpitolain mukaan tilinpäätös on nimittäin laadittava kolmen kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Esillä olevaan kohtaan ei myöskään ole tarpeen ottaa mainintaa yhdistyksen tilien ja hallinnon tarkastamisesta, josta säädettäisiin jo edellä 5 kohdassa.

7 kohta. Säännöissä olisi määrättävä siitä, milloin yhdistyksen hallitus ja tilintarkastajat valitaan, tilinpäätös vahvistetaan ja vastuuvapaudesta päätetään. Näistä asioista on ehdotuksen 23 §:n mukaan päätettävä yhdistyksen, tai jos säännöissä on niin määrätty, valtuutettujen kokouksessa. Säännöissä on siten mainittava, minä ajankohtana yhdistyksessä on pidettävä kokous, jossa mainituista asioista päätetään. Välttämätöntä ei ole, että näistä asioista tehdään päätökset vuosittain, joskin tilinpäätöksen vahvistamisesta ja vastuuvapauden myöntämisestä säännönmukaisesti päätetään vuosittain. Säännöissä on myös vapaasti määrättävissä se, tehdäänkö päätökset 7 kohdassa tarkoitetuissa asioissa yhdessä kokouksessa vai pidetäänkö yhdistyksessä useampia sääntömääräisiä kokouksia. Tavallista on, että yhdistyksessä on kevätkokous, jossa vahvistetaan tilinpäätös ja päätetään vastuuvapauden myöntämisestä, sekä syyskokous, jossa valitaan hallituksen jäsenet ja tilintarkastajat.

8 kohta. Säännöissä olisi määrättävä yhdistyksen kokouksen koollekutsumistapa. Kutsu- mistavasta ei laissa ehdoteta säädettäväksi tarkemmin. Säännöissä olisi myös määrättävä koollekutsumisajasta. Yhdistyksen harkinnassa on siten, mikä koollekutsumistapa ja mikä aika täyttävät parhaiten yhdistyksen tarpeet.

9 kohta. Sääntöihin on otettava maininta siitä, miten yhdistyksen varat on käytettävä, jos yhdistys purkautuu tai lakkautetaan. Säännöissä olisi mainittava joko se tarkoitus, johon varat on annettava, tai nimettävä varojen saaja, esimerkiksi joku toinen yhteisö tai säätiö. Varojen käytöstä päättäminen voidaan säännöissä myös jättää esimerkiksi yhdistyksen kokoukselle, mutta säännöissä on tällöin määrättävä ainakin yleisesti varojen käyttötarkoitus, jonka puitteissa yhdistyksen kokous voi asian lopullisesti ratkaista. Koska aatteellisen yhdistyksen tarkoituksena ei ehdotuksen 2 §:n mukaan saa olla voiton tai muun välittömän taloudellisen edun hankkiminen siihen osallisil-

le, ei varojen käyttötarkoitusta yhdistyksen purkautuessaan yleensä saa määrätä siten, että varat siirtyisivät yhdistyksen jäsenistölle. Poikkeuksen muodostavat liitot, jossa liiton purkautuessa sen varat voidaan jakaa jäsenyhdistyksille aatteellisen toiminnan jatkamista varten. Jos yhdistys lakkautetaan, saattaa sääntöihin otettu määräys varojen käytöstä tulla syrjäytetyksi lain tai hyvien tapojen vastaisena, jolloin tuomioistuimien lakkauttamispäätöksessä julistaa yhdistyksen omaisuuden valtiolle menetetyksi.

9 § Kaksikielisyys, yhdistyksen nimi Pykälän 1 momentissa ehdotetaan tehtäväksi mahdolliseksi perustaa yhdistyksiä, jotka ovat sekä suomen- että ruotsinkielisiä. Samoin jo toimiva yhdistys voitaisiin muuttaa kaksikieliseksi. Voimassa olevan lain mukaan ei kaksikielisiä yhdistyksiä voida perustaa, joskin yhdistys voi käytännössä epävirallisesti toimia kaksikielisenä.

Yhdistyksen kaksikielisyydestä olisi määrättävä sen säännöissä. Kaksikielisen yhdistyksen säännöt olisi laadittava sekä suomenkielellä että ruotsinkielellä. Rekisteröintiä koskevan 51 §:n mukaan kaksikielinen yhdistys rekisteröitäisiin molemmilla kielillä. Kummallakin kielellä laaditut säännöt olisivat yhtä pätevät, kumpakaan niistä ei voitaisi pitää pelkästään käännöksenä. Kaksikielisenä ei voitaisi merkitä yhdistysrekisteriin sellaista yhdistystä, jossa toisena kielinä olisi jokin muu kieli kuin suomi tai ruotsi. Tällaisia yhdistyksiä voidaan tietenkin perustaa ja esimerkiksi säännöissä määrätä, että yhdistyksen sisäisessä toiminnassa käytetään useampaakin kuin kahta kieltä, mutta yhdistystä ei tällöin voida pitää pykälässä tarkoitetussa mielessä kaksikielisenä. Tällainen yhdistys voi myös sisäistä käyttöönsä varten laatia suomen- tai ruotsinkielisistä säännöistään käännöksen muulle kielelle, esimerkiksi saamenkielelle. Suhteessa viranomaisiin kaikkien yhdistysten olisi käytettävä jompaa kumpaa kansalliskieltä.

Lakiin ei ehdoteta säännöksiä siitä, miten yhdistyksen sisäisessä toiminnassa kaksikielisyyttä sovelletaan, esimerkiksi laaditaanko pöytäkirjat molemmilla kielillä. Yhdistys voi päättää siitä itse ja tarvittaessa asiasta voidaan määrätä säännöissä. Tuomioistuimessa ja muiden viranomaisten luona asioidessaan kaksikielisen yhdistyksen edustaja voinee kielilain (148/22) 3 §:n mukaan käyttää kumpaa kieltä tahansa, jollei yhdistyksen säännöissä nimen-

omaan ole määrätty vain toista kieltä yhdistyksen pöytäkirjakielleksi.

Yhdistystä perustettaessa perustamiskirjaa ei olisi välttämätöntä laatia molemmilla kielillä. Yksikielinen yhdistys voitaisiin muuttaa kaksikieliseksi muuttamalla yhdistyksen sääntöjä ja laatimalla ne myös toisella kansalliskielellä.

Kuten ehdotuksen 50 §:stä ilmenee, pykälän 1 momentissa tarkoitettujen yhdistysten suomenkieliseen nimeen lisättäisiin rekisteröintiä osoittava merkintä suomenkielisenä ja vastavasti ruotsinkieliseen ruotsinkielisenä.

Pykälän 2 momentin mukaan jokaisen yhdistyksen säännöissä voitaisiin määrätä, että yhdistyksellä on sekä suomenkielinen, ruotsinkielinen että saamenkielinen nimi. Mitä tahansa näistä voitaisiin käyttää yhdistyksen nimenä. Säännös antaisi mahdollisuuden siihen, että yhdistyksellä on joko kahdella tai jokaisella kolmella mainitulla kielellä ilmaistu nimi. Säännöksellä korvattaisiin voimassa olevan lain 7 §:n 2 momentti, jonka mukaan yhdistys saa nimenään käyttää myös nimensä toiseen kotimaiseen kieleen tehtyä käännöstä, joka on mainittu yhdistyksen säännöissä. Ehdotuksen mukaan ei mitään näistä nimistä pidettäisi käännöksenä vaan ne kaikki olisivat yhdistyksen virallisia nimiä samalla tavoin kuin 1 momentissa tarkoitetuissa kaksikielisissä yhdistyksissä. Ehdotettu säännös ei estäisi vastaisuudessaakaan muodostamasta yhdistyksen nimeä kaksi- tai kolmiosaiseksi käyttämällä nimestä erikielisiä ilmaisuja. Tällöin yhdistys ei kuitenkaan voi ainakaan virallisissa yhteyksissä käyttää nimenään pelkästään yhdellä kielellä ilmaistua nimensä osaa.

3 luku

Jäsenyys

10 § Jäsenet Pykälässä säädetään siitä, ketkä voivat olla yhdistyksen jäseninä, sekä ulkomaalaisten oikeudesta perustaa yhdistyksiä ja olla niissä jäseninä.

Pykälän 1 momentin mukaan yhdistyksen jäsenenä voi olla yksityinen henkilö, yhteisö ja säätiö. Yhdistyksen jäsenistö voi koostua millä tahansa tavalla näistä jäsenyytyypeistä. Ehdotuksen eräisiin jäljempänä oleviin pykäliin sisältyy kuitenkin säännöksiä, joiden soveltaminen riippuu siitä, muodostuuko yhdistys yksinomaan yksityisistä henkilöistä vai ovatko jäsenet sääntöjen mukaan pelkästään muita yhdis-

tyksiä taikka yhdistyksiä ja yksityisiä henkilöitä.

Yksityisellä henkilöllä tarkoitetaan ehdotuksessa luonnollista henkilöä eli ihmistä. Yhdistymisvapaus eli muun muassa oikeus perustaa yhdistyksiä ja kuulua niihin jäsenenä koskee Hallitusmuodon mukaan kaikkia Suomen kansalaisia. Ehdotus ei sisällä mitään ikä- tai muita rajoituksia tämän oikeuden käyttämiselle. Yhdistyksen säännöissä voidaan jäsenyydelle asettaa erilaisia edellytyksiä samoin kuin jäsenoikeuksien käyttämiselle. Säännöissä voidaan esimerkiksi määrätä, että äänioikeus yhdistyksen kokouksessa on vain määrätyn iän ylittäneillä. Se, missä määrin alaikäinen tarvitsee huoltajansa tai holhoojansa myötävaikutusta toimiakseen yhdistyksen perustajana tai liittyäkseen yhdistykseen, määräytyy lapsen huoltoa ja holhousta koskevien lainsäännösten mukaan. Ratkaisuun vaikuttavat muun muassa yhdistyksen jäsenyyteen liittyvät taloudelliset velvoitteet sekä yhdistyksen luonne.

Pykälän 1 momentissa tarkoitetut yhteisöt ja säätiöt voivat olla sekä yksityisoikeudellisia että julkisoikeudellisia. Yksityisoikeudellisia yhteisöjä ovat yhdistyksen lisäksi muun muassa avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö ja osuuskunta. Rekisteröimätön yhdistys ei ole itsenäinen oikeushenkilö eikä se voi siten olla toisen yhdistyksen varsinaisena jäsenenä. Yksityisoikeudellisia säätiöitä ovat säätiölaissa ja eläkesäätiölaissa tarkoitetut rekisteröidyt säätiöt.

Julkisoikeudellisia yhteisöjä taas ovat muun muassa valtio, kunnat ja seurakunnat, jotka ovat kaikki itsenäisiä oikeushenkilöitä. Julkisoikeudellisina säätiöinä voidaan mainita Suomen Pankki ja Kansaneläkelaitos.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niin sanotuista valtiollisista eli poliittisista yhdistyksistä ja siitä, keitä niihin saa kuulua. Valtiollisina pidetään ehdotuksessa sellaisia yhdistyksiä, joiden varsinaisena tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin. Valtiollisen yhdistyksen määritelmä on ehdotuksessa sama kuin voimassa olevan lain 4 §:n 1 momentissa. Valtiollisena ei pidetä yhdistystä, jonka varsinaisena tarkoituksena on joku muu kuin valtiollisiin asioihin vaikuttaminen, vaikka tämäkin kuuluisi yhtenä osana yhdistyksen tarkoitukseen ja toimintaan. Niinpä esimerkiksi työmarkkinajärjestöt eivät ole valtiollisia yhdistyksiä, vaikka niiden toiminta ulottuukin monessa asiassa

valtiollisina pidettäviin kysymyksiin. Jotta yhdistystä pidettäisiin valtiollisena, edellytetään että sen vaikuttamistarkoitus ei rajoitu vain johonkin tiettyyn sinänsä valtiollisena pidettävään asiaryhmään, vaan että se kattaa periaatteessa kaiken tyyppiset yhteiskunnassa esiintyvät asiat.

Tärkeimpiä valtiollisia yhdistyksiä ovat rekisteröidyt puolueet jäsenjärjestöineen. Valtiollisina yhdistyksinä pidettäviä puolueiden jäsenjärjestöjä voivat olla esimerkiksi piiri- ja kunnallisjärjestöt sekä perusosastot samoin kuin nuoris-, opiskelija- ja naisjärjestöt. Vaikka puolueiden perusosastojen toiminta usein suuntautuu pääasiassa kunnallispolitiikkaan, on niitä kuitenkin valtakunnallisen puolueen jäsenjärjestöinä pidettävä selvästi valtiollisina yhdistyksinä. Muutkin poliittiset yhdistykset kuin puoluekisteriin merkityt puolueet voivat olla valtiollisia, kuten puolueiksi tarkoitettut yhdistykset, joita ei ole merkitty puoluekisteriin tai jotka on poistettu voimasta.

Valtiollisiin yhdistyksiin voivat voimassa olevan lain mukaan kuulua vain Suomen kansalaiset sekä yhdistykset, joissa on ainoastaan sellaisia jäseniä. Sääntelyä ehdotetaan nyt muutettavaksi siten, että valtiollisessa yhdistyksessä voisi olla jäsenenä myös sellainen muun pohjoismaan eli Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen, jolla on kotipaikka Suomessa. Ehdotus antaisi kunnallisen vaalioikeuden saaneille toisen pohjoismaan kansalaisille mahdollisuuden toimia poliittisissa yhdistyksissä ja myös perustaa sellaisia. Toisaalta ei ole pidetty tarpeellisena rajoittaa pohjoismaiden kansalaisten yhdistymisvapautta vain kunnallisen äänioikeuden saaneisiin vaan yhdistymisvapaus valtiollisissa yhdistyksissä kuuluisi kaikille toisen pohjoismaan kansalaisille, joilla on Suomessa kotipaikka. Kunnallisen äänioikeuden toisen pohjoismaan kansalainen saa, kun hän on ollut henkikirjoitettuna Suomessa kahtena vaalivuotta edeltäneenä vuonna.

Valtiollisen yhdistyksen jäsenyhdistysten osalta ehdotetaan sääntelyä nykyiseen verrattuna tarkennettavaksi niin, että valtiolliseen yhdistykseen saisivat kuulua vain sellaiset yhdistykset, joissa tai joihin suoraan tai välillisesti kuuluvissa yhdistyksissä on jäsenenä vain Suomen tai edellä mainittuja muun pohjoismaan kansalaisia. Voimassa olevan lain 4 §:n 1 momentissa oleva vastaava säännös voidaan sanamuodon mukaan ymmärtää niin, että esimer-

kiksi puolueeseen kuuluvassa jäsenyhdistyksessä voi jäsenenä olla vain luonnollisia henkilöitä mutta ei toisia yhdistyksiä. Ehdotus merkitsee voimassa olevan lain tapaan sitä, että muun tyyppiset yhteisöt kuin aatteelliset yhdistykset eivät voi olla valtiollisen yhdistyksen jäseninä.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettyä ulkomaalaisten oikeudesta perustaa yhdistyksiä ja olla niissä jäsenenä. Yhdistymisvapaus Hallitusmuodon takaamana perusoikeutena kuuluu vain Suomen kansalaisille. Toisaalta Suomea sitoo yleisperusteluissa selostettu kansainvälinen yleissopimus, jossa lähtökohteisesti taataan yhdistymisvapaus kaikille sekä määritellään se, minkälaisia rajoituksia tämän oikeuden käyttämiselle voidaan asettaa. Tämä sopimus koskee myös Suomessa olevia ulkomaalaisia. Ehdotusta laadittaessa on katsottu, että voimassa olevaan lakiin sisältyvän kaltaisia rajoituksia ulkomaalaisten yhdistymisvapauden käyttämiselle ei nykyisissä oloissa ole tarpeen eikä, huomioon ottaen mainitun yleissopimuksen määräykset, perusteltuakaan ylläpitää Suomen lainsäädännössä.

Pykälän 3 momentin mukaan ulkomaalaiset saisivat nykyisestä poiketen ilman viranomaisen lupaa perustaa yhdistyksen. Jos tarkoituksena on, että yhdistyksen jäsenistä yli kolmasosa voisi olla ulkomaalaisia, olisi yhdistyksen sääntöihin kuitenkin otettava tästä määräys. Vaatimus sääntöihin otettavasta määräyksestä liittyy jäljempänä selostettaviin omaisuuden hankintarajoituksiin. Säännös koskisi sekä yhdistyksen perustamistilannetta että jo toimivaa yhdistystä. Jos jo yhdistystä perustettaessa on tarkoituksena, että jäsenistä yli kolmasosa on ulkomaalaisia, olisi jo tässä vaiheessa otettava yhdistykselle laadittaviin sääntöihin asiasta määräys. Jos taas jo toimivassa yhdistyksessä ulkomaalaisten osuus jäsenistä on nousemassa yli kolmasosaan, olisi yhdistyksen ennenkuin ulkomaalaisten osuus ylittää tämän määrän, muutettava sääntöjään ottamalla niihin määräys, jonka mukaan jäsenistä yli kolmasosa voi olla ulkomaalaisia.

Ehdotuksessa ulkomaalaisiin rinnastetaan myös ulkomaiset yhteisöt ja säätiöt samoin kuin sellaiset suomalaiset yhteisöt ja säätiöt, joita tarkoitetaan ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita annetun lain eli niin sanotun rajoituslain 2 §:ssä. Viimeksi mainittuja ovat sellaiset suomalaiset yhteisöt, jois-

sa ulkomaista omistusta tai määräysvaltaa taikka mahdollisuutta saada niistä taloudellista etua ei ole rajoitettu kyseisessä laissa tarkoitulla tavalla. Mainittujen yhteisöjen ja säätiöiden rinnastaminen ulkomaisiin luonnollisiin henkilöihin on tarpeen rajoituslain säännösten kiertämisen estämiseksi.

Mainittuun rajoituslain 2 §:ään ehdotetaan lisättäväksi maininta tämän lain 10 §:n 3 momentissa tarkoitetuista aatteellisista yhdistyksistä, jotka siten rinnastettaisiin rajoituslakia sovellettaessa ulkomaalaisiin. Vastaavaa rinnastusta ei voimassa olevassa rajoituslaissa ole tehty, mikä on merkinnyt sitä, että laissa olevat omaisuuden hankkimista koskevat kielot ja rajoitukset eivät ole koskeneet ulkomaalaisyhdistyksiä. Ulkomaalaisyhdistysten perustamislupiin on kuitenkin säännönmukaisesti liitetty omaisuuden hankintarajoituksia. Momentissa tarkoitettu sääntöjen määräyksestä tehtäisiin merkintä yhdistysrekisteriin, jolloin esimerkiksi yhdistyksen kanssa sopimuksia tekevät voisivat yhdistysrekisterin otteesta todeta, sovelletaanko yhdistykseen rajoituslain mukaisia omaisuuden hankintarajoituksia ja -kieltoa.

Pykälän 3 momentti koskisi sekä valtiollisia yhdistyksiä että muita yhdistyksiä. Jos valtiollisessa yhdistyksessä muiden pohjoismaiden täällä asuvien kansalaisten osuus jäsenistä olisi ylittämässä kolmasosan, mikä lieene poikkeuksellista, olisi sääntöihin otettava 3 momentissa tarkoitettu määräys ja omaisuuden hankintarajoitukset tulisivat koskemaan myös valtiollista yhdistystä.

11 § Jäsenluettelo Pykälässä ehdotetaan säädettyä jäsenluettelon pitämisestä ja luettelon julkisuudesta. Säännös koskisi sekä rekisteröityjä että rekisteröimättömiä yhdistyksiä.

Pykälän 1 momentti vastaa pääosin voimassa olevan yhdistyslain 5 §:ää. Säännöksen mukaan yhdistyksen hallituksen on pidettävä jäsenluetteloa. Käytännössä luettelon pitämisestä voi huolehtia joku hallituksen jäsen tai yhdistyksen toimihenkilö yksin, mutta hallituksella on tällöinkin vastuu siitä, että luetteloa pidetään asianmukaisesti. Luetteloon olisi merkittävä kunkin jäsenen täydellinen nimi, postiosoite sekä ulkomaalaisen osalta myös kansalaisuus. Ehdotus poikkeaa voimassa olevasta laista sikäli, että jäsenen ammattia ei olisi tarpeen merkitä luetteloon mutta sen sijaan postiosoite olisi siihen merkittävä. Ammatin merkitseminen jäsenluetteloon ei merkittävästi

lisää jäsenen tunnistettavuutta eikä sitä muillakaan perusteilla voitane pitää välttämättömänä. Jäsenten osoitetiedot luetteloihin sen sijaan merkitään lähes poikkeuksetta tiedonantojen toimittamiseksi jäsenille sekä jäsenmaksujen keräämiseksi. Osoitteen merkitseminen luetteloon on myös sikäli perusteltua, että sen avulla voidaan tarvittaessa valvoa lakiin ehdotettujen asuinpaikkaa koskevien vaatimusten noudattamista.

Säännöksessä mainitut tiedot olisivat jäsenluettelon vähimmäissisältö. Estettä ei ole esimerkiksi säännöissä määrätä muidenkin tietojen merkitsemisestä luetteloon, kuten tietojen, joilla on merkitystä jäsenen äänioikeuden tai jäsenyyden edellytysten kannalta.

Voimassa olevassa yhdistyslaissa ei ole säännöstä jäsenluettelon julkisuudesta. Tämä on johtanut epätietoisuuteen muun muassa siitä, onko yhdistyksen jäsenillä oikeutta saada tietoa luettelosta ja samalla siitä keitä muita yhdistykseen kuuluu. Osakeyhtiöissä ja osuuskunnissa vastaavat luettelot ovat kokonaan tai eräin rajoituksin julkisia. Yhdistystoiminnan kansanvaltaisuusperiaate huomioon ottaen ei ole syytä estää aatteellisen yhdistyksen jäsentä saamasta tietoja oman yhdistyksensä jäsenistä. Jäsentietojen täydellinen julkisuus saattaisi kuitenkin eräissä tapauksissa loukata jäsenen yksityisyyden suojaa, esimerkiksi kun on kysymys poliittisista yhdistyksistä. Tämän vuoksi ehdotetaan 2 momentissa jäsenluettelo säädettäväksi rajoitetusti julkiseksi siten, että yhdistyksen jäsenelle olisi pyydetäessä varattava tilaisuus tutustua 1 momentissa tarkoitettuihin tietoihin. Jäsenen oikeus saada tutustua jäsenluettelon tietoihin rajoittuisi siis mainittuihin luetteloon merkittäviin vähimmäistietoihin. Muita luetteloon mahdollisesti merkittyjä tietoja, jotka saattavat olla eri tavoin arkaluontoisia, jäsenelle ei siten ole tarpeen esittää. Jäsenellä on kuitenkin henkilörekisterilain (471/87) mukaisesti oikeus saada tietoonsa kaikki itseään koskevat luetteloon merkityt tiedot. Ehdotus ei velvoita yhdistystä antamaan luettelosta jäljennöksiä tai otteita jäsenille.

Yhdistyksen säännöissä voidaan jäsenluettelon julkisuudesta määrätä toisinkin, esimerkiksi niin että muillakin kuin jäsenillä on oikeus saada siitä tietoja, esimerkiksi liittomuotoisessa yhdistyksessä pääyhdistyksellä jäsenyhdistystensä jäsenistä.

Muilla kuin yhdistyksen jäsenillä ei olisi oikeutta vaatia jäsenluetteloa nähtäväkseen.

Yhdistys voisi kuitenkin itse päättää henkilörekisterilaissa säädetyin edellytyksin jäsenluettelossa olevien tietojen, siis muidenkin kuin 1 momentissa mainittujen, luovuttamisesta. Mainiussa laissa on asetettu erinäisiä rajoituksia tietojen luovuttamiselle muun muassa suoramarkkinoinnissa käytettäväksi. Päätöksen tietojen luovuttamisesta voisi tehdä myös yhdistyksen hallitus.

Jotta viranomaiset voisivat tarvittaessa valvoa jäsenen asuinpaikkaa ja kansalaisuutta koskevien säännösten noudattamista, viranomaisilla on katsottava olevan oikeus saada nähtäväkseen 1 momentissa tarkoitettut tiedot.

12 § Jäseneksi liittyminen Voimassa olevassa yhdistyslaissa ei ole säännöksiä jäseneksi liittymisestä. Säännösten puuttuminen on aiheuttanut epäselvyyttä ensinnäkin siitä, mikä toimielin voi päättää jäseneksi ottamisesta. Toiseksi epäselvyyttä on voinut aiheutua siitä, mitä jäsenyyttä hakevalta edellytetään jäsenyyden syntymiseksi. Pykälän mukaan jäsenyyden syntyminen edellyttäisi sekä jäsenyyttä hakevan tahdonilmaisua että yhdistyksen päätöstä, jolla hakemus hyväksytään.

Jäsenhakemukselle ei ehdoteta säädettäväksi määrämuotoa. Hakemus voisi olla kirjallinen tai suullinen. Siitä olisi kuitenkin käytävä ilmi yhdistykselle osoitettu tahdonilmaisuus päästä yhdistyksen jäseneksi.

Jäseneksi hyväksymisestä päättäisi ehdotuksen mukaan yhdistyksen hallitus, jolle säännöissä määrätä toisin. Nykyisin jäseneksi hyväksymisen on katsottu kuuluvan yhdistyksen kokoukselle, jolle kuuluu päätösvallan käyttö niissä asioissa, joissa sitä ei sääntömääräyksen ole uskottu muulle toimielimelle. Jäsenten hyväksyminen on yhdistyksissä yleensä siksi kaavamaisista ja säännölliseen järjestötoimintaan liittyvää, että se soveltuu paremmin hallituksen kuin yhdistyksen kokouksen tehtäväksi. Säännöissä voitaisiin edelleen kuitenkin määrätä, että asiasta päättäminen kuuluu yhdistyksen kokoukselle.

Ehdotettu säännös sisältää sen yhdistymisvapauden kuuluvan periaatteen, että kansalaiset ovat jäseninä vain niissä yhdistyksissä, joihin he ovat itse ilmaisseet haluavansa liittyä ja joihin heidät on jäseniksi hyväksytty. Jäsenyyttä yhdistyksessä ei voi syntyä ilman asianomaisen omaa tahtoa ja jokaisella on siten oikeus olla kuulumatta yhdistykseen.

Hallitus päättää periaatteessa vapaasti siitä, keitä jäseniksi otetaan. Säännöissä tosin usein

asetetaan erilaisia jäsenyyshedellytyksiä, joita hallituksen on noudatettava. Toisaalta edellytykset täyttävälläkään henkilöllä ei ole kannellpoista oikeutta päästä yhdistyksen jäseneksi. Jäsenhakemuksen hylkäämistä ei tarvitse perustella. Naisten ja miesten välisestä tasavaruudesta annetusta laista (609/86) kuitenkin seuraa, ettei hakemusta saa hylätä henkilön sukupuolen perusteella, jollei tämä perustu yhdistyksen säännöissä olevaan nimenomaiseen määräykseen.

13 § Yhdistyksestä eroaminen Pykälässä säädetään jäsenen oikeudesta erota yhdistyksestä. Myös tämä säännös on ilmaus edellisen pykälän kohdalla todetusta periaatteesta, jonka mukaan henkilöllä on oikeus olla kuulumatta yhdistykseen. Säännös vastaa pääosin voimassa olevan lain 11 §:n 1 momenttia.

Pykälän mukaan myös yhdistyksestä eroaminen edellyttää jäsenen omaa tahdonilmaisua. Eroaminen voisi tapahtua ensinnäkin ilmoittamalla siitä kirjallisesti yhdistyksen hallitukselle tai sen puheenjohtajalle. Toinen vaihtoehto olisi ilmoittaa asiasta yhdistyksen kokouksessa pöytäkirjaan merkittäväksi. Tämä ilmoitus voisi olla joko suullinen tai kirjallinen.

Koska eroaminen edellyttää jäsenen omaa tahdonilmaisua, eivät sellaiset joukkoeroamiset, joissa kunkin eroavan jäsenen omaa ilmoitusta ei voida osoittaa, ole mahdollisia. Eroaminen on liittomuotoisessakin järjestössä osoitettava sille perusyhdistykselle, johon jäsen kuuluu eikä esimerkiksi keskusjärjestölle.

Eroaminen tulee voimaan yleensä heti siitä, kun ilmoitus eroamisesta on asianmukaisesti annettu. Eronneen jäsenen oikeudet yhdistyksessä ja velvoitteet sitä kohtaan päättyvät heti. Yhdistyksen säännöissä voitaisiin kuitenkin kuten nykyisinkin määrätä, että eroaminen tulee voimaan vasta määrätyn ajan, enintään vuoden kuluttua eroamisilmoituksen tekemisestä. Tällainen sääntömääräys tekee mahdolliseksi turvata yhdistyksen taloutta, kun jäsenmaksu voidaan periä vielä eroamisilmoitusta seuraavalta vuodelta. Toisaalta myös jäsenoikeudet säilyvät tämän ajan muuttumattomina, jollei yhdistyksen säännöissä ole määrätty, että vain jäsenmaksuvelvollisuus säilyy.

14 § Yhdistyksestä erottaminen Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi niistä perusteista, joilla yhdistys voi erottaa jäsenensä. Pykälästä käy ensinnäkin ilmi, että jäsen voidaan erottaa vain säännöissä määrättyllä tai yhdistyslaissa mainitulla perusteella. Voimassa olevassa laissa

ei tätä periaatetta ole lausuttu julki, joskin sitä on käytännössä noudatettu. Erottamisperusteita ei siten voida vahvistaa esimerkiksi pelkällä yhdistyksen kokouksen päätöksellä, vaan niistä on määrättävä säännöissä. Yhdistys voi säännöissään määritellä erottamisperusteet vapaasti sillä rajoituksella, että tässä pykälässä mainittuja erottamisperusteita ei kuitenkaan voi poistaa.

Tilanteet, joissa yhdistyksellä on sääntömääräyksistä riippumatta aina oikeus erottaa jäsen, vastaavat eräin poikkeuksin voimassa olevaa lakia. Ensimmäisenä mainittu peruste, joka vastaa sellaisenaan voimassa olevaa lakia, on, että jäsen on jättänyt täyttämättä ne velvoitteet, joihin hän on yhdistykseen liittymällä sitoutunut. Käytännössä tämä peruste tulee tavallisimmin sovellettavaksi jäsenmaksun maksamisen laiminlyöntiin, mutta se voi koskea myös muita taloudellisia taikka toiminnallisia velvoitteita.

Toisena mainittu erottamisperuste, että jäsen on menettellyllään yhdistyksessä tai sen ulkopuolella huomattavasti vahingoittanut yhdistystä, poikkeaa eräin osin voimassa olevasta laista. Voimassa olevan lain mukaan erottaminen tulee kysymykseen, jos jäsen on menettellyllään huomattavasti vaikeuttanut yhdistyksen toimintaa. Yhdistyksen vahingoittaminen vaatii yleensä voimakkaampaa yhdistyksen vastusta menettelyä kuin sen toiminnan vaikeuttaminen. Muutoksen tarkoituksena on lisätä jäsenen oikeusturvaa perusteetonta erottamista vastaan. Säännös merkitsee, että yhdistyksissä on yleensä voitava hyväksyä sisäisen opposition olemassaolo, vaikka se vaikeuttaisikin yhdistyksen toimintaa. Sen sijaan yhdistyksen vahingoittamisesta saattaa olla kysymys, jos jäsen liittyy ja ryhtyy aktiivisesti toimimaan toisessa järjestössä, jonka tarkoitusperät ovat selvästi yhdistyksen vastaisia. Samoin pykälän 2 kohdassa tarkoitettuna menettelynä voidaan usein pitää perättömien yhdistystä koskevien tietojen levittämistä julkisuuteen.

Kolmantena erottamisperusteena, johon yhdistys voi sääntömääräyksistä riippumatta turvautua, on se, että jäsen ei enää täytä laissa tai yhdistyksen säännöissä mainittuja jäsenyyden ehtoja. Voimassa olevassa laissa ei tätä perustetta mainita. Jäsenyyden edellytysten poistuminen ei siten nykyisin oikeuta yhdistystä erottamaan jäsentään, ellei tämä ole yhdistyksen sääntöjen mukaan erottamisperuste. Yhdistyksen jäsenenä voi tämän seurauksena olla henki-

löitä, joita ei voitaisi lain tai yhdistyksen sääntöjen mukaan jäseniksi hyväksyä. Asianmuksista kuitenkin on, että yhdistyksellä olisi sääntömääräyksistään riippumatta mahdollisuus pysyttää jäsenkuntansa laissa ja säännöissä edellytetyn mukaisena. Laissa mainittuja jäsenyyden ehtoja voivat olla 10 §:ssä tarkoitettu kansalaisuus ja asuinpaikka. Yhdistyksen säännöissä mainittuja jäsenyyden ehtoja voivat olla esimerkiksi nuorisojärjestöissä henkilön ikä, ammattijärjestöissä ammatti, opiskelijayhdistyksissä tietyllä alalla opiskelu ja valtakunnallisen järjestön perusyhdistyksissä asuminen asianomaisella paikkakunnalla. Jäsenyyden ehtojen poistuminen ei vielä sinällään merkitse jäsenyyden päättymistä eikä yhdistyksen sääntöihinkään voida tällaista määräystä ottaa. Jäsenen oikeusturvaa kannalta on tarpeen, että jäsenyyden lakkaaminen tällöinkin tapahtuu 15 §:n mukaisesti erottamismenettelyn kautta.

15 § Erottamismenettely Jäsenen erottamismenettelyyn ehdotetaan tehtäväksi eräitä muutoksia, joiden tarkoituksena on pääasiassa vahvistaa jäsenen oikeusturvaa perusteetonta erottamista vastaan. Toisaalta säännöksessä pyritään noudatettua yhdistyskäytäntöä vastaavasti tekemään mahdolliseksi joustavasti todeta jäsenyyden päättyminen esimerkiksi jäsenyysehdollisuuden lakattua.

Pykälän 1 momentin mukaan erottamisesta päättäminen kuuluisi yleensä yhdistyksen kokoukselle. Säännöissä voitaisiin kuitenkin määrätä tästä toisin, esimerkiksi että erottamisesta päättävät yhdistyksen valtuutetut tai hallitus taikka että siitä päätetään erillisessä äänetyksilaisuudessa tai postitse.

Erottamispäätöksessä olisi 1 momentin mukaan mainittava erottamisen syy. Voimassa olevassa laissa ei tällaista vaatimusta ole asetettu, joskin sen voidaan katsoa kuuluvan hyvään yhdistyskäytäntöön. Perustelemissuhteella on tarkoitus parantaa jäsenten oikeusturvaa. Se saattaa ensinnäkin ehkäistä harkitsemattomia tai sellaisia erottamisia, joille ei ole hyväksyttävää syytä. Toiseksi päätöksen perusteleminen parantaa erotetun jäsenen mahdollisuuksia moittia erottamispäätöstä, kun erottamisen peruste on tiedossa. Päätöksessä on mainittava se jäsenen menettely tai tosiasiallinen olosuhde, johon erottaminen perustuu. Ei siis riitä, että päätöksessä esimerkiksi pelkästään viitataan lain 14 §:n 2 kohdan säännökseen ja todetaan jäsenen menettelyllään huomattavasti vahingoittaneen yhdistystä, vaan päätöksessä on to-

dettava, mikä tämä menettely on ollut ja miten yhdistystä on vahingoitettu.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan vielä nimenomaisesti todettavaksi, että erottamisen kohteena oleva jäsen ei ole yhdistyksen kokouksessa esteellinen osallistumaan erottamisasian käsittelyyn ja siitä päättämiseen äänestämällä. Säännös koskisi vain yhdistyksen ja vastaavasti valtuutettujen kokousta. Jos erottamisesta päättäminen on säännöissä uskottu hallituksen tehtäväksi, hallituksen jäsen on 37 §:n mukaan esteellinen osallistumaan itseään koskevan erottamisasian käsittelyyn ja ratkaisemiseen.

Pykälän 2 momentissa säädetään jäsenen kuulemisesta erottamisasian käsittelyssä. Voimassa olevassa laissa ei jäsenen kuulemisesta ole säädetty. Ehdotuksen tarkoituksena on taata jäsenelle mahdollisuus tulla kuulluksi ennen kuin erottamispäätös tulee lopulliseksi. Toisaalta ehdotuksella pyritään tekemään mahdolliseksi yksinkertainen menettely todettaessa jäsenyyden lakanneen esimerkiksi jäsenyyden ehtojen poistuessa taikka jäsenmaksujen jäätyä maksamatta pitkäähköltä ajalta.

Jos päätös jäsenen erottamisesta on tehty varaamatta jäsenelle tilaisuutta tulla kuulluksi, hänellä olisi 2 momentin mukaan oikeus vaatia erottamisasian käsittelemistä yhdistyksessä uudelleen siten, että hän voi antaa selityksensä asiassa. Uutta käsittelyä olisi vaadittava kohdullisessa ajassa siitä, kun jäsen sai tiedon erottamispäätöksestä. Hyvän yhdistyskäytännön mukaista on, että jäsentä aina kuullaan ennen erottamispäätöksen tekemistä, jos väitetyn erottamisperusteen pätevyys on vähänkin epäselvä. Mahdollisuus erottamispäätöksen tekemiseen varaamatta jäsenelle tilaisuutta tulla kuulluksi on tarkoitettu käytettäväksi lähinnä niissä tilanteissa, joissa ei ole minkäänlaista epäselvyyttä erottamisperusteen olemassaolosta. Tavallisimpia näistä ovat tapaukset, joissa perusteena on se, että jäsen ei enää täytä laissa tai säännöissä mainittuja, riidattomasti todettavissa olevia jäsenyyden ehtoja tai että jäsen on jättänyt täyttämättä sääntöjen mukaisen maksuvelvoitteen. Sen sijaan säännöissä mahdollisesti mainittujen toiminnallisten velvoitteiden täyttämättä jättäminen ei aina ole yhtä yksiselitteisesti osoitettavissa ja kuuleminen ennen erottamispäätöksen tekemistä olisi yleensä paikallaan. Samoin olisi meneteltävä, kun erottamista vaaditaan väitetyn yhdistystä vahingoittaneen toiminnan perusteella.

Vaikka erottamispäätös on tehty varaamatta jäsenelle tilaisuutta tulla kuulluksi, päätös on heti pätevä ja sitä voidaan yhdistyksessä noudattaa, jollei se ole jollakin perusteella pätemätön. Koska uutta käsittelyä olisi vaadittava kohtuullisessa ajassa siitä, kun asianomainen jäsen sai tiedon erottamisestaan, yhdistyksen edun mukaista on ilmoittaa erotetulle päätöksestä mahdollisimman pian. Sinänsä yhdistyksellä ei olisi velvollisuutta ilmoittaa asiasta jäsenelle, mutta tällöin saattaa säilyä pitkään mahdollisuus, että asia tulee uudelleen käsiteltäväksi.

Asian uudelleen käsitteleminen siten, että erottamisen kohteena ollut jäsen voi antaa selityksen asiassa, merkitsee, että asianomainen joko kutsutaan asiaa käsittelevään kokoukseen kuultavaksi suullisesti tai että häntä pyydetään antamaan kirjallinen vastine asiasta.

Ehdotetulla 2 momentin säännöksellä ei ole merkitystä erotetun jäsenen oikeudelle moittia erottamispäätöstä tuomioistuimessa. Moitekanteen nostaminen ei edellytä esimerkiksi sitä, että jäsen olisi vaatinut erottamisasian uudelleen käsittelemistä yhdistyksessä 2 momentin mukaisesti. Jos erottamisasia jäsenen vaatimuksesta on käsitelty uudelleen mutta aiempi päätös on pysytetty, mahdollinen moitekanne olisi kohdistettava viimeksi tehtyyn päätökseen.

Pykälän 3 momentiksi ehdotetaan otettavaksi voimassa olevaan lakiinkin sisältyvä säännös siitä, että jäsen voidaan oikeuttaa sääntöihin otettavalla määräyksellä saattamaan erottaminen yhdistyksen kokouksen ratkaistavaksi, milloin erottamisesta sääntöjen mukaan päättää yhdistyksen hallitus. Tällaisen määräyksen ottaminen sääntöihin ei välttämättä edellyttäisi lain säännöstä, joten säännös on lähinnä informatiivinen. Sen sijaan momenttiin ei ole pidetty tarpeellisenä sisällyttää niinkuin nykyisin, säännöstä siitä, milloin erottamispäätös tulee voimaan näissä tapauksissa.

4 luku

Päätösvalta

Tässä luvussa ehdotetaan säädettäväksi siitä, ketkä yhdistyksessä käyttävät päätösvaltaa. Päätösvalta kuuluisi lähtökohtaisesti jäsenille, mutta säännöissä sitä voidaan antaa myös yhdistyksen valtuutetuille sekä liitoissa niihin suoraan tai välillisesti kuuluvissa yhdistyksissä

jäseninä oleville yksityishenkilöille. Lisäksi luvussa säädettäisiin päätöksentekotavoista, toisin sanoen tehdäänkö päätökset kokouksessa vaiko erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postiaänestysellä. Seuraavassa 5 luvussa säädettäisiin itse päätöksenteosta ja siihen liittyvistä kysymyksistä kuten päätöksen pätemättömydestä.

16 § Päätösvalan käyttäjät Pykälän mukaan päätösvalta yhdistyksessä kuuluu sen jäsenille. Se, että päätösvaltaa käyttävät yhdistyksen jäsenet välittömästi, onkin käytäntönä valtaosassa yhdistyksiä. Kaikissa yhdistyksissä tällaista jäsenten välittömään päätösvaltaan perustuvaa järjestelmää ei kuitenkaan voida vaikeuksista toteuttaa esimerkiksi suuren jäsenmäärän vuoksi. Tämän johdosta säännöissä tulisi voida voimassa olevan lain tapaan edelleen määrätä, että päätösvaltaa käyttävät yhdistyksen valtuutetut. Siitä, mistä asioista sääntöihin on tällöin tarpeen ottaa määräykset, säädettäisiin tarkemmin 18 §:ssä. Valtuutettuja voidaan käyttää missä yhdistyksessä tahansa, sekä liittomuotoisissa että tavallisissa yhdistyksissä.

Toinen tilanne, jossa sääntömääräyksiin voitaisiin poiketa jäsenten välittömästä päätösvalta, koskisi liittomuotoisia yhdistyksiä, joissa siis jäseninä on vain yhdistyksiä taikka yksityisiä henkilöitä ja yhdistyksiä. Tällaisen liiton säännöissä voitaisiin määrätä, että päätösvaltaa tietyissä asioissa tai tietyillä edellytyksillä käyttävät liiton jäseninä olevien yhdistysten sijasta ne henkilöjäsenet, jotka kuuluvat joko suoraan pääyhdistykseen tai sen jäsenyhdistyksiin. Tästä käytetään ehdotuksessa nimitystä liittoäänestys. Ehdotus laajentaisi jonkin verran liittoäänestyksen käyttöalaa, kun se nykyisin on mahdollinen vain liitoissa, joissa on jäseninä vain yhdistyksiä.

17 § Jäsenten päätösvalta Pykälässä säädetään siitä, millä tavoin jäsenet voivat käyttää päätösvaltaansa. Pykälän 1 momentin mukaan jäsenet käyttävät päätösvaltaansa yhdistyksen kokouksessa. Pääsääntönä, josta voidaan säännöissä poiketa, olisi siten kuten nykyisin, että päätösvalta kuuluu yhdistyksessä yksin jäsenille ja että he käyttävät sitä yhdistyksen kokouksessa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että yhdistyksissä voitaisiin voimassa olevasta laista poiketen ottaa käyttöön päätöksentekomuotona niin sanottu jäsenäänestys, joka toimitetaan erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse.

Säännöissä olisi tällöin määrättävä, missä asioissa päätös tehdään tällä tavalla. Lakiin ei ehdoteta otettavaksi yksityiskohtaisia säännöksiä siitä, miten päätöksenteko erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse olisi käytännössä toteutettava. Sen sijaan yhdistyksen olisi, jos jäsenäänestystä aiotaan käyttää, hyväksyttävä itselleen 30 §:ssä tarkoitettu äänestys- ja vaalijärjestys, joka sisältää tällaiset yksityiskohtaiset määräykset.

Ehdotetulla muutoksella pyritään laajentamaan jäsenistön osallistumismahdollisuuksia varsinkin jäsenmäärältään suurissa yhdistyksissä, jolloin voidaan välttää usein hankalat kokousjärjestelyt. Samoin ehdotus parantaisi osallistumismahdollisuuksia yhdistyksissä, joissa jäsenistö on hajaantunut laajalle alueelle. Ehdotuksen 27 §:n 2 momentista ilmenee, että sääntöjen muuttaminen postiäänestykseen tai erillisissä äänestystilaisuuksissa tapahtuvaan päätöksentekoon siirtymiseksi poikkeaa muista sääntöjen muutostilanteista siinä, että se olisi toteutettavissa tavanomaisella enemmistöpäätöksellä.

Päätöksenteko erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse soveltuu parhaiten käytettäväksi yhdistyksen vaaleissa, joissa ehdokasasettelu voidaan suorittaa etukäteen. Muissa asioissa jäsenäänestys on käyttökelpoinen lähinnä silloin, kun valittavana on vain kaksi tai muutama selkeä vaihtoehto. Asiat, joissa jäsenäänestystä käytetään, olisi yksilöitävä yhdistyksen säännöissä. Eräitä rajoituksia jäsenäänestyksellä ratkaistaviin asioihin seuraa jäljempänä olevasta 23 §:stä, jossa luetellaan ne asiat, joista on aina päätettävä yhdistyksen tai sen valtuutettujen kokouksessa.

Jäsenäänestyksellä ratkaistavia asioita ei voitaisi säännöissä määritellä niin, että esimerkiksi yhdistyksen kokous tai hallitus voisi päättää, missä asiassa tai milloin jäsenäänestykseen turvaututaan. Jäsenäänestystä ei siten voida käyttää päätöksentekomuotona kertaluonteisesti jossakin tärkeäksi koetussa kysymyksessä, jossa päätöksenteko halutaan ulottaa mahdollisimman laajalle, jollei kyseistä asiaa ole säännöissä määrätty ratkaistavaksi erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse. Tämä ei kuitenkaan estä sitä, että yhdistyksessä järjestetään asiasta neuvoa-antava jäsenäänestys, joka ei ole sitova eikä siten yhdistyksen päätös.

18 § Valtuutettujen päätösvalta Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi siitä, mistä asioista yhdistyksen sääntöihin on otetta-

va määräykset, jos päätösvaltaa 16 §:n mukaisesti annetaan valtuutetuille. Säännöissä olisi ensinnäkin mainittava valtuutettujen lukumäärä tai sen määräytymistapa. Lukumäärän määräytymistapa voi olla esimerkiksi sellainen, että valittavien valtuutettujen määrä riippuu yhdistyksen sen hetkisestä jäsenmäärästä. Liittomuotoisen yhdistyksen säännöissä voidaan määrätä esimerkiksi, että kullakin jäsenyhdistyksellä on oikeus saada tietty määrä valtuutettua paikkoja kutakin alkavaa jäsenlukua kohden.

Säännöissä on mainittava valtuutettujen toimikausi, toisin sanoen on määrättävä sen alkamis- ja päättymisajankohta sekä pituus. Laissa ei ehdoteta säädettäväksi toimikaudelle mitään enimmäispituutta, vaan se jää yhdistyksen harkintaan. Toimikausi ei kuitenkaan saa olla pituudeltaan sellainen, että yhdistyksen jäsenistölle lähtökohtaisesti kuuluva päätösvalta yhdistyksessä jäisi käytännössä merkityksettömäksi. Yleensä yhdistyksen kaikki valtuutetut valittaneen samalla kertaa, mutta estettä ei ole siihenkään, että vain osa valtuutetuista tulee kerralla erovuoroon.

Säännöissä mainittava valtuutettujen valitsemistapa tarkoittaa määrystä siitä, valitaanko valtuutetut yhdistyksen kokouksessa, jäsenäänestyksellä erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse vaiko liittoäänestyksessä. Koska päätösvalta yhdistyksessä kuuluu lähtökohtaisesti jäsenille, sikäli kuin asiasta ei ole 16 §:n nojalla muuta määrätty, myös valtuutettujen valitseminen on jäsenille kuuluva asia. Poikkeuksena tästä ovat vain liittomuotoiset yhdistykset, joissa pääyhdistyksen valtuutetut voidaan valita liittoäänestyksessä. Tällöin valintaa eivät suorita pääyhdistyksen jäsenet, vaan äänioikeutettuja ovat pääyhdistyksen ja jäsenyhdistysten jäseninä olevat yksityiset henkilöt. Voimassa olevan lain mukaan valtuutetut on tavallisissa yhdistyksissä voitu valita vain yhdistyksen kokouksessa. Ehdotuksen mukaan säännöissä voitaisiin 17 §:n mukaisesti määrätä, että vaali tapahtuu erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse. Valtuutetuille ei voida säännöissä antaa oikeutta itse valita uusia valtuutettuja eroavien tilalle, mikä olisi vastoin yhdistystoimintaan kuuluvaa kansanvaltaisuuden periaatetta.

Pykälän 1 momentin mukaan säännöissä olisi vielä mainittava valtuutettujen tehtävät. Valtuutetuille voidaan määrätä päätösvalta kaikissa yhdistyksen asioissa lukuun ottamatta

valtuutettujen valitsemista. Tällöin valtuutetut korvaavat käytännössä yhdistyksen kokouksen. Valtuutettujen päätettäväksi voidaan myös antaa vain osa yhdistyksen asioista, jolloin muista asioista päättävät yhdistyksen jäsenet kokouksessa tai mahdollisesti jäsenänessityksellä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuudesta ottaa käyttöön niin sanottu kiintiöperiaate valtuutettuja valittaessa. Voimassa olevassa yhdistyslaissa ei asiasta ole säännöksiä. Kiintiöiden käyttö on kuitenkin yhdistysrekisterikäytännössä hyväksytty siten, että liittomuotoisten yhdistysten säännöissä on voitu määrätä valittavaksi valtuustoon tietty määrä kunkin jäsenyhdistyksen edustajia. Ehdokkaiden asettamiseen ja valintaan ovat kuitenkin kaikki liittokokousedustajat voineet osallistua. Kiintiöiden käyttöön on tarvetta erityisesti liittomuotoisissa yhdistyksissä, jotka jakautuvat alayhdistyksiin esimerkiksi alueellisesti, ammatillisesti tai muilla perusteilla kuten urheilujärjestöt urheilulajien mukaisesti. Syytä ei ole estää kiintiöiden käyttöä myöskään tavallisissa yhdistyksissä, joissa saattaa olla tarvetta kiintiöiden asettamiseen rekisteröimättöminä toimiville alaosastoille tai alueittaisiin kiintiöihin.

Kiintiöiden käyttöönottamiseksi yhdistyksessä olisi sen säännöissä 2 momentin mukaan määrättävä perusteet, joiden mukaan valtuutettujen paikat yhdistyksen jäsenten tai näiden muodostamien ryhmien kesken olisi jaettava. Säännöissä olisi ensinnä määrättävä, keitä ovat ne jäsenet tai mitkä ovat ne jäsenryhmät, joilla olisi oikeus saada tietty määrä valtuutetun paikkoja. Liitoissa näitä olisivat yleensä alueelliset, toimialakohtaiset tai vastaavat jäsenjärjestöt. Pelkästään henkilöjäsenistä koostuvissa yhdistyksissä kiintiön muodostavia jäsenryhmiä saattaisivat olla esimerkiksi määrätyllä alueella asuvat tai tietyllä alalla toimivat yhdistyksen jäsenet. Toiseksi säännöissä olisi määrättävä, miten valtuutettujen paikat näin määriteltyjen jäsenten tai jäsenryhmien kesken jaetaan, toisin sanoen montako paikkaa kukin kiintiö saa tai miten paikkojen lukumäärä määräytyy. Jos kiintiöperiaate otetaan yhdistyksessä käyttöön, sen ei kuitenkaan tarvitse koskea kaikkia valtuutetun paikkoja, vaan säännöt voidaan laatia niin, että osa valtuutetuista valitaan kiintiöiden ulkopuolelta. Kiintiöiden käyttö voidaan myös rajata vain pieneen osaan valtuutetun paikoista.

Kiintiöperiaate voidaan 2 momentin toisen virkeen mukaan toteuttaa kiintiöihin oikeutettujen kannalta siten vahvistettuna, että valtuutetut olisi valittava asianomaisten jäsenten tai ryhmien asettamista ehdokkaista. Tällä voidaan turvata se, että valtuutetuiksi kustakin kiintiöstä oivat tulla vain asianomaisten jäsenten tai ryhmien hyväksymät henkilöt. Säännöissä olisi määrättävä, montako ehdokasta kunkin kiintiön osalta asetetaan. Silloin kun kiintiöt muodostuvat jäsenryhmistä, olisi myös aiheellista ottaa sääntöihin määräykset siitä, miten päätös ehdokkaiden asettamisesta on ryhmässä tehtävä. Kiintiöjärjestelmää ja ehdokasasettelua koskevia sääntömääräyksiä laadittaessa on noudatettava 28 §:n säännöstä, jonka mukaan kaikille päätösvallan käyttöön oikeutetuille on turvattava oikeus osallistua ehdokkaitten asettamiseen vaalia varten. Järjestelmää ei siten saa laatia sellaiseksi, että se sulkisi jonkun jäsenen tai jäsenryhmän kokonaan valtuutettujen vaalin ulkopuolelle.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan vielä säännöstä sen tilanteen varalle, että joku ehdokkaitten asettamiseen oikeutettu on jättänyt tämän tekemättä. Jotta laiminlyönnillä ei voitaisi estää valtuutettujen valitsemista, ehdotetaan, että valtuutetut olisi tällöin valittava muiden asettamista ehdokkaista. Valtuutetut asianomaisen kiintiön paikoille valitaan tällöin ikään kuin kysymyksessä olisivat kiintiöjaon ulkopuolelle jätetyt valtuutetun paikat.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että valtuutetut voivat käyttää päätösvaltaansa vain kokouksessa. Päätöksen tekeminen erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse ei siten olisi mahdollista.

19 § Liittoäänestys Liittoäänestyksellä tarkoitetaan 16 §:n mukaan sellaista päätöksentekotapaa, jossa päätöksen tekemiseen osallistuvat vain yhdistykseen suoraan tai siihen jäsenyhdistysten kautta välillisesti kuuluvat henkilöt. Liittoäänestys olisi pykälän 1 momentin mukaan mahdollinen sellaisissa yhdistyksissä, joissa jäseninä sääntöjen mukaan on vain yhdistyksiä taikka yhdistyksiä ja yksityisiä henkilöitä. Voimassa olevan lain 12 §:n 3 momentin mukaan vastaavaa päätöksentekotapaa voidaan käyttää vain yhdistyksistä muodostuvassa liitossa. Liittoäänestystä voitaisiin käyttää riippumatta siitä, miten liittomuotoinen yhdistys on muodostettu. Tavallisimmin liiton rakenne on sellainen, jossa liiton jäseninä on yhdistyksiä ja näiden jäsenyhdistysten jäseninä

yksityisiä henkilöitä. Liitto voidaan myös järjestää niin, että jäsenyhdistysten henkilöjäsenet kuuluvat jäsenenä myös suoraan liittoon. Liittorakenne voi olla myös useampiportainen, jolloin pääjärjestöä yleensä kutsutaan keskusliitoksi. Liittoäänestys olisi mahdollinen myös keskusliiton päätöksenteossa.

Sääntöihin olisi otettava määräykset siitä, missä asioissa tai millä edellytyksillä päätösvaltaa käytetään liittoäänestyksessä. Liittoäänestys voidaan määrätä päätöksentekotavaksi kaikissa muissa asioissa kuin 23 §:ssä mainituissa, joista on päätettävä joko yhdistyksen tai valtuutettujen kokouksessa. Käytännössä liittoäänestys on käytökelpoinen, niin kuin 17 §:ssä tarkoitettu jäsenäänestyskin tavallisissa yhdistyksissä, sellaisissa asioissa, joissa valittavana on vain muutama selkeä vaihtoehto. Lähinnä tällaisia voisivat olla vaalit, joissa ehdokkaat voidaan asettaa etukäteen. Säännöissä voitaisiin nykyiseen tapaan myös määrätä, että liittoäänestystä on käytettävä säännöissä määrättyillä edellytyksillä. Säännöissä voitaisiin siten määrätä, että hallitus, valtuutetut tai yhdistyksen kokouksena toimiva liittokokous voisi tarvittaessa päättää toimitettavaksi liittoäänestyksen missä asiassa tahansa lukuunottamatta 23 §:ssä mainittuja asioita. Näitä edellytyksiä voitaisiin myös supistaa siten, että hallitus tai muu toimitus voisi alistaa liittoäänestykseen vain säännöissä iverikseen määrättyt asiat. Liittoäänestyksen käyttömahdollisuudet olisivat laajemmat kuin 17 §:ssä säännellyn jäsenäänestyksen, joka voidaan toimittaa vain säännöissä määrättyissä asioissa.

Pykälän 2 momentin mukaan liittoäänestys toimitetaan erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse. Voimassa olevan lain 12 §:n 3 momentin mukaan liittoäänestys on voitu toimittaa niin, että kussakin jäsenyhdistyksessä on äänestetty erikseen ja liiton päätös on muodostettu kokoamalla yhteen jäsenyhdistyksissä äänestämällä syntyneet päätökset. Ehdotuksen mukaisessa liittoäänestyksessä päätös sen sijaan muodostuisi aina välittömästi niiden yksityisten henkilöiden mielipiteistä, jotka kuuluvat liittoon suoraan tai välillisesti. Vaikka henkilö kuuluisi liittoon useamman jäsenyhdistyksen kautta, hän voisi liittoäänestyksessä käyttää äänivaltaansa vain yhden kerran.

Sääntöjen muuttaminen siten, että niihin otetaan määräykset liittoäänestyksestä, voitaisiin 27 §:n 2 momentin mukaan toteuttaa enemmistö päätöksellä tarvitsematta muutok-

sen tueksi kolmen neljäsosan määräenemmistötä.

Koska lakiin ei ehdoteta tarkempia säännöksiä liittoäänestyksen käytännön toteuttamisesta, yhdistyksen olisi hyväksyttävä itselleen 30 §:n mukaisesti säännöistä erillinen äänestys- ja vaalijärjestys.

5 luku

Päätöksenteko

Lukuun ehdotetaan otettavaksi säännökset päätöksenteosta yhdistyksessä. Säännökset koskisivat yhdistyksen ja vastaavasti valtuutettujen sääntömääräisen ja ylimääräisen kokouksen pitämistä, kokouksessa käsiteltäviä asioita, menettelyä päätöksenteossa, vaalien toimittamista, päätösten pöytäkirjaamista sekä päätösten moitteenvараaisuutta ja mitättömyyttä. Luku sisältää säännökset myös suhteellisesta vaalista ja säännöksillä tehtäisiin nykyistä helpommaksi siirtyminen suhteellisen vaalin käyttämiseen yhdistyksissä.

20 § *Yhdistyksen kokous* Pykälän 1 momentissa säädetään yhdistyksen ja mahdollisten valtuutettujen sääntömääräisen kokouksen pitämisestä. Säännöissä on 8 §:n mukaan mainittava, milloin yhdistyksen hallitus ja tilintarkastajat valitaan, tilinpäätös vahvistetaan ja vastuuvapaudesta päätetään. Lisäksi säännöissä voidaan määrätä pidettäväksi muitakin kokouksia tiettyinä aikoina. Jos säännöissä määrättyä kokousta ei ole kutsuttu koolle, jokaisella yhdistyksen jäsenellä olisi oikeus vaatia kokouksen pitämistä. Ehdotettu säännös vastaa voimassa olevan lain 16 §:n 1 momenttia. Vaatimuksen esittämisestä ja asianomaisen jäsenen oikeuttamisesta itse kutsumaan kokous koolle säädetäisiin 3 momentissa.

Pykälän 2 momentti sääntelee kysymystä, kenellä on oikeus saada ylimääräinen kokous kutsutuksi koolle. Tämä oikeus ehdotetaan ensinnäkin annettavaksi kokoukselle itselleen; on luonnollista, että kokous, joko sääntömääräinen tai ylimääräinen, voi päättää seuraavan kokouksen ajankohdasta. Toiseksi ehdotetaan hallitukselle annettavaksi oikeus saada ylimääräinen kokous koolle. Hallitushan saattaa olla velvollinenkin kutsumaan kokouksen koolle, jos asioiden hoito sitä vaatii. Ehdotuksen mukaan ylimääräinen kokous olisi myös pidettävä, kun vähintään yksi kymmenesosa yhdistyksen äänioikeutetuista jäsenistä sitä vaatii il-

moittamansa asian käsittelemistä varten. Voimassa olevan lain 16 §:n mukaan vastaava vähemmistö luetaan yhdistyksen koko jäsenluvusta, mikä ilmaisu on aiheuttanut käytännössä jonkin verran epäselvyyttä. Lähtökohtaisesti yhdistyksen jokainen jäsen on äänioikeutettu, mutta säännöissä äänioikeutettujen piiriä on saatettu rajoittaa esimerkiksi niin, että äänioikeutta ei ole alaikäisillä taikka kunniajäsenillä tai että äänioikeus on vain jäsenmaksunsa maksaneilla jäsenillä. Tarkoituksena on, että ylimääräistä kokousta voisivat olla vaatimassa vain sellaiset jäsenet, jotka myös ovat oikeutettuja osallistumaan päätöksentekoon kyseisessä asiassa yhdistyksen kokouksessa.

Ylimääräisen kokouksen pitämistä voidaan vaatia periaatteessa minkä tahansa asian käsittelemistä varten, joka liittyy yhdistyksen toimintaan.

Liittomuotoisen yhdistyksen säännöissä voitaisiin 2 momentin toisen virkkeen mukaan määrätä myös muusta vähemmistöstä, joko pienemmästä tai suuremmasta kuin kymmenesosa äänioikeutetuista. Suurissa liitoissa, joissa jäsenyhdistysten lukumäärä on sinänsä verran pieni, mutta joissa liittokokouksen järjestäminen on kallis ja suuritoinen tapahtuma suuren osanottajamäärän vuoksi, ylimääräisen kokouksen koollekutsumisen edellytykseksi saatetaan olla aiheellista säännöissä asettaa suuremman vähemmistön kuin yhden kymmenesosan kannatus. Muissa kuin liittomuotoisissa yhdistyksissä ei sen sijaan voitaisi säännöissä rajoittaa yhden kymmenesosan vähemmistön oikeutta vaatia ylimääräisen kokouksen pitämistä. Näissäkin yhdistyksissä voitaisiin säännöissä alentaa mainittua rajaa kymmenesosaa pienemmäksi.

Liittomuotoisessa yhdistyksessäkin oikeus vaatia liiton ylimääräisen kokouksen pitämistä olisi vain liittoon välittömästi kuuluvilla jäsenillä. Jos tämä oikeus halutaan antaa liiton jäsenyhdistysten jäsenille, olisi siitä määrättävä liiton säännöissä.

Pykälän 3 momentissa säänneltäisiin menettelyä tilanteessa, jossa vaaditaan yhdistyksen kokouksen pitämistä. Säännös koskisi sekä yhdistyksen sääntömääräistä että ylimääräistä kokousta. Jos sääntömääräisen kokouksen koolle kutsuminen on laiminlyöty, jäsen voi vapaamuotoisesti esittää kokouksen pitämistä koskevan vaatimuksensa hallituksen puheenjohtajalle tai jäsenelle. Vaatimuksen esittäminen hallitukselle kirjallisena 3 momentin mu-

kaisesti on kuitenkin tarpeen, jos on aihetta epäillä, ettei hallitus vaatimuksesta huolimatta aio kutsua kokousta koolle ja kokouksen koolle kutsumiseksi olisi näin ollen käännettävä lääninhallituksen puoleen. Ylimääräisen kokouksen pitämistä koskeva vaatimus olisi aina esitettävä kirjallisesti hallitukselle. Pykälän 2 momentissa tarkoitetun jäsenvähemmistön on allekirjoitettava vaatimus. Vaatimuksessa olisi ilmoitettava asia, jonka vuoksi kokouksen pitämistä vaaditaan.

Hallituksen olisi annettava kokouskutsu viipymättä vaatimuksesta tiedon saatuaan. Kutsu olisi toimitettava niin pian kuin se kyseisessä yhdistyksessä käy päinsä. Kutsun toimittamisaika vaihtelee siten sen mukaan, minkälaisia järjestelyjä kokouksen pitäminen kussakin yhdistyksessä vaatii.

Jollei hallitus anna kokouskutsua viipymättä tai jos hallituksen puheenjohtajaa tai nimenkirjoittajaa ei tavoiteta vaatimuksen antamiseksi hallitukselle tiedoksi, kokouksen pitämistä vaativa voisi 3 momentin mukaan kääntyä lääninhallituksen puoleen saadakseen kokouksen koolle. Hakemus olisi tehtävä yhdistyksen kotipaikan lääninhallitukselle. Yhdistys vastaa kustannuksista, jotka aiheutuvat lääninhallituksen määräyksen hankkimisesta sekä kokouksen pitämisestä. Ehdotuksen mukaan kuka tahansa ylimääräisen kokouksen pitämistä vaatinut voisi yksinkin tehdä hakemuksen lääninhallitukselle ja saada kokouksen koolle kututuksi. Hakemuksen tekijän on tällöin osoitettava, että 2 momentin mukainen jäsenen määrävähemmistö on esittänyt kokouksen pitämistä koskevan vaatimuksen. Lääninhallituksen olisi hakemuksen johdosta kuultava yhdistyksen hallitusta ainakin niissä tapauksissa, joissa hallitus ei vaatimuksesta huolimatta ole antanut kokouskutsua. Lääninhallitukseen ei saa määrätä kokousta koolle kutsuttavaksi asiassa, joka ei lainkaan liity yhdistyksen toimintaan.

Kokous saadaan koolle siten, että lääninhallitus oikeuttaa hakijan kutsumaan yhdistyksen koolle. Lääninhallitus voisi vaihtoehtoisesti velvoittaa yhdistyksen hallituksen kutsumaan kokouksen koolle asettamansa sakon uhalla. Tämä vaihtoehto soveltuu hyvin niihin tilanteisiin, joissa lääninhallitukseen kääntymisen syytä on ollut tulkintaerimielisyys velvollisuudesta kutsua kokous koolle taikka joissa kokouksen järjestelyt ovat poikkeuksellisen suuritöiset.

21 § Valtuutettujen kokous Jos yhdistyksen sääntöjen mukaan valitaan valtuutetut, nämä voivat 18 §:n mukaan käyttää päätösvaltaansa vain kokouksessa. Valtuutettujen kokousta koskisivat esillä olevan pykälän mukaan soveltuvin osin tämän lain säännökset yhdistyksen kokouksesta. Yhdistyksen säännöissä olisi oltava 8 §:n 8 kohtaa vastaavasti maininta siitä, miten ja missä ajassa valtuutettujen kokous on kutsuttava koolle. Jos valtuutettujen sääntömääräistä kokousta ei ole kutsuttu koolle, jokainen valtuutettu sekä myös jokainen yhdistyksen jäsen voisi vaatia kokouksen pitämistä. Näin yksittäisellä jäsenelläkin olisi mahdollisuus valvoa, että yhdistyksen määrääjain tehtävät päätökset, kuten hallituksen valinta ja tilinpäätöksen vahvistaminen, tulevat tehdyiksi. Sen sijaan valtuutettujen ylimääräisen kokouksen pitämistä voisi pykälän toisen virkkeen mukaan hallituksen ja valtuutettujen kokouksen ohella vaatia vain valtuutettujen 20 §:n 2 momentin mukainen määrä vähemmistö. Jäsenten määrävähemmistölle ei ole tarkoituksenmukaista antaa oikeutta saada koolle valtuutettujen ylimääräistä kokousta — ylimääräisen kokouksen pitäminen on tarpeetonta, jos kukaan valtuutetuista ei kannata sitä ehdotusta, jonka käsittelemistä varten kokous kutsuttaisiin koolle.

Kokouksessa noudatettavan menettelyn osalta valtuutettujen kokousta koskisivat muun muassa jäljempänä olevat säännökset äänioikeudesta, esteellisyydestä, vaadittavista enemmistöistä päätöksenteossa, vaalien toimittamisesta sekä pöytäkirjan laatimisesta. Samoin koskisivat valtuutettujen kokousta säännökset päätöksen moitteenvaarsuudesta ja mitättömyydestä.

22 § Muun päätöksenteon järjestäminen Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi 20 §:n 1 ja 3 momenttia vastaavasti yksittäisen jäsenen toimintamahdollisuuksista silloin, kun yhdistyksessä laiminlyödään sääntömääräisen päätöksenteon toimeenpano. Pykälässä annettaisiin jäsenelle oikeus vaatia erillisten äänestystilaisuuksien tai postiaänestyksen järjestämistä, jos jostakin asiasta on sääntöjen mukaan tällä tavoin päätettävä eikä näin ole menetelty. Pykälä koskisi kuitenkin vain niitä asioita, joista on päätettävä säännöissä määrättyinä aikana kuten valtuutettujen valinnasta määräväuosin. Se ei siten koskisi kertaluonteisia asioita, vaikka säännöissä olisikin määrätty päätökset kyseisissä asioissa tehtäväksi erillisissä äänestysti-

laisuuksissa tai postitse. Oikeus vaatimuksen esittämiseen olisi vain yhdistyksen jäsenillä, ei sen sijaan liittoäänestyksen kohdalla päätöksentekoon oikeutetuilla, joita ovat muut kuin liiton jäsenyhdistykset.

Vaatus pykälässä tarkoitettun päätöksenteon toimeenpanemisesta olisi tehtävä kirjallisesti yhdistyksen hallitukselle. Jollei hallitus ryhdy toimeenpanemaan tällaista päätöksentekoa tai jos vaatimusta ei ole voitu esittää hallitukselle, vaatimuksen esittänyt voisi tässäkin tapauksessa hakea asianomaiselta lääninhallitukselta oikeutta saada itse järjestää erilliset äänestystilaisuudet tai postiaänestys. Vaihtoehtoisesti voitaisiin myös hakea hallituksen velvoittamista järjestämään päätöksentekoa sikon uhalla. Lääninhallituksen määräyksen hakemisesta sekä päätöksenteon järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista vastaisi yhdistys.

Pykälässä tarkoitettuja päätöksentekomuotoja ei yleensä olisi mahdollista vaatia käytettäväksi ylimääräisenä yhdistyksen ylimääräistä kokousta vastaavasti. Liittomuotoisessa yhdistyksessä on tosin mahdollista laatia liittoäänestyksen käyttämisedellytykset sellaisiksi, että esimerkiksi jäsenten tai äänioikeutettujen määrävähemmistölle annetaan oikeus vaatia päätös tehtäväksi haluamassaan asiassa liittoäänestyksessä.

23 § Kokouksessa päätettävät asiat Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, missä asioissa päätös voidaan tehdä vain yhdistyksen tai valtuutettujen kokouksessa. Pykälässä mainituista asioista ei siten voitaisi säännöissä määrätä päätettäväksi erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse. Näitä asioita ei voitaisi myöskään siirtää yhdistyksen hallituksen päätettäväksi. Pykälässä lueteltujen asioiden on katsottu vaativan siinä määrin harkintaa ja eri vaihtoehtojen pohtimista, että niistä päättäminen edellyttää yleensä yhdistyksen jäsenten tai heidän edustajinaan toimivien valtuutettujen kokoontumista niistä keskustelemaan. Järjestötoiminnan luonteeseen kuuluvat jäsenten tai valtuutettujen yhteiset kokoontumiset aika ajoin. Edellyttämällä laissa, että tietyt määräajoin toistuvat päätökset on yhdistyksessä tehtävä kokouksessa, annetaan samalla puitteet tällaisille määräaikaisille kokoontumisille.

Yhdistyksessä, jossa on valtuutetut, voidaan menetellä myös niin, että osa pykälässä mainituista asioista määrätään säännöissä valtuutettujen ratkaistavaksi loppuosan kuulussa jäsenten kokouksessaan päätettäviin.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan asioita, joista päätös voidaan tehdä vain kokouksessa, olisi ensinnäkin yhdistyksen sääntöjen muuttaminen. Säännöistä ilmenevien yhteistoiminnan tarkoituksien ja toimintamuotojen muuttaminen on yleensä siinä määrin keskeinen ja monitahoinen kysymys, että sen käsitteleminen edellyttää jäsenten kesken käytävää keskustelua ja mahdollisuutta erilaisten vaihtoehtojen esilletuomiseen. Jäsenäänestyksin toteutettavassa sääntöjen muuttamisessa ei käytännössä olisi mahdollista päättää sääntöjen sisällöstä kohta kohdalta kuten kokouksessa, jossa jäsenillä on mahdollisuus esittää omat ehdotuksensa erikseen kunkin muutettavan sääntömääräyksen osalta. Momentin 3 kohdassa ehdotetaan samoin perustein myös 30 §:ssä tarkoitettua äänestys- ja vaalijärjestyksestä päättäminen yhdistyksen tai valtuutettujen kokoukselle kuuluvaksi.

Momentin 2 kohdan mukaan kokouksessa päätettäviä asioita olisi myös kiinteistön luovuttaminen ja kiinnittäminen sekä yhdistyksen toiminnan kannalta huomattavan muun omaisuuden luovuttaminen. Ehdotuksessa on katsottu, että kiinteistö on poikkeuksetta yhdistyksen toiminnan kannalta niin merkittävää varallisuutta, että sen luovuttaminen tai kiinnittäminen vaatii aina asian käsittelemistä yhdistyksen tai valtuutettujen kokouksessa. Luovuttaminen tarkoittaa sekä kiinteistön myymistä, vaihtamista että sen lahjoittamista. Säännös ei koske kiinteistön ostamista yhdistykselle, joten sen osalta säännöissä voidaan määrätä muistakin päätöksentekotavoista taikka oikeuttaa hallitus päättämään asiasta. Sen jälkeen kun kokouksessa on päätetty hakea yhdistyksen kiinteistön kiinnittämistä, on mahdollista että esimerkiksi hallitus päättää velan ottamisesta yhdistykselle ja kiinnityksen käyttämisestä sen vakuutena edellyttäen, että hallitukselle on säännöissä myönnetty tähän oikeus.

Kiinteistön luovuttamiseen rinnastettavaa olisi muunkin omaisuuden luovuttaminen, jos se on yhdistyksen toiminnan kannalta huomattava. Sitä, milloin on kysymys yhdistyksen toiminnan kannalta huomattavasta omaisuudesta, ei voida määrittellä yleisin säännöisin. Jollei omaisuuden luovuttamisella ole merkittäviä vaikutuksia yhdistyksen toimintaan, luovuttamisesta ei välttämättä tarvitsisi päättää kokouksessa. Luovutettavan omaisuuden määrällä saattaa olla arvioinnissa vaikutusta. Jos

kysymys on lahjoituksesta, säännös tulisi sovellettavaksi luovutettavan omaisuuden laadusta riippumatta, jos lahjoituksen määrä on yhdistyksen varallisuuteen nähden huomattava. Kysymyksen ollessa vastikkeellisesta luovutuksesta asiaan vaikuttaa myös omaisuuden laatu, onko kyseinen omaisuus yhdistyksen toiminnalle tärkeä. Tällöin saattaa varallisuusarvoltaan vähäisempikin luovutus vaatia kokouksessa tapahtuvaa asian käsittelyä, jos luovutettava omaisuus on esimerkiksi vaikeasti korvattavissa toisella. Yhdistyksen toiminnan kannalta huomattavana omaisuutena sekä arvon että laadun puolesta voitaneen lähes poikkeuksetta pitää yhdistyksen toimitiloina käytettävän huoneiston hallintaan oikeuttavia osakkeita.

Momentin 4 ja 5 kohdassa mainituista asioista päättäminen on yhdistyksissä määräjain, tavallisimmin vuosittain toistuva toimenpide. Momentin 4 kohdassa tarkoitettu hallituksen jäsenten ja tilintarkastajan valitseminen olisi sinänsä helposti toteutettavissa erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postiaäänestyksellä kuten valtuutettujen valitseminenkin. Käytännön yhdistystoiminnassa hallituksen asema on hyvin keskeinen ja yhdistyksen toiminnassa hallituksen jäsenten valitseminen on usein tärkein asia, josta jäsenet voivat välittömästi itse päättää. Ehdotusta laadittaessa onkin lähdetty siitä, että hallituksen jäsenten valitsemisen ei tulisi tapahtua jäsenistön voimalla käydä valinnasta keskustelua, johon yleensä myös liittyy yhdistyksen toiminnan suuntaviivoja koskeva mielipiteiden vaihto. Kokouksessa päätettäviä asioita olisi myös hallituksen jäsenen ja tilintarkastajan erottaminen. Yhdistyksissä, joissa suuren jäsenmäärän vuoksi olisi tarvetta jäsenäänestyksellä tapahtuvaan hallituksen valintaan, saattaisi olla aiheellista antaa päätösvaltaa valtuutetuille, jotka voimassa olevasta laista poiketen voitaisiin valita jäsenäänestyksellä myös tavallisissa yhdistyksissä.

Momentin 5 kohdassa tarkoitettua tilinpäätöksen vahvistaminen edelliseltä tilikaudelta sekä vastuuvapauden myöntäminen hallituksen jäsenille ja mahdollisille toimihenkilöille ovat myös asioita, joiden kohdalla on tarpeellista varata mahdollisuus keskustelun käymiseen. Vastuuvapauden myöntämisellä on se vaikutus, että yhdistys ei sen jälkeen voi nostaa tilivelvollisia vastaan korvauskannetta sellaisten seikkojen nojalla, jotka olivat tiedossa vastuuvapaudesta päätettäessä. Korvauskan-

teen nostaminen on siinä määrin vastuuvapaudesta päättämiseen liittyvä kysymys, että myös siitä olisi päätettävä kokouksessa.

Momentin 6 kohdan mukaan päätös yhdistyksen purkamisesta olisi tehtävä kokouksessa. Vaikka päätöksenteko purkamisesta olisi sinänsä yksinkertaista järjestää tapahtuvaksi erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse, on asian merkittävyyden vuoksi kuitenkin aiheelistä, että päätös siitä tehdään kokouksessa.

24 § *Kokouskutsu* Pykälässä säädettäisiin menettelystä kutsuttaessa yhdistyksen kokous koolle. Yhdistyksen säännöissä olisi 8 §:n mukaan mainittava miten ja missä ajassa kokous on kutsuttava koolle. Laissa ei siten olisi edes toissijaista säännöstä tästä, vaan jokaisen yhdistyksen edellytetään jo perustamisvaiheessa päättävän sille sopivimmasta tavasta. Kokouskutsu on jäsenelle tärkeä hänen pohtiessaan osallistumistaan ja kannanottojaan esille tuleviin asioihin. Tämän vuoksi on hyvän yhdistystavan mukaista kutsussa mainita esille tulevista asioista. Koska vaatimus kaikkien käsiteltävien asioiden mainitsemisesta kutsussa kuitenkin käytännössä saattaisi kangistaa kokouskäytäntöä, ehdotetaan pykälässä säädettäväksi vain kokouskutsun vähimmäisisällöstä. Itsestään selvää lienee, että kokouksen aika mainitaan tarkoin ja että sen paikka ilmoitetaan kutsussa tavalla, joka yhdistyksen jäsenten keskuudessa on yksiselitteisen selvä. Käsiteltävien asioiden osalta ehdotetaan säädettäväksi, että päätöstä niiden asioiden osalta, jotka mainitaan 23 §:ssä, ei kokouksessa saa tehdä, jollei siitä ole mainintaa kokouskutsussa. Näin pyritään varmistamaan se, että yhdistykselle tärkeimpien päätösten tekeminen ei voi tapahtua ilman että jäsenistölle olisi saatettu tietoon tällaisten asioiden esilletulo kokouksessa. Kun kyseessä on sääntömääräinen kokous, jossa käsitellään vain säännöissä määrättyjä asioita, kokouskutsussa voidaan viitata pelkästään sääntöjen asianomaiseen kohtaan. Tällainen viittaus ei kuitenkaan riitä, jos kokouksessa aiotaan päättää esimerkiksi hallituksen jäsenen erottamisesta, vaan asia on mainittava nimenomaisesti. Kokouskutsussa olisi myös mainittava muusta mainittuihin asioihin verrattavasta asiasta, jos sellaisesta haluttaisiin päättää kokouksessa. Voimassa olevan lain 14 §:ään ei vastaavaa velvoitetta nimenomaisena sisälly, mutta mainitun säännön on oikeuskäytännössä katsottu olevan voimassa nykyisinkin. Tällaisia asioita ja siten kutsussa mainittavia voivat olla esimer-

kiksi yhdistyksen eroaminen keskusjärjestöstä tai päättäminen yhdistyksen varoihin nähden huomattavan sopimuksen tekemisestä kuten kiinteistön tai muun omaisuuden ostamisesta tai velan ottamisesta. Tarkkaa rajaa, milloin asia on 23 §:ssä mainittuun asiaan verrattava, ei yleisellä tasolla voida tehdä, vaan asia jää yhdistyskäytännön ja oikeuskäytännön varaan.

25 § *Jäsenen äänioikeus* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi yhdistyksen jäsenen ja muun yhdistyksessä päätösvallan käyttöön oikeutetun äänioikeudesta sekä sen käyttämisestä. Pykälän 1 momentissa todetaan ensiksikin pääsääntönä, että äänioikeus kuuluu jokaiselle yhdistyksen jäsenelle. Tästä on kuitenkin mahdollista säännöissä poiketa. Äänioikeuden edellytykseksi saatetaan säännöissä asettaa esimerkiksi määrätyn iän saavuttaminen tai sitten yhdistyksessä voi sääntöjen mukaan olla varsin naisten, äänioikeutettujen jäsenten lisäksi muita, ilman äänioikeutta olevia kunniajäseniä tai kannatusjäseniä.

Kullakin päätösvallan käyttöön oikeutetulla olisi 1 momentin mukaan yksi ääni, jollei säännöissä muuta määrätä. Tämä koskee yhdistyksen jäseniä, mahdollisia valtuutettuja sekä liittomuotoisen yhdistyksen liittoäänestyksessä äänioikeutettuja. Mahdollisuus poiketa tästä säännöstä on tarpeellinen varsinkin liittomuotoisissa yhdistyksissä, joissa jäsenjärjestöjen äänimäärät määräytyvät usein niihin kuuluvien henkilöjäsenten lukumäärien perusteella. Vastaavasti myös jäsenmaksut ovat tällöin yleensä porrastetut. Myös muilla perusteilla tapahtuvat äänimäärien porrastukset ovat mahdollisia, kuten elinkeinonharjoittajien järjestöissä liikevaihdon tai maksetun palkkasumman mukaan. Jos yhdistyksessä halutaan poiketa pääsäännöstä, säännöissä on mainittava peruste, jonka mukaisesti kunkin äänioikeutetun äänimäärä määräytyy. Äänimääriä ei voida porrastaa niin, että yhdistystoiminnalle kuuluva kansanvaltainen luonne häviää. Yhdistyksen tunnusmerkistöön ehdotuksen 1 §:n mukaan kuuluvasta aatteellisen tarkoituksen yhteisestä toteuttamisesta ei voi olla kysymys, jos päättäminen siitä, miten tarkoitusta on toteutettava, rajataan vain yhdistyksen harvojen jäsenten oikeudeksi. Jäsenten äänimäärien muuttamisesta ehdotetaan säädettäväksi 27 §:n 3 momentissa.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan vielä säädettäväksi, että asiamies ei voi käyttää jäsenenä olevan yksityisen henkilön äänioikeutta,

jollei tähän ole annettu säännöissä mahdollisuutta. Tämä perustuu aatteellisen yhdistyksen luonteeseen kuuluvaan jäsenyyden henkilökohtaisuuteen. Sallittaessa asiamiehen käyttäminen yhdistyksessä voidaan sääntöihin ottaa myös määräyksiä siitä, minkälainen valtuutuksen tulee olla sekä sen voimassaolosta. Säännöissä ei voida antaa mahdollisuutta siihen, että yhdistyksen valtuutettujen kokouksessa valtuutetun äänioikeutta voisi käyttää asiamies, mikä johtuu valtuutetun tehtävän henkilökohtaisuudesta. Valtuutetuille voidaan säännöissä määrätä valittavaksi varajäsenet niitä tilanteita varten, joissa valtuutettu on estynyt osallistumasta kokoukseen.

Yhdistyksen jäsenenä oleva yhteisö sen sijaan voisi kuten nykyisinkin sääntömääräyksistä riippumatta valtuuttaa jonkun asiamieheksen yhdistyksen kokoukseen ja käyttämään siellä yhteisön äänioikeutta. Yhteisöjäsentä voi tietenkin edustaa vaihtoehtoisesti sen lakimääräinen edustaja, joka saattaa olla esimerkiksi yhteisön toimitusjohtaja tai nimenkirjoittaja. Valtuutusta käytetään erityisesti liittomuotoisissa yhdistyksissä, joissa jäsenyhdistyksillä voi olla oikeus lähettää kokoukseen useampia asiamiehenä toimivia kokousedustajia sen mukaan kuin kullakin yhdistyksellä on jäseniä. Tällaisissa tapauksissa, joissa siis jäsenyhdistyksillä on käytettävissään yleensä myös useampia ääniä, on mahdollista, että yhdistyksen äänet päätöksenteossa jakautuvat eri ehdotuksille johtuen yhdistyksen valtuuttamien asiamiesten näkemyseroista. Ehdotetuilla säännöksillä ei ole tarkoitus estää tällaista äänestysmenettelyä, joka tuo paremmin esiin liiton perusjäsenistön mielipiteen kuin se, että kunkin jäsenyhdistyksen edustajien edellytetäisiin äänestävän keskenään samalla tavoin. Jos sen sijaan yhdistys on valtuuttanut kokoukseen vain yhden asiamiehen, tämä ei voi jakaa käytettävissään mahdollisesti olevia useampia ääniä eri ehdotuksille, koska asiamiehellä voi periaatteessa olla vain yksi mielipide, jota hän äänestystilaisuudessa kannattaa.

Pykälässä ei ehdoteta säädettäväksi voimassa olevan lain 13 §:n tapaan siitä, saako edumies, joka tarkoittaa lähinnä vajaavaltaisen holhoojaa, käyttää ensiksi mainitun puolesta äänioikeutta. Samoilla perusteilla kuin asiamiehen käyttämisen osalta on edellä todettu, on katsottava, ettei holhooja pääsääntöisesti voi edustaa vajaavaltaista yhdistyksen kokouksessa. Päätöksenteko vajaavaltaisen puolesta

aatteellisuontoisissa kysymyksissä ei yleensä kuulu holhoustoimen hoitamiseen. Poikkeuksena tästä saattavat olla lähinnä erilaiset edunvalvontayhdistykset, joihin kuuluminen on vajaavaltaisen edun mukaista. Holhouslain 33 §:n (368/83) mukaan holhoojan on edustettava vajaavaltaista tämän omaisuutta koskevissa asioissa sekä pidettävä tehtävässään huolta vajaavaltaisen oikeuksista ja edistettävä hänen parastaan.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuudesta asettaa säännöissä äänioikeuden käyttämisen edellytykseksi jäsenmaksun maksaminen. Muita rajoituksia yhdistyksessä äänioikeutettujen äänioikeuden käyttämiselle ei sen sijaan voitaisi säännöissä asettaa. Ehdotus perustuu jäsenmaksujen keskeiseen merkitykseen yhdistysten toiminnan hoitamisessa. Jos jäsenmaksun maksaminen asetetaan äänioikeuden käyttämisen edellytykseksi, säännöissä olisi määrättävä, miten pitkän ajan maksun laiminlyönnin on tullut kestää, jotta se estää äänioikeuden käyttämisen. Momentissa tarkoitettu sääntömääräys voi koskea paitsi päätöksentekoa tavallisissa yhdistyksissä myös liittomuotoisia yhdistyksiä ja niissä päätöksentekoa liittoäänestyksessä. Sen sijaan 2 momentin nojalla ei voida rajoittaa yhdistyksen valtuutettujen äänioikeuden käyttämistä.

26 § Esteellisyys yhdistyksen kokouksessa Pykälä koskee yhdistyksen jäsenen esteellisyyttä päätöksenteossa. Esteellisyysperusteita ehdotetaan jonkin verran tarkistettavaksi voimassa olevaan lakiin verrattuna. Ehdotuksen mukaan jäsen ei ensinnäkään saa äänestää asiasta, joka koskee hänen ja yhdistyksen välistä sopimusta. Jäsen ei myöskään saisi ottaa osaa äänestykseen päätettäessä muusta asiasta, jossa hänen yksityinen etunsa on ristiriidassa yhdistyksen edun kanssa. Voimassa olevan lain 13 §:n 1 momentin mukaan esteellisyys syntyy jo sillä perusteella, että jäsenen yksityinen etu saattaa joutua ristiriitaan yhdistyksen edun kanssa. Sitä, milloin näin on asianlaita, saattaa käytännössä olla usein vaikea todeta. Ehdotuksessa on lähdetty siitä, kuten muuallakin yhteisöoikeudessa jääviysperusteiden määrittelyssä, että jäsen on aina esteellinen hänen ja yhdistyksen välistä sopimusta koskevissa asioissa riippumatta siitä, onko etujen ristiriita kyseisessä tapauksessa mahdollinen vai ei. Sen sijaan muissa asioissa esteellisyys tulisi kysymykseen vain, jos jäsenen ja yhdistyksen edut ovat asiassa ristiriidassa. Esimerkkinä tavallisesta

tilanteesta, jossa tämä esteellisyysperuste tulisi sovellettavaksi, on päätöksenteko palkkion maksamisesta hallituksen jäsenille tai tilintarkastajille, jolloin hallituksen jäsenet tai vastaavasti tilintarkastajat eivät saa äänestää asiasta. Pelkkä mahdollisuus, että edut voivat joutua ristiriitaan, ei ehdotuksen mukaan enää muodostaisi esteellisyyttä. Ehdotettu säännös ei luonnollisestikaan estä jäsentä, katsoessaan sen asianmukaiseksi, pidättymästä äänestämisestä silloinkin, kun hän ei lain mukaan olisi esteellinen. Edellä 15 §:ssä on erityissäännös siitä, että jäsen ei ole yhdistyksen kokouksessa esteellinen äänestämään erottamisasiasta, joka koskee häntä itseään.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yhdistyksen hallintoa hoitavien henkilöiden esteellisyydestä päätettäessä tilintarkastajan valitsemisesta tai erottamisesta, tilinpäätöksen vahvistamisesta taikka vastuuvapauden myöntämisestä. Hallituksen jäsen tai muu, jolle on uskottu yhdistyksen hallintoon kuuluva tehtävä, ei saisi ottaa osaa äänestykseen, jos edellä sanotussa asiassa tehtävä päätös koskee hallintoa, josta hän on vastuussa. Yhdistyksen kokouksessa hallituksen jäseneksi seuraavaksi toimikaudeksi valittu ei siten saa osallistua äänestykseen valittaessa tilintarkastajaa samaa toimikautta varten. Kukaan yhdistyksen hallintoa hoitava ei saisi ottaa osaa äänestykseen päätettäessä tilintarkastajan erottamisesta tai tilinpäätöksen vahvistamisesta. Kukaan hallintotehtäviä hoitanut ei myöskään saa osallistua äänestykseen päätettäessä vastuuvapauden myöntämisestä hänelle itselleen.

Esteellisyyssäännöstä sovellettaisiin yhdistyksen kokouksessa ja 21 §:n nojalla myös valtuutettujen kokouksessa tapahtuvaan päätöksentekoon. Se ei koskisi äänestämistä erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse, koska säännöksen noudattamisen valvominen ei käytännössä olisi mahdollista. Toisaalta päätöksenteko erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse voinee vain hyvin harvoin koskea sellaisia asioita, joissa esteellisyys saattaisi tulla kysymykseen. Esteellisyydestä hallituksen kokouksessa säädettäisiin 37 §:ssä.

Ehdotettu esteellisyyssäännös koskisi vain äänestämistä kokouksessa. Esteellisyydestään huolimatta jäsenellä olisi oikeus olla läsnä kokouksessa ja käyttää siellä puhevaltaa.

Esteellisyyssääntöä ei yhteisöoikeudessa noudatettujen periaatteiden mukaisesti sovellettaisi

siinä tilanteessa, että kaikki kokouksessa läsnäolevat ovat asiassa esteellisiä.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan yhdistyksen jäsenen rinnastettavaksi esteellisyyssäännöstä sovellettaessa myös jäsenen asiamies sekä edustaja. Rinnastus merkitsee ensinnäkin sitä, että jos jäsen itse on esteellinen, hän ei voi käyttää äänioikeuttaan myöskään valtuuttamansa asiamiehen välityksellä. Toiseksi säännös merkitsee sitä, että jäsenen asiamies tai edustaja ei saa äänestää asiasta, jossa hän on momentissa määriteltyjen esteellisyyssperusteiden mukaan esteellinen, vaikka jäsen, jonka puolesta hän toimii, olisikin itse esteetön. Asiamiehenä tai edustajana yhdistyksen kokouksessa toimiva ei siten saa äänestää esimerkiksi sopimuksesta, jossa hän henkilökohtaisesti on osapuolena. Edustajalla tarkoitetaan esimerkiksi vajaavaltaisen holhoojaa, toisen yhdistyksen hallitusta sekä sen puheenjohtajaa ja muuta nimenkirjoittajaa, avoimen yhtiön yhtiömiestä samoin kuin osakeyhtiön hallitusta ja nimenkirjoittajaa.

27 § *Päätöksentekojärjestys* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi päätöksenteossa vaadittavista enemmistöistä sekä eräistä muista päätöksen syntymisen edellytyksistä. Pykälä ei koskisi henkilövalintoja eli vaaleja, joista säädettäisiin seuraavissa pykälissä. Ehdotettuja säännöksiä sovellettaisiin yleensä riippumatta päätöksentekomuodosta, toisin sanoen sekä yhdistyksen kokouksessa että erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse tapahtuvassa päätöksenteossa. Säännökset koskisivat myös valtuutettujen kokousta.

Pykälän 1 momentissa, joka vastaa eräin poikkeuksin voimassa olevan lain 13 §:n 2 momentissa olevia säännöksiä, säädettäisiin päätöksen syntymiseen tavallisissa tapauksissa vaadittavasta enemmistöstä sekä määräenemmistöä edellyttävistä asioista. Momentti olisi tahdonvaltainen eli yhdistyksen säännöissä voitaisiin määrätä vaadittavista enemmistöistä toisinkin. Momentin 1 kohdan mukaan päätökset yhdistyksessä tehdään tavallisesti enemmistöpäätöksinä. Päätökseksi tulee se mielipide, jonka puolesta yli puolet annetuista äänistä on annettu. Tämä tarkoittaa niin sanottua ehdotonta enemmistöä.

Päätöksen syntyminen edellyttää aina yli puolta annetuista äänistä. Jos tällöin äänestykseen tulevia ehdotuksia on enemmän kuin kaksi eikä mikään ehdotus saa niistä yhtäkään äänestettäessä yli puolta annetuista äänistä, on

ehdotusten kesken suoritettava useita peräkkäisiä äänestyksiä, joissa kaikissa on kaksi ehdotusta kerrallaan vastakkain. Vastakkainäänestyksiä on suoritettava niin monta, että jäljellä on vain kaksi ehdotusta, joista enemmän ääniä saanut tulee päätökseksi. Annetulla äänellä tarkoitetaan tehtyä päätösehdotusta kannattavaa tai vastustavaa kannanottoa. Laskettaessa sitä, onko ehdotusta kannattanut yli puolet annetuista äänistä, ei niin sanottuja tyhjiä ääniä oteta huomioon. Tyhjää äänestäminen hän merkitsee juuri pidättäytymistä ratkaisun teosta eli äänioikeuden käyttämisestä.

Yhdistyksen säännöissä voidaan poiketa ehdottoman enemmistön periaatteesta suhteellisen enemmistöpäätöksen hyväksi. Jos äänet silloin jakautuvat vain kahden ehdotuksen kesken, päätökseksi tulee tällöinkin se ehdotus, joka on saanut yli puolet annetuista äänistä. Jos äänet jakautuvat kolmen tai useamman ehdotuksen kesken, päätökseksi tulee eniten ääniä saanut ehdotus, vaikkei se saisiakaan yli puolta annetuista äänistä.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan äänen ollessa tasan päätökseksi tulee, jollei säännöissä ole toisin määrätty, se mielipide, jota kokouksen puheenjohtaja ilmoittaa kannattavansa. Voimassa olevan lain 13 §:ssä käytetään sanontaa ”johon kokouksen puheenjohtaja on yhtynyt”. Ehdotuksella on tarkoitus selvittää tasatuloksen ratkaisemista silloin, kun päätös on tehty suljetussa äänestyksessä siten, että puheenjohtajan äänestyksessä kannattamaa ehdotusta ei voida jälkikäteen varmuudella selvittää. Ehdotuksen mukaan puheenjohtaja ilmoittaa äänen ollessa tasan, mitä ehdotusta hän kannattaa. Puheenjohtajan mielipide on ratkaiseva, vaikkei hän olisi äänioikeutettu, jolloin hän ei tietenkään ole voinut ottaa äänestykseen osaa. Ehdotettu säännös koskee vain kokouksessa tapahtuvaa päätöksentekoa, ei sen sijaan erillisiä äänestystilaisuuksia tai postiaänestystä. Tasatulostilanteen ratkaisemisesta näissä tapauksissa on syytä ottaa määräykset 30 §:ssä tarkoitettuun äänestys- ja vaalijärjestykseen.

Pykälän 1 momentin 3 kohdassa säädettiin siitä, missä asioissa päätöksen syntyminen edellyttää määräenemmistön kannatusta, sekä vaadittavan määräenemmistön suuruudesta. Määräenemmistöä vaadittaisiin, kun asia koskee yhdistyksen sääntöjen muuttamista, yhdistyksen purkamista tai sen omaisuuden pääosan luovuttamista. Vaadittava määräenemmistö

olisi kuten nykyisinkin kolme neljäsosaa äänestyksessä annetuista äänistä. Sekä säännöksessä mainitut asiat että kolmen neljäsosan määräenemmistö ovat tahdonvaltaisia, joten niiden molempien osalta voidaan säännöissä määrätä toisin. Määräenemmistösäännökset ovat keskeisiä vähemmistön suojaksi yhdistyksissä säädettyjä normeja ja käytännössä niistä poiketaan harvoin ainakaan lievempään suuntaan.

Määräenemmistöä vaativiin asioihin on ehdotuksessa lisätty voimassa olevaan lakiin verrattuna kysymys yhdistyksen omaisuuden pääosan luovuttamisesta. Omaisuuden luovuttamista koskevan lisäyksen tarkoituksena on ehkäistä tilapäisten enemmistöjen varassa tehtyjä omaisuuden harkitsemattomia luovutuksia. Säännös estää myös kiertämästä yhdistyksen purkamista koskevia säännöksiä siten, että omaisuutta luovuttamalla ehkäistään käytännössä yhdistyksen toiminnan jatkaminen. Säännöstä voidaan soveltaa myös, kun pääosa omaisuudesta tulisi luovutetuksi useilla peräkkäisillä toimilla, vaikkei mikään luovutuksista yksinään muodostaisi omaisuuden pääosaa. Määräenemmistön hyväksymistä vaadittaisiin omaisuuden pääosan luovuttamiseen sekä vastikkeellisissa että vastikkeettomissa luovutuksissa.

Ehdotuksen 23 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan päätös yhdistyksen toiminnan kannalta huomattavan omaisuuden luovuttamisesta on tehtävä yhdistyksen tai valtuutettujen kokouksessa. Omaisuuden pääosan luovuttamisessa on yleensä samalla kyse toiminnan kannalta huomattavasta omaisuudesta, jolloin päätös siitä on tehtävä kokouksessa.

Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan otettavaksi erityissäännös sääntöjen muuttamisesta, kun enemmistövaalitapa halutaan korvata suhteellisella vaalitavalla tai kun päätöksenteossa halutaan ottaa käyttöön niin sanottu jäsenäänestys tai liittoäänestys. Tällainen sääntöjen muutos tulisi yhdistyksen kokouksessa hyväksyä, jos sitä on kannattanut yli puolet kaikista äänestyksessä annetuista äänistä ja se on muutoin tehty siten kuin sääntöjen muuttamisesta on säädetty tai määrätty. Ehdotettu helpotus siirtymisessä enemmistövaalitavasta suhteelliseen vaaliin perustuu siihen yleisperusteluissa esitettyyn kannanottoon, jonka mukaan suhteellista vaalia voidaan yleensä pitää enemmistövaalia kansanvaltaisempana vaalitapana. Samoin jäsenäänestystä ja liittoäänestystä voidaan pitää kokouksessa tapahtuvaa päätöksen-

tekoa kansanvaltaisempaan siinä mielessä, että jäsenistöllä on yleensä paremmat mahdollisuudet osallistua päätösvallan käyttöön postiaänestyksessä tai erillisissä äänestystilaisuuksissa kuin kokouksessa.

Ehdotettu 2 momentin säännös merkitsee muutosta päätöksenteossa vaadittavan enemmistön osalta niin, ettei sääntöjen muuttamiseen tässä tapauksessa enää tarvita kolmen neljäsosan tai säännöissä määrättyä muuta määräenemmistöä vaan riittää, että yli puolet kaikista äänestyksessä annetuista äänistä on muuttamista kannattanut. Muilta osin päätöksenteossa olisi edelleen noudatettava laissa olevia säännöksiä ja mahdollisia sääntöjen määräyksiä sääntöjen muuttamisesta. Niinpä kokouksutuksessa olisi mainittava asiasta ja jos säännöissä on asetettu esimerkiksi vaatimus sääntömuutoksen käsittelemisestä kahdessa kokouksessa, sitä olisi tässäkin tapauksessa noudatettava.

Päätettäessä 17 §:n 2 momentissa tarkoitettua jäsenäänestyksen käyttöönotosta olisi samalla säännöissä määriteltävä, missä asioissa päätökset tehdään postiaänestyksellä tai erillisissä äänestystilaisuuksissa. Vastaavasti tehtäessä liittomuotoisissa yhdistyksissä päätöstä 19 §:n 1 momentin mukaisen liittoäänestyksen käyttöönotosta olisi päätettävä, missä asioissa tai millä edellytyksillä päätösvaltaa käytetään liittoäänestyksessä.

Ehdotettu 2 momentin säännös liittyy suhteellisen vaalin osalta seuraavana olevaan vaalitavan sääntelyä koskevaan 28 §:ään. Jollei yhdistyksen säännöissä ole määrätty vaalitapaa, olisi 28 §:n mukaan kokouksessa toimitettava vaali aina enemmistövaali ja erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse tapahtuva vaali suhteellinen vaali. Näin ollen pykälän 2 momentti voi tulla sovellettavaksi ensinnäkin silloin, kun säännöissä on määrätty käytettäväksi enemmistövaalitapaa ja se halutaan muuttaa suhteelliseksi. Toiseksi 2 momentti tulee sovellettavaksi, kun säännöissä ei vaalitavasta ole määräyksiä ja kokousvaalissa halutaan ryhtyä käyttämään suhteellista vaalitapaa.

Pykälän 2 momentti olisi pakottava eikä siitä siten voitaisi säännöissäkään poiketa. Säännös koskee vaalitavan osalta vain siirtymistä enemmistövaalista suhteelliseen vaaliin. Sen sijaan sääntömuutokset suhteellisen vaalin korvaamisesta toisenlaisella suhteellisella vaalilla samoin kuin siirtyminen suhteellisesta vaa-

lista enemmistövaaliin olisi tehtävä pykälän 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi sääntöjen muuttamisesta eräissä tilanteissa, joissa muutos merkitsee jäsenellä olevan erityisen edun vähentämistä yhdistyksessä tai hänen yhdenvertaisuutensa loukkaamista ja joka muutos voimassa olevan lain mukaan vaatii siten asianomaisen jäsenen suostumuksen. Ehdotuksen mukaan voitaisiin momentissa mainituissa asioissa päätös sääntöjen muuttamisesta tehdä ilman tällaista suostumustakin. Asiaryhmät, joissa muutoksen tekeminen ilman jäsenen suostumusta voisi tulla kysymykseen, olisivat vaalin toimittamistapa, jäsenen äänimäärä, yhdistyksen toimielimen kokoonpano sekä jäsenmaksu- ja muut maksuvelvoitteet. Pääasiallisena tarkoituksena muutoksella on tehdä nykyistä helpommaksi eriytettyjen jäsenoikeuksien muuttaminen tai poistaminen. Jäsenoikeuksien eriyttämisellä on pyritty varsinkin liittomuotoisissa yhdistyksissä saattamaan jäsenyhdistysten henkilöjäsenet oikeuksiltaan ja velvollisuuksiltaan mahdollisimman suuressa määrin keskenään samaan asemaan. Olosuhteiden kuten jäsenyhdistysten henkilöjäsenmäärien olennainen muuttuminen on kuitenkin voinut johtaa siihen, että eriyttäminen ei ainakaan sellaisenaan enää palvele alkuperäistä tarkoitusta. Erityistä etua merkitsevän sääntömääräyksen muuttaminen tai poistaminen on käytännössä usein hyvin vaikeaa tai mahdotonta, kun muutokseen voimassa olevan lain mukaan vaaditaan aina niiden suostumus, joiden äänimäärä vähenisi tai asema yhdistyksessä muuten heikkenisi taikka joiden maksuvelvoitteet lisääntyisivät.

Momentissa ensiksi mainittu vaalin toimittamistapaa koskevan sääntömuutoksen helpottaminen on tarpeen ensi sijassa esteen poistamiseksi suhteellisen vaalitavan käyttöönottamiselta varsinkin liittomuotoisissa yhdistyksissä. Ehdotuksessa on edellä 2 momentin kohdalla ehdotettu suhteelliseen vaaliin siirtymistä helpotettavaksi niin, että muutos voidaan toteuttaa enemmistöpäätöksin.

Jäljempänä 33 §:n 2 momenttiin ehdotettu säännös erityisen edun ja yhdenvertaisuuden suojasta saattaisi kuitenkin eräissä tapauksissa estää muutoksen. Sellaisessa liittomuotoisessa järjestössä, joka koostuu perusjärjestöjen muodostamista liitoista ja näiden muodostamasta keskusliitosta, enemmistövaalitapa valittaessa keskusliiton kokoukseen liittojen edusta-

jia yleensä suosii jäsenmäärältään suuria perusjärjestöjä ja saattaa jättää pienet jäsenjärjestöt kokonaan ilman liittokokousedustajia. Suhteellisen vaalitavan käyttöönnotto tällaisessa liittomuodostelmassa merkitsisi sitä, että suurten jäsenyhdistysten valta liittokokousedustajien valitsemisessa vähenisi, kun myös pienemmät jäsenyhdistykset saisivat suhteellista osuuttaan vastaavan määrän kokousedustajia. Suhteelliseen vaaliin siirtyminen vaatisi ilman ehdotettua säännöstä niiden jäsenyhdistysten suostumuksen, joiden valta muutoksen johdosta vähenisi.

Sääntöihin otetut määräykset jäsenillä olevista erilaisista äänimääristä ovat voineet jäädä kehityksestä jälkeen. Liittomuotoisissa yhdistyksissä saattavat olla käytössä porrastetut ääniasteikot ja äänikatto. Vaikka liiton jonkin jäsenyhdistyksen henkilöjäsenmäärä olisi kasvanut huomattavasti, sen vaikutusvalta liiton päätöksenteossa ei ole voinut kasvaa vastaavasti, jos yksikin äänimäärien muutoksen johdosta suhteelliselta asemaltaan heikentyvä jäsenyhdistys on muutosta vastustanut. Tällainen portaittain aleneva ääniasteikko voi olosuhteiden tällä tavoin muuttuessa käydä järjestöpoliittisesti epätarkoituksenmukaiseksi ja myös epäkansanvaltaiseksi.

Yhdistyksen toimielimen kokoonpanoa koskevien muutosten aikaansaaminen on vaikeaa silloin, kun paikat toimielimessä on kiintiöity tai kun jäsenillä on muuten oikeus saada edustajia toimielimeen tietyn perusteen mukaisesti. Sääntöjen muuttaminen voi olla jäsenyhdistyksen vastustuksen vuoksi mahdollonta esimerkiksi tapauksessa, jossa jäsenyhdistyksillä on oikeus saada liiton valtuustoon valtuutettuja omien jäsenmääriensä mukaisessa suhteessa ja valtuuston liian suureksi paisunutta jäsenmäärää olisi alennettava.

Myös jäsenmaksurasituksen tai muiden maksuvelvoitteiden jakautuminen on voinut olosuhteiden muuttuttua käydä epätasaiseksi, jos liittomuotoisessa yhdistyksessä jäsenmaksuja määrättäessä ei ole otettu huomioon jäsenyhdistysten kokoeroa ja jäsenmäärältään pieniksi jääneiden yhdistysten jäsenmaksurasitus on muodostunut suhteellisesti ankarammaksi kuin suuremmilla yhdistyksillä. Maksuvelvoitteita-kaan koskevia sääntömääräyksiä ei nykyisellään voida muuttaa ilman niiden jäsenten suostumusta, joiden kohdalla muutokset lisäisivät maksuvelvollisuutta suhteessa toisiin jäseniin.

Pykälän 3 momentin mukaan ei sääntöjen muuttamiseen vaalin toimittamistavan, jäsenen äänimäärän, toimielimen kokoonpanon taikka jäsenmaksu- tai muun maksuvelvoitteen osalta enää tarvittaisi niiden jäsenten suostumusta, joilla olevaa erityistä etua muutos mahdollisesti vähentäisi tai joiden yhdenvertaisuutta se loukkaisi. Sen sijaan pätevän päätöksen syntyminen edellyttäisi, että sitä on kannattanut vähintään kolme neljäsosaa kaikista äänestyksessä annetuista äänistä. Silloin, kun sääntömuutoksessa on kysymys siirtymisestä enemmistövaalista suhteellisen vaalitavan käyttöön, päätöksen tekemiseen riittäisi, että yli puolet kaikista äänestyksessä annetuista äänistä on muuttamista kannattanut. Sanotut enemmistövaatimukset korvaisivat yhdistyksen säännöissä mahdollisesti olevat poikkeavat vaadittavaa enemmistöä koskevat määräykset. Muilta osin päätös sääntöjen muuttamisesta olisi tehtävä siten kuin asiasta on tässä laissa säädetty tai yhdistyksen säännöissä määrätty.

Pykälän 3 momentissa ehdotetun sääntömuutosten helpottamisen tarkoituksena on, että lähinnä liittomuotoisissa yhdistyksissä voitaisiin liittoon jäsenyhdistysten kautta kuuluvat henkilöjäsenet pysyttää oikeuksiltaan ja velvollisuuksiltaan keskenään mahdollisimman tasavertaisina. Vaikka ehdotus antaa mahdollisuuden tehdä muodollisesti pätevästi jäsenen suostumuksetta hänen yhdenvertaisuuttaan loukkaavia päätöksiä, se ei oikeuta yhdistystä tekemään jäsenen kannalta kohtuuttomia päätöksiä. Jos yhdistyksessä on päätetty esimerkiksi jonkun jäsenen maksuvelvollisuuden korottamisesta moninkertaiseksi muihin nähden ilman asiallista perustetta, asianomainen jäsen voi vedota päätöksen kohtuuttomuuteen tai siihen, että se on shikaanitarkoituksessa tehty.

Pykälän 4 momentti koskee jäsenyhdistyksen sääntöjen muuttamista sellaisessa kiinteässä liittosuhteessa, jossa jäsenyhdistyksen kuulumisesta liittoon on määrätty jäsenyhdistyksen säännöissä. Tällaisessa tapauksessa voitaisiin jäsenyhdistyksen sääntöihin ehdotuksen mukaan ottaa määräys siitä, että sääntöjen muuttamiseen vaaditaan myös sen yhdistyksen hyväksyminen, johon jäsenyhdistys suoraan tai välillisesti kuuluu. Ehdotus vastaa sitä käytäntöä, jota yhdistysrekisterissä on kiinteiden liittojen kohdalla jo aikaisemminkin noudatettu. Tarvetta ehdotetunkaltaiseen suostumusmenetelyyn on sellaisissa liittomuodostelmissa, joissa pidetään välttämättömänä sitä, että koko

liitto toimii yhdenmukaisesti saman päämäärän hyväksi. Hyväksymisen antavan yhdistyksen ei tarvitse olla se, johon yhdistys välittömästi kuuluu jäsenenä, vaan se voi olla myös liittoa muodostelman keskusjärjestö, johon yhdistys kuuluu välillisesti. Yhdistyksen säännöissä olisi nimeltä mainittava se yhdistys, jonka hyväksyminen sääntöjen muuttamiseen tarvitaan.

Pykälän 4 momentissa tarkoitettussa tapauksessa oman kysymyksensä muodostaa se, millä tavoin jäsenyhdistys, joka sääntöjensä mukaan kuuluu toiseen yhdistykseen, voi siitä erota, jos sääntöjen muuttaminen vaatii toisen yhdistyksen hyväksymisen. Se, että kuulumisesta toiseen yhdistykseen on määrätty säännöissä, johtuu pyrkimyksestä turvata liittomuodostelman pysyvyyttä niin, ettei tilannetta voitaisi muuttaa jäsenyhdistyksessä tavanomaisin enemmistöpäätöksin. Eroamisen toisesta yhdistyksestä voidaan tällöin katsoa vaativan jäsenyhdistyksen sääntöjen muuttamista ja eroamispäätös siten yleensä edellyttää määräenemmistön kannatusta. Sääntöjen muuttamiselle mahdollisesti asetettu vaatimus toisen yhdistyksen hyväksymisen saamisesta ei sen sijaan voine koskea eroamispäätöksen tekemistä, vaikka se edellyttäisikin sääntöjen muuttamista. Ehdotuksen 13 §:ssä säädettäisiin jäsenen oikeudesta erota yhdistyksestä, mikä kuuluu niin sanottuun negatiiviseen yhdistymisvapauteen, ja tarkoitukseksi on, että eroamisoikeutta ei voitaisi rajoittaa muutoin kuin määräämällä säännöissä 13 §:ssä tarkoitettua eroamisajasta. Sen sijaan eroamista ei voitaisi saattaa riippuvaksi siitä, hyväksyykö esimerkiksi liitto tai keskusjärjestö eroamisen.

28 § *Vaalit* Voimassa olevasta laista poiketen ehdotetaan uuteen lakiin otettavaksi erilliset säännökset päätöksenteosta henkilövalinnoissa eli vaaleista. Voimassa olevassa laissa sekä vaaleja että päätöksentekoa muissa asioissa koskevat samat säännökset lukuun ottamatta 13 §:n 2 momentin säännöstä tasatuloksen ratkaisemisesta. Vaaleja koskevia 28 ja 29 §:ää sovelletaan, kun henkilövalinnoista päätetään yhdistyksen tai valtuutettujen kokouksessa taikka erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postiaänestyksellä. Säännöksiä ei sen sijaan sovelleta, kun yhdistyksen hallituksessa päätetään esimerkiksi henkilön ottamisesta yhdistyksen palvelukseen.

Voimassa olevassa laissa koskee myös henkilövalintoja 13 §:n 2 momentin säännös, jonka mukaan päätökseksi tulee se mielipide, jonka

hyväksi useimmat äänet on annettu. Vaalit ovat siten enemmistövaaleja, jollei yhdistyksen säännöissä ole muuta määrätty. Myös suhteellinen vaali on siten mahdollinen, mutta sen käyttäminen edellyttää säännöissä olevaa määrystä.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, milloin vaali toimitetaan enemmistövaalina ja milloin suhteellisenä vaalina yhdistyksessä, jonka säännöissä ei asiasta ole määrätty. Ehdotuksen mukaan kokouksessa toimitettavassa vaalissa noudatetaan enemmistövaalitapaa ja erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse toimitettavassa vaalissa suhteellista vaalitapaa. Ehdotettu säännös voitaisiin yhdistyksen säännöissä syrjäyttää ja määrätä esimerkiksi, että kaikissa yhdistyksen vaaleissa noudatetaan vain toista mainituista vaalitavoista. Samoin voitaisiin määrätä, että muuten enemmistövaalitapaa noudattavassa yhdistyksessä tietynsuuruisella määrävähemmistöllä on oikeus vaatia vaalin toimittamista suhteellisenä. Vaalitavan muutoksen osalta on huomattava, että päätös siirtymisestä enemmistövaalista suhteelliseen vaalitapaan on 27 §:n mukaan tehtävissä helpommin kuin muut vaalitavan muutokset.

Ehdotettu säännös ei tulisi sovellettavaksi silloin, kun ehdokkaita vaalia varten ei ole asetettu enempää kuin on valittavia, koska tällöin ei mitään vaalia ole tarpeen toimittaa.

Kokousvaali ehdotetaan toimitettavaksi ensisijaisesti enemmistövaalitapaa käyttäen pääasiassa kahdesta syystä. Enemmistövaali on useimmissa yhdistyksissä omaksuttu kokousvaalin vaalitavaksi. Säilyttääkseen vanhan vaalitapansa yhdistysten ei tällöin olisi tarpeen muuttaa sääntöjään tai ryhtyä muihinkaan vaalitapaa koskeviin järjestelyihin. Toisena syynä on se, että kokouksissa toimitettavissa vaaleissa on enemmistövaali yleensä helpompi toteuttaa kuin suhteellinen vaali. Useimmissa yhdistyksissä ei myöskään ole kokemuksia suhteellisen vaalin toimittamisesta.

Erillisissä äänestystilaisuuksissa ja postitse toimitettavissa vaaleissa olisi suhteellinen vaali ehdotuksen mukaan pääsääntö. Näitä päätöksentekomuotoja käytettäessä on suhteellinen vaali ollut käytännössä yleisempi kuin enemmistövaali. Vaalin toimittamisessa ja tulosten laskemisessa ei erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse toimitettavissa vaaleissa ole myöskään olennaista eroa, toimitetaanpa vaali enemmistövaalina tai suhteellisenä vaalina. Vaali edellyttää kummassakin tapauksessa etu-

käteen tapahtuvaa ehdokasasettelua sekä vaalin toimittamisesta ja tulosten laskemisesta huolehtivaa organisaatiota.

Pykälän toisen virkkeen tarkoituksena on varmistaa kansanvaltaisten menettelytapojen noudattaminen ehdokasasettelussa sekä enemmistö- että suhteellista vaalia varten. Sen mukaan kaikille päätösvallan käyttöön oikeuteuille on turvattava oikeus ehdokkaitten asettamiseen vaalia varten. Silloin kun yhdistyksessä päätösvaltaa käytetään erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse, yhdistyksessä on laadittava 30 §:ssä tarkoitettu äänestys- ja vaalijärjestys. Tähän olisi yleensä otettava myös määräykset ehdokasasettelusta, jollei säännöissä siitä määrätä. Yhdistyksessä, jossa äänestys- ja vaalijärjestystä ei ole tarpeen laatia, ehdokasasettelusta voidaan määrätä säännöissä, mutta se ei ole välttämätöntä. Jollei säännöissä ole asiasta määrätty, on jokaisella jäsenellä yhtäläinen oikeus ehdokkaitten asettamiseen. Sääntömääräyksillä voidaan asettaa vaatimuksia, joiden mukaan yhden ehdokkaan asettamiseen tarvitaan yhtä useamman jäsenen myötävaikutusta. Liittomuotoisissa yhdistyksissä ehdokasasettelu voi tapahtua perus- ja piirijärjestöjen yhteistoimin. Sen sijaan sellaiset sääntömääräykset ovat kiellettyjä, jotka merkitsisivät jonkun jäsenen sulkemista sivuun ehdokasasettelusta.

29 § Vaalien toimittaminen Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi enemmistövaalin ja suhteellisen vaalin toimittamistavoista. Säännökset koskevat sekä kokouksessa että erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse toimitettavia vaaleja. Pykälässä osoitetaan pääsäännöt enemmistövaalin ja suhteellisen vaalin toimitamista varten. Pykälän 4 momenttia lukuunottamatta ehdotetuista säännöksistä voitaisiin yhdistyksen sääntöihin otettavilla määräyksillä poiketa.

Pykälän 1 momentti koskee enemmistövaalin toimittamista. Valituksi tulisivat enemmistövaalissa eniten ääniä saaneet, jollei säännöissä ole vaadittavasta enemmistöstä muuta määrätty. Vaadittava enemmistö on momentissa määritelty eri tavoin kuin 27 §:n 1 momentin 1 kohdassa, joka koskee päätöksentekoa asiakysymyksissä. Valituksi tulemiseen ei siten vaadita välttämättä yli puolta annetuista äänistä eli ehdotonta enemmistöä, vaan suhteellisen enemmistön saavuttaminen riittää. Jos vaalissa on valittavana samanaikaisesti useita henkilöitä, vaali toimitetaan käytännössä yleensä niin,

että kukin äänestää enintään niin montaa ehdokasta kuin on täytettävissä paikkoja ja äänestäjä antaa jokaiselle valitsemalleen ehdokkaalle saman äänimäärän. Valituksi tulee eniten ääniä saaneista järjestyksessä niin monta kuin täytettävissä paikkoja kulloinkin on. Jos vaalissa taas on täytettävissä paikkoja vain yksi tai paikat täytetään yksi kerrallaan, tulee valituksi se, joka on saanut eniten ääniä, vaikka hänen saamansa äänimäärä olisikin pienempi kuin puolet kaikista annetuista äänistä. Tästä suhteellisen enemmistön järjestelmästä voitaisiin yhdistyksen säännöissä poiketa. Tavallisinta lienee tällöin asettaa säännöissä valituksi tulemiselle ehdottoman enemmistön vaatimus, mutta estettä ei myöskään ole muunlaisiin vaatimuksiin, kuten että valituksi tuleminen edellyttää kunkin valittavan kohdalla vähintään tietynsuuruista kannatusta.

Pykälän 1 momentti tulee sovellettavaksi ensinnäkin silloin, kun vaali toimitetaan kokouksessa eikä vaalitavasta ole säännöissä määrätty. Toiseksi momenttia sovelletaan silloin, kun vaali, joko kokouksessa taikka erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse tapahtuva, on säännöissä määrätty toimitettavaksi enemmistövaalina määräämättä kuitenkaan sen toimittamistapaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, miten suhteellinen vaali olisi yhdistyksissä yleensä toimitettava. Suhteellinen vaali olisi toimitettava 2 momentin mukaisesti ensinnäkin silloin, kun säännöissä on vaali määrätty suhteelliseksi, mutta vaalin toimittamistapaa ei ole määritelty. Toiseksi säännöstä sovellettaisiin, kun vaali on säännöissä määrätty toimitettavaksi erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse määräämättä kuitenkaan, onko vaali enemmistövaali vai suhteellinen vaali.

Pykälän 2 momentin mukainen suhteellinen vaali toimitetaan ehdokaslistoja käyttäen ja kukin ääni annetaan ehdokaslistalle kokonaisuudessaan. Tämä niin sanottu pitkien listojen vaali ehdotetaan säädettäväksi pääsääntöiseksi vaalitavaksi sen yksinkertaisen toimittamistavan vuoksi. Vaalin toimittaminen edellyttää, että yhdistyksessä olevat jäsenten ryhmittymät ovat etukäteen asettaneet ehdokkaat, joista lista koostuu. Ehdokaslistalla voi olla yksi tai useampia nimiä. Yhdistyksen säännöissä tai äänestys- ja vaalijärjestyksessä olisi aiheellista mainita, miten asetettavien ehdokkaiden lukumäärä määräytyy. Jos listalle asetetaan useita ehdokkaita kuten on tavallista, on samalla

määrättävä heidän järjestyksensä listalla. Äänestyksessä ääni annetaan listalle kokonaisuudessaan eikä kellekään yksittäiselle listalla olevalle ehdokkaalle. Vaalin tulos lasketaan samojen periaatteiden mukaan kuin valtiollisissa vaaleissa ja kunnallisvaaleissa niin sanottua d'Hondtin järjestelmää käyttäen. Ensin lasketaan kunkin ehdokaslistan saama äänimäärä ja tämän jälkeen lasketaan jokaiselle listalla olevalle ehdokkaalle vertausluku. Ehdokaslistalle ensimmäiseksi merkitty saa vertausluvukseen listan saaman kokonaisäänimäärän, toiseksi merkitty puolet siitä, kolmanneksi merkitty kolmasosan ja niin edelleen. Valituiksi tulevat määräytyvät ehdokkaiden vertauslukujen mukaisessa järjestyksessä. Tämän momentin mukaisessa suhteellisessa vaalissa annetut äänet eivät siten vaikuta siihen järjestykseen, jossa ehdokkaita kultakin listalta tulee valituiksi.

Pykälän 3 momentin mukaan suhteellinen vaali voidaan säännöissä määrätä toimitettavaksi muutenkin kuin 2 momentissa säädetyllä tavalla. Momentissa esitetään esimerkkeinä kaksi muuta vaalin toimittamistapaa, mutta muutkin toimittamistavat ovat mahdollisia. Esittämällä laissa tällaisia vaihtoehtoja pyritään siihen, että yhdistysten olisi yksinkertaista ottaa käyttöönsä kullekin parhaiten sopiva vaalitapa.

Pykälän 3 momentin 1 kohdassa esitetään sellainen suhteellinen listavaalin toimittamistapa, jossa ääni annetaan jollekin ehdokaslistassa olevalle ehdokkaalle. Myös tässä ehdokkaat on asetettava etukäteen, mutta sillä järjestyksellä, jossa he listalla ovat, ei ole vaalin tuloksen kannalta merkitystä. Vaalin tulos lasketaan noudattaen soveltuvin osin kunnallisvaaleista voimassa olevia säännöksiä. Tämä tarkoittaa lähinnä viittausta kunnallisvaalilain (361/72) 79 §:ään. Ehdokaslistalla olevien keskinäinen etusijajärjestys määräytyy ehdokkaiden saamien äänimäärien mukaan. Ehdokkaille lasketaan vertausluvut samalla tavoin kuin 2 momentin järjestelmässä ja valituiksi tulevat määräytyvät ehdokkaiden vertauslukujen mukaisessa järjestyksessä. Tämän vaihtoehdon mukainen järjestelmä poikkeaa 2 momentissa säädetyistä näin ollen siinä, että annetut äänet ratkaisevat sen, keitä henkilöitä listalta tulee valituiksi, kun taas pitkien listojen järjestelmässä annetut äänet vaikuttavat vain listalta valituiksi tulevien määrään. Momentin 1 kohdan mukainen vaalitapa on yhdistyksissä ny-

kyisin noudatettavista suhteellisista listavaaleista yleisin.

Pykälän 3 momentin 2 kohdassa esitetyssä vaihtoehdossa on kysymys niin sanotusta henkilökohtaisesta suhteellisesta vaalista. Se poikkeaa edellä selostetuista ensinnä siten, että etukäteen tapahtuvaa ehdokasasettelua ei tarvita eikä ehdokkaista laadita ehdokaslistoja. Toiseksi, momentin 2 kohdan mukaisessa vaalissa äänestäjä äänestää useampaa valitsemaansa ehdokasta, yleensä kuitenkin enintään niin montaa kuin on täytettäviä paikkoja. Tässä suhteessa vaali muistuttaa enemmistövaalin toimittamista. Äänestäjä merkitsee äänestämiensä ehdokkaiden nimet vaalilippuunsa siinä järjestyksessä, missä toivoo näiden tulevan valituiksi, kun taas enemmistövaalissa äänestäjä ei voi tällä tavalla vaikuttaa vaalin tulokseen. Henkilökohtaisessa suhteellisessa vaalissa jokainen annettu ääni jaetaan vaalilippuun merkittyjen ehdokkaiden kesken siten, että lipussa ensimmäisenä oleva saa yhden äänen, toisena oleva puoli ääntä, kolmantena oleva kolmasosan ääntä ja niin edelleen. Valituiksi tulevat määräytyvät ehdokkaiden saamien äänien mukaisessa järjestyksessä. Momentin 2 kohdan mukainen suhteellinen vaali soveltuu kokouksessa käytettäväksi, koska se ei vaadi erityisiä ennakkovalmisteluja. Ääntenlasku on kuitenkin sitä hankalampaa, mitä useampia täytettäviä paikkoja ja ehdokkaita vaalissa on.

Pykälän 3 momentin 3 kohdan mukaan suhteellinen vaali voidaan säännöissä määrätä toimitettavaksi myös muulla kuin 2 momentissa tai 3 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Ensinnäkin yhdistyksessä saattaa olla tarvetta sallia vaaliliittojen muodostaminen kahden tai useamman ehdokaslistan kesken tai edelleen niin sanottujen vaalirenkaiden muodostaminen vaaliliittojen kesken. Säännöissä voitaisiin myös määrätä käytettäväksi vertauslukujen laskemisessa muitakin kuin edellä selostettuja laskentajärjestelmiä.

Pykälän 4 momentin mukaan suhteellinen vaali olisi toimitettava suljetuin lipuin. Suhteellista vaalia on vaikea toimittaa muuten kuin äänestyslippuja käyttäen ja lipuilla äänestettäessä on vaalia vakiintuneesti pidetty salaisena. Säännös olisi pakottava. Sen sijaan enemmistövaalit voidaan yleensä toimittaa käsi nostamalla tai muulla yksinkertaisella tavalla eikä lippuäänestystä tarvita läheskään joka vaalissa. Säännöissä voidaan tietenkin määrätä enemmistövaalissakin käytettäväksi suljettuja lippu-

ja taikka siitä, millä edellytyksillä näin on meneteltävä. Myös yhdistyksen kokous voi päättää käytettäväksi lippuäänestystä, jolleivät säännöt tätä nimenomaisesti estä. Momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi voimassa olevaa lakia vastaava säännös, jonka mukaan tasatulos vaalissa ratkaistaan arvalla.

30 § Äänestys ja vaalijärjestys Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi yhdistyksen velvollisuudesta laatia itselleen täydentäviä määräyksiä, jotka ovat tarpeen käytettäessä päätösvaltaa erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse. Voimassa olevassa laissa ei asiasta säädetä. Useat liittomuotoiset yhdistykset ovat kuitenkin hyväksyneet itselleen esimerkiksi liittokokousedustajien vaalia varten erityisiä vaalisääntöjä. Selvää on, ettei tällaisia vaaleja yleensä voida käytännössä järjestääkään ilman ennalta hyväksyttyjä menettelyohjeita. Vaalien ja jäsenäänestysten toimittamisen monimutkaisuudesta johtuu, että niitä varten laaditut säännöt ovat melko seikkaperäisiä ja laajoja. Nyt ehdotetaan, että jokaisen yhdistyksen, jossa päätösvaltaa sääntöjen mukaan käytetään muuten kuin kokouksessa, toisin sanoen erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse, olisi hyväksyttävä tätä varten äänestys- ja vaalijärjestys.

Lisämääräysten tarve korostuu, kun lakiin ehdotetaan uutena päätöksentekomuotona otettavaksi käyttöön postin välityksellä tapahtuva äänestys. Myös niiden yhdistysten määrä, joissa päätöksiä tehdään erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse, tulee aikaa myöten lisääntymään, kun nämä päätöksentekomuodot tulevat mahdollisiksi myös muissa kuin liittomuotoisissa yhdistyksissä.

Pykälässä tarkoitettujen yksityiskohtaisten menettelymääräysten ottamista yhdistyksen sääntöihin ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, koska yhdistyksen säännöt tulisivat kohtuuttoman laajoiksi. Toisaalta ei myöskään ole erityistä tarvetta saattaa näitä määräyksiä yhdistysrekisteriin ja näin lisätä rekisteriviranomaisen työtä.

Äänestys- ja vaalijärjestys olisi laadittava ensinnäkin, jos yhdistyksen säännöissä on 17 §:n nojalla määrätty tietyt asiat päätettäväksi jäsenäänestyksellä, toisin sanoen joko erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse. Toiseksi äänestys- ja vaalijärjestys on laadittava niissä liittomuotoisissa yhdistyksissä, joiden sääntöihin on 19 §:n nojalla otettu määräykset päätöksenteosta liittoäänestyksessä. Yhdistyk-

sen tai valtuutettujen kokouksessa tapahtuvaa päätöksentekoa varten tällaisia erillisiä määräyksiä ei ole tarpeen laatia, mutta estettä siihen ei ole.

Pykälän mukaan äänestys- ja vaalijärjestyksen olisi otettava tarvittavat tämän lain säännöksiä ja yhdistyksen sääntöjä täydentävät äänestystä ja vaalia koskevat määräykset. Tarvitavien lisämääräysten sisältöön vaikuttavat muun muassa yhdistyksen koko, se onko kysymys vaalista vai asiakysymysten ratkaisemisesta, sekä se, tapahtuuko äänestys erillisissä äänestystilaisuuksissa vaiko postin välityksellä. Täydentävät määräykset voivat koskea esimerkiksi äänestyksen käytännön toimeenpanosta huolehtivaa samoin kuin menettelyä valvovaa organisaatiota, äänestyksen toimittamisaikaa, äänestysalueita sekä äänestyspaikkoja — estettä ei ole järjestää äänestystä esimerkiksi harvaan asutuilla alueilla tapahtumaan äänestysalueella kiertävässä autossa. Määräyksiä laadittaneen myös siitä, miten ehdokasasettelu tapahtuu ja ehdokaslistat laaditaan, miten äänestyksestä tiedotetaan äänioikeutetuille ja miten äänestäminen yksityiskohdissaan äänestystilaisuudessa tapahtuu niin, että vaalisalaisuus säilyy. Määräyksiä voidaan laatia myös ennakkoäänestyksestä. Postiäänestyksen käyttäminen vaatii äänestys- ja vaalijärjestyksessä riittäviä takeita jäsenen äänioikeuden turvaamisesta. Määräyksillä olisi pyrittävä varmistamaan se, että jokainen äänioikeutettu voi käyttää äänioikeuttaan ja ettei kukaan voisi käyttää järjestelmää väärin esimerkiksi äänestämällä kahdesti, käyttämällä toisen äänioikeutta tai hävittämällä käytetyn vaalilipun. Postiäänestyksessä äänestäjälle toimitettaneen yleensä äänestyslipun lisäksi ehdokaslista tai tieto äänestyksen kohteena olevista ehdotuksista sekä vaalikuori ja erillinen palautuskuori. Äänioikeutta turvaa lisäksi asiakirjojen lähettäminen äänestäjille kirjattuna kirjeessä tai vastaanottotodistuksella varustettuna. Estettä ei ole siihen, että postiäänestys yhdistyksen säännöissä määrätään koskemaan vain ennakkoäänestystä.

Äänestys- ja vaalijärjestys on 23 §:n mukaan hyväksyttävä yhdistyksen tai valtuutettujen kokouksessa. Sitä ei toimiteta yhdistysrekisteriin eikä viranomaisen siten tutki sen lain- ja sääntöjenmukaisuutta. Tämän valvominen on yhdistyksen jäsenen asiana kuten yhdistyksen sisäinen päätöksenteko muutenkin. Jos kokouksessa hyväksytyn äänestys- ja vaalijärjestyksen sisältö on vastoin lakia tai yhdistyksen

sääntöjä, jäsen voi moittia sitä nostamalla 32 tai 33 §:n mukaisen kanteen yhdistystä vastaan. Äänestys- ja vaalijärjestys ei saa olla ristiriidassa myöskään säännöistä ilmenevien periaatteiden kanssa. Jos yhdistyksen vaalitapa on suhteellinen, äänestys- ja vaalijärjestystä ei saa laatia esimerkiksi vaalipiirirajojen tai ehdokasasettelun osalta sellaiseksi, että vaali olisi tosiasiaassa enemmistövaali sen vuoksi, että ehdokkaiksi tulee vain enemmistön kannattamia jäseniä.

31 § Pöytäkirjan laatiminen Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi pöytäkirjan laatimisesta yhdistyksessä tehdyistä päätöksistä. Pykälän 1 momentti koskee yhdistyksen kokouksessa tehtyjen päätösten pöytäkirjaamista. Ehdotus asettaa kokouksen puheenjohtajalle velvollisuuden huolehtia siitä, että pöytäkirja laaditaan. Tämä vastaa sekä nykyistä käytäntöä että muualla yhteisöoikeudessa, kuten osakeyhtiölaissa, omaksuttua kantaa. Käytännössä joku muu kuin puheenjohtaja laatii pöytäkirjan, mutta sen asianmukaisuudesta vastaa puheenjohtaja. Säännökseen ehdotetaan voimassa olevaan lakiin verrattuna myös lisättäväksi nimenomainen maininta siitä, että kokouksen puheenjohtajan on allekirjoitettava pöytäkirja. Estettä ei ole siihen, että pöytäkirjan allekirjoittavat myös muut kuten sen laatimisesta huolehtinut sihteeri. Pöytäkirja tarkastettaisiin nykyiseen tapaan joko siten, että vähintään kaksi kokouksessa valittua tarkastajaa allekirjoittaa pöytäkirjan tarkastettuaan sen tai siten, että yhdistys itse joko samassa tai myöhemmässä kokouksessa hyväksyy laaditun pöytäkirjan. Ehdotuksessa edellytetään, että tarkastajina toimii kaksi jäsentä. Oikeushenkilöjäsenen osalta tämä vaatimus täyttyy sillä, että jäsentä edustanut henkilö tarkastaa pöytäkirjan.

Ehdotuksen mukaan riittävää olisi laatia niin sanottu päätöspöytäkirja. Pöytäkirjan laatiminen kokouksessa tehdyistä päätöksistä tarkoittaa vakiintuneen käytännön mukaan paitsi itse päätösten myös mahdollisen äänestyksen tuloksen ja äänestyksen kohteena olleiden ehdotusten merkitsemistä pöytäkirjaan. Pöytäkirjaan on lisäksi kokouksen yksilöimiseksi otettava tietoja muun muassa kokousajasta ja -paikasta, läsnäolijoiden määrästä, kokouksen toimihenkilöistä, kokouksen avaamisesta ja päätösvaltaisuudesta sekä kokouksen päättämisestä. Käytännössä yhdistyksissä pidetään usein säännöksessä edellytettyä yksityiskohtai-

sempaa pöytäkirjaa, johon päätösten ohella kirjataan käydyin keskustelun pääasiallinen sisältö.

Pykälän 1 momenttia sovellettaisiin 21 §:n mukaan soveltuvin osin myös valtuutettujen kokoukseen. Pöytäkirjan tarkastaminen voisi tällöin tapahtua, jollei tarkastajia valita, valtuutettujen hyväksymisellä. Lakiin ei ehdoteta säännöksiä hallituksen kokouksessa tehtyjen päätösten pöytäkirjaamisesta. Sen osalta yhdistys voisi itse joko säännöissään tai muuten päättää, laaditaanko ja minkälaiset pöytäkirjat hallituksen päätöksistä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin pöytäkirjan laatimisesta niistä päätöksistä, jotka tehdään erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse. Voimassa olevassa laissa ei asiasta säädetä. Säännös on tarpeen sen selventämiseksi, miten todetaan tällaisessa äänestyksessä syntynyt päätös. Pöytäkirjan laatimisvelvollisuus kuuluisi yhdistyksen hallitukselle. Pöytäkirjaan olisi otettava selostus menettelystä päätöksenteossa ja ääntenlaskennasta ja siihen olisi merkittävä, miten annetut äänet eri ehdotusten tai ehdokkaiden kesken jakautuvat. Pöytäkirjaan olisi merkittävä äänestyksen tuloksena olevan päätöksen sisältö ja vaalissa valituiksi tulleet henkilöt. Pöytäkirjan tulisi olla hallituksen puheenjohtajan allekirjoittama. Ajasta, jonka kuluessa momentissa tarkoitettu pöytäkirja olisi laadittava, ei ehdoteta säädettäväksi, mutta siitä määrättäneen yleensä joko yhdistyksen säännöissä tai äänestys- ja vaalijärjestyksessä.

Pykälän 3 momentiksi ehdotetaan säännöstä 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen pöytäkirjojen julkisuudesta. Ehdotuksen mukaan yhdistyksen jokaisella jäsenellä olisi oikeus saada pöytäkirjat nähtäväkseen. Jäsenistön ulkopuolelle julkisuus ei ulottuisi.

32 § Päätöksen moitteenvaraisuus Lakiehdotuksen 32 ja 33 §:ssä säädettäisiin yhdistyksen päätösten pätemättömyydestä. Esillä oleva pykälä koskee moitteenvaraista pätemättömyyttä ja 33 §:ssä säädettäisiin siitä, missä tapauksissa päätöstä olisi pidettävä moittimisesta riippumatta pätemättömänä eli mitättömänä. Säännökset koskisivat kaikkia yhdistyksessä tehtyjä päätöksiä riippumatta siitä, onko päätös tehty yhdistyksen vai valtuutettujen kokouksessa vaiko erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse. Säännökset koskisivat myös hallituksen päätöksiä, jotka se on tehnyt yhdistyksen päätösvaltaa käyttäessään.

Ehdotetussa sääntelyssä on lähdetty, kuten voimassa olevassa laissakin, siitä, että yhdistyksen jäsenellä on oltava oikeusturvakeinot yhdistyksessä tehtyjä lain tai sääntöjen vastaisia päätöksiä vastaan. Pätemättömyyden jaottele moitteenvaraiseen pätemättömyyteen ja mitättömyyteen perustuu siihen käytännön yhdistystoiminnan hoitamisen edellytykseen, että päätöksen mahdollinen lain tai sääntöjen vastaisuus on voitava selvittää riittävän nopeasti, jotta epävarma tilanne ei pitkään häiritse yhdistyksen toimintaa. Lähtökohtaisesti virheelliset päätökset olisivat moitteenvaraisia eli pätemättömyyden voimaansaattaminen edellyttäisi päätöksen moittimista. Näin ei kuitenkaan voi olla asianlaita kaikissa tapauksissa, vaan päätös saattaa toisinaan olla sillä tavoin lain tai oikeuden vastainen, että päätöksen pätemättömyyden toteamiseksi ei voida vaatia päätöksen erillistä moittimista, jolloin on siis kysymys mitättömyydestä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, milloin päätöstä on pidettävä pätemättömänä, ketkä voivat päätöstä moittia ja millä tavoin moittimisen tulee tapahtua. Päätös voisi olla pätemätön joko sillä perusteella, että se ei ole syntynyt asianmukaisessa järjestyksessä, tai että se on sisällöltään lain tai yhdistyksen sääntöjen vastainen. Ensiksi mainitut menettelyvirheet voivat olla seurausta siitä, että päätöstä tehtäessä ei ole noudatettu lakiin, yhdistyksen sääntöihin tai muihin yhdistyksessä hyväksytyihin menettelymääräyksiin kuten äänestys- ja vaalijärjestykseen taikka vakiintuneeseen käytäntöön perustuvia menettelysääntöjä. Kysymys voi olla esimerkiksi siitä, että äänioikeutta on käytetty valtuutetun kautta, vaikkei se yhdistyksessä olisikaan mahdollista taikka että äänestykseen on osallistunut jäsen, jolla sääntöjen mukaan ei jäsenmaksun laiminlyönnin vuoksi olisi äänioikeutta. Vaikka menettelyvirheet ovat pääsääntöisesti moitteenvaraisesti pätemättömiä, ne saattavat johtaa myös päätöksen mitättömyyteen silloin, kun päätöstä tehtäessä on toimittu esimerkiksi tässä laissa olevan pakottavan säännöksen vastaisesti tai jos päätöksenteossa on 33 §:ssä tarkoitettulla tavalla olennaisesti loukattu jäsenen yhdenvertaisuutta muihin jäseniin nähden. Päätöstä rasittava menettelyvirhe voidaan yleensä korjata siten, että asiassa tehdään uusi päätös asianmukaisessa järjestyksessä.

Sisällöllisesti virheellisiä olisivat 1 momentin mukaan lain tai yhdistyksen sääntöjen vastaiset

päätökset. Lain vastaisuudella tarkoitetaan yleisesti sitä, että päätös on ristiriidassa voimassa olevien oikeussääntöjen kanssa. Lain tai sääntöjen vastaisten päätösten pätemättömyyden toteaminen vaatisi pääsääntöisesti päätöksen moittimista. Yhdistyksen päätöstä ei voida moittia sillä perusteella, että päätös ei ole yhdistyksen kannalta järkevä tai että se on yhdistyksen edun vastainen. Myös lain vastaisen päätösten kohdalla saattaa tilanne olla sellainen, että päätöstä on pidettävä alunperin mitättömänä eikä erillistä moittimista pätemättömyyden toteamiseksi tarvita. Näin saattaa olla asianlaita, jos on päätetty esimerkiksi ryhtymisestä rikollisena pidettävään toimintaan tai jos päätös muuten on selvästi vastoin lainsäädännössä olevia pakottavia normeja.

Pykälän 1 momentin mukaan oikeus päätöksen moittimiseen olisi voimassa olevan lain tapaan yhdistyksen jäsenellä, hallituksella ja hallituksen jäsenellä. Ehdotuksen 21 §:stä seuraa, että valtuutetullakin on oikeus moittia valtuutettujen kokouksessaan tekemää päätöstä. Yhdistyksen jäsen, hallitus ja hallituksen jäsen voivat moittia kaikkia yhdistyksessä tehtyjä päätöksiä, myös valtuutettujen päätöstä. Liittomuotoisessa yhdistyksessä ei moiteoikeutta ole liittoon jäsenjärjestön kautta välillisesti kuuluvalla henkilöllä, vaikka hänellä olisikin oikeus osallistua liittoäänestyksessä päättämistavallan käyttöön. Hallituksen tehtäviin kuuluu tehtyjen päätösten lain- ja sääntöjenmukaisuuden valvominen. Hallituksen ja sen yksittäisen jäsenen on myös oman vastuunsa vuoksi voitava saattaa päätöksen pätevyys tarvittaessa tuomioistuimen tutkittavaksi, ennen kuin päätös pannaan täytäntöön.

Moiteoikeuden käyttämisen edellytyksenä on, että moittija ei ole kokouksessa myötävaikuttanut päätöksen tekemiseen. Myötävaikuttamista on ensinnäkin se, että asianomainen asiasta kokouksessa äänestettäessä kannattaa ehdotusta. Toiseksi kokoukseen osaaottavien myötävaikuttamisesta on yleensä kysymys myös siinä tapauksessa, että asiassa on tehty vain yksi kannatettu ehdotus eikä kannattamattomia vastaehdotuksia ole esitetty. Päätöksen katsotaan tällöin yleensä syntyneen yksimielisesti. Kokouksessa läsnäolevat voivat myös luopua moiteoikeudestaan suostumalla asian käsittelyyn huolimatta tiedossa olevasta pätemättömyysperusteesta. Halutessaan säilyttää moiteoikeuden kokoukseen osallistuvan on joko vastustettava päätöstä tai ilmoitettava

pidättäytyvänsä äänioikeuden käyttämisestä asiassa. Jäsen, joka ei ole ollut kokouksessa läsnä, säilyttää moiteoikeutensa, koska hän ei ole kokouksessa ollut myötävaikuttamassa päätöksen tekemiseen.

Sanottu moiteoikeuden edellytys koskee vain kokouksessa tehtyjä päätöksiä, ei sen sijaan erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse tehtyjen päätösten moittimista. Näissä tapauksissa moiteoikeus säilyy riippumatta siitä, onko asianomainen kannattanut päätöstä vai ei. Äänestykseen osallistuvilla ei voi äänestysshetkellä yleensä olla tietoa menettely- tai muista virheistä eikä mahdollisuutta vastustavan kantansa esittämiseen.

Moittiminen tapahtuu nostamalla kanne yhdistystä vastaan päätöksen julistamiseksi pätemättömäksi. Kanne on nostettava yhdistyksen kotipaikan tuomioistuimessa. Säännöissä voidaan kuitenkin määrätä, että yhdistyksen ja sen jäsenten väliset riidat mukaan lukien päätösten moittiminen ratkaistaan välimiesmenettelystä annetun lain (46/28) mukaisessa järjestyksessä välimiesmenettelyssä.

Kanne on pantava vireille kolmen kuukauden kuluessa päätöksen tekemisestä, kun kysymys on kokouksessa tehdystä päätöksestä. Jos kokous on kestänyt useita päiviä, aika lasketaan kokouksen päättämistä. Kun päätös on tehty erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse, aika lasketaan päätöksestä 31 §:n mukaisesti laaditun pöytäkirjan päiväämisestä. Moiteajan alkamishetken ero johtuu siitä, että kokouksessa tehdyn päätöksen moittimisen perusteet ovat tavallisesti tiedossa jo kokoustilanteesta, kun taas erillisten äänestystilaisuuksien ja postiaäänestysten osalta pätemättömyysperusteesta ei yleensä voitane saada selkoa kuin vasta aikaisintaan päätöksestä laaditusta pöytäkirjasta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi nimenomainen maininta siitä, että jos kanne ei nosteta määräajassa, päätöstä on pidettävä pätevänä. Päätöstä rasittanut 1 momentissa tarkoitettu pätemättömyysperuste voi näin korjaantua. Vaikka vasta kanteen nostamisajan umpeuduttua tiedetään varmuudella, onko päätöstä pidettävä pätevänä, estettä siinä ei ole siihen, että hallitus panee päätöksen täytäntöön jo ennen moiteajan umpeenkulumista. Myöskään moitekanteen nostaminen ei välttämättä estä täytäntöönpanemista, mutta tällöin hallituksen on yleensä syytä tutkia, onko päätös mahdollisesti mitätön, koska täl-

laista päätöstä hallitus ei saa noudattaa. Jos kanne perustuu menettelyvirheeseen, hallitus voi harkita, olisiko asiassa tehtävä uusi päätös oikeassa järjestyksessä.

Pykälän 3 momentissa säädetään voimassa olevaa lakia vastaavasti siitä tilanteesta, että yhdistyksen hallitus on nostanut moitekanteen yhdistystä vastaan. Hallitus ei tällöin voi niin kuin muissa tilanteissa toimia oikeudenkäynnissä yhdistyksen edustajana. Yhdistys olisi tässä tapauksessa kutsuttava koolle valitsemaan edustaja vastaamaan oikeudenkäynnissä yhdistyksen puolesta. Yhdistyksessä, jossa on valtuutetut, edustajan valitseminen kuuluneen yleensä valtuutetuille. Edustaja voidaan valita vain kokouksessa eikä muita päätöksentekotapoja käyttäen.

33 § Päätöksen mitättömyys Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, missä tapauksissa yhdistyksen päätöstä olisi pidettävä mitättömänä.

Mitättömyysperusteet vastaavat ehdotuksessa pääpiirteissään voimassa olevan lain 15 §:n 1 momenttia. Pykälän 1 momentin mukaan mitätön olisi aina sivullisen oikeutta loukkaava päätös. Säännös pysytettäisiin laissa lähinnä selvyiden vuoksi. Yhdistyksessä tehdyt päätökset eivät voi velvoittaa yhdistyksen ulkopuolisia.

Pykälän 2 momentin mitättömyysperusteissa on kysymys jäsenellä olevan erityisen edun vähentämisestä sekä jäsenen yhdenvertaisuuden loukkaamisesta. Mitätön olisi ensinnäkin päätös, joka ilman jäsenen suostumusta vähentää tällä sääntöjen mukaan olevaa erityistä etua yhdistyksessä. Voimassa olevan lain 15 §:n 1 momentissa puhutaan vain jäsenelle vakuutetusta erityisestä edusta mainitsematta siitä, tuleeko edun olla sääntöihin perustuva vai ei. Epäselvyyden poistamiseksi ehdotetaan, että säännös koskisi vain säännöistä ilmenevää erityistä etua. Erityisen edun antamisella joillekin jäsenille on yleensä pyritty tavalla tai toisella tasapainottamaan jäsenten asemaa yhdistyksessä. Erityinen etu voi koskea esimerkiksi jäsenten käytettävissä olevaa äänimäärää tai oikeutta saada edustajia yhdistyksen hallintoihin taikka se voi merkitä helpotusta jäsenmaksun maksamisessa tai muiden jäsenvelvoitteiden täyttämisessä. Siinä, että joillekin jäsenille on annettu tällainen etu, on kysymys eräänlaisesta sopimussuhteen luonteisesta tilanteesta jäsenten välillä, jota tilannetta ei voida yksipuolisesti muuttaa.

Toisena mitättömyysperusteena mainitaan 2 momentissa se, että päätöksellä tai sitä tehtäessä olennaisesti loukkataan jäsenen yhdenvertaisuutta muihin jäseniin nähden. Muutoksena voimassa olevan lain 15 §:n 1 momenttiin olisi ensinnäkin, että yhdenvertaisuuden loukkauksen tulisi olla olennainen, jotta päätöstä pidettäisiin mitättömänä. Olennaisuusvaatimuksen lisäämisellä pyritään ehkäisemään tarpeettoman herkkää oikeuksiin vetoamista ja riitojen syntymistä yhdistyksissä. Toisena muutoksena olisi se, että mitättömyys olisi vallitsevan oikeuskäytännön mukaisesti seurauksena myös yhdenvertaisuutta olennaisesti loukkaavasta menettelyvirheestä päätöksenteossa. Voimassa oleva laki koskee sanamuotonsa mukaan vain sitä, että päätös on sisällöltään yhdenvertaisuutta loukkaava.

Yhdenvertaisuus merkitsee pääpiirteissään sitä, että jäsenillä tulee olla yhtäläiset oikeudet osallistua yhdistyksen päätöksentekoon, toisin sanoen oikeus tulla kutsutuksi kokouksiin, olla kokouksissa läsnä ja käyttää siellä puhevaltaa ja tehdä esityksiä sekä osallistua äänestyksiin. Yhdenvertaisuus merkitsee edelleen muiden jäsenten kanssa yhtäläistä oikeutta osallistua muutoin yhdistyksen toimintaan ja käyttää hyväkseen jäsenille yhdistyksessä kuuluvia oikeuksia, jotka voivat perustua lakiin, sääntöihin tai yhdistyksessä tehtyihin päätöksiin. Yhdenvertaisuusperiaate koskee myös jäsenillä yhdistystä kohtaan olevia velvoitteita, jäsenelle ei saa asettaa muita ankarampia velvoitteita ilman hänen suostumustaan.

Yhdenvertaisuudesta poikkeamisessa voi olla samalla kysymys momentissa edellä mainitun erityisen edun antamisesta joillekin toisille jäsenille. Erityisen edun antaminen jollekin jo toimivassa yhdistyksessä vaatii siten lähtökohteisesti niiden jäsenten suostumusta, joiden suhteellinen asema yhdistyksessä heikkenee. Jollei suostumusta anneta, tulee arvioitavaksi, loukkaako erityisen edun antaminen olennaisesti muiden jäsenten yhdenvertaisuutta.

Päätöstä tehtäessä tapahtuneet menettelyvirheet johtaisivat 32 §:n mukaan pääsääntöisesti vain päätöksen moitteenvaraiseen pätemättömyyteen, mutta jos päätöstä tehtäessä on olennaisesti loukattu jäsenen yhdenvertaisuutta, päätös olisi ehdotetun 2 momentin mukaan mitätön. Tällaisena menettelyvirheenä voitaneen yleensä pitää esimerkiksi sitä, että kokouskutsu on jätetty toimittamatta osalle jäseniä tai että se on toimitettu sisällöltään erilaise-

na eri jäsenille taikka että jäseneltä tavalla tai toisella perusteettomasti evätään mahdollisuus osallistua päätöksentekoon.

Pykälän 1 ja 2 momentissa ei ole pidetty tarpeellisenä erikseen mainita mitättömyysperusteina niin sanottuja päätöksen olemattomuustilanteita tai tilanteita, joissa päätös on selvästi vastoin laissa olevaa pakottavaa säännöstä. Niinpä mitätön on päätös ryhtymisestä laissa rangaistavaksi säädettyyn tekoon tai päätös siitä, että yhdistys jättää maksamatta lain mukaisia veroja tai muita julkisia maksuja, eikä yhdistyksen hallitus saa tällaisia päätöksiä panna täytäntöön. Päätöksen olemattomuustilanteesta on kysymys esimerkiksi, kun päätös on tehty yhdistyksen joidenkin jäsenen kokouksessa yhteen ilman että kyseessä olisi laillisesti koolle kutsuttu yhdistyksen kokous. Mitään päätöstä ei yleensä myöskään voida katsoa syntyneen, jos päätöstä ei ole kannattanut laissa tai säännöissä vaadittu enemmistö tai jos päätöksen syntymiseen jäsenjärjestössä vaaditaan sääntöjen mukaan liiton suostumus eikä tällaista suostumusta ole haettu tai saatu.

Pykälän 2 momentti sisältää viittauksen 27 §:n 3 momenttiin. Kuten mainitun säännöksen perusteluissa edellä on todettu, voidaan sääntöjä muuttaa tietyissä asioissa normaalissa päätöksentekojärjestyksessä, vaikka muutos olisi omiaan vähentämään jäsenellä olevaa erityistä etua yhdistyksessä tai loukkaisi jäsenen yhdenvertaisuutta. Mainittu säännös on käytännön vaatima nimenomainen poikkeus ja on sellaisenaan tarkoitettu tyhjentyväksi. Viittaus säännökseen on sen tarkeyden ja poikkeuksellisuuden sekä havainnollisuuden takia katsottu tarpeelliseksi sisällyttää mitättömyyttä koskevaan 33 §:ään.

Pykälän 3 momentiksi ehdotetaan otettavaksi selventävä säännös siitä, että myös päätöksen mitättömyyden toteamiseksi voidaan nostaa kanne. Kanteen nostaminen mitättömyyden toteamiseksi on mahdollista tälläkin hetkellä, vaikka voimassa olevassa laissa ei asiasta säädetä. Kanteen voisivat nostaa yhdistyksen jäsen, hallitus ja hallituksen jäsen sekä 1 momentissa tarkoitettu sivullinen, jonka oikeutta päätös loukkaa. Mitättömyys on itsestään vaikuttavaa pätemättömyyttä, jota ei yleensä tarvitse erikseen todeta. Jos mitättömänä pidettävän päätöksen nojalla on esimerkiksi sääntöjen muutos toimitettu yhdistysrekisteriin merkittäväksi, mitättömyyteen vetoava voi ilmoittaa pätemättömyysperusteesta rekisteriviranomai-

selle, jonka on otettava mitättömyys huomioon eikä muutosta siten rekisteröidä. Jos sääntöjen muutos kuitenkin on merkitty rekisteriin tai jos yhdistyksessä muuten noudatetaan mitättömänä pidettävää päätöstä, saattaa erillinen vahvistuskanne mitättömyyden toteamiseksi olla tarpeen. Mitättömyyteen voidaan vedota ja vahvistuskanne nostaa periaatteessa kuinka pitkän ajan kuluttua tahansa päätöksen tekemisestä. Ajan kulumisen saattaa kuitenkin vaikeuttaa mitättömyyden perusteena olevien seikkojen osoittamista. Jos päätöstä on yhdistyksessä pitkään noudatettu vetoamatta mitättömyysperusteeseen, saatetaan usein myös katsoa, että oikeudesta vedota mitättömyyteen on näin luovuttu.

34 § Täytäntöönpanokielto Ehdotettu säännös vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 15 §:n 4 momenttia. Mahdollisuus kieltää väliaikaisesti yhdistyksen päätöksen täytäntöönpano tai määrätä se keskeytettäväksi on tarpeen, jotta päätöksen moittimista ei voitaisi tehdä tyhjäksi niissä tapauksissa, joissa päätöksen täytäntöönpanon vaikutuksia ei voida jälkikäteen helposti korjata. Tuomioistuimien voi määrätä täytäntöönpanokieltoon yhdistyksen jäsenen, valtuutettujen, hallituksen taikka liittoäänestyksessä tehdyn minkä tahansa päätöksen, joka voidaan panna täytäntöön. Asia on voinut tulla tuomioistuimen käsiteltäväksi joko sen vuoksi, että päätös vaaditaan 32 §:n nojalla julistettavaksi pätemättömäksi tai että 33 §:n nojalla on nostettu vahvistuskanne päätöksen toteamiseksi mitättömäksi.

Täytäntöönpanokielto voi koskea esimerkiksi yhdistyksen tekemää päätöstä jäsenmaksusta, jota ei siten saisi peria, tai päätöstä sääntöjen muuttamisesta, jota ei näin toistaiseksi saisi merkitä rekisteriin.

Täytäntöönpanokielto ja täytäntöönpanon keskeytysmääräys voidaan ennen asian lopullista ratkaisemista peruuttaa, jos siihen ilmenee aihetta. Niinkuin yleensäkin tämänlaatuisiin väliaikaisiin määräyksiin, ei myöskään tässä pykälässä tarkoitettua kieltä, määräystä tai sen peruuttamista koskevaan päätökseen voisi erikseen hakea muutosta.

6 luku

Yhdistyksen hallinto

35 § Hallitus Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi yhdistyksen hallituksesta, sen kokoonpa-

nosta, tehtävistä ja jäsenten kelpoisuusehdoista.

Pykälän 1 momentin mukaan jokaisessa yhdistyksessä on oltava hallitus. Ehdotuksen mukaan hallitukseen tulee kuulua vähintään kolme henkilöä, kun voimassa olevan lain mukaan hallitus voi olla yksijäseninenkin. Yksijäsenisestä hallituksesta voi käytännössä aiheutua ongelmia varsinkin, jos hallituksessa ei ole varajäseniä. Lähes poikkeuksetta yhdistysten hallitukset ovat useampijäsenisiä. Myöskään säätiöissä ei hallitus voi säätiölakiin vuonna 1987 tehdyn muutoksen jälkeen enää olla yksijäseninen. Yhdistyksen hallituksen jäsenten lukumäärä on 8 §:n 5 kohdan mukaan määrättävä säännöissä. Lukumäärä voidaan myös ilmoittaa vähimmäis- ja enimmäismäärinä. Jos yhdistyksessä halutaan valita hallitukseen varajäseniä, on asiasta määrättävä säännöissä.

Hallitus on ainoa lakimääräinen ja pakollinen toimielin yhdistyksessä. Muitakin toimielimiä yhdistyksessä voi hallituksen lisäksi olla, mutta hallitukselle lain mukaan kuuluvia tehtäviä tai vastuuta ei näille toimielimille voida siirtää. Hallituksesta voidaan säännöissä käyttää muutakin nimitystä, kuten johtokunta, mutta säännöistä on tällöin käytävä ilmi, että se toimii yhdistyksen hallituksena.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan hallituksen tehtävistä säädettäväksi, että hallituksen on lain ja sääntöjen sekä yhdistyksen päätösten mukaan huolellisesti hoidettava yhdistyksen asioita. Ehdotus on asiallisesti samansisältöinen voimassa olevan lain 18 §:n 1 momentin kanssa. Lähtökohtana on, että yhdistyksen asioista päättävät yleensä jäsenet kokouksessa tai muita päätöksentekomuotoja noudattaen. Hallitukselle kuuluu päätösten toimeenpano ja itsenäistä päätösvaltaa sillä voi periaatteessa olla vain sikäli kuin päätösvaltaa on sille laissa, yhdistyksen säännöissä tai yhdistyksen päätöksillä annettu. Hallitus ei siten ole yhdistyksessä yleistoimivaltainen toimielin. Yhdistyksen asioiden hoitamiseen kuuluvina tehtävinä voidaan yhdistyksen päätösten täytäntöönpanon lisäksi mainita yhdistyksen omaisuuden hoitaminen, asioiden valmistelu päätöksentekoa varten, yhdistyksen kokousten ja mahdollisten muiden päätöksentekotilaisuuksien järjestäminen, yhdistyksen palkatun henkilöstön ja virkailijoiden valitseminen ja valvonta sekä yhdistyksen suhteiden hoitaminen muihin järjestöihin ja ulkopuolisiin tahoihin.

Yhdistyksen hallitukselle ei voida edes yhdistyksen säännöissä antaa päätösvaltaa asioissa, joiden ratkaiseminen lain mukaan kuuluu jäsenistölle tai mahdollisille valtuutetuille. Tällaisia ovat 23 §:n 1 momentissa mainitut asiat, joista päätös on tehtävä aina joko yhdistyksen tai valtuutettujen kokouksessa. Hallituksen päätettäväksi ei myöskään voida siirtää muita yhdistystä koskevia merkittäviä asioita kuten esimerkiksi liittyminen yhdistyksen toimialan kannalta tärkeän keskusjärjestön jäsenyhdistykseksi. Muilta osin asioista päättäminen voi kuulua hallitukselle joko sääntömääräysten, yhdistyksen päätösten taikka vakiintuneen yhdistyskäytännön nojalla. Sikäli kuin yhdistyksen säännöissä on asioita määrätty päätettäväksi yhdistyksen tai valtuutettujen kokouksessa, erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postiaänestyksellä taikka liittoäänestyksessä, ei hallitusta voida yhdistyksen päätöksellä oikeuttaa tällaista asiaa ratkaisemaan. Sellaiset asiat, jotka eivät lain tai sääntöjen mukaan nimenomaan kuulu hallituksen ratkaistaviin, voi yhdistyksen jäsenistö ottaa päätettäväkseen, vaikka niistä vakiintuneen käytännön mukaan onkin yleensä päättänyt hallitus. Hallitukselle suoraan lain nojalla kuuluu uusien jäsenten hyväksyminen yhdistykseen, jollei säännöissä ole toisin määrätty, sekä päättäminen yhdistyksen omaisuuden luovuttamisesta konkurssiin.

Pykälän 1 momentin viimeisessä virkkeessä säädettäisiin yhdistyksen edustamisesta suhteessa ulkopuolisiin. Hallitus voi kaikissa yhdistyksen asioissa toimia sen puolesta eikä tätä edustusvaltaa voida sääntömääräyksinkään rajoittaa. Edustamisoikeutta hallituksen jäsenet käyttävät yhdessä, jolloin kuitenkin riittää, että hallitus yhdistystä edustaessaan on päätösvaltainen. Käytännössä momentin mukainen kollektiivinen edustaminen tulee harvoin kysymykseen oikeustoimia tehtäessä. Yhdistyksen edustaminen tapahtuu useimmiten 36 §:ssä tarkoitettujen yhdistyksen nimenkirjoittajien välityksellä.

Yhdistyksissä on usein joko sääntöihin perustuen tai muuten hallituksen ulkopuolisia toimihenkilöitä, joilla saattaa yhdistyksestä riippuen olla hyvinkin keskeisiä tehtäviä yhdistyksen asioiden hoidossa. Laissa ei ehdoteta säänneltäväksi tällaisten toimihenkilöiden, esimerkiksi toiminnanjohtajan toimivaltaa. Toimihenkilöillä ei ilman sääntöjen määräystä ole oikeutta edustaa yhdistystä, joskin heidän

päättämänsä oikeustoimet sivullisen kanssa saattavat asemavaltuutusta koskevien säännösten johdosta tulla yhdistystä sitoviksi. Toimihenkilöillä on 39 §:n mukaan myös itsenäinen vastuu yhdistystä kohtaan toiminnastaan. Se, että tehtävien hoitoa on annettu toimihenkilöille, ei poista hallituksen vastuuta siitä, että tehtävät tulevat asianmukaisesti hoidetuiksi. Hallituksen velvollisuutena on tällöin huolehtia siitä, että tehtäviin valitaan pätevät henkilöt, sekä valvoa tehtävien hoitoa.

Lakiin ei myöskään ehdoteta säännöksiä hallituksen sisäisestä toiminnasta ja menettelystä päätöksenteossa. Suurehkoissa yhdistyksissä näistä seikoista on usein tarpeen ottaa määräyksiä sääntöihin kun taas pienissä yhdistyksissä voitaneen yleensä tulla toimeen noudattamalla vakiintunutta järjestökäytäntöä.

Pykälän 2 momentin mukaan hallituksella on oltava puheenjohtaja. Puheenjohtaja voi olla joko yhdistyksen kokouksen tai valtuutettujen valitsema tai hallituksen keskuudestaan valitsema. Hallituksen puheenjohtajaa voidaan säännöissä kutsua myös yhdistyksen puheenjohtajaksi. Hallituksen puheenjohtajaksi valittavalta edellytetään toisin kuin muilta hallituksen jäseniltä, että hän ei ole vajaavaltainen. Puheenjohtajan on siten oltava 18 vuotta täyttänyt eikä holhottavaksi julistettu voi olla puheenjohtajana. Täysivaltaisuuden vaatiminen hallituksen puheenjohtajalta on tarpeen, koska puheenjohtaja toimii yhdistyksen nimenkirjoittajana ja koska yhdistysrekisteri-ilmoitusten tekemiseen liittyy merkittävää edustamisvaltaa. Jos hallituksessa sääntöjen mukaan on myös varapuheenjohtaja, tämäkään ei saa olla vajaavaltainen.

Hallituksen muiden jäsenten osalta ehdotetaan, että näiden tulisi olla 15 vuotta täyttäneitä. Voimassa olevassa laissa ei asiasta säädetä, mutta yhdistysrekisterikäytännössä on hallituksen jäseniksi valittavilta vakiintuneesti tätä ikää edellytetty. Noudatettu käytäntö ehdotetaan nyt kirjattavaksi lakiin.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan vielä sekä hallituksen puheenjohtajan että muiden jäsenten osalta todettavaksi, että konkurssissa oleva ei voi olla hallituksen jäsenenä. Tämä vaatimus on asetettu myös muissa yhteisöissä sekä säätiöissä hallituksen jäsenille ja muille yhteisön edustajille.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi hallituksen jäsenille asetettavista kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimuksista. Hallituk-

sen jäsenille asetetuista kansalaisuusvaatimuksista ehdotetaan valtiollisia yhdistyksiä lukuunottamatta luovuttavaksi, mutta samalla lakiin otettaisiin muiden yhteisölakien tapaan eräitä asuinpaikkaa koskevia vaatimuksia. Voimassa olevan lain 17 §:n 1 momentin mukaan hallituksen kaikkien jäsenten tulee olla Suomen kansalaisia, paitsi niissä niin sanotuissa ulkomaalaisyhdistyksissä, jotka toimivat valtioneuvoston antaman luvan nojalla. Tavallisessa suomalaisista koostuvassa yhdistyksessä ei ulkomaalaiselle ole voitu antaa poikkeuslupaa olla hallituksen jäsenenä.

Muiden kuin valtiollisten yhdistysten kohdalla pääsääntönä olisi, että hallituksen puheenjohtajalla ja vähintään puolella muista jäsenistä on oltava kotipaikka Suomessa. Puheenjohtajan tai jäsenten kansalaisuudella ei sen sijaan olisi merkitystä. Luopumista kansalaisuutta koskevien vaatimusten asettamisesta hallituksen jäsenille voidaan pitää johdonmukaisena sen kanssa, että edellä 10 §:ssä on ehdotettu luovuttavaksi myös yhdistyksen jäseniä koskevista kansalaisuusvaatimuksista. Suomessa asumista koskevan vaatimuksen asettamisella hallituksen puheenjohtajalle ja puolelle muista jäsenistä pyritään varmistamaan se, että yhdistyksen edustaja on tarpeen vaatiessa tavoitettavissa esimerkiksi yhdistykselle tarkoitettun haasteen tai muun tiedoksiannon toimittamista varten. Samalla ehdotetun kaltainen vaatimus merkitsee yleensä sitä, että hallitus on päätösvaltainen, kun sen Suomessa asuvat jäsenet ovat saapuvilla. Asuinpaikkavaatimus koskisi yhtä lailla Suomen kansalaisista kuin pääasiassa ulkomaalaisista muodostuvaa yhdistystä.

Asuinpaikkaa koskevista vaatimuksista voitaisiin ehdotuksen mukaan, kuten muissakin yhteisöissä, myöntää poikkeuksia. Poikkeuslupan antaisi sisäasiainministeriö. Poikkeuslupa voisi olla yksittäinen, tiettyä henkilöä varten annettu tai se voitaisiin antaa yhdistykselle yleisenä siten, että määrätty, puolta suurempi osa hallituksen jäsenistä voisi asua ulkomailla. Tällöin uutta lupaa ei tarvittaisi hallituksen jäsenten vaihtuessa. Lupaan voidaan liittää ehtoja.

Niin sanotun valtiollisen yhdistyksen hallituksen jäsenenä saisivat 3 momentin mukaan olla vain sellaiset Suomen tai muun pohjoismaan kansalaiset, joilla on kotipaikka Suomessa. Ehdotus poikkeaa voimassa olevasta laista vain siten, että hallituksen jäsenenä voisi olla

myös muun pohjoismaan kansalainen, jolla on Suomessa kotipaikka. Edellä 10 §:ssä on ehdotettu heille myös oikeutta perustaa ja olla jäsenenä valtiollisissa yhdistyksissä. Valtiollisen yhdistyksen hallituksen jäsenten kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimuksista ei voitaisi myöntää poikkeusta.

36 § Yhdistyksen nimenkirjoittajat Edellä olevan 35 §:n mukaan hallitus voi aina päätösvaltaisessa kokoonpanossaan toimia yhdistyksen edustajana. Esillä olevassa pykälässä säädettäisiin siitä, ketkä yksittäiset henkilöt ja millä edellytyksillä voivat toimia yhdistyksen puolesta ja kirjoittaa sen nimen.

Pykälän 1 momentin mukaan hallituksen puheenjohtaja voisi yksinään kirjoittaa yhdistyksen nimen, jollei nimenkirjoitusoikeutta ole rajoitettu säännöissä. Säännöissä voitaisiin oikeutta rajoittaa vain siten, että puheenjohtaja vain yhdessä yhden tai useamman muun kansa voisi kirjoittaa yhdistyksen nimen. Nimenkirjoitusoikeutta ei siten koskaan voitaisi kokonaan poistaa puheenjohtajalta, mikä merkitsee sitä, että puheenjohtaja 5 momentin mukaan aina olisi toimivaltainen vastaanottamaan tiedoksiantoja yhdistykselle. Yhdistyksessä, jonka säännöissä ei ole lainkaan määräyksiä yhdistyksen edustamiseen oikeutetuista, nimenkirjoittajana toimisi lain nojalla hallituksen puheenjohtaja, minkä lisäksi hallituksen jäsenet yhdessä voisivat tietenkin 35 §:n mukaisesti kirjoittaa yhdistyksen nimen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että yhdistyksen edustamiseen oikeutettujen piiriä voitaisiin sääntömääräyksiin laajentaa hallituksen ja sen puheenjohtajana toimivan henkilön ulkopuolelle. Nimenkirjoitusoikeus voitaisiin ensinnä antaa yhdelle tai useammalle hallituksen jäsenelle. Jos säännöissä on esimerkiksi tehtäviä määrätty eri jäsenten suoritettaviksi, voidaan nimenkirjoitusoikeus antaa tiettyjä tehtäviä hoitaville jäsenille. Toiseksi nimenkirjoitusoikeus voitaisiin säännöissä antaa hallituksen ulkopuolisellekin henkilölle, joka toimii yhdistyksessä tiettyssä, sääntöjen määrittämässä tehtävässä, esimerkiksi toiminnanjohtajana, rahastonhoitajana tai sihteerinä. Nimenkirjoitusoikeus seuraisi tällöin asemasta yhdistyksessä. Kolmanneksi nimenkirjoitusoikeudesta voitaisiin säännöissä määrätä myös niin, että hallitus saisi erikseen tarpeen mukaan antaa henkilökohtaisena tämän oikeuden nimeämälleen henkilölle. Tällainen nimenkirjoitusoikeus voitaisiin antaa sekä hallituksen jäsenil-

le ja yhdistyksen toimihenkilöille, joilla muutoin ei tätä oikeutta ole, että myös yhdistyksen ulkopuoliselle henkilölle. Säännöissä voitaisiin kuitenkin rajoittaa henkilöpiiriä, jolle hallitus voi oikeuden antaa. Yhdistyksen kokoukselle tai valtuutetuille ei säännöissä voitaisi antaa oikeutta määrätä momentin 3 kohdassa tarkoitettuja nimenkirjoittajia.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin ensinnä yhdistyksen edustajille asetettavista kelpoisuusehdoista. Vaatimukset olisivat samat kuin 35 §:ssä on hallituksen puheenjohtajalle ehdotettu eli vajaavaltainen tai konkurssissa oleva ei voisi edustaa yhdistystä eikä toimia sen nimenkirjoittajana. Säännös kieltää antamasta edellä 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettua henkilökohtaista nimenkirjoitusoikeutta vajaavaltaiselle tai konkurssissa olevalle. Säännös ei estä valitsemasta vajaavaltaista hallituksen jäseneksi tai muuhun tehtävään yhdistyksessä, johon sääntöjen mukaan liittyvä oikeus yhdistyksen nimen kirjoittamiseen, mutta tällainen henkilö ei sääntöjen määräyksistä huolimatta voi toimia nimenkirjoittajana. Jos nimenkirjoittaja kesken toimikauden tulee vajaavaltaiseksi holhottavaksi julistamisen vuoksi tai jos hänen omaisuutensa luovutetaan konkurssiin, hänen kelpoisuutensa toimia nimenkirjoittajana lakkaa. Säännös koskee myös hallituksen jäseniä näiden toimiessa 35 §:n mukaisesti kollektiivisesti yhdistyksen edustajana. Jos niin moni hallituksen jäsenistä on vajaavaltainen, että hallitus ei tule täysivaltaisilla jäsenillään päätösvaltaiseksi, hallitus ei voi kollektiivisesti edustaa yhdistystä.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi myös nimenkirjoitusoikeuden rajoittamisesta. Voimassa olevassa laissa ei asiasta säädetä. Sääntöihin voitaisiin ehdotuksen mukaan ottaa määräys, jonka mukaan yhdistyksen nimen voi kirjoittaa kaksi tai useampi nimenkirjoittaja vain yhdessä. Sellaista määräystä, joka rajoittaisi nimenkirjoittajan edustamisoikeuden vain tiettyihin, esimerkiksi yhdistyksen juokseviin asioihin, ei voitaisi vastaisuudessa sääntöihin ottaa. Yhdistysrekisteriin voitaisiin merkitä vain säännöksen mukainen rajoitus. Yhdistyksen nimenkirjoittajilla on siten suhteessa ulkopuolisiin oikeus edustaa yhdistystä kaikissa yhdistyksen asioissa. Yhdistys voi kyläkin sisäisillä päätöksillään esimerkiksi määrätä edustamisvallan jakamisesta nimenkirjoittajien kesken heidän tehtäväalueidensa mukaisesti tai rajoittaa muuten asiallisesti nimenkirjoit-

tajan oikeutta, mutta tällaiset rajoitukset eivät ole päteviä suhteessa vilpittömässä mielessä oleviin ulkopuolisiin. Nimenkirjoitusoikeuden rajoittamista koskeva ehdotus on samansisältöinen osakeyhtiölain ja osuuskuntalain vastaavien säännösten kanssa.

Pykälän 4 momentiksi ehdotetaan asian selvittämiseksi otettavaksi voimassa olevan lain 20 §:ää vastaava säännös siitä, miten yhdistyksen puolesta annettava allekirjoitus tulee tehdä. Yhdistyksen puolesta annettavaan allekirjoitukseen on ehdotuksen mukaan merkittävä yhdistyksen nimi ja nimenkirjoittajan tai -kirjoittajien on kirjoitettava siihen omakätisesti allekirjoituksensa. Yhdistyksen nimenä on käytettävä rekisteriin merkittyä nimeä, joskaan oikeustoimi ei tule yhdistystä sitomattomaksi sen vuoksi, että yhdistyksen nimi on merkitty allekirjoitukseen muodossa, joka poikkeaa yhdistyksen virallisesta nimestä, mutta jota yleisesti yhdistyksestä käytetään. Momenttia sovelletaan myös hallituksen toimiessa kollektiivisesti yhdistyksen edustajana.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin yhdistyksen niin sanotusta passiivisesta edustamisesta eli siitä, keille yhdistyksen edustajille yhdistykselle tarkoitetut haasteet ja muut tiedoksiannot voidaan pätevästi toimittaa. Ehdotuksen mukaan yhdistykselle tarkoitettu haaste ja muu tiedoksianto olisi annettava tiedoksi jollekin henkilölle, jolla on oikeus joko yksin tai yhdessä toisen kanssa kirjoittaa yhdistyksen nimi. Kuten edellä todettiin hallituksen puheenjohtajalla on aina tällainen oikeus. Tiedoksianto voidaan siten aina antaa pätevästi yhdellekin nimenkirjoittajalle yksinään. Passiivista edustamisvaltaa on ehdotuksessa laajennettu voimassa olevaan lakiin verrattuna, jonka mukaan tiedoksianto voi tapahtua puheenjohtajan lisäksi vain nimenkirjoittajana toimivalle hallituksen jäsenelle. Tätä edustamisvaltaa ei ole katsottu tarpeelliseksi ulottaa muiden yhteisölakien tapaan kaikkiin hallituksen jäseniin, joita ei myöskään merkitä yhdistysrekisteriin.

37 § *Esteellisyys* Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös hallituksen jäsenen ja yhdistyksen toimihenkilön esteellisyydestä. Voimassa olevaan lakiin ei asiasta sisälly säännöksiä. Muissa yhteisölaeissa sekä säätiölaissa säädetään nimenomaisesti myös hallintoelinten jäsenten ja toimihenkilöiden esteellisyydestä. Esteellisyys olisi ilmeisesti säännöksettäkin otettava yhdistysten toiminnassa huomioon yhteisöoikeudellisiin periaatteisiin nojautuen, mutta

selvyyden vuoksi on pidetty aiheellisena ehdottaa esteellisyydestä omaa säännöstä lakiin. Pykälässä tarkoitettuina toimihenkilöinä voidaan pitää esimerkiksi yhdistyksen nimenkirjoittajia sekä muitakin, joille on uskottu tietty yhdistyksen hallintoon kuuluva tehtävä. Niinikään toimihenkilöinä voidaan pykälää sovellettaessa pitää yhdistyksessä mahdollisesti olevien muidenkin toimielinten kuin hallituksen jäseniä.

Esteellisyys koskisi sekä sopimusten että muidenkin asioiden käsittelyä ja ratkaisemista, joissa henkilön yksityinen etu saattaisi olla ristiriidassa yhdistyksen edun kanssa. Tällaisia asioita ovat perinteisesti ratkaisut, jotka koskevat oikeudenkäyntiä ja muuta yhdistyksen puhevallan käyttämistä, kun yhdistys on asiassa toisena osapuolena ja hallituksen jäsen tai nimenkirjoittaja on oikeustoimessa tai oikeudenkäynnissä yhdistyksen vastapuolena. Toiseksi säännös tulisi sovellettavaksi vaikka hän ei itse olisikaan asiassa osapuolena, jos hänellä kuitenkin on asiassa odotettavana sellaista yksityistä etua, joka saattaa olla ristiriidassa yhdistyksen edun kanssa. Jos jäsenen erottaminen yhdistyksestä sääntöjen mukaan kuuluu hallitukselle, asianomainen hallituksen jäsen, jonka erottamista on vaadittu, olisi esteellinen osallistumaan itseään koskevan erottamisasian käsittelyyn ja ratkaisemiseen.

Esteellinen hallituksen jäsen ja nimenkirjoittaja ei saisi osallistua hallituksen tai mahdollisen muun toimielimen kokouksessa kyseisen asian käsittelyyn, ei siitä keskusteluun eikä myöskään äänestämiseen. Häntä voidaan tosin kokouksessa tarvittaessa kuulla sopijakumppanin tai yhdistyksen muun vastapuolen asemassa. Säännös koskee muutakin kuin yhdistyksen toimielinten kokouksissa tapahtuvaa asian käsittelyä. Esteellinen henkilö ei myöskään saa toimia yhdistyksen edustajana eikä siten esimerkiksi saa olla panemassa täytäntöön asiassa tehtyä päätöstä.

Hallituksen ja myös yhdistyksen jäsenen esteellisyydestä yhdistyksen kokouksessa on ehdotettu säädettäväksi edellä 26 §:ssä.

38 § Tilintarkastaja Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös yhdistyksen tilintarkastajasta ja tämän tehtävistä. Voimassa olevassa laissa ei vastaavaa säännöstä ole, joskin laissa edellytetään tilintarkastuksen toimittamista. Ehdotuksen mukaan yhdistyksellä olisi oltava vähintään yksi tilintarkastaja. Tilintarkastajien lukumäärä, joka voidaan ilmaista myös vähimmäis- ja enimmäismäärinä, sekä toimikausi

olisi mainittava yhdistyksen säännöissä. Säännöissä voidaan myös määrätä varatilintarkastajien valitsemisesta. Tilintarkastuksen toimittamiseen kuuluvista tehtävistä voi käytännössä huolehtia myös esimerkiksi auktorisoitu tilintarkastusyhteisö, mutta yhdistyksen on tällöinkin tullut valita määrätty henkilö tilintarkastajaksi, jolla on 39 §:n mukainen vastuu tarkastuksen toimittamisesta.

Tilintarkastajan tehtävät ehdotetaan määriteltäväksi samansisältöisesti muiden yhteisölakien sekä säätiölain kanssa. Tilintarkastajan on siten hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa tarkastettava yhdistyksen tilinpäätös, kirjanpito ja hallinto.

Lakiin ei ole pidetty välttämättömänä ottaa säännöksiä tilintarkastajan kelpoisuusehdoista, esteellisyydestä taikka tilintarkastuskertomuksesta, joista kysymyksistä kuitenkin suurehkoissa yhdistyksissä otetaan määräyksiä sääntöihin. Kelpoisuuden osalta voidaan edellyttää, että tilintarkastajalla on sellainen kirjanpidollinen ja muu asiantuntemus, mikä yhdistyksen toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen on tarpeellinen tehtävän hoitamiseksi. Puolueiden osalta edellytetään puoluelain 8 §:ssä, että ainakin yhden tilintarkastajista ja tämän varamiehen on oltava Keskuskauppakamarin tai kauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja tai tilintarkastusyhteisö. Tilintarkastaja ei voi vähäiseen asiantuntemukseensa viitaten vapautua 39 §:ssä tarkoitettua korvausvastuusta. Esteellisyyden osalta on yleisten yhteisöoikeudellisten periaatteiden nojalla selvää, että tilintarkastajaksi ei voida valita sitä, jonka toiminta on tarkastuksen kohteena, eikä yleensä myöskään tämän lähipiiriin kuuluvaa. Hallituksen jäsenhän ei 26 §:n mukaan saa edes ottaa osaa tilintarkastajan valitsemiseen. Se, miten tilintarkastuksen tulos yhdistykselle ilmaistaan, voinee vaihdella yhdistysten mukaan. Välttämättömänä ei esimerkiksi voitane pitää, että tilintarkastuksesta laadittaisiin aina kirjallinen kertomus. Kaikissa yhdistyksissä tilintarkastajan on joka tapauksessa tehtävä suorittamastaan tarkastuksesta kirjanpitolaissa säädetty merkintä tilinpäätökseen.

39 § Vahingonkorvausvelvollisuus Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi hallituksen jäsenen, yhdistyksen toimihenkilön sekä tilintarkastajan korvausvastuusta yhdistykselle ja eräissä tapauksissa muillekin aiheuttamistaan vahingoista. Vastuu koskisi myös mahdollista hallituksen varajäsentä niistä toimista, joissa hän on

ollut osallisena hoitaessaan varsinaisen jäsenen tehtävää. Toimihenkilöllä tarkoitetaan paitsi yhdistyksen nimenkirjoittajia myös muita, joille joko sääntömääräyksen tai muuten on annettu tiettyjä tehtäviä hoidettaviksi, kuten yhdistyksen sihteeria tai rahastonhoitajaa. Sikäli kuin on kysymys yhdistykseen työsuhteessa olevasta palkatusta toimihenkilöstä, hänen vastuunsa määräytyy 1 momentin viittaussäännöksen mukaisesti muiden säädösten mukaan. Ehdotuksessa on vastuuvollisten piiriin muiden yhteisölakien tapaan otettu maininta myös tilintarkastajasta, mikä osaltaan korostaa tilintarkastajan tehtävän merkitystä yhdistyksissä.

Korvausvastuu yhdistykselle koskisi vahinkoa, jonka asianomainen on toimessaan tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttanut yhdistykselle. Tämä vastaa asiallisesti voimassa olevan lain 19 §:ää, joskaan ehdotuksessa ei ole niin kuin nykyisin pidetty tarpeellisena erikseen mainita vastuun synnyttävänä lain tai yhdistyksen sääntöjen vastaista tointa. Pykälän mukainen korvausvastuu koskisi niitä vahinkoja, jotka on aiheutettu hoidettaessa sitä tointa tai tehtävää, joka henkilöllä yhdistyksessä on. Jollei vahingon aiheuttaminen mitenkään liity tähän, korvausvelvollisuus määräytyy yleisten vahingonkorvaussäännösten perusteella. Lieväkin huolimattomuus tehtävän hoitamisessa johtaa korvausvastuun syntymiseen.

Muutoksena voimassa olevaan lakiin ehdotetaan pykälässä mainittujen vastuu ulotettavaksi koskemaan myös yhdistyksen jäsenelle sekä yhdistyksestä ulkopuoliselle aiheutettua vahinkoa. Ehdotus vastaa muiden yhteisöjen sekä säätiöiden kohdalla omaksuttua sääntelyä. Tämä vastuu koskisi kuitenkin vain tätä lakia tai yhdistyksen sääntöjä rikkomalla aiheutettua vahinkoa. Ehdotettu muutos antaisi vahinkoa kärsineelle mahdollisuuden hakea korvausta paitsi itse yhdistykseltä myös suoraan siltä tai niiltä henkilöiltä, joiden toiminnasta yhdistyksessä vahinko on johtunut. Vastaavasti muutos korostaa hallituksen jäsenten, toimihenkilöiden ja tilintarkastajien vastuuta toiminnassaan. Se, että vastuu on rajoitettu koskemaan yhdistyslakia tai sääntöjä rikkomalla aiheutettua vahinkoa, johtuu osaltaan siitä, että tarkoituksena ei ole ulottaa yhdistyksessä toimivien henkilökohtaista vastuuta muussa lainsäädännössä olevien sopimusoikeudellisten ja tahdonvaltaisten säännösten rikkomistapauksiin.

Säännöksessä tarkoitettu vastuu saattaa syntyä esimerkiksi, jos yhdistyksen toimihenkilö

kieltää perusteettomasti jäseneltä jonkin jäsenille sääntöjen mukaan kuuluvan edun käyttämisen ja siitä koituu jäsenelle vahinkoa. Samoin korvausvastuuseen saattaa johtaa hallituksen, milloin jäsenen erottamisasiat kuuluvat sille, virheellisin perustein päättämä jäsenen erottaminen yhdistyksestä. Säännöksessä tarkoitettuna tämän lain rikkomisena voitaneen yleensä pitää myös sitä, että hallitus laiminlyö 35 §:n 1 momentin mukaisen velvollisuutensa hoitaa yhdistyksen asioita huolellisesti lain ja sääntöjen sekä yhdistyksen päätösten mukaisesti. Näin ollen korvausvastuu saattaa seurata myös muun lain pakottavan säännöksen rikkomisesta, jos hallitus samalla on laiminlyönyt edellä sanotun huolellisuusvelvollisuutensa noudattamisen.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös työntekijän asemassa olevan vahingonkorvausvelvollisuudesta. Säännöksellä on tarkoitus selvittää sitä, että jos pykälässä edellä mainittu vastuuvollinen on työntekijän asemassa yhdistyksessä, hänen korvausvastuunsa ei määräydy 1 ja 2 momentin mukaisesti vaan siten kuin työntekijän vastuu muutenkin. Säännös koskee lähinnä sellaista yhdistykseen palkattua toimihenkilöä, jonka on työoikeudellisten normien mukaan katsottava olevan työsuhteessa yhdistykseen. Se, että toimihenkilölle suoritetaan jollakin tavalla korvausta tehtävän hoitamisesta aiheutuvasta vaivasta, kuten sihteerille palkkiota, ei vielä yksin merkitse, että kyseessä olisi työsuhde. Hallituksen jäsentä taikka puheenjohtajaa, vaikka tämä toimisi päätoimisesti yhdistyksessä palkkaa vastaan hoitaen hallitukselle kuuluvia tehtäviä, ei yleensä voitane pitää työsuhteessa olevana, koska työsuhteen tunnusmerkkeihin kuuluva työnantajan johto- ja valvontavalta tällöin pääsääntöisesti puuttuu.

Työntekijän asemassa olevan korvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa ja työ-sopimuslaissa. Tämä vastuu poikkeaa edellä säännellystä yhdistysoikeudellisesta korvausvastuusta ensinnäkin siten, että korvausvelvollisuutta ei vahingonkorvauslain 4 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan synny, jos työntekijän viaksi jää vain lievä tuottamus. Toiseksi näissä tapauksissa korvausvastuun jakautumiseen sovelletaan vahingonkorvauslain 6 luvun 2 §:ssä olevaa niin sanottua vastuun kanavoitintähtämyksenä, jonka mukaan ensisijainen vastuu korvauksen maksamisesta vahingonkärsijälle on työnantajalla eli yhdistyksellä ja työntekijä on

korvausvelvollinen vain sikäli kuin korvausta ei saada työnantajalta. Sen sijaan vastuun kanavointi ei tule kysymykseen vastuun perustamisessa esillä olevan pykälän säännöksiin.

Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan otettavaksi viittaussäännös vahingonkorvauslain korvauksen sovittelua ja korvausvastuun jakautumista koskeviin säännöksiin. Vahingonkorvauslakihan ei soveltamisalasäännöksensä mukaan koske muussa laissa säädettyä korvausvastuuta ja voimassa olevassa yhdistyslaissa on vastuun jakautumisen osalta vain säännös, jonka mukaan vahingon ollessa useampien tuottama asianomaiset vastaavat yhteisvastuullisesti. Korvauksen sovittelusta ei nykyisessä laissa säädetä. Oikeuskäytännössä korvauksia on sen sijaan soviteltu vahingonkorvauslaista ilmeneviä periaatteita soveltaen.

Kuten muita yhteisöjä samoin kuin säätiöitä koskevissa laeissa on myös yhdistysten kohdalla syytä laissa säätää mahdollisuudesta poiketa täyden korvauksen periaatteesta silloin kun kohtuullisuusyyt sitä vaativat. Tätä puoltaa myös se, että 1 momentissa on ehdotettu hallituksen jäsenten, yhdistyksen toimihenkilöiden ja tilintarkastajien vastuuta muille kuin yhdistykselle aiheutetuista vahingoista laajennettavaksi. Korvauksen sovittelua koskisivat lähinnä vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentti, joka on yleinen korvauksen sovittelusäännös, sekä 6 luvun 1 §, jossa säädetään vahinkoa kärsineen myötävaikutuksesta ja siitä, että jokin vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka on myös ollut vahinkoon syynä. Korvauksen sovittelu saattaisi joissakin tapauksissa perustua myös vahingonkorvauslain 2 luvun 2 §:ään alaikäisen korvausvastuusta sekä 2 luvun 3 §:ään, joka koskee muun muassa sieluntoiminnaltaan häiriintyneen vastuuta. Sovittelumahdollisuus merkitsee muun muassa sitä, että jos korvausvelvolliseksi on tuomittu sekä yhdistys että hallituksen jäsenet, korvausta voidaan yksittäisen hallituksen jäsenen osalta kohtuullistaa hänen varallisuusolonsa perusteella.

Korvausvastuun jakautumisesta kahden tai useamman korvausvelvollisen kesken säädetään vahingonkorvauslain 6 luvun 2 ja 3 §:ssä. Luvun 2 §:n mukaan vastaavat korvausvelvolliset yleensä yhteisvastuullisesti korvauksen suorittamisesta vahinkoa kärsineelle. Jos jonkun korvausvelvollisen osalta korvausta on kuitenkin soviteltu, hänen vastuunsa rajoittuu näin alennettuun määrään. Lain 6 luvun 3 §:n

mukaan taas korvausmäärä on jaettava korvausvelvollisten kesken sen mukaan kuin harkitaan kohtuulliseksi ottaen huomioon kunkin korvausvelvollisen viaksi jäävä syyllisyyden määrä, vahinkotapahtumasta ehkä saatu etu ja muut seikat. Säännös tekee mahdolliseksi määrätä esimerkiksi korvausvelvollisiksi tuomittujen hallituksen jäsenten keskinäisen vastuun eri suuruisiksi siitä riippuen missä määrin kukin on ollut osallisena vahingon aiheutumiseen. Vahingonkorvauslain 6 luvun 2 §:ssä säännelty vastuun niin sanottu kanavointi ei tulisi sovellettavaksi hallituksen jäsenen tässä toimessaan aiheuttamiin vahinkoihin.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi yhdistykselle aiheutetun vahingon osalta korvauskanteen ajamiselle vaihtoehtoinen oikeuspaikka. Säännönmukaisena oikeuspaikkana on näissäkin asioissa oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 1 §:n mukaan määräytyvä vastaajan eli korvausvelvollisen kotipaikan tuomioistuimissa. Käytännössä olisi usein yksinkertaisempaa, varsinkin jos kanne nostetaan esimerkiksi kaikkia hallituksen jäseniä vastaan, että asia voitaisiin käsitellä yhdistyksen kotipaikan tuomioistuimissa. Kantajan eli yhdistyksen harkinnassa olisi, missä tuomioistuimissa kannetta ajetaan. Vastaavanlainen säännös korvauskanteiden vaihtoehtoisesta oikeuspaikasta sisältyy myös muihin yhteisölakeihin. Tarvetta ulottaa vaihtoehtoisista oikeuspaikkasäännöstä koskemaan tilannetta, jossa vahinkoa on aiheutettu muulle kuin yhdistykselle, ei ole. Jos vahinkoa kärsinyt vaatii korvausta sekä yhdistykseltä että yhdistyksen puolesta toimineilta henkilöiltä, kanteet voidaan tällöinkin oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 7 §:n edellytysten täyttyessä käsitellä yhdistyksen kotipaikan tuomioistuimissa.

Lakiin ei ole pidetty välttämättömänä ottaa erityisiä säännöksiä esimerkiksi siitä, missä ajassa korvauskanne yhdistykselle aiheutetun vahingon korvaamisesta olisi nostettava tai ketkä yhdistyksessä voivat päättää kanteen nostamisesta. Kanneoikeuden vahentumiseen sovelletaan yleistä kymmenen vuoden vanhentumissääntöä. Jos vastuuvollisille on myönnetty vastuuvapaus, kannetta ei voida nostaa sellaisen seikan nojalla, joka oli tiedossa vastuuvapautta myönnettäessä. Kanteen nostamisesta päättäminen kuuluu yhdistykselle kokouksessaan tai mahdollisille valtuutetuille.

7 luku

Purkautuminen

40 § Selvitystoimet Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi menettelystä silloin, kun yhdistyksen jäsenet ovat päättäneet lopettaa yhdistyksen toiminnan ja purkaa yhdistyksen. Päätös purkautumisesta on yhdistyksessä tehtävä ehdotuksen 27 §:n mukaan kolmen neljäsosan määräenemmistöllä annetuista äänistä, jollei säännöistä muuta johdu. Jos purkautuminen poikkeuksellisesti on seurausta yhdistyksen säännöissä olevasta aikamääräyksestä, ei erillistä päätöstä purkautumisesta tarvita, vaan hallituksen on oma-aloitteisesti ryhdyttävä purkautumisesta johtuviin selvitystoiimiin.

Pykälässä tarkoitettujen selvitystointien tarkoituksena on yhdistyksen taloudellisten asioiden selvittely ennen yhdistyksen merkitsemistä yhdistysrekisteriin lakanneeksi. Useimmat purettavat yhdistykset ovat varallisuudeltaan pieniä, niiden taloudellinen toiminta on ollut vähäistä eikä niille yleensä ole syntynyt huomattavassa määrin velkaa. Ehdotuksessa on lähdetty siitä, että erillinen selvitysmenettely ei olisi tällaisissa yhdistyksissä yleensä välttämätön. Purkautumismenettely voitaisiin ehdotuksen mukaan hoitaa niin, että hallitus jo ennalta laatii yhdistyksen purkamispäätöksen yhteydessä hyväksyttäväksi loppuselvityksen, joka osoittaa, että yhdistyksellä ei ole velkoja. Hallitus on voinut ennen loppuselvityksen laatimista, sikäli kuin yhdistyksellä on ollut varoja, maksaa mahdolliset yhdistystä rasittaneet velat. Jos yhdistyksellä purkautumispäätöstä tehtäessä on maksamatonta velkaa, tarvittavat selvitystoimet olisi hoidettava erikseen purkautumispäätöksen jälkeen.

Selvitystointimista huolehtiminen kuuluisi hallitukselle, jollei yhdistys ole valinnut yhtä tai useampaa muuta selvitysmiestä. Mahdollista on menetellä niin, että selvitysmiehiksi määrätään vain osa hallituksen jäsenistä. Selvitysmiehiksi valitut korvaavat yhdistyksen hallituksen ja nimenkirjoittajat. Selvitysmiehet toimivat yhdistyksen edustajina yhdessä. Selvitysmiehet voivat katsoessaan sen tarpeelliseksi ilmoittaa itsensä yhdistysrekisteriin, mutta pakolliseksi ilmoituksen tekemistä ei ehdoteta.

Yhdistyksen velkojen selvittämiseksi selvitysmiehillä olisi oikeus pyytää julkista haastetta velkojille, josta säädetään määräajasta velkomisasiissa sekä julkisesta haasteesta velkojille annetussa asetuksessa (9.11.1868/32). Jos yh-

distyksen varallisuus ylittää velkojen määrän, selvitysmiesten olisi tarvittaessa omaisuutta myymällä maksettava velat. Jos taas varat eivät riitä velkojen maksuun, selvitysmiesten olisi luovutettava yhdistyksen omaisuus konkurssiin. Jos yhdistyksen harjoittama taloudellinen toiminta on vielä purkautumisesta päätetäessä käynnissä, selvitysmiesten olisi lopetettava se sitä mukaa kuin se käy taloudelliselta kannalta järkevästi päinsä. Uusia hankkeita ei saa aloittaa. Selvitysmiesten olisi siirrettävä yhdistykselle velkojen maksun jälkeen jääneet varat säännöissä purkautumisen varalta määrättyyn tarkoitukseen. Silloin kun yhdistys purkautuu 1 momentin mukaisesti ilman erillisiä selvitystoiimia, hallituksen on huolehdittava tästä purkautumispäätöksen jälkeen. Jos varoja ei voida käyttää säännöissä määrättyllä tavalla esimerkiksi sen vuoksi että varojen saajaksi määrättyä yhteisöä ei enää ole, selvitysmiesten tai vastaavasti hallituksen olisi voimassa olevan lain tapaan luovutettava varat valtiolle käytettäväksi mahdollisuuksien mukaan yhdistyksen toimintaan läheisesti liittyvän tarkoituksen edistämiseen.

Kun selvitystoimet on suoritettu ja yhdistykselle mahdollisesti jääneet varat siirretty asianomaiselle taholle, selvitysmiesten on laadittava purkautumisesta loppuselvitys. Jos selvitysmiehet ovat luovuttaneet yhdistyksen omaisuuden konkurssiin, ei pykälän mukaista loppuselvitystä laadita vaan sitä vastaa konkurssimenettelyssä laadittava lopputilitys. Loppuselvityksestä tulisi käydä ilmi, että velkojen saatavat on suoritettu ja että jäännösvarat on asianmukaisesti siirretty. Selvitysmiesten tehtävänä olisi sopivaksi katsomallaan tavalla huolehtia loppuselvityksen säilyttämisestä samaan tapaan kuin kirjanpitosäännösten mukaan on huolehdittava kirjanpitoasiakirjojen säilytyksestä. Selvitysmiehen olisi myös tehtävä 53 §:ssä tarkoitettu purkautumisilmoitus yhdistysrekisteriin.

Yhdistys katsottaisiin 3 momentin mukaan lakanneeksi, kun purkautumisesta ilmoituksen perusteella tehdään merkintä yhdistysrekisteriin. Yhdistyksen lakkaaminen ei estä sitä, että yhdistyksen omaisuus vielä sen jälkeen luovutetaan konkurssiin, jos esimerkiksi selvitystointien päätyttyä ilmaantuu uusia velkoja.

41 § Yhdistyksen julistaminen purkautuneeksi Esillä olevassa pykälässä säädettäisiin yhdistyksen jäsenen tai ulkopuolisen aloitteesta tapahtuvasta yhdistyksen purkamisesta. Voi-

massa olevassa laissa ei ole säännöksiä siitä, miten toimintansa lopettanut mutta oma-aloitteisesti purkautumatta jäänyt yhdistys voidaan tarvittaessa saada purettua.

Ehdotuksen mukaan yhdistyksen jäsen ja muu, jota asia koskee, voisi hakea yhdistyksen kotipaikan tuomioistuimelta yhdistyksen julistamista purkautuneeksi, jos yhdistyksen toiminta on loppunut. Säännöksessä tarkoitettuna muuna tahona, joka voisi tehdä hakemuksen, tulee ensiksikin kysymykseen sellainen toinen yhdistys, johon toimintansa lopettanut yhdistys sääntöjensä mukaan kuuluu. Vallitseva tilanne on aiheuttanut hankaluuksia varsinkin tällaisissa liitoissa. Toiseksi purkautuneeksi julistamista voisi hakea myös sivullinen, jos esimerkiksi yhdistyksellä on omaisuutta, jonka hoidon laiminlyönti koskettaa sivullista.

Purkautuneeksi julistamista koskeva asia sieteltäisiin tuomioistuimessa ehdotuksen mukaan hakemusasiana. Toimintansa lopettaneelle yhdistykselle olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisemista. Hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetaan lain (307/86) mukaan tuomioistuin antaa kuultavalle kutsun saapua istuntoon ja purkamishakemuksen tehneen asiana on huolehtia hakemuksen ja kutsun tiedoksiantamisesta yhdistykselle. Hakija voi myös kutsua yhdistyksen edustajan jo edeltäkäsien siihen istuntoon, jossa hakemus tullaan esittämään. Jollei yhdistysrekisteriin viimeksi merkittyä hallituksen puheenjohtajaa tai yhdistyksen nimenkirjoittajia tavoiteta hakemuksen tiedoksiantamista varten, tilaisuuden varaaminen yhdistykselle tapahtuisi oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 16 §:ssä tarkoitetun julkisen kuulutuksen kautta.

Hakemukseen olisi ehdotuksen mukaan suostuttava, jos yhdistyksen toiminnan osoitetaan loppuneen. Koska tämäntyyppisen seikan osoittaminen on käytännössä usein hyvin vaikeaa, ehdotetaan laissa säädettäväksi erityinen oletama, että jollei muuta näytetä, niin yhdistyksen toiminnan olisi katsottava loppuneen, jos kymmenen vuotta on kulunut yhdistyksestä viimeksi yhdistysrekisteriin tehdystä ilmoituksesta. Olettama voitaisiin kumota, jos yhdistys sitä kuultaessa ilmoittaa toimintansa edelleen jatkuvan. Toisaalta jos hakija voi muulla tavoin osoittaa yhdistyksen toiminnan loppuneen, hakemus voitaisiin hyväksyä ja yhdistys julistaa purkautuneeksi, vaikkei kymmentä

vuotta ole vielä kulunut yhdistyksestä viimeksi rekisteriin tehdystä ilmoituksesta.

Yhdistys lakkaisi olemasta, kun tuomioistuimen päätös, jolla yhdistys on julistettu purkautuneeksi, tulee lainvoimaiseksi. Lakkaamisajankohta ei tässä tapauksessa riippuisi asiaa koskevan merkinnän tekemisestä yhdistysrekisteriin.

Purkautuneeksi julistetun yhdistyksen selvitystoimista huolehtimaan tuomioistuimen olisi tarvittaessa määrättävä hakija tai joku muu henkilö. Selvitysmiehen määrääminen olisi tarpeen lähinnä silloin, kun yhdistyksellä on varallisuutta tai velkoja. Selvityksen toimittamiseen sovellettaisiin vastaavasti, mitä edellä 40 §:n 2 momentissa on esitetty oma-aloitteisesti purkautuneen yhdistyksen selvittämisestä. Tuomioistuimen olisi 60 §:n mukaan ilmoitettava oikeusministeriölle yhdistyksen julistamisesta purkautuneeksi minkä lisäksi selvitysmiehen olisi tehtävä 53 §:n mukainen purkautumislmoitus.

42 § Selvitystoimien moittiminen Ehdotettua säännöstä selvitystoimien moittimisesta sovellettaisiin sekä silloin kun selvityksestä on huolehtinut hallitus tai yhdistyksen erikseen valitsema selvitysmies että silloin kun selvitysmies on ollut tuomioistuimen määräämä. Voimassa olevan lain 23 §:n mukaan selvitysmiehen toimempidettä voi moittia vain yhdistyksen jäsen. Ehdotuksen mukaan moiteoikeus olisi myös muulla, jonka oikeutta yhdistyksen purkautuminen koskee. Moittiminen tulisi lähinnä kysymykseen tapauksissa, joissa selvityksessä ei ole otettu huomioon yhdistyksellä olevaa sopimuksesta tai muusta oikeussuhteesta johtuvaan velvoitetta. Jos selvityksessä ei esimerkiksi ole pyydetty julkista haastetta velkojille vaikka oli aihetta olettaa yhdistyksellä olevan tuntemattomia velkoja tai jos velkojan saatava on muusta syystä aiheettomasti jätetty maksamatta, velkoja voi nostaa moitekanteen ja vaatia suoritusta saatavalleen selvitysmieheltä. Moitekanteen nostajana saattaa käytännössä olla esimerkiksi purkautuneelle yhdistykselle taloudellista avustusta antanut, jolla on avustuksen ehtojen mukaan oikeus saada avustus tai osa siitä palautetuksi yhdistyksen odottamattomasti purkautuessa. Liittomuotoisissa yhdistyksissä jäsenyhdistyksen purkautuminen saattaa koskea liiton oikeutta.

Moitekanne selvitysmiehiä vastaan olisi nostettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun purkautumisesta on tehty merkintä yhdistysre-

kisteriin. Tästä hetkestä lähtien on ulkopuolilla periaatteessa mahdollisuus saada tieto yhdistyksen purkautumisesta sekä siitä, ketkä ovat toimineet selvitysmiehinä. Voimassa olevan lain mukaan moiteaika on yksi vuosi selvityksen loppuun saattamisesta. Vaikka kanne nostetaan selvitysmiehiä vastaan, oikeuspaikkana olisi pykälän mukaan aina yhdistyksen kotipaikan tuomioistuin.

8 luku

Yhdistyksen lakkauttaminen

43 § Lakkauttaminen ja varoitus Tähän lukuun ehdotetut säännökset yhdistyksen lakkauttamisesta, sen toiminnan väliaikaisesta kieltämisestä sekä yhdistykselle annettavasta varoituksesta vastaavat eräin tarkistuksin voimassa olevan lain säännöksiä. Yhdistyksen lakkauttamisesta voisi päättää kuten nykyisin vain yleinen tuomioistuin. Kanteen lakkauttamisesta voisi nostaa sisäasiainministeriö, virallinen syyttäjä sekä yhdistyksen jäsen. Jos joku muu kuin jäsen haluaa yhdistyksen lakkautettavaksi, hänen on käännettävä asiassa sisäasiainministeriön tai asianomaisen virallisen syyttäjän puoleen. Tuomioistuin ei voi ottaa lakkauttamisasiaa esille viran puolesta esimerkiksi yhdistyksen lainvastaista menettelyä koskevan muun asian käsittelyn yhteydessä, vaan asia voi tulla vireille ainoastaan jonkun edellä mainitun tahon kanteesta.

Lakkauttamisperusteena mainitaan ensimmäisenä se, että yhdistys toimii olennaisesti vastoin lakia tai hyviä tapoja. Muutoksena voimassa olevaan lakiin on toiminnan olennaisuusvaatimus. Mikä tahansa lain tai hyvien tapojen vastainen yksittäinen teko ei voisi johtaa lakkauttamiseen. Yleensä voitaneen edellyttää, että toiminnan olisi, johtaakseen yhdistyksen lakkauttamiseen, oltava jatkuvaa ja että sen olisi ilmennettävä selvää piittaamattomuutta yleisen edun vuoksi annetuista, pakottavista lain säännöksistä. Hyvien tapojen vastainen toiminta lakkauttamisperusteena liittyy siihen, että yhdistymisvapaus koskee hallitusmuodon mukaan yhdistymistä vain sellaisia tarkoituksia varten, jotka eivät ole vastoin lakia tai hyviä tapoja.

Momentin 2 kohdassa säädettäisiin lakkauttamisperusteeksi toiminta, joka olennaisesti on vastoin yhdistyksen säännöissä määrättyä tarkoitusta. Koska yhdistyksen säännöissä oleva määräys yhdistyksen tarkoituksesta voidaan

kolmen neljäsosan määräenemmistöllä muuttaa ja jäsenellä toisaalta on mahdollisuus moitita yhdistyksen tarkoituksen vastaisia päätöksiä, säännös tulee vain harvoissa tapauksissa sovellettavaksi; lähinnä silloin kun yhdistys yksinkertaisella enemmistöllä toimii vastoin tarkoitustaan siitä huolimatta, että sääntöjen vastaiset päätökset on kumottu tai toimii tekevä päätöksiä, joita voitaisiin moitita.

Momentin 3 kohdan mukaan lakkauttaminen voisi tulla kysymykseen ehdotetun lain 4 §:ssä tarkoitettussa luvassa asetettujen ehtojen sekä 35 §:n 3 momentin säännösten noudattamatta jättämisen vuoksi. Ensin mainittu lainkohta koskee niin sanotulle ampumayhdistykselle annettua lupaa ja jälkimmäinen hallituksen jäseniä koskevia kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimuksia. Lupaehtojen rikkomistapauksissa on mahdollista myös turvautua luvan peruuttamiseen. Säännösehdotuksessa ei lakkauttamisperusteena mainittaisi kuten nykyisin sitä lähinnä yhdistyksen sisäistä toimintaa koskevaa tilannetta, että yhdistyksessä on poikettu siitä, mitä tässä laissa on määrätty yhdistyksen noudatettavaksi.

Momentin 4 kohdan mukaan yhdistys voitaisiin lakkauttaa, jos se lainvastaisesti jatkaa lakkautetun yhdistyksen toimintaa. Voimassa olevan lain mukaan lakkauttaminen voi tulla kysymykseen, jos yhdistys on tarkoitettu lakia kiertäen jatkamaan tällaista toimintaa. Voimassa olevan säännöksen sanamuoto on jonkin verran epäselvä sen suhteen, riittääkö lakkauttamiseen epäily yhdistyksen jäsenten tämän suuntaisista aikomuksista. Ehdotuksen mukaan lakkauttaminen vaatisi sen osoittamista, että yhdistys on toiminnallaan, joko sisäisellä tai ulospäin suuntautuvalla, jollakin tavoin osoittanut jatkavansa lakkautetun yhdistyksen toimintaa.

Pykälän 2 momentin mukaan yhdistykselle voidaan 1 momentin mukaisen lakkauttamisedellytyksen täytyessä antaa varoitus, jos yleinen etu ei vaadi lakkauttamista. Varoituksen antaminen voisi käytännössä tulla kysymykseen lähinnä silloin, kun lakkauttamista on vaadittu pelkästään sillä perusteella, että yhdistys on toiminut olennaisesti vastoin sen säännöissä määrättyä tarkoitusta. Tällainen menettely ei yleensä vaaranna yleistä etua. Samoin varoitus saattaisi olla mahdollinen, jos 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu lupaehtojen noudattamatta jättäminen on merkitykseltään vähäinen. Jos yhdistyksen toiminta jatkuu va-

roituksen antamisen jälkeen 1 momentissa tarkoitettuna kaltaisena, ei uutta varoitusta yleensä annettane, vaan yhdistys lakkautetaan. Annetusta varoituksesta tuomioistuimen on ilmoitettava oikeusministeriölle yhdistysrekisteriin tehtävää merkintää varten.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lakkauttamisesta ja varoituksesta, kun kysymys on liittomuotoiseen yhteenliittymään kuuluvien yhdistysten samalla kertaa tapahtuvasta lakkauttamisesta tai varoituksen antamisesta. Ehdotuksen mukaan voitaisiin samassa oikeudenkäynnissä, jolla liiton pääyhdistys julistetaan lakkautetuksi tai sille annetaan varoitus, myös pääyhdistykseen suoraan tai välillisesti kuuluva yhdistys, joka on erikseen haastettu vastaajaksi, julistaa lakkautetuksi tai antaa sille varoitus. Muutoksena voimassa olevaan lakiin on ensinnäkin se, että säännös koskisi myös pääyhdistykseen välillisesti eli toisen yhdistyksen kautta kuuluvaa yhdistystä. Säännös voisi tulla sovellettavaksi riippumatta siitä perustuuko liittomuodostelma siinä osallisina olevien yhdistysten sääntömääräyksiin vai ei. Tarpeellisuutta ei ole pidetty mainita säännöksessä kuten nykyisin erikseen itsenäistä haaraosastoa, joka käsitekin on varsin tulkinnanvarainen. Ehdotus poikkeaa voimassa olevasta laista myös siinä, että asianomainen jäsenyhdistys olisi haastettava erikseen oikeudenkäyntiin vastaajaksi eikä riittäisi, että jäsenyhdistystä vain kuullaan. Voimassa olevassa laissa ei säädetä edellytyksistä, joiden vallitessa jäsenyhdistys voidaan lakkauttaa tai antaa sille varoitus. Ehdotuksen mukaan edellytyksenä olisi, että jäsenyhdistys on myötävaikuttanut pääyhdistyksen siihen menettelyyn, jonka johdosta kannetta sitä vastaan ajetaan. Se, minkälaisia myötävaikuttamista jäsenyhdistyksen lakkauttaminen edellyttää, voinee vaihdella muun muassa sen mukaan, kuinka kiinteä yhdistysten välinen jäsenyyssuhde on. Jos kysymys on sellaisesta kiinteästä liittomuodostelmasta, jossa jäsenyysskin perustuu sääntömääräyksiin ja johon kuuluvien yhdistysten tarkoituksiperät ja toimintamuodot ovat keskenään yhtenevät, saatetaan lakkauttamiseen johtavana myötävaikuttamisena pitää jo sitä, että jäsenyhdistys tietoisena liiton lainvastaisesta menettelystä antaa hyväksymisensä toiminnalle pysyttämällä edelleen liitossa jäsenenä. Jos taas on kysymys sellaisen yhdistyksen lakkauttamisesta, jota ei ole varsinaisesti tarkoitettu liiton pääyhdistykseksi mutta johon kuuluu henkilöjäsen-

ten ohella myös joitakin yhdistyksiä, olisi tällaisen jäsenyhdistyksen lakkauttamiseen vaadittava yleensä melko selvää toiminnallista myötävaikuttamista.

Pykälän 4 momentin mukaan tuomioistuimen olisi tietyin edellytyksin julistettava lakkautetun yhdistyksen omaisuus valtiolle menetyksi. Voimassa olevan lain mukaan menetetyksi julistaminen on mahdollista vain silloin, kun lakkauttaminen on johtunut valtio- tai maanpetoksellisesta toiminnasta. Ehdotetussa momentissa yhdistyksen varat voitaisiin tuomita valtiolle menetetyksi riippumatta lakkauttamisperusteesta. Toisaalta varat olisi aina ensisijaisesti käytettävä säännöissä purkamisen varalta määrättyyn tarkoitukseen. Valtiolle menettäminen ei siten olisi tuomioistuimen harkinnan varassa, vaan tulisi kysymykseen vain jos varojen käyttö säännöissä määrätyn tavoin olisi vastoin lakia tai hyviä tapoja. Lakiin ei ehdoteta otettavaksi nykyiseen tapaan säännöstä siitä, että valtion olisi mahdollisuuksien mukaan luovutettava menetetyksi julistettu omaisuus johonkin yhdistyksen toimintaan läheisesti liittyvän luvallisen tarkoituksen edistämiseen. Menettämisseuraamus voidaan asiallisesti rinnastaa niihin tilanteisiin, joissa omaisuus rikoslain nojalla tuomitaan menetetyksi ja jolloin omaisuus jää valtiolle.

44 § Väliaikainen toimintakielto Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuudesta määrätä yhdistys, jonka lakkauttamista vaaditaan, väliaikaisesti toimintakieltoon ennen lopullisen päätöksen antamista. Vastaava mahdollisuus on olemassa tälläkin hetkellä, mutta sääntelyyn ehdotetaan nyt huomattavia muutoksia.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tuomioistuimen oikeudesta väliaikaisesti kieltää yhdistyksen toiminta silloin kun yhdistyksen lakkauttamista koskeva kanne on käsiteltävänä oikeudessa. Tällöin asianosainen, kanteen nostanut voi vaatia että yhdistystä kielletään toimimasta kunnes tuomioistuimen päätös asiasta saadaan. Jotta toiminta voitaisiin kieltää, on oikeudenkäynnissä saatettava todennäköiseksi, että yhdistyksen toiminta on 43 §:n 1 momentissa tarkoitettua. Viittaus käsitteeseen siten kaikki lakkauttamisperusteet. Voimassa olevan lain 21 a § rakentuu järjestelmälle, jossa hallinnollinen viranomainen antaa väliaikaisen toimintakiellon, jonka tuomioistuin vahvistaa. Tällainen väliaikainen toimintakielto voidaan tällä hetkellä antaa vain jos

yhdistys toimii vastoin lakia tai hyviä tapoja taikka on tarkoitettu jatkamaan jonkin lakkautetun yhdistyksen toimintaa. Nyt ehdotetun säännöksen mukaan tuomioistuin voisi siis määrätä yhdistyksen väliaikaiseen toimintakieltoon myös muun lakkauttamisperusteeksi säädetävän toiminnan perusteella. Kielto voitaisiin antaa silloinkin, kun yhdistyksen jäsen vaatii yhdistyksen lakkauttamista sen johdosta, että yhdistys toimii olennaisesti vastoin sen säännöissä määrättyä tarkoitusta. Toimintakielto väliaikaisena turvaamistoimenpiteenä saattaa näissä tapauksissa olla tarpeen esimerkiksi, jos on pelättävissä, että yhdistyksen omaisuus muutoin häviää harjoitettavan sääntöjen vastaisen toiminnan seurauksena.

Väliaikainen toimintakielto on poikkeuksellinen toimenpide, minkä vuoksi tuomioistuimella on harkintavaltaa siinä, onko tämä turvaamistoimenpide tarpeellinen käsiteltävänä olevassa tapauksessa. Edellytyksenä väliaikaisen kiellon antamiselle on, että jutussa on esitetty sellaista näyttöä, jonka perusteella tuomioistuin pitää todennäköisenä, että yhdistyksen toiminta on 43 §:n 1 momentin vastaista. Koska toimintakielto väliaikaisena ei puutu yhdistyksen oikeuksiin yhtä syvästi kuin lakkauttaminen ja täyden näytön esittäminen usein saattaa viedä aikaa ja kun toisaalta kiellon saattaminen nopeasti voimaan saattaa olla kantajan oikeussuojan kannalta ensiarvoisen tärkeää, on todennäköisyyskin katsottu riittäväksi kiellon määräämiselle.

Pykälän 2 momentti koskee väliaikaiseen toimintakieltoon määräämistä ajankohtana, jona yhdistyksen lakkauttamista koskeva asia ei vielä ole käsiteltävänä tai edes vireillä tuomioistuimessa. Kuten edellä on todettu voivat sisäasiainministeriö ja lääninhallitus hallinnollisella päätöksellä nykyisin kieltää yhdistystä toimimasta toistaiseksi, jos yhdistys toimii vastoin lakia tai hyviä tapoja taikka lainvastaisesti jatkaa lakkautetun yhdistyksen toimintaa. Tällainen kielto raukeaa, jollei sitä tietyssä ajassa alisteta tuomioistuimen vahvistettavaksi tai haastetta yhdistyksen lakkauttamisesta pyydetä. Nykyinen järjestelmä, jossa hallinnollinen viranomainen saattaa päättää yhdistymisvapauden kaventamisesta, ei kuitenkaan ole yhdistysten oikeusturvan kannalta tyydyttävä ja sen on jopa katsottu olevan Suomen solmimien ammattiyhdistysvapautta koskevien kansainvälisten sopimusten vastainen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että mikään muu viranomainen

kuin tuomioistuin ei saisi edes väliaikaisesti kieltää yhdistystä toimimasta.

Verrattuna siihen väliaikaiseen kieltoon, jonka tuomioistuin voi määrätä lakkauttamisasiaa käsitellessään, on nyt käsiteltävänä oleva kielto sekä edellytyksiltään että vaikutuksiltaan huomattavasti rajoitetumpi. Ensinnäkin vain sisäasiainministeriö ja virallinen syyttäjä ovat toimivaltaisia hakemaan väliaikaista kieltoa ennen kuin asia on tuomioistuimen käsiteltävänä. Tämä johtuu siitä, että tällainen poikkeuksellinen toimenpide tulee sallia vain niissä tapauksissa, jossa yleinen etu sitä vaatii. Koska lakkauttamista koskeva asia ei ole vielä vireillä eikä yhdistyksellä siten vielä ole ollut mahdollisuutta esittää vastanäyttöä taikka muuten kumota hakijan hakemuksensa perusteeksi esittämiä syitä, on momentissa säädetty kielto nimenomaan nähtävä poikkeuksellisena toimenpiteenä, jolla on oltava riittävän vahvat perusteet. Toiseksi kielto voidaan määrätä vain, jos on todennäköistä, että yhdistys toimii olennaisesti vastoin lakia tai hyviä tapoja taikka lainvastaisesti jatkaa lakkautetun yhdistyksen toimintaa. Näin ollen sääntöjen vastainen toiminta ei muodosta perustetta tässä momentissa säädetylle väliaikaiselle toimintakiellolle, ellei toiminta samalla täytä edellä mainittua tunnusmerkistöä. Kolmanneksi kielto on voimassa enintään siihen saakka kunnes lakkauttamisasia tulee käsiteltäväksi tuomioistuimen istunnossa. Kielto raukeaa jollei haastetta yhdistyksen lakkauttamiseksi ole pyydetty 14 päivän kuluessa kiellon antamisesta. Määräaikaa on jonkin verran lyhennetty ja täsmennetty verrattuna voimassa olevaan lakiin.

Pykälän 2 momentissa tarkoitettua väliaikaista kieltoa koskeva asia käsitellään tuomioistuimessa hakemusasiana siten kuin hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetussa laissa säädetään.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädetäväksi, että tuomioistuimen on joka kerta asiaa käsitellessään päätettävä kiellon voimassa olosta. Tälläkin säännöksellä on pyritty turvaamaan väliaikaiseen toimintakieltoon määrätyn yhdistyksen oikeudet; kysymys väliaikaisesta toimintakiellosta tulee oikeudenkäynnin kestäessä aina uuden saatavan prosessiaineiston perusteella harkita uudelleen jotta tämä poikkeuksellinen tila ei vallitsisi kauemmin kuin todellinen tarve vaatii. Voimassa olevan lain mukaan väliaikaisen toimintakiellon pysyttämisestä ei tarvitse joka kerran asiaa käsiteltäessä

sä erikseen päättää, vaan se on voimassa siihen asti kunnes tuomioistuimen päätös lakkauttamisen johdosta annetaan. Momentin mukaan väliaikaista toimintakieltoa koskevaan päätöseen ei saa erikseen hakea muutosta, kuten ei yleensääkään väliaikaisiin ratkaisuihin, jotka annetaan ennen lopullista päätöstä asiassa. Muutosta ei voisi erikseen hakea ratkaisuun, jolla toimintakieltoon on määrätty eikä myöskään ratkaisuun, jolla toimintakielto on jätetty vahvistamatta. Säännös ei estä sitä, että tuomioistuin olosuhteiden muututtua määrää toimintakielton, johon se ei aikaisemmin ole suostunut.

Pykälän 4 momentiksi ehdotetaan voimassa olevaan lakiinkin sisältyvää säännöstä, jonka mukaan väliaikaiseen toimintakieltoon määrätyn yhdistyksen toiminnan jatkamista varten ei saa perustaa yhdistystä, milloin kielto perustuu 43 §:n 1 momentin 1 tai 4 kohdassa tarkoitettuun syyhyn. Toimintakielto, joka on annettu yhdistyksen säännöissä määrätyn tarkoituksen vastaisen toiminnan johdosta, ei sen sijaan estä perustamasta toista yhdistystä, jonka tarkoituksena on saman, sinänsä luvallisen tarkoituksen toteuttaminen.

45 § Toiminnan lopettaminen ja selvitysmiehet Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevan lain 21 b §:ää vastaavasti lakkautetuksi julistetun tai väliaikaiseen toimintakieltoon määrätyn yhdistyksen toiminnan lopettamisesta. Ehdotuksen mukaan toiminta olisi lopetettava heti, kun päätös lakkauttamisesta tai toiminnan väliaikaisesta kiellosta annetaan odottamatta päätöksen lainvoimaiseksi tulemista. Poikkeuksena tästä olisi kuten nykyisin, että yhdistyksen hallitus saa jatkaa harjoitettua elinkeinoja tai ansiotoimintaa sekä hoitaa yhdistyksen omaisuutta siihen saakka kunnes lakkauttamispäätös tulee lainvoimaiseksi. Harjoitetun elinkeinotoiminnan välitön lopettaminen työpaikkojen menetyksineen saatetaan näin välttää ja toiminnan jatkajaksi voidaan pyrkiä löytämään uusi elinkeinonharjoittaja.

Tuomioistuin voisi kuitenkin tarpeen vaatiessa määrätä, että toiminnan lopettamisen tulee koskea myös harjoitettua elinkeinoja tai ansiotoimintaa ja yhdistyksen omaisuudesta huolehtimista. Tällainen määräys saattaa olla tarpeen esimerkiksi siinä tapauksessa, että myös harjoitettu elinkeino tai ansiotoiminta on liittynyt siihen menettelyyn, jonka perusteella yhdistyksen lakkauttamista vaaditaan. Määräys voidaan rajoittaa koskemaan vain asiano-

maista osaa harjoitetusta toiminnasta tai omaisuudesta. Määräyksen voi antaa asianomainen alioikeus jo siinä vaiheessa, kun se tekee 44 §:n 2 momentissa tarkoitetun ratkaisun, tai asiaa myöhemmin käsitellessään. Samoin ylempi tuomioistuin voi antaa tällaisen määräyksen sekä myös peruuttaa alemman tuomioistuimen antaman määräyksen.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimen olisi määrättävä yksi tai useampi henkilö uskottuna miehenä hoitamaan yhdistyksen omaisuutta, jos tuomioistuin on 1 momentin nojalla kieltänyt hallitukselta omaisuuden hoidon.

Pykälän 3 momentti koskee lakkautetuksi julistetun yhdistyksen selvittämistä. Yhden tai useamman selvitysmiehen määrääminen olisi tarpeellista ainakin silloin, kun yhdistyksellä on velkoja, jolloin selvitysmiesten tulisi varojen siihen riittäessä maksaa velat, tai jos velat ovat varoja suuremmat, luovuttaa omaisuus konkurssiin. Selvitysmiesten määrääminen olisi aiheellista yleensä myös silloin, kun yhdistykseltä jää omaisuutta, joka on julistettu valtiolle menetetyksi tai joka on siirrettävä yhdistyksen sääntöjen osoittamaan tarkoitukseen. Selvitysmiehet ottavat yhdistyksen omaisuuden haltuunsa hallitukselta tai uskottuilta miehiltä, kun lakkauttamispäätös tulee lainvoimaiseksi. Selvitysmiesten olisi laadittava loppuselvitys ja huolehdittava sen säilyttämisestä sekä tehtävä yhdistysrekisteriin 53 §:ssä tarkoitettua purkautusilmoitusta vastaava ilmoitus. Yhdistyksen jäsen tai muu, jonka oikeutta yhdistyksen lakkauttaminen koskee, voisi moittia selvitysmiesten toimenpidettä. Moitekanne selvitysmiehiä vastaan olisi nostettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun selvitysmiesten teemmästä purkautusilmoituksesta on tehty merkintä yhdistysrekisteriin.

46 § Laillinen tuomioistuin Pykälään ehdotetaan selventävä säännös laillisesta oikeuspaikasta jutuissa, jotka koskevat yhdistyksen lakkauttamista. Säännöksen mukaan oikea tuomioistuin olisi lakkautettavaksi vaaditun yhdistyksen kotipaikan alioikeus. Jotta ne kanteet voitaisiin käsitellä yhdessä, joissa vaaditaan useampien yhdistysten lakkauttamista 43 §:n 3 momentin mukaisesti, on välttämätöntä säätää edellä mainitusta pääsäännöstä poikkeus. Tämän poikkeuksen mukaan tuomioistuin, joka on laillinen tuomioistuin yhdistyksen lakkauttamista koskevassa asiassa, olisi

toimivaltainen käsittelemään myös alayhdistykseen kohdistuvan lakkauttamisvaatimuksen.

9 luku

Yhdistysrekisteriin merkitseminen

47 § *Viranomaiset* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, mitkä viranomaiset käsittelevät yhdistysten rekisteröimistä, sekä yhdistysrekisterin julkisuudesta.

Pykälän 1 momentin mukaan yhdistysrekisterin pitäminen kuuluisi oikeusministeriön tehtäviin kuten nykyisinkin. Voimassa olevassa laissa rekisteriä pitävän viranomaisen määrääminen on säädetty maan hallituksen tehtäväksi. Tarvetta tehtävän siirtämiseen muulle viranomaiselle ei ole esiintynyt. Oikeusministeriössä asiasta huolehtii sitä varten oleva yhdistysrekisteritoimisto.

Yhdistysrekisteriasioita hoitaisivat momentin toisen virkkeen mukaan edelleen nykyiseen tapaan myös paikallisviranomaiset. Näitä ovat maistraatit sekä väestökirjahallinnosta annetussa laissa (76/84) tarkoitetut, henkilökirjoittajan toimipaikkana olevat rekisteritoimistot. Paikallisviranomaisten säilyttämistä edelleen yhdistysrekisteriasioiden viranomaisjärjestelmässä on pidetty tarpeellisena palvelutason ylläpitämiseksi.

Pykälän 2 momentti koskee yhdistysrekisterin ja siihen kuuluvien asiakirjojen julkisuutta. Nämä olisivat kuten nykyisinkin julkisia siten kuin yleisten asiakirjain julkisuudesta annettussa laissa (83/51) on säädetty. Viranomaiselle, sekä oikeusministeriölle että paikallisviranomaiselle, saapuneet asiakirjat kuten ilmoitukset yhdistysrekisteriin tulevat julkisiksi, kun viranomainen saa asiakirjan. Rekisteriin tehty merkintä on julkinen sen tekemisestä lähtien. Julkisista asiakirjoista on myös oikeus saada viranomaisilta jäljennöksiä ja otteita. Sikäli kuin edellä mainitun lain mukaan julkisuudesta voidaan poiketa, se olisi mahdollista myös yhdistysrekisterin ja siihen kuuluvien asiakirjojen kohdalla.

48 § *Perusilmoitus* Pykälä koskee yhdistyksen rekisteröimiseksi tarvittavan perusilmoituksen tekemistä. Perusilmoitus voidaan 1 momentin mukaan tehdä joko suoraan oikeusministeriön yhdistysrekisteritoimistolle tai sille paikallisviranomaiselle, jonka toimialueella yhdistyksen kotipaikka sijaitsee. Paikallisviranomainen toimittaa sille tulleen ilmoituksen oi-

keusministeriölle. Ilmoitus voidaan toimittaa viranomaiselle paitsi viemällä se tälle myös lähettämällä ilmoitus postitse.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin perusilmoituksen sisällöstä. Perusilmoituksessa olisi ilmoitettava yhdistyksen hallituksen puheenjohtajan sekä yhdistyksen nimenkirjoittajien täydelliset nimet ja heidän kotikuntansa. Jos nimenkirjoittajan oikeutta on rajoitettu 36 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla niin, että yhdistyksen nimen voi kirjoittaa vain yhdessä toisen kanssa, olisi perusilmoituksessa myös siitä mainittava. Ehdotuksen mukaan kaikkien hallituksen jäsenten nimiä ei tarvitsisi ilmoittaa kuten nykyisin, jolleivät nämä samalla ole nimenkirjoittajia. Yhdistysrekisterin pitämistä annettavassa asetuksessa säädettäisiin tarkemmin rekisteriin merkittävistä seikoista. Perusilmoituksen keskeisen sisällön muodostavat siihen liitettävät yhdistyksen perustamisesta laadittu perustamiskirja sekä sen liitteenä olevat yhdistyksen säännöt, joista säädetään 7 ja 8 §:ssä.

Pykälän 3 momentin mukaan hallituksen puheenjohtajan on allekirjoitettava perusilmoitus. Tehtävä kuuluu puheenjohtajalle henkilökohtaisesti eikä sitä voida siirtää toiselle. Tämä liittyy siihen, että puheenjohtaja yksin vastaa ilmoituksen todenperäisyydestä, sillä hänen on ilmoituksessa myös vakuutettava, että siinä annetut tiedot ovat oikeat ja että nimenkirjoittajat ovat täysivaltaisia. Puheenjohtajan vastuulla on myös 52 §:ssä tarkoitetun muutosilmoituksen ja 53 §:ssä tarkoitetun purkauksilmoituksen tekeminen. Muutosilmoituksen kohdalla puheenjohtajan antamalla vakuutuksella on tarkoitus korvata muutosta koskevien kokouspöytäkirjojen esittäminen. Puheenjohtajan vastuuta korostaa ehdotuksen 62 §:n rangaistussäännökseen otettu viittaus siitä, että väärän ilmoituksen tai vakuutuksen antanut on tuomittava rangaistukseen siten kuin rikoslaisissa on säädetty.

49 § *Perusilmoituksen käsittely ja yhdistyksen rekisteröiminen* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi perusilmoituksen tarkastamisesta, ilmoituksen mahdollisesta korjaamisesta sekä rekisteröinnin toimittamisesta. Ehdotuksessa pysytetään se yhdistymisvapaudesta seuraava periaate, että jokainen rekisteröitäväksi ilmoitettu yhdistys, jonka rekisteriin merkitsemiselle ei ole laista johtuvia esteitä, on viivyttyksettä rekisteröitävä. Rekisteriin merkitsemisessä ei siten voida käyttää tarkoituksenmukaisuushar-

kintaa. Yhdistymisvapauden tehokasta toteutumista pyritään pykälässä varmistamaan määrittelemällä mahdollisimman tarkasti yhdistysrekisteriä pitävän viranomaisen suorittaman tutkinnan laajuus. Yhdistyksen kannalta rekisteröimisellä on se merkitys, että yhdistys voi vain siten saavuttaa oikeuskelpoisuuden ja että jäsenet eivät vastaa henkilökohtaisesti rekisteröidyn yhdistyksen velvoitteista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, mitkä ovat niitä seikkoja, jotka viranomaisen on ennen rekisteriin merkitsemistä perusilmoituksesta tarkastettava. Momentissa oleva luettelo on tyhjentävä. Muita kuin siinä mainittuja seikkoja ei siten tutkita eikä rekisteriin merkitseminen voi tällaisista seikoista riippua. Jos rekisteröimiselle ei ole 1 momentissa mainitusta seikasta johtuvaa estettä, yhdistys on merkittävä viivytyksettä rekisteriin. Ehdotuksen 54 §:stä seuraa, että tässä momentissa esitetyt seikat tulevat tarkastettaviksi myös silloin, kun kysymys on sääntöjen muuttamisesta.

Momentin 1 kohdan mukaan ilmoituksesta tarkastettaisiin, että se on tehty 48 §:ssä säädettyllä tavalla. Ilmoituksen tulee siten olla yhdistyksen hallituksen puheenjohtajaksi valitun henkilön allekirjoittama ja siinä on ilmoitettava puheenjohtajaa ja mahdollisia nimenkirjoittajia koskevat tiedot. Viranomaisen ei tarkastaisi erikseen ilmoitettujen tietojen oikeellisuutta, vaan puheenjohtajan antama vakuutus asiasta olisi riittävä. Edelleen 1 kohdan nojalla tarkastettaviin seikkoihin kuuluisi, että yhdistyksen perustamiskirja on tehty 7 §:ssä säädettyllä tavalla ja että sääntöihin on otettu määräykset kaikista 8 §:ssä mainituista asioista.

Momentin 2 kohta koskee yhdistyksen nimmelle asetettavia edellytyksiä. Nimen tulisi ensinnäkin selvästi erottua rekisterissä ennestään olevien yhdistysten nimistä. Toiseksi nimi ei saa olla harhaanjohtava. Mahdollista nimen harhaanjohtavuutta arvioitaessa voidaan kiinnittää huomiota esimerkiksi ammattiin liittyvissä yhdistyksissä siihen, millä ammattialoilla toimivia yhdistykseen tulisi kuulumaan, onko nimi vastikään ollut käytössä jollakin toisella, nytemmin purkautuneella yhdistyksellä tai onko nimi jonkun muun yhteisön tai säätiön käytössä. Jos joku katsoo yhdistyksen rekisteriin merkityn nimen loukkaavan itseään, hän voi ehdotuksen 56 §:n mukaan nostaa yhdistyksen kotipaikan tuomioistuimessa kanteen yhdistystä vastaan rekisterimerkinnän kumoamiseksi.

Momentin 3 kohdan mukaan perusilmoituksesta olisi tarkastettava, että rekisteröimiselle ei 1 luvun säännösten mukaan ole estettä. Ehdotuksen 1 luvussa on määritelty yhdistymisvapauden rajat kieltämällä tai säätämällä luvanvaraiseksi tietyt toiminnot aatteellisessa yhdistyksessä. Yhdistyksen säännöistä olisi ensinnä tutkittava, että yhdistyksen tarkoitus on aatteellinen ja ettei yhdistys sille suunnitellun taloudellisen toiminnan johdosta muodostu 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla pääasiassa taloudelliseksi. Edelleen olisi tarkastettava, ettei yhdistykselle aiottu, sen sääntöihin merkitty tarkoitus ole lain tai hyvien tapojen vastainen. Lain vastaisena tarkoitusta voidaan pitää esimerkiksi, jos se olisi sellainen kuin Pariisin rauhansopimuksen 8 artiklassa tarkoitetaan. Yhdistys ei myöskään saa olla sotilaalliseen tapaan järjestetty. Jos kysymys on 4 §:ssä tarkoitettua ampumayhdistyksestä, sen rekisteriin merkitseminen edellyttää, että perustamiseen on saatu asianomaisen lääninhallituksen lupa.

Momentin 4 kohdassa veloitetaan vielä tarkastamaan se, ettei rekisteröimiselle ole edellä todettujen lisäksi muutakaan lakiin perustuvaa estettä. Tämä tarkoittaa sen selvittämistä, etteivät yhdistyksen perustaminen ja sen sääntöihin otetut määräykset ole yhdistyslain tai muunkaan lain pakottavien säännösten vastaisia. Säännös rajaa yhdistyksen sääntöjen tarkastamisen pelkästään niiden lainmukaisuuden tutkimiseen. Muihin seikkoihin sääntöjen tarkastuksessa ei huomiota kiinnitetä. Yhdistyksen rekisteriin merkitsemisen kannalta ei siten merkitystä ole esimerkiksi sillä, ovatko säännöt kaikilta osin johdonmukaiset, voidaanko yhdistyksen tarkoitus olettaa saavutettavan sääntöihin merkityillä toimintamuodoilla, ovatko sääntömääräykset kyseiselle yhdistykselle tarkoituksenmukaiset tai onko säännöt kieliopillisesti oikein laadittu. Niinpä ehdotuksen 8 §:n mukaisen sääntöjen vähimmäissisällön osalta tarkastetaan vain se, että esimerkiksi hallituksen jäsenten lukumäärä ja toimikausi ilmaistaan säännöissä, huomiota ei kiinnitetä siihen, onko lukumäärä tai toimikauden pituus tarkoituksenmukainen. Samoin yhdistyksen kokouskutsua koskevan määräyksen osalta säännöissä voidaan vapaasti määrätä kutsutapa sekä kutsujan pituus.

Momentin 4 kohdan nojalla tutkittavia kysymyksiä on myös se, onko yhdistys perustettu jatkamaan jonkin sellaisen yhdistyksen toimin-

taa, joka on lakkautettu tai jonka toiminta on määrätty keskeytettäväksi lain tai hyvien tapojen vastaisen menettelyn johdosta. Ehdotuksen 43 ja 44 §:stä seuraa, että tällaisen yhdistyksen perustaminen on kiellettyä. Lakkauttamisella ei olisi tosiasiallista merkitystä, jos lakkautetun yhdistyksen tilalle voitaisiin perustaa uusi samanlainen yhdistys. Ehdotukseen ei ole otettu voimassa olevan lain 27 §:ään sisältyvää säännöstä siitä, että rekisteriviranomaisen olisi hankittava asiasta lausunto yhdistyksen kotipaikan alioikeudelta, jos on todennäköistä, että yhdistys on tarkoitettu toimimaan vastoin lakia tai hyviä tapoja taikka lakia kiertäen jatkamaan jonkin lakkautetun yhdistyksen toimintaa. Ehdotuksen tarkoituksena on, että rekisteröimisen epääminen voisi esillä olevassa tilanteessa tulla kysymykseen lähinnä silloin, kun yhdistyksen sääntöjen tai yhdistyksen rekisteröimättömänä harjoittaman toiminnan perusteella on nähtävissä aikomus jatkaa jonkin lakkautetun tai väliaikaisessa toimintakiellossa olevan yhdistyksen toimintaa. Sen sijaan pelkästään se seikka, että yhdistyksen jäsenistö on esimerkiksi poliittisesti samalla tavalla suuntautunut kuin lakkautetuksi tulleen yhdistyksen jäsenistö, ei vielä voisi johtaa rekisteröimisen epäämiseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin perusilmoituksen täydentämisestä, oikaisemisesta ja lausunnon antamisesta siitä. Voimassa olevassa laissa ei vastaavaa säännöstä ole mutta vakiintuneen käytännön ja nyttemmin hallintomenettelylain (598/82) 9 ja 21 §:n mukaisesti yhdistyksille on annettu tarpeen vaatiessa mahdollisuus korjata ja täydentää ilmoitustaan. Ehdotuksen mukaan ilmoituksen tekijälle olisi varattava tilaisuus ilmoituksen täydentämiseen tai oikaisemiseen taikka lausunnon antamiseen, jos rekisteriviranomainen on havainnut esteen rekisteröimiselle, mutta ilmoitusta ei kuitenkaan ole jätetty tutkimatta tai rekisteröintiä heti eväty. Ilmoituksen tutkimatta jättäminen on käytännössä harvinaista. Rekisteröimisen epääminen heti tulee kysymykseen lähinnä niissä tilanteissa, joissa on selvää, että tilaisuuden varaamisella korjausten tekemiseen ei voida saada yhdistyksestä rekisteröimiskelpoista. Jos esimerkiksi yhdistyksen tarkoitus on selvästi lain vastainen tai jos ulkomaalaisten perustaman yhdistyksen varsinaisena tarkoituksena olisi valtiollisiin asioihin vaikuttaminen, rekisteröinti yleensä evättäneen heti. Varrattaessa tilaisuus korjausten tekemiseen olisi

ilmoituksen tekijälle osoitettava, miltä osin ilmoitusta olisi täydennettävä tai oikaistava taikka mistä seikasta lausuntoa pyydetään.

Oikeusministeriö voisi tarpeen vaatiessa määrätä ilmoituksen tekijälle ajan, jonka kuluessa korjaukset olisi tehtävä sillä uhalla, että asia muuten raukeaa, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Aika voitaisiin määrätä joko asettamalla tietyn pituinen määräaika tai määräämällä ajankohta, johon mennessä korjaukset on toimitettava viranomaiselle.

Asian raukeamisesta ei tehdä erillistä päätöstä, vaan ilmoituksen vireilläolo lakkaa suoraan sen johdosta, että asetettua määräaikaa ei ole noudatettu. Tällainen raukeaminen merkitsee, että muutoksenhaku valittamalla ei voi tulla kysymykseen, koska asiassa ei ole tehty sellaista päätöstä, josta muutoksenhausta hallintoasioissa annetun lain (154/50) mukaan voitaisiin valittaa. Jos asia halutaan saada uudelleen käsiteltäväksi, on yhdistyksen perustajien tehtävä uusi perusilmoitus. Ehdotus poikkeaa näiltä osin hallintomenettelylain säännöksistä, joiden mukaan korjauskehotuksen laiminlyönti ei johda asian raukeamiseen. Ehdotettua määräajan asettamista siihen liittyvine raukeamisseuraamuksineen on pidetty tarpeellisenä toimivan rekisteröintimenettelyn aikaansaamiseksi.

Raukeaminen ei olisi ehdotuksen mukaan välttämätön seuraus määräajan noudattamatta jättämisestä vaan rekisteriviranomainen voisi erityisistä syistä laiminlyönnistä huolimatta käsitellä ilmoituksen. Ehdotonta raukeamisseuraamusta ei rekisteröintimenettelyn joustavuutta silmällä pitäen ole pidetty järkevänä sen vuoksi, että yhdistys voi aina tehdä raukeamisesta huolimatta uuden perusilmoituksen. Säännös antaa mahdollisuuden esimerkiksi siihen, että vähäinen myöhästyminen korjausten tekemisessä ei johda raukeamiseen, jos muuta estettä rekisteröimiselle ei korjausten jälkeen enää ole. Toisaalta säännös antaa rekisteriviranomaiselle mahdollisuuden tehdä määräajan laiminlyömisestä huolimatta rekisteröimisen epäämisestä erikseen päätöksen, jos ilmoituksen tekijä haluaisi saattaa muutoksenhakuviranomaisen tutkittavaksi epäselväksi osoittautuneen kysymyksen. Erillisen epäämispäätöksen tekemiseen saattaa olla aihetta myös sen vuoksi, että korjauskehotukseen vastaamatta jättäneelle ilmoituksen tekijälle halutaan saattaa tiedoksi syntynyt tilanne, kun esimerkiksi toinen yhdistys haluaisi ottaa itselleen saman

nimen kuin yhdistys, jonka rekisteröinti evätiin.

Jos rekisteröimiselle on este vielä senkin jälkeen, kun ilmoitusta on täydennetty tai oikaistu taikka lausunto annettu, olisi rekisteröinti yleensä evättävä. Edellä todetun rekisteröintimenettelyn joustavuuden vuoksi voitaisiin kuitenkin tässäkin tilanteessa antaa vielä uusi määräaika korjausten tekemiseen. Tämä tulisi kysymykseen lähinnä silloin, kun ilmoituksen voidaan olettaa uuden määräajan kuluessa tehtävän sellaiset korjaukset, että rekisteröimiseen ei niiden jälkeen olisi estettä.

Jos rekisteröinti on evätty tai perusilmoitus jätetty tutkimatta, ilmoituksen tekijä voi hakea muutosta rekisteriviranomaisen päätökseen valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Pykälän 3 momentin mukaan yhdistys on rekisteröitävä viivytyksettä, jos estettä rekisteröimiselle ei ole. Säännöksen tarkoituksena on osaltaan varmistaa yhdistymisvapauden toteutumista käytännössä. Mahdollisimman pikainen rekisteriin merkitseminen saattaa olla yhdistykselle tärkeää muun muassa oikeuskelpoisuuden saavuttamisen vuoksi.

Pykälän 3 momentin jälkimmäisessä virkkeessä ehdotetaan rekisteröiminen pysytettäväksi edelleen maksuttomana. Rekisteröimisen säätämistä maksuttomaksi voitaneen pitää johdonmukaisena pyrittäessä yhdistymisvapauden toteutumiseen.

50 § Rekisteröimistä osoittava merkintä Pykälässä säädettäisiin rekisteröimistä osoittavan merkinnän lisäämisestä yhdistyksen nimeen. Pykälän 1 momentin säännös vastaa asiallisesti voimassa olevan lain 28 §:n 2 momenttia. Vähäisenä muutoksena ehdotetaan, että kirjainlyhenne ”ry” merkittäisiin ilman pisteitä toisin kuin voimassa olevan lain mukainen merkintä ”r.y.”. Muutos ei kuitenkaan velvoittaisi ennen ehdotetun lain voimaantuloa rekisteröityjä yhdistyksiä käyttämään ilman pisteitä olevaa lyhennettä vaan ne voisivat edelleen käyttää merkintää ”r.y.”. Käytännössä yhdistysten nimiin lisätään lähes säännönmukaisesti mainittu kirjainlyhenne, jollei yhdistys nimenomaisesti halua käyttää sanoina ilmaistua merkintää. Se, kumman kielisenä merkintä nimeen lisätään, määräytyisi kuten nykyisinkin sen mukaan, kummalla kielellä yhdistyksen säännöt on laadittu.

Rekisteröintiä osoittava merkintä lisätään yhdistyksen nimeen pääsääntöisesti vain joko suomenkielisenä tai ruotsinkielisenä. Pykälän 2

momentissa ehdotetaan muutoksena voimassa olevaan lakiin kahta poikkeusta 1 momentin säännöksestä. Poikkeukset liittyvät ehdotuksen 9 §:ssä säänneltyihin tapauksiin, joissa yhdistyksellä on erikseen sekä suomenkielinen että ruotsinkielinen nimi. Tällöin 1 momentissa tarkoitettu merkintä lisättäisiin yhdistyksen suomenkieliseen nimeen suomenkielisenä ja ruotsinkieliseen nimeen ruotsinkielisenä. Ehdotuksen 9 §:n 1 momentti koskee kaksikielistä yhdistystä, jollaisena pidetään yhdistystä, jonka säännöt on laadittu molemmilla kielillä. Estettä ei sinänsä ole sille, että kaksikielisen yhdistyksen nimi on sen suomenkielisiin ja ruotsinkielisiin sääntöihin merkitty täsmälleen sama. Mainitun 9 §:n 2 momentti taas koskee sellaista yhdistystä, jolla sääntöjen mukaan on erikseen sekä suomenkielinen, ruotsinkielinen että saamenkielinen nimi tai näistä kaksi yhdessä, joita jokaista se voi käyttää. Rekisteröintimerkintä liitetään tällaisessa yhdistyksessä erikseen kuhunkin nimeen. Saamenkielinen merkintä kuuluu ”registrerejuvvo searvi” ja sen lyhennys on ”rs”. Jos yhdistyksellä on vain yksi nimi, joka tosin muodostuu eri kielisistä osista, rekisteröintiä osoittava merkintä määräytyy sääntöjen kielen mukaan.

51 § Kaksikielisen yhdistyksen rekisteröiminen Yhdistys olisi ehdotuksen 9 §:n mukaan kaksikielinen, jos sen säännöissä on näin määrätty ja säännöt laadittu sekä suomenkielellä että ruotsinkielellä. Ehdotuksen mukaan kaksikielisyys ulottuisi tällaisten yhdistysten kohdalla myös rekisteröimiseen, jotta yhdistystä koskevat asiakirjat olisivat tarvittaessa saatavilla kummalla kielellä tahansa.

Yhdistysrekisteriin tehtävät ilmoitukset olisi tehtävä molemmilla kielillä, mikä käytännössä merkitsee sekä suomenkielisten että ruotsinkielisten ilmoituskaavakkeiden täyttämistä. Säännös koskee sekä perus-, muutos- että purkautumisilmoituksia.

Yhdistyksen sääntöjen osalta ehdotetaan erityistä järjestelyä sen varmistamiseksi, että säännöt ovat keskenään samansisältöiset, koska kummallakaan kielellä laadittuja sääntöjä ei voida pitää käännöksenä vaan molemmat ovat lähtökohtaisesti yhtä päteviä. Sääntöjen yhdenmukaisuuden tarkastamista ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena asettaa rekisteriviranomaisen tehtäväksi. Ehdotuksen mukaan yhdenmukaisuuden varmistaminen olisi asianomaisen yhdistyksen velvollisuutena. Yhdistyksen perusilmoitukseen ja vastaavasti sääntöjen

muuttamista koskevaan muutosilmoitukseen olisi ehdotuksen mukaan liitettävä valantehneen kielenkääntäjän antama todistus siitä, että säännöt ovat samansisältöiset. Koska tässä tapauksessa ei ole kysymys valantehneenä kielenkääntäjänä suoritettavasta käännöstyöstä vaan sääntöjen vertailun nojalla annettavasta todistuksesta, riittäisi, että asianomaisella todistuksen antajalla on valantehneistä kielenkääntäjistä annetun lain (191/67) mukainen oikeus suorittaa käännöksiä joko suomenkielestä ruotsinkieleen tai päinvastoin.

Pykälän mukaan kaksikielisen yhdistyksen rekisteröiminen toimitettaisiin molemmilla kielillä. Tämä merkitsee, että merkinnät rekisteriin tulitaisiin tekemään ja vastaavasti yhdistysrekisteristä saatavat jäljennökset ja otteet olisivat saatavissa kummallakin kielellä.

52 § Muutosilmoitus Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, missä tilanteissa yhdistystä koskevien tietojen muuttumisesta on tehtävä rekisteriin ilmoitus, sekä muutosten oikeusvaikutuksista.

Muutosilmoitus olisi pykälän 1 momentin mukaan tehtävä, kun yhdistyksen sääntöjä on muutettu tai kun yhdistyksen hallituksen puheenjohtaja tai yhdistyksen nimenkirjoittaja on vaihtunut. Muutosilmoitus olisi tehtävä samalla tavalla kuin perusilmoitus. Ilmoituksen tekeminen olisi siten hallituksen puheenjohtajan asiana ja hän yksin voisi allekirjoittaa muutosilmoituksen. Ilmoituksessa puheenjohtajan olisi vakuutettava, että siinä mainitut tiedot ovat oikeat ja että nimenkirjoittajat ovat täysivaltaisia. Sen sijaan ilmoitukseen ei enää liitettäisi, kuten voimassa olevan lain mukaan on meneteltävä, päätöskirjanotteita niistä yhdistyksen päätöksistä, joihin muutosilmoitus perustuu. Puheenjohtajan vakuutus korvaisi tällaisen selvityksen antamisen. Sääntöjen muuttamista koskevaan ilmoitukseen olisi kuitenkin liitettävä muutetut säännöt kokonaisuudessaan. Ehdotus merkitsee rekisteröintimenettelyn jonkinasteista kevenemistä, kun rekisteriviranomainen ei enää olisi velvollinen oma-aloitteisesti tarkastamaan sitä, että muutoksen perusteena oleva päätös on asianmukaisesti tehty. Rekisteriviranomaisella olisi oikeus luottaa tässä suhteessa hallituksen puheenjohtajan rikosoikeudellisen vastuun uhalla antamaan vakuutukseen. Päätöksentekomenettelyssä mahdollisesti olevien epäselvyyksien selvittäminen, onko esimerkiksi sääntömuutosta kannattanut vaadittava määränemmistö tai onko muutok-

seen saatu sääntöjen edellyttämä suostumus toiselta yhdistykseltä, olisi lähtökohtaisesti yhdistyksen jäsenten sisäinen asia, jonka ratkaisee viime kädessä tuomioistuin.

Ehdotukseen ei ole otettu voimassa olevan lain 29 §:n 2 momenttia vastaavaa säännöstä siitä tilanteesta, että yhdistyksen päätöstä rasittaa jokin pätemättömyysperuste. Ilman tällaista säännöstäkin on selvää, että jos ilmoituksen perusteena oleva päätös on rekisteriviranomaisen käsityksen mukaan mitätön eikä ilmoitusta 49 §:n 2 momentin mukaisessa menettelyssä korjata, rekisteröinti olisi evättävä, koska mitättömyys on otettava viran puolesta huomioon. Tämä koskee yhtä hyvin päätöksen sisällöstä kuin päätöksentekomenettelystä johtuvaa mitättömyyttä. Jos yhdistystä vastaan on nostettu kanne päätöksen julistamiseksi pätemättömäksi tai mitättömyyden toteamiseksi ja tuomioistuin määrää päätöksen väliaikaisesti täytäntöönpanokielloon, rekisteriviranomaisen olisi toistaiseksi lykättävä ilmoituksen käsitteilyä, jollei rekisteröintiä ole jo ehditty toimittaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sääntöjen muutoksen voimaantulon ajankohdasta. Voimaantuloa koskeva pääperiaate pysytettäisiin nykyisellään eli muutos tulisi voimaan sinä hetkenä, kun se merkitään rekisteriin. Yhdistys ei voisi päättää, että muutettuja sääntöjä aletaan soveltaa vasta jostakin myöhemmästä ajankohdasta kuin niiden merkitsemisestä rekisteriin. Toisaalta lakiin ehdotetaan kahta poikkeusta, jotka tekisivät mahdolliseksi muutettujen sääntöjen noudattamisen jo ennen niiden rekisteröimistä, ja joiden tarkoituksena on vähentää muutosten rekisteröinnistä johtuvan viiveen yhdistysten toiminnalle aiheuttamaa haittaa.

Yhdistys voisi ensinnäkin päättää, että yhdistyksen toimielimen kokoonpanoa koskevaa sääntömuutosta noudatetaan jo ennen muutoksen rekisteröimistä. Tästä päätettäneen yleensä samalla kun sääntöjä muutetaan, jolloin muutettuja sääntöjä voidaan noudattaa jo samassa kokouksessa toimitettavassa vaalissa. Toimielimellä tarkoitetaan säännöksessä sekä laissa mainittuja yhdistyksen hallitusta ja valtuutettuja että säännöissä mahdollisesti määrättyjä muita toimielimiä. Säännös koskee vain yhdistyksessä jo olevan toimielimen kokoonpanon muuttamista, ei sen sijaan uuden toimielimen perustamista. Toinen poikkeus sääntöjen voimaantulosta käy ilmi jäljempänä olevasta

55 §:stä, joka koskee sääntöjen ennakkotarkastusta. Jos ennakkotarkastuksessa ollut sääntömuutos on yhdistyksessä hyväksytty sellaisenaan, yhdistys voisi päättää noudattaa ennakkotarkastuksen voimassaoloaikana muutoksia kaikilta osin jo ennen niiden rekisteröimistä. Molempia mainittuja sääntömuutoksia voitaisiin noudattaa ennen rekisteröintiä kuitenkin vain yhdistyksen sisäisessä toiminnassa. Sen sijaan edustettaessa yhdistystä suhteessa ulkopuolisiin olisi noudatettava rekisteriin merkittyjä sääntöjä. Tällä pyritään varmistamaan se, että yhdistykset kuitenkin toimittaisivat muutetut sääntönsä rekisteröitäviksi, jotta myös ulkopuolisilla olisi mahdollisuus olla selvillä yhdistyksen sääntömääräyksistä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin nimenkirjoittajan vaihtumisen ja sen rekisteriin merkitsemisen oikeusvaikutuksista. Ehdotettu säännös vastaa eräin täydennyksin voimassa olevaa lakia ja se on laadittu vastaamaan periaatteiltaan kaupparekisterilain (129/79) 26 §:ää. Ehdotuksen mukaan yhdistyksen nimenkirjoittajaa koskevan muutoksen olisi katsottava tulleen sivullisen tietoon, kun muutos on merkitty rekisteriin, paitsi jos käy selville, ettei sivullinen ole muutoksesta tiennyt eikä ollut velvollinen tietämään. Toiseksi ennen muutoksen merkitsemistä rekisteriin siihen ei voida vedota muuta kuin sitä vastaan, jolla näytetään olleen muutoksesta tieto. Yhdistyksen ulkopuolisella on siten lähtökohtaisesti oikeus luottaa rekisteriin merkittyihin tietoihin yhdistyksen nimenkirjoittajista ja toisaalta hänen katsottaisiin yleensä myös olevan velvollinen niistä tietämään. Yhdistyksen kanssa oikeustoimia tekevällä sivullisella olisi velvollisuus varmistautua hankkimalla viime kädessä yhdistysrekisterin ote siitä, keillä rekisteriin merkittyjen tietojen mukaan on oikeus kirjoittaa yhdistyksen nimi. Muutoksena voimassa olevaan sääntelyyn ehdotetaan, että sivullisella olisi mahdollisuus vedota tietämättömyyteensä rekisteriin tehdyistä merkinnöistä. Hänen olisi tällöin osoitettava, ettei ole tiennyt muutoksista eikä ollut velvollinenkaan niistä tietämään. Tällainen poikkeuksellinen, niin sanotun perustellun vilpittömän mielen tilanne saattaa olla käsillä silloin, kun yhdistyksen nimenkirjoittajan kanssa oikeustoimen tekemisestä neuvotteleva luottaa siihen, ettei yhdistys peruuta rekisteriin merkittyä nimenkirjoitusoikeutta ilmoittamatta siitä hänelle.

Pykälän 3 momentin toisessa virkkeessä taataan nimenkirjoittajan vaihtumisesta tietämättömälle sivulliselle oikeus luottaa rekisteriin merkittyihin tietoihin. Jos taas yhdistys osoittaa sivullisen tienneen nimenkirjoittajan oikeuden lakkaamisesta, vaikkei sitä ollut vielä merkitty rekisteriin, yhdistys voi vedota sivullista vastaan puuttuneesta edustamisoikeudesta johtuvaan oikeustoimen pätemättömyyteen. Säännöksestä käy ilmi myös, että uusi nimenkirjoittaja voi jo ennen itseään koskevan merkinnän tekemistä yhdistysrekisteriin toimia pätevästi yhdistyksen edustajana.

53 § Purkautumisilmoitus Pykälä koskee yhdistyksen purkautumisesta rekisteriin tehtävää ilmoitusta. Pykälässä tarkoitettu purkautumisilmoitus olisi tehtävä sekä silloin, kun yhdistys on purkautunut 40 §:n mukaisesti oma-aloitteisesti, että silloin kun tuomioistuin on 41 §:n nojalla hakemuksesta julistanut toimintansa lopettaneen yhdistyksen purkautuneeksi ja määrännyt selvitysmiehen. Lisäksi purkautumisilmoitus olisi 45 §:n 3 momenttiin sisältyvän viittauksen nojalla tehtävä silloin, kun tuomioistuin on julistaessaan yhdistyksen lakautetuksi määrännyt selvitysmiehen.

Kun yhdistys on purkautunut oma-aloitteisesti ja hallitus on huolehtinut tarpeellisista selvitystoimista tai jos erilliset selvitystoimet eivät ole olleet tarpeen, purkautumisilmoituksen tekeminen olisi hallituksen puheenjohtajan asiana. Muissa tapauksissa eli kun joko yhdistys itse tai tuomioistuin on määrännyt yhdistykselle yhden tai useamman selvitysmiehen, on ainakin yhden selvitysmiehistä huolehdittava purkautumisilmoituksen tekemisestä. Silloin kun tuomioistuin julistaessaan yhdistyksen purkautuneeksi tai lakautetuksi ei ole määrännyt selvitysmiehiä, ei 60 §:ssä tarkoitettun tuomioistuimen oikeusministeriölle tekemän ilmoituksen lisäksi tehdä erillistä purkautumisilmoitusta.

Silloin kun yhdistys on purkautumisestaan päättäessään samalla hyväksynyt 40 §:n mukaisesti loppuselvityksen, hallituksen puheenjohtajan olisi tehtävä purkautumisilmoitus heti purkautumispäätöksen jälkeen. Jos taas on tarvittu erillisiä selvitystoimia, purkautumisilmoitus on tehtävä kun selvitystoimista huolehtineet ovat laatineet loppuselvityksen.

Purkautumisilmoituksen vähimmäissisältö olisi, että siitä käy ilmi, ketkä ovat toimineet selvitysmiehinä samoin kuin se, että selvitystoimet on saatettu loppuun. Muista seikoista

ilmoituksessa ei olisi tarpeen mainita eikä esimerkiksi laadittua loppuselvitystä tarvitsisi ilmoitukseen liittää. Purkautumisilmoituksesta olisi kuitenkin nähtävissä se, keiden tehtävänä on huolehtia loppuselvityksen säilyttämisestä. Ehdotuksen 62 §:n rangaistussäännökseen sisältyvä 2 momentti koskee myös purkautumisilmoituksen tekemistä.

Ehdotetun lain 40 §:n 3 momentin mukaan purkautumispäätöksen tehnyt yhdistys katsotaan lakanneeksi, kun purkautumisesta tehdään saadun ilmoituksen perusteella merkintä yhdistysrekisteriin. Tästä alkaa kulua myös moiteaika kanteen nostamiseksi selvitysmiehiä vastaan selvitystoimien johdosta. Jos taas tuomioistuimien on julistanut yhdistyksen purkautuneeksi tai lakkautetuksi, yhdistys lakkaisi olemasta kun tuomioistuimen päätös tulee lainvoimaiseksi, jolloin purkautumisilmoituksen tekemisellä ei ole vaikutusta lakkaamisajan kohtaan. Sen sijaan selvitystoimien moiteaika alkaa näissä tapauksissa purkautumisilmoituksen merkitsemisestä yhdistysrekisteriin.

54 § Muutos ja purkautumisilmoitusten käsittely Muutos- ja purkautumisilmoitusten tarkastamiseen ja rekisteriin merkitsemiseen sovellettaisiin pykälän mukaan soveltuvin osin, mitä edellä 49—51 §:ssä säädetään perusilmoituksesta. Hallituksen puheenjohtajaa ja nimenkirjoittajia koskevan muutosilmoituksen osalta ei tarkasteta muuta kuin että ilmoitus on oikein tehty. Sääntöjä koskevan muutosilmoituksen osalta on sen sijaan tarkastettava, että kaikki 49 §:n 1 momentissa mainitut rekisteröimisen edellytykset täyttyvät. Purkautumisilmoituksesta tarkastetaan vain, että siitä käyvät ilmi 53 §:ssä mainitut seikat.

Muutos- ja purkautumisilmoitusten tekijöille voidaan 49 §:n 2 momentin mukaisesti varata tarvittaessa tilaisuus täydentää tai oikaista ilmoitusta taikka antaa lausunto asiasta. Merkintä yhdistysrekisteriin olisi 49 §:n 3 momentin mukaisesti tehtävä muutos- ja purkautumisilmoitusten johdosta viivytyksettä, jos estettä rekisteröimiselle ei ole.

55 § Ennakkotarkastus Pykälässä ehdotetaan muutoksena voimassa olevaan lakiin otettavaksi käyttöön mahdollisuus sääntöjen ja niiden muutosten ennakkotarkastukseen. Ennakkotarkastuksella tarkoitetaan perustettavalle yhdistykselle suunniteltujen sääntöjen tai jo toimivassa yhdistyksessä valmistellun sääntömuutoksen tarkastamista oikeusministeriössä jo ennen kuin yhdistys perustetaan tai yhdistys

päätää sääntöjensä muuttamisesta. Ministeriön yhdistysrekisteritoimistossa on jo pitkään suoritettu sääntöjen epävirallista ennalta tarkastamista. Ennakkotarkastus on osoittautunut tärkeäksi varsinkin suurehkojen liittojen sääntömuutoksia ja näiden jäsenjärjestöille tarkoitettuja mallisääntöjä laadittasessa. Tarkastuksen epävirallinen luonne on kuitenkin aiheuttanut jossain määrin epävarmuutta, kun tarkastuksen tulos ei ole sillä tavoin sitova, että sitä olisi noudatettava tarkastettaessa rekisteröitäväksi toimitettuja sääntöjä.

Pykälän 1 momentin mukaan yhdistysrekisteriviranomaisen harkinnassa olisi se, missä tapauksissa ennakkotarkastus toimitetaan. Harkintavaltaa rajattaisiin säännöksessä siten että tarkastus voisi tulla kysymykseen vain, milloin siihen yhdistyksen koon, sääntömuutoksen merkityksen tai muun sellaisen syyn vuoksi on aihetta. Rekisteriviranomaisen ehdottomaksi velvollisuudeksi ennakkotarkastuksen toimittamista kaikissa pyydytyissä tapauksissa ei ole tarkoituksenmukaista asettaa, koska se tarkastukseen käytettävissä olevien voimavarojen pysyessä muuttumattomana hidastaisi muiden rekisteri-ilmoitusten käsittelyä ja rekisteröintiä.

Ehdotuksen mukaan yhdistys voisi hakea ennakkotarkastusta paitsi omille säännöilleen myös yhdistykseen suoraan tai välillisesti kuuluvaksi aiotun tai kuuluvan jäsenyhdistyksen sääntöjä varten. Säännös antaa mahdollisuuden liittoon kuuluvien yhdistysten mallisääntöjen ennalta tarkastamiseen. Yhdistyksen sisäinen asia on, miten ennakkotarkastukseen toimitettavien sääntöjen sisällöstä päätetään, toisin sanoen käsitelläänkö asiaa esimerkiksi yhdistyksen kokouksessa vai päättääkö asiasta yksin hallitus.

Pykälän 2 momentin mukaan ennakkotarkastus toimitettaisiin samalla tavoin kuin perus- tai muutoilmoitukseen sisältyvien sääntöjen tarkastaminen, mikä johtuu siitä, että tarkastus olisi rekisteriviranomaista sitova. Ennakkotarkastuksessa tutkitaan siten 49 §:n 1 momentissa mainitut seikat. Esillä olevassa momentissa tarkoitettu päätöksen sitovuus merkitsee sitä, että rekisteriviranomaisen on ilman uutta tarkastusta merkittävä yhdistys tai sääntöjen muutos rekisteriin, jos yhdistys hyväksyessään säännöt tai niiden muutoksen noudattaa ennakkotarkastusta. Tarkastettuihin sääntöihin yhdistys voisi kuitenkin tehdä vähäisiä muutoksia ilman että rekisteriviranomai-

nen tarkastaa säännöt kokonaisuudessaan uudelleen.

Ennakkotarkastus olisi ehdotuksen mukaan voimassa kaksi vuotta. Tämän ajan kuluessa olisi päätettävä yhdistyksen perustamisesta tai sen sääntöjen muuttamisesta sekä tehtävä perus- tai muutosilmoitus. Määräajan asettamista tarkastuksessa annetun päätöksen voimassaololle on pidetty tarpeellisena, jotta välttyttäisiin epäselviltä tilanteilta sen suhteen, tehdäänkö yhdistyksessä ennakkotarkastuksen mukainen päätös vai ei. Määräajan asettaminen on välttämätöntä myös sen vuoksi, että tarkastetuihin sääntöihin sisältyvää yhdistyksen nimeä ei voida tarkastuksen voimassaoloaikana ottaa toisen yhdistyksen nimeksi.

Sen jälkeen kun yhdistyksessä on tehty ennakkotarkastettuja sääntöjä koskeva päätös, yhdistyksen olisi ennakkotarkastuksesta huolimatta 3 momentin mukaan tehtävä perusilmoitus tai muutosilmoitus. Ilmoituksen tekeminen olisi asianomaisen jäsenyhdistyksen hallituksen puheenjohtajan asiana, vaikka kysymys on liiton tarkastuttamien mallisääntöjen hyväksymisestä jäsenyhdistyksen säännöiksi. Jos yhdistyksessä säännöistä päätettäessä on poikettu ennakkotarkastetuista säännöistä, olisi ilmoituksessa käsittelyn nopeuttamiseksi osoitettava tehdyt poikkeukset.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta poiketa sääntömuutoksen voimaantuloa koskevasta pääsäännöstä. Ehdotuksen 52 §:n 2 momentin mukaanhan sääntöjen muutos on voimassa siitä alkaen, kun se on merkitty rekisteriin. Jos yhdistyksessä on hyväksytty ennakkotarkastuksessa ollut sääntömuutos sellaisenaan, yhdistys voisi päättää noudattaa sisäisessä toiminnassaan muutettuja sääntöjä jo ennen muutoksen merkitsemistä rekisteriin. Mahdollisuus tällaiseen menettelyyn olisi tarjolla vain niissä tapauksissa, joissa on varmaa, että estettä sääntömuutoksen rekisteriin merkitsemiselle ei ole. Päätös muutettujen sääntöjen soveltamisesta tehdään yhdistyksessä, jollei säännöistä muuta johdu, tavanomaisena enemmistöpäätöksenä. Jollei muutosilmoitusta sääntömuutoksen johdosta tehdä kahden vuoden määräajassa, olisi yhdistyksessä jälleen palattava rekisteriin merkittyjen sääntöjen noudattamiseen.

Muutettuja, rekisteröimättömiä sääntöjä ei voitaisi soveltaa tilanteissa, joissa on kysymys yhdistyksen edustamisesta.

56 § Muutoksenhaku ja rekisterimerkinnän kumoaminen Pykälän 1 momentti koskee muutoksen hakemista oikeusministeriön yhdistysrekisteriä pitävänä viranomaisena tekemään päätökseen. Ehdotuksen mukaan muutoksenhausta olisi voimassa, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) on säädetty. Muutoksen hakemisesta on voimassa olevan lain 27 §:n 4 momentissa oma säännöksensä, joka on otettu lakiin ennen kuin edellä mainittu hallintovalituslaki säädettiin. Tämän lain säätämisen jälkeen ei lakeihin ole yleensä ollut tarvetta ottaa erityissäännöksiä muutoksen hakemisesta hallintoviranomaisten päätöksiin. Ehdotus ei merkitse asiallista muutosta voimassa olevaan oikeuteen, sillä sekä muutoksenhakuun oikeutettu, valitusviranomainen että muutoksenhaku aika pysyisivät muuttumattomina. Muutosta olisi haettava korkeimmalta hallinto-oikeudelta 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jona asianosainen eli yhdistys sai tiedon päätöksestä, sitä päivää lukuun ottamatta. Muutoksenhaku voi käytännössä tulla kysymykseen vain niissä tapauksissa, joissa rekisteriviranomainen on evännyt rekisteröinnin tai jättänyt rekisteri-ilmoituksen tutkimatta. Muutoksenhakukelpoinen ratkaisu on myös ennakkotarkastuksesta annettu päätös. Valittaa ei sen sijaan voisi oikeusministeriön päätöksestä, jonka mukaan ennakkotarkastusta ei suoriteta, koska se, milloin ennakkotarkastus toimitetaan olisi riippuvainen ministeriön tarkoituksenmukaisuusharkinnasta. Kenelläkään ei ole kannekelpoista oikeutta saada tällaista tarkastusta toimitetuksi.

Pykälän 2 momentissa säädetään voimassa olevan lain 31 §:n 2 momenttia vastaavasti mahdollisuudesta vaatia rekisteriin tehdyn merkinnän kumoamista. Säännös antaa sekä yhdistyksen jäsenelle että ulkopuoliselle mahdollisuuden vaatia oikeuttaan loukkaavan rekisterimerkinnän kumoamista riippumatta siitä, milloin merkinnän perusteena oleva päätös on yhdistyksessä tehty. Säännösehdotukseen on lisätty voimassa olevaan lakiin verrattuna nimenomainen maininta siitä, että oikeutta loukkaava merkintä voi koskea myös yhdistyksen nimeä. Lisäys ei merkitse asiallista muutosta voimassa olevaan oikeuteen.

Ehdotetussa laissa ei voimassa olevasta laista poiketen säädettäisi, mistä seikoista yhdistyksistä oikeusministeriössä pidettävään luetteloon tehdään merkintä. Asiasta on tarkoitus säätää 57 §:n nojalla annettavassa asetuksessa. Yhdis-

tysrekisteri sinänsä muodostuu sekä yhdistyksistä pidettävästä luettelosta että rekisteriin toimitetuista ilmoituksista liitteineen. Sivullisen oikeutta loukkaava merkintä, jonka kumoamista voidaan kanteella vaatia, voi siten koskea rekisteröityjä yhdistyksen sääntöjä taikka rekisteriin merkittyjä hallituksen puheenjohtajaa tai nimenkirjoittajia koskevia seikkoja.

Merkinnän kumoamista voi vaatia esimerkiksi toinen yhdistys, joka katsoo yhdistyksen nimen loukkaavan oikeuttaan sen vuoksi, ettei nimi eroa sen nimestä riittävästi. Rekisterimerkinnän kumoamista momentin nojalla voidaan vaatia myös silloin, kun merkintä ei perustu yhdistyksen päätöksiin, vaan johtuu erehdyksessä tai harhauttamistarkoituksessa tehdystä virheellisestä ilmoituksesta. Säännöksen perusteella voi myös yhdistyksen aikaisempi nimenkirjoittaja tai hallituksen puheenjohtaja, joka ei enää ole tässä asemassa, vaatia itseään koskevan merkinnän kumoamista, jos muutoksen ilmoituksen tekeminen on laiminlyöty ja asianomainen osoittaa oikeutensa tulevan loukatuksi. Yhdistyksen jäsenen vaatiessa 33 §:n nojalla vahvistuskanteella sen toteamista, että yhdistyksen päätös on hänelle kuuluvaa erityistä etua tai hänen yhdenvertaisuuttaan loukkaavana mitätön, ei ole tarpeen vaatia erikseen nimenomaisesti vastaavan rekisterimerkinnän kumoamista tämän pykälän nojalla.

Kanne rekisterimerkinnän kumoamiseksi olisi nostettava yhdistyksen kotipaikan tuomioistuimessa.

57 § Tarkemmat säännökset Pykälässä ehdotetaan annettavaksi valtuus säätää yhdistysrekisteristä, rekisterimerkinnöistä, ilmoitusten käsittelystä ja ennakotarkastuksesta tarkemmin asetuksella. Voimassa olevan lain 31 §:n 3 momentissa oikeutetaan maan hallitus antamaan asiasta tarkemmat määräykset. Annettavalla asetuksella korvattaisiin yhdistysrekisterin ja paikallisten yhdistysluetteloiden pitämisestä annettu valtioneuvoston päätös (244/24). Asetukseen otettaisiin säännökset pääasiassa samoista seikoista, joista on nyt määrätty mainituissa valtioneuvoston päätöksessä.

Asetuksessa säädettäisiin muun muassa rekisteri-ilmoituksen tekemisestä ja sen vastaanottamisesta, siitä, minkälaisia luetteloita rekisteröidyistä yhdistyksistä pidetään ja mitä tietoja yhdistysrekisteriin merkitään, rekisteristä annettavista otteista sekä paikallisviranomaisen yhdistysrekisteriasioita koskevista tehtävistä.

10 luku

Rekisteröimättömät yhdistykset

Rekisteröimättömänä yhdistyksenä pidetään sellaista ehdotetun lain 1 §:n mukaista, aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten perustettua yhdistystä, jota ei ole merkitty yhdistysrekisteriin. Rekisteröimättömyys voi johtua eri seikoista. Yhdistykseen kuuluvat saattavat haluta tietoisesti pysyä rekisteröimättömänä esimerkiksi toiminnan pienimuotoisuuden tai muun syyn vuoksi. Rekisteröimättömän yhdistyksen saattavat myös muodostaa jonkin suuremman rekisteröidyn yhdistyksen osastona tai muuna organisaation osana toimivat jäsenet. Rekisteröimättömiä yhdistyksiä ovat myös ne rekisteröitäviksi aiotut, jo perustetut yhdistykset, joita ei vielä ole merkitty rekisteriin. Rekisteröimättömänä toimiminen saattaa myös johtua siitä, että rekisteröinti on eväty jonkin 49 §:n mukaisen edellytyksen puuttumisen vuoksi, jota yhdistys ei ole korjannut. Tähän lukuun ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan lain tapaan säännökset eräistä rekisteröimättömästä yhdistystä koskevista asioista. Samoin säädettäisiin siitä, mitkä ehdotetun lain muut säännökset tulisivat sovellettaviksi myös rekisteröimättömiin yhdistyksiin.

58 § Vastuu velvoitteista Pykälän 1 momentissa todettaisiin rekisteröimättömänä yhdistyksenä pidettävän yhteenliittymän oikeudellinen luonne. Tällainen yhdistys ei voi säännöksen mukaan saada nimiinsä oikeuksia tai tehdä sitoumuksia eikä olla asianosaisena tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona. Rekisteröimättömällä yhdistyksellä ei siten ole oikeuskelpoisuutta eikä sitä pidetä itsenäisenä oikeushenkilönä. Säännös merkitsee muun muassa, että tällaisella yhteenliittymällä ei voi olla omaa varallisuutta eikä se voi olla sopimuksissa tai muissa oikeustoimissa, esimerkiksi velaksiannossa osapuolena. Se ei myöskään voi olla kantajana, vastaajana tai hakijana tuomioistuimessa eikä esiintyä itsenäisesti muunkaan viranomaisen luona, joskin 59 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, kuka voi toimia tällaisen yhdistyksen puolesta viranomaisen käsitellessä yhdistystä koskevaa asiaa.

Pykälän 2 momentti koskee vastuuta rekisteröimättömän yhdistyksen puolesta tehdystä toimesta. Kuten 1 momentista ilmenee yhdistykselle itselleen ei voi vastuuta syntyä. Yhdistyksen puolesta tehdystä toimesta aiheutuneesta velvoitteesta vastaisivat ehdotuksen mukaan

toimeen osallistuneet tai siitä päättäneet henkilökohtaisesti. Näiden vastuu olisi yhteisvastuuta, mikä merkitsee, että velvoitteen täyttämistä kokonaisuudessaan voidaan vaatia keneltä tahansa heistä. Voimassa olevan lain 32 §:n 2 momentin mukaan vastuu on vain niillä, jotka ovat sitoumuksen tehneet. Mainitsemalla ehdotuksessa vastuullisina myös toimesta päättäneet on tarkoitettu laajentaa vastuussa olevien piiriä niihin henkilöihin, jotka esimerkiksi yhdistyksen hallituksen jäseninä tai muuten yhdistyksen asioita hoitavina ovat päättäneet toimeen ryhtymisestä. Muihin yhdistykseen kuuluiin, riippumatta siitä kuuluuko asianomainen hallitukseen vai ei, ei vastuu ulottuisi.

Henkilökohtainen vastuu velvoitteesta säilyy, vaikka yhdistys velvoitteen syntymisen jälkeen merkittäisinkin rekisteriin. Yhdistykset ottavat tällöin yleensä itse vastattavakseen niiden lukuun ennen rekisteröimistä tehdyistä sitoumuksista, minkä lisäksi yhdistys saattaa vakiintuneiden periaatteiden mukaisesti muutenkin joutua vastuuseen sen hyväksi ennen rekisteröintiä tehdyistä toimista. Yhdistykselle syntynyt vastuu ei kuitenkaan poista toimeen osallistuneiden tai siitä päättäneiden vastuuta, jollei velkoja nimenomaisesti heitä tästä vapautta.

Se, että yhdistys ei voi omistaa mitään, esimerkiksi lahjoituksina sille osoitettuja varoja, ei myöskään merkitse, että varallisuus olisi välittömästi yhdistyksen jäsenten omaisuutta. Omaisuutta voitaneen yleensä pitää niin sanottuna tarkoituserävarallisuutena, joka on yhdistykseen kuuluvien vallinnassa ja käytettävissä yhdistyksen tarkoituserien toteuttamiseen. Tällainen varallisuus voidaan tietenkin käyttää niiden velvoitteiden täyttämiseksi, josta yhdistyksen puolesta toimineetkin ovat henkilökohtaisessa vastuussa, edellyttäen että velvoitteet ovat syntyneet yhdistyksen toiminnasta.

59 § Toimiminen yhdistyksen puolesta Pykälän 1 momentiksi ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, kuka voi toimia rekisteröimättömän yhdistyksen puolesta siinä tapauksessa, että tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa tulee käsiteltäväksi yhdistystä koskeva asia. Voimassa olevassa laissa asiasta ei säädetä, mikä on aiheuttanut käytännössä jonkin verran epätietoisuutta. Esimerkiksi käsiteltäessä tuomioistuimessa yhdistystä varten olevaan omaisuuteen kohdistunutta rikosta, saattaa syntyä epäselvyyttä siitä, voidaanko yhdistystä asian johdosta kuulla haastamatta jokaista yh-

distykseen kuuluvaa erikseen kuultavaksi. Ehdotuksen mukaan rekisteröimättömän yhdistyksen puolesta voisi sitä koskevassa asiassa tuomioistuimessa ja muun viranomaisen luona toimia yhdistyksen tai sen hallituksen puheenjohtaja, jos yhdistyksessä tällainen on. Koska rekisteröimättömällä yhdistyksellä ei välttämättä ole hallitusta eikä myöskään puheenjohtajaa, yhdistyksen puolesta voisi ehdotuksen mukaan toimia myös muu yhdistyksen asioita hoitava henkilö. Käytännössä ratkaistavaksi jää, ketä kussakin tapauksessa voidaan pitää henkilönä, joka voi toimia yhdistyksen puolesta, ja miten asianomaisen on osoitettava kelpoisuutensa. Momenttiin otettaisiin lisäksi säännös siitä, että tällaiselle henkilölle voidaan myös antaa yhdistykselle tarkoitettu tiedonanto silloin, kun viranomaisen haluaa saattaa jonkin asian yhdistykseen kuuluvien tietoon. Pykälän 1 momentti ei estä sitä, että yhdistykseen kuuluvat valtuuttavat ulkopuolisen henkilön toimimaan puolestaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevan lain 33 §:n 2 momenttia vastaavasti siitä, ketä vastaan rekisteröimättömän yhdistyksen lakkauttamista koskevaa kannetta ajetaan. Lakkauttamiskannetta voitaisiin ajaa paitsi 1 momentissa mainittuja henkilöitä vastaan, ketä tahansa yhdistyksen tai sen mahdollisen hallituksen jäsentä vastaan. Lakkauttamiskannekin nostettaneen yleensä ensi sijassa niitä henkilöitä vastaan, jotka rekisteröimättömän yhdistyksen hallituksena tai muuten hoitavat yhdistyksen asioita tai joiden toiminnasta lakkauttamisvaatimus johtuu. Siltä varalta, että näitä ei esimerkiksi tavoiteta ja lakkauttamisasian käsittely viivästyisi, on tarpeen säätää mahdollisimman laajaksi se henkilöpiiri, jota vastaan lakkauttamiskanne on ajettavissa. Muutosta lakkautetuksi julistamista koskevaan päätökseen voisi hakea se, jota vastaan kannetta on ajettu. Lisäksi 1 momentissa tarkoitettu yhdistyksen tai sen hallituksen puheenjohtaja tai muu sen asioita hoitava voinee hakea muutosta, jos lakkauttamiskannetta on ajettu pelkästään jotakuta muuta, yhdistyksen yksittäistä jäsentä vastaan. Lakkauttamista koskeva kanne olisi nostettava kuten nykyisinkin sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa vastajalla tai jollakin heistä on kotipaikka.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin ehdotetun lain muidenkin kuin tähän lukuun sisältyvien säännösten soveltamisesta myös rekisteröimättömään yhdistykseen. Tähän sovellettaisiin

ensinnäkin 1 luvussa olevia 1—5 §:ää. Yhdistymisvapaus koskee myös rekisteröimättömän yhdistyksen muodossa tapahtuvaa yhteistoimintaa. Rekisteröimättömän yhdistyksenään tarkoitus ei saa olla lain tai hyvien tapojen vastainen, se ei saa olla sotilaalliseen tapaan järjestetty eikä sen toimintaan saa kuulua harjoittaminen ampuma- aseiden käyttöön, jollei se ole yksinomaan metsästystä varten. Yhteisiinliittymää ei myöskään pidettäisi rekisteröimättömänä aatteellisena yhdistyksenä, jos yhteistoiminnan tarkoitus tai laatu on 2 §:ssä tarkoitettulla tavalla pääasiassa taloudellinen. Ehdotuksen 10 §:n soveltamisen tarkoituksena on ulottaa valtiollisen yhdistyksen jäsenyyttä koskevat vaatimukset myös rekisteröimättömiin yhdistyksiin. Jäsenluetteloa olisi 11 §:n mukaisesti pidettävä myös rekisteröimättömän yhdistyksen jäsenistä. Lakkauttaminen voidaan kuten 2 momentista käy ilmi, kohdistaa rekisteröimättömäänkin yhdistykseen ja yhdistys voidaan myös määrätä 44 §:n nojalla väliaikaiseen toimintakieltoon. Vaikka yhdistysrekisteriin ei pääsääntöisesti tehdä merkintöjä rekisteröimättömistä yhdistyksistä, on pidetty tarpeellisena, että rekisteriviranomaisen tiedossa on ja että siltä on saatavissa tieto siitä, onko rekisteröimätön yhdistys lakkautettu tai onko tuomioistuimissa pysyttänyt tai määrännyt yhdistykselle väliaikaisen toimintakiellon. Myös 62 §:ään sisältyvä säännös laittoman yhdistystoiminnan harjoittamisesta tulisi sovellettavaksi riippumatta siitä, onko yhdistys rekisteröity vai ei. Näin ollen lainvastaisen toiminnan johdosta lakkautetuksi tulleen rekisteröidyn yhdistyksen toimintaa ei voida jatkaa myöskään rekisteröimättömänä.

Yhdistyksen sisäistä toimintaa koskevia ehdotetun lain säännöksiä ei rekisteröimättömiin yhdistyksiin sovellettaisi. Yhdistykset voivat järjestää toimintansa haluamallaan tavalla ehdotuksen 1 luvun säännöksissä ilmaistujen rajoitusten puitteissa.

11 luku

Erinäisiä säännöksiä

60 § Tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuus
Pykälässä säädettäisiin siitä, mistä yhdistystä koskevissa asioissa antamistaan päätöksistä tuomioistuimen olisi ilmoitettava oikeusministeriölle, jotta tiedot myös yhdistysrekisterissä pysyisivät ajan tasalla ja olisivat asianomaisen

tuomioistuimen ohella saatavissa myös sieltä. Tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta ehdotetaan jonkin verran laajennettavaksi siitä, mikä se voimassa olevan lain 24 §:n mukaan on.

Tuomioistuimen olisi ensinnäkin ilmoitettava yhdistyksen omaisuuden luovuttamisesta konkurssiin riippumatta siitä tapahtuiko se yhdistyksen vai velkojien aloitteesta. Samoin olisi ilmoitettava konkurssin päättymisestä, jolla tarkoitetaan konkurssin peruuttamista ja raukeamista, konkurssiin asettamista koskevan päätöksen kumoamista sekä konkurssituomiota. Yhdistyksen omaisuuden luovuttaminen käytettäväksi konkurssimenettelyssä velkojien saatavien suorittamiseen ei sinänsä merkitse yhdistyksen purkautumista eikä yhdistystä tällaisen ilmoituksen perusteella merkitä rekisteriin lakanneeksi, vaikkakin yhdistys käytännössä konkurssimenettelyn seurauksena yleensä lopettaakin toimintansa.

Ilmoitus olisi tehtävä myös, kun tuomioistuimissa on julistanut yhdistyksen 41 §:n nojalla purkautuneeksi tai 43 §:n nojalla lakkautetuksi, määrännyt 44 §:n nojalla yhdistykselle väliaikaisen toimintakiellon taikka määrännyt yhdistykseen 41 tai 45 §:n nojalla yhden tai useamman selvitysmiehen. Purkautuneeksi tai lakkautetuksi julistamisesta tehdyn ilmoituksen perusteella yhdistys merkitään rekisteriin lakanneeksi kun päätös on tullut lainvoimaiseksi.

Tuomioistuimen olisi lisäksi tehtävä rekisteriviranomaiselle ilmoitus päätöksistään, jotka aiheuttavat muutoksen yhdistysrekisterissä olevaan merkintään tai koskevat sellaista yhdistyksen päätöstä, josta yhdistyksen on tehtävä ilmoitus rekisteriin. Ilmoitus tulisi tehtäväksi vasta siinä vaiheessa, kun päätös on tullut lainvoimaiseksi. Päätös, josta ilmoitus olisi tehtävä, olisi ensinnäkin 56 §:n nojalla nostetun kanteen johdosta annettu ratkaisu, jolla rekisterimerkintä on kumottu. Toiseksi tuomioistuimen olisi tehtävä ilmoitus päätöksistään, jolla se on julistanut 32 §:n nojalla nostetun moitekanteen johdosta yhdistyksen päätöksen pätemättömäksi tai todennut 33 §:n nojalla nostetun vahvistuskanteen johdosta yhdistyksen päätöksen olevan mitätön. Jos tuomioistuimissa on päätöksen pätemättömyyttä koskevan kanteen johdosta määrännyt päätöksen väliaikaisesti täytäntöönpanokieltoon tai peruuttanut määräämänsä kiellon, olisi myös siitä yhdistysrekisteriin ilmoitettava. Viimeksi mainituissa, päätöksen pätemättömyyteen liit-

tyvissä tilanteissa ilmoitusvelvollisuus tuomioistuimella on vain silloin, kun yhdistyksen päätös on sellainen, että siitä on ilmoitettava rekisteriin, kuten päätös sääntöjen muuttamisesta.

61 § Omaisuuden luovuttaminen konkurssiin Pykälän mukaan yhdistyksen omaisuuden luovuttamisesta konkurssiin päättää yhdistyksen hallitus. Se, että päätösvalta tässä asiassa kuuluu hallitukselle, perustuu ensiksikin siihen, että hallituksen jäsenillä täytyy olla mahdollisuus luovuttamalla yhdistyksen omaisuus konkurssiin välttää taloudellisen vastuun kohdistuminen itseensä, jos yhdistyksen taloudellinen tilanne muuttuu kestävämmäksi. Toiseksi säännöksellä osoitetaan samalla se, että hallituksella on vastuu siitä, että yhdistyksen omaisuus konkurssin edellytysten täytyessä myös luovutetaan konkurssiin. Hallitus ei voi välttää vastuutaan vetoamalla siihen, että yhdistyksen jäsenistö tai valtuutetut ovat kokouksessa päättäneet toisin. Vastuun kohdistaminen yksin hallitukseen on perusteltua sen vuoksi, että hallituksen tulee olla tietoinen yhdistyksen kuloisestakin taloudellisesta tilanteesta.

Jos hallituksessa syntyy erimielisyyttä velvollisuudesta luovuttaa omaisuus konkurssiin, voi vähemmistöön jäänyt, joka katsoo konkurssin edellytysten täytyneen, välttyä vastuulta vaatimalla eriyvän mielipiteensä merkitsemistä hallituksen kokouksen pöytäkirjaan tai eroamalla hallituksesta.

Omaisuuden konkurssiin luovuttaminen, tapahtuupa se velkojan tai velallisen aloitteesta, ei sinänsä merkitse yhdistyksen purkautumista. Jos yhdistys halutaan konkurssin johdosta purkaa, siitä on tehtävä eri päätös sillä tavoin kuin purkautumisesta päätetään. Päätös voidaan tehdä jo konkurssimenettelyn kestäessä tai sen päättymisen jälkeen.

62 § Rangaistussäännös Ehdotettu rangaistussäännös vastaa pääosin voimassa olevan lain 34 §:ää. Ehdotus poikkeaa voimassa olevasta laista sikäli, että rangaistavana ei enää pidettäisi yhdistysrekisteriin tehtävän ilmoituksen tekemättä jättämistä. Ilmoituksen laiminlyönti ei yleensä voine aiheuttaa ulkopuolisille vahinkoa, koska esimerkiksi sopimuskumppanilla on oikeus luottaa siihen, että rekisteriin merkitty nimenkirjoittaja on edelleen oikeutettu edustamaan yhdistystä ja tämän tekemät oikeustoimet lähtökohtaisesti sitovat yhdistystä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin rangaistavaksi kuten voimassa olevassa laissakin lakkautetuksi julistetun tai väliaikaisessa toimintakiellossa olevan yhdistyksen toiminnan jatkaminen jos jatkaminen olisi yhdistyslain vastaista. Säännökseen sisältyvä esimerkkiluettelo siitä, mikä katsotaan toiminnan jatkamiseksi, vastaa sisällöltään nykyistä lakia. Toiminnan lainvastaisesta jatkamisesta ei olisi kysymys eikä menettely olisi rangaistavaa, jos lakkauttaminen tai toiminnan väliaikainen kieltäminen on perustunut yhdistyksen sääntöjen vastaiseen toimintaan. Seuraamukseksi laittoman yhdistystoiminnan harjoittamisesta ehdotetaan sakkorangaistusta, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Viittauksella tarkoitetaan lähinnä rikoslain 16 luvun 8 a §:ää, joka koskee liittymistä sotilaalliseen tapaan järjestettyyn yhdistykseen sekä jäsenten hankintaa siihen.

Pykälän 2 momentti koskee väärän ilmoituksen tai vakuutuksen antamista yhdistysrekisterin pitämisestä huolehtiville viranomaisille. Teosta tuomittaisiin rangaistukseen siten kuin rikoslaissa on säädetty. Menettely voisi tulla rangaistavaksi ilman yhdistyslakiin otettavaa säännöstäkin rikoslain 36 luvun 7 §:n nojalla, jota lainkohtaa säännöksessä oleva viittaus tarkoittaa. Säännöksen ottamisella lakiin pyritään korostamaan rekisteri-ilmoituksen tekijän vastuuta erityisesti sen vuoksi, että ehdotetussa laissa luovuttaisiin pöytäkirjajäljennösten liittämisestä ilmoituksiin ja nämä korvattaisiin ilmoituksen tekijän antamalla vakuutuksella.

12 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

63 § Voimaantulo Ehdotetulla lailla (uusi laki) on tarkoitus korvata kokonaisuudessaan voimassa oleva vuodelta 1919 oleva yhdistyksistä annettu laki (vanha laki). Tämän vuoksi viimeksi mainittu laki siihen myöhemmin tehtyne muutoksineen ehdotetaan kumottavaksi. Uusi laki ehdotetaan tulevaksi voimaan sen hyväksymistä ja vahvistamista seuraavan kalenterivuoden alusta.

64 § Tämän lain vastaiset määräykset Uuden lain voimaantulo ei ehdotuksen mukaan erästä poikkeustapausta lukuunottamatta aiheuttaisi tarvetta muuttaa jo perustettujen yhdistysten sääntöjä, vaikka ne olisivat ristiriidassa uuden lain kanssa. Tällaisessa tapauksessa olisi pykä-

län mukaan noudatettava jäljempänä mainittavien poikkeuksien uuteen lakiin sisältyviä säännöksiä. Uuteen lakiin on myös otettu useita säännöksiä, jotka antavat yhdistyksille mahdollisuuden ottaa sääntöihinsä sellaisia määräyksiä, jotka nykyisin eivät ole mahdollisia. Tarkoituksena on, että yhdistykset voivat molemmissa mainituissa tapauksissa harkintansa mukaan päättää sääntöjensä muuttamisesta.

65 § Rekisteri-ilmoitusten käsittely Pykälässä säädettäisiin siitä, missä tapauksissa yhdistysrekisteriin tehty ilmoitus käsitellään vanhan lain ja missä tapauksissa uuden lain mukaan. Ilmoitukset, jotka on tehty ennen uuden lain voimaantuloa, käsitellään vanhan lain mukaan, vaikka käsittely tapahtuukin uuden lain voimaantulon jälkeen. Uuden lain tultua voimaan on rekisteri-ilmoitusta tehtäessä noudatettava uutta lakia, vaikka ilmoituksen kohteena oleva yhdistyksen päätös olisi tehty vanhan lain aikana. Sääntöjen muuttamista koskevaan ilmoitukseen ei siten tällaisessa tapauksessa liitettäisi enää asiaa koskevaa kokouspöytäkirjan otetta, vaan sen korvaisi yhdistyksen hallituksen puheenjohtajan antama vakuutus tietojen oikeellisuudesta. Sen sijaan itse sääntömuutoksen rekisteröimisessä sovellettaisiin tässä tapauksessa vanhalla lakia sillä edellytyksellä, että rekisteri-ilmoituksessa on annettu tieto siitä, että päätös sääntömuutoksesta on tehty vanhan lain aikana. Vanhan lain voimassa ollessa päätetty sääntöjen muutos voitaisiin siten merkitä rekisteriin, vaikka se poikkeaisi uuden lain pakottavasta säännöksestä. Uuden lain kanssa ristiriidassa olevan sääntömääräyksen sijasta olisi tällöin kuitenkin edellä selostetun 64 §:n mukaan yleensä noudatettava uuden lain pakottavaa säännöstä.

66 § Ulkomaalaisia koskeva määräys Pykälä koskee ennen uuden lain voimaantuloa perustettua yhdistystä, jonka jäsenistä yli kolmasosa on ulkomaalaisia tai uuden lain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettuja ulkomaisia tai suomalaisia yhteisöjä tai säätiöitä. Uuden lain 10 §:ssä ehdotetaan yhdistyksen jäsenten kansalaisuusvaatimuksesta luovuttavaksi lukuunottamatta valtiollisia yhdistyksiä. Yhdistyksen säännöissä olisi kuitenkin oltava asiaa koskeva määräys, jos jäsenistä yli kolmasosa voi olla ulkomaalaisia tai edellä sanottuja yhteisöjä tai säätiöitä. Esillä olevan pykälän mukaan olisi yhdistyksen, jonka jäsenistä yli kolmasosa on ulkomaalaisia tai 10 §:n 3 momentissa tarkoitettuja yhteisöjä tai säätiöitä, kahden vuoden kuluessa

lain voimaantulosta otettava sääntöihinsä mainitun lainkohdan mukainen määräys. Vaatimus koskisi sekä niitä ulkomaalaisyhdistyksiä, jotka ovat saaneet vanhan lain 4 §:n mukaisen luvan valtioneuvostolta, että muitakin yhdistyksiä, jos ulkomaisten ja näihin rinnastettavien suomalaisten jäsenten osuus kaikista jäsenistä ylittää kolmasosan. Tämä olisi poikkeus siitä, ettei lainuudistus velvoita yhdistyksiä muuttamaan sääntöjään. Poikkeamista on kuitenkin pidetty tarpeellisenä, jotta välttyttäisiin siltä, että uuden lain voimaantulon jälkeen olisi toisistaan poikkeavia ulkomaalaisyhdistyksiä, joiden ero määräytyy sen mukaan, onko yhdistys perustettu ennen vai jälkeen uuden lain voimaantulon.

67 § Määrävähemmistöä koskeva määräys Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi poikkeus 20 §:n 2 momentin pakottavan säännöksen soveltamisesta. Säännös koskee vähemmistön oikeutta vaatia yhdistyksen ylimääräisen kokouksen pitämistä. Tämän vähemmistön tulee sekä ehdotuksen että voimassa olevan lain mukaan olla vähintään kymmenesosa yhdistyksen jäsenmäärästä. Voimassa olevan lain mukaan minkä tahansa yhdistyksen säännöissä on voitu määrätä, että vaadittava vähemmistö on joko suurempi tai pienempi kuin kymmenesosa. Ehdotetun lain mukaan vain liittomuotoisissa yhdistyksissä voitaisiin vaatia suurempaa kuin kymmenesosan vähemmistöä. Pykälän mukaan yhdistyksen sääntöihin ennen tämän lain voimaantuloa otettua 20 §:n 2 momentin kanssa ristiriidassa olevaa määräystä voitaisiin edelleen noudattaa.

68 § Vaalitapa liittoäänestyksessä Pykälä koskee liittoäänestyksessä noudatettavaa vaalitapaa silloin, kun yhdistyksen säännöissä lain tullessa voimaan ei ole määrätty äänestyksessä käytettävää vaalitapaa. Ehdotetun lain mukaan liittoäänestys on toimitettava erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse ja kysymyksen ollessa vaaleista on tällaista päätöksentekotapaa käytettäessä noudatettava suhteellista vaalitapaa, jollei säännöissä ole toisin määrätty. Jotta liittoäänestystä koskevien säännösten muuttaminen ei aiheuttaisi hankaluuksia äänestysten toteuttamisessa yhdistyksissä, joissa asiasta ei ole säännöissä määrätty, ehdotetaan, että liittoäänestyksessä olisi noudatettava yhdistyksen päättämää vaalitapaa, kunnes asiasta on säännöissä määrätty.

69 § Hallituksen kokoonpano Pykälä koskee hallituksen kokoonpanoa. Uuden lain 35 §:ssä

ehdotetaan hallitusta koskevaa sääntelyä muutettavaksi hallituksen jäsenmäärän, jäsenen vähimmäisiän sekä jäsenten asuinpaikkavaatimusten osalta. Jos hallituksen kokoonpano näissä suhteissa poikkeaa uuden lain vaatimuksesta, olisi yhdistyksen saatettava kokoonpano 35 §:n mukaiseksi kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Yhdistyksessä toimitettavassa hallituksen jäsenten vaalissa on jo tänä kahden vuoden ajanakin noudatettava 35 §:n mukaisia vaatimuksia.

70 § *Nimenkirjoitusoikeutta koskevat rajoitukset* Pykälässä säädettäisiin ennen uuden lain voimaantuloa säännöissä määrättyistä ja rekisteriin merkityistä yhdistyksen nimenkirjoitusoikeuden rajoituksista. Aiemmin on voitu rekisteriin merkitä sellaisia rajoituksia, joilla nimenkirjoittajan edustamisoikeus rajoitetaan määrättyihin asioihin. Uuden lain 36 §:n 3 momentin mukaan tällaisia rajoituksia ei enää voida sääntöihin ottaa vaan ainoa sallittu rajoitus olisi se, että yhdistyksen nimen saa kirjoittaa vain kaksi tai useampi nimenkirjoittaja yhdessä. Ehdotuksen mukaan vanhat rekisteriin merkityt nimenkirjoitusoikeuden rajoitukset, vaikka ne poikkeavatkin uuden lain säännöksistä, olisivat kuitenkin edelleen päteviä kunnes säännöissä olevaa kyseistä rajoitusta muutetaan.

1.2. Laki eräiden yhdistysten poistamisesta yhdistysrekisteristä

Kuten edellä yleisperusteluissa on todettu on yhdistysrekisterissä tällä hetkellä arviolta 20 000 yhdistystä, joiden toiminta on loppunut vaikka yhdistyksen purkautumistoimenpiteitä ei ole tehty. Nyt ehdotetulla lailla poistettaisiin rekisteristä ne yhdistykset, jotka lain säännösten mukaan olisi katsottava toimintansa lopettaneiksi. Saattamalla yhdistysrekisterin tiedot vastaamaan aikaisempaa paremmin tosioloja pyritään vähentämään oikeuskelpoisuutensa säilyttäneiden mutta toimintansa tosiasiallisesti lopettaneiden yhdistysten järjestöelämälle aiheuttaneita ongelmia. Laki ei suoranaisesti johtaisi rekisteristä poistetun yhdistyksen purkautumiseen vaan poistetuista yhdistyksistä tulisi rekisteröimättömiä. Kun sääntely näin koskee vain yhdistysten oikeudellista muotoa eikä niiden olemassaoloa, voidaan sääntely rajoit-

taa vain poistamismenettelyyn. Laki olisi määrääkainen ja tarkoituksena on yhdellä menettelyllä lain voimassa ollessa poistaa rekisteristä mainitut yhdistykset. Laissa säädettäisiin perusteista, joiden nojalla yhdistys katsottaisiin toimimattomaksi, kuulutusmenettelystä sekä poistamispäätöksen tekemisestä.

1 § Pykälässä osoitetaan ne yhdistykset, joihin lakia sovellettaisiin. Tunnusmerkkejä on kaksi. Yhdistysten on oltava merkitty yhdistysrekisteriin ennen 1 päivää tammikuuta 1960. Lisäksi yhdistysten on oltava toimintansa lopettaneita. Ensiksimmäinen määre on yksiselitteinen. Mainittua päivämäärää on ehdotettu sen vuoksi, että lain säännöksiä täytäntöön pantaessa on kulunut vähintään 30 vuotta yhdistyksen rekisteröinnistä. Siitä, milloin yhdistyksen on katsottava lopettaneen toimintansa, sisältyy seuraaviin pykäliin täsmentäviä säännöksiä. Pykälä on kirjoitettu velvoittavaan muotoon, joten kaikki mainitut tunnusmerkit täyttävät yhdistykset on poistettava rekisteristä lain voimassa ollessa eikä rekisteriviranomaisella ole tässä suhteessa harkintavaltaa.

2 § Pykälässä asetetaan oletama, jonka mukaan yhdistys on lopettanut toimintansa, jos siitä ei ole tullut 1 päivän tammikuuta 1960 jälkeen rekisteri-ilmoitusta eikä ole muutinkaan syytä olettaa sen jatkavan toimintaansa. Kun voimassa oleva laki edellyttää muun muassa yhdistyksen hallituksen jäsenten ja sen nimen kirjoittamiseen oikeutettujen henkilöiden vaihtuessa tehtäväksi ilmoituksen yhdistysrekisteriin, on erittäin epätodennäköistä, että yhdistys, josta ei kolmeen kymmeneen vuoteen ole tullut ilmoitusta, edelleen jatkaisi toimintaansa. Aika on noin yhden sukupolven mittainen ja sen valintaan ovat vaikuttaneet yhdistyselämän luonne, tehdyt selvitykset yhdistysrekisterissä asioimisesta ja kohtuuskäytökohdat. Jos taas yhdistys piittaamattomuuttaan on jättänyt tekemättä säädetyt ilmoitukset sillä seurauksella, etteivät yhdistysrekisterin tiedot ole näiltä osin ajan tasalla, ei rekisteristä poistamisen uhka ole kohtuuton. Yhdistystä ehdotuksen mukaan ei kuitenkaan saa ryhtyä poistamaan rekisteristä, jos muutoin on syytä olettaa sen jatkavan toimintaansa. Tällainen tieto voi olla epävirallisesti yhdistysrekisteritoimistolle annettu, esimerkiksi liiton ilmoitus alayhdistyksen toiminnasta. Rekisteriviranomaisella ei kuitenkaan ole minkäänlaista aktiivista selvittämisvelvollisuutta.

3 § Päättös yhdistyksen poistamisesta rekisteristä tehdään oikeusministeriön yhdistysrekisteritoimistossa. Päättös on valituskelpoinen.

4 § Pykälässä säädetään kuulutusmenettelystä, jota noudatetaan ennen poistamispäätöksen tekemistä. Sen jälkeen kun yhdistysrekisteritoimistossa on luetteloitu kaikki yhdistykset, joista ei ole 1 päivän tammikuuta 1960 jälkeen tullut rekisteri-ilmoitusta ja joiden toiminnasta ei ole saatu muutakaan tietoa, tulee oikeusministeriön virallisen lehden jonkin vuosineljänneksen ensimmäisessä numerossa kehottaa näitä yhdistyksiä, nimeltä mainiten, kirjallisesti ilmoittamaan yhdistysrekisteriin toimintansa jatkumisesta uhalla, että ne poistetaan rekisteristä. Tarkoituksena on, että samaan kuulutukseen koottaisiin kaikki kuulutettavat yhdistykset, jotta kuulutuksesta voitaisiin tiedottaa tehokkaasti. Kuulutus on valittu tiedottamistavaksi siksi, että niitä yhdistyksiä, joista nyt on kysymys, on käytännössä miltei mahdotonta tavoittaa muulla tavoin, kun rekisterimerkinnot ovat vanhentuneita ja toimivaa hallitusta ei liene olemassa. Virallisessa lehdessä julkaistava kuulutus sisältää kehotuksen ilmoittaa toiminnasta kuuden kuukauden sisällä yhdistysrekisteritoimistolle. Pykälässä säädettäisiin, että ilmoituksen tulee olla kirjallinen. Tällä pyritään siihen, että ilmoitukset tulisivat mahdollisimman selviksi, jotta kysymyksessä oleva yhdistys voitaisiin yksilöidä erehtymättä. Määräaikaa valittaessa on otettu huomioon, että yhdistyksissä saattaa viedä aikaa toisaalta ennen kuin tieto poistamisuhasta tulee asianomaisten yhdistysten tietoon ja toisaalta ennen kuin asianomaiset henkilöt yhdistyksessä ryhtyvät toimiin ilmoituksen tekemiseksi. Pykälässä ei säädetä siitä, kenen on ilmoitettava toiminnan jatkumisesta. Koska rekisteritiedot näistä mahdollisesti vielä toimivista yhdistyksistä ovat puutteelliset, tultaneen käytännössä toimimaan niin, että tällaiset yhdistykset ilmoittavat samalla rekisteriin merkittäväksi ajan tasalla olevat, rekisteriin ilmoitettavat asiat. Kuten seuraavasta pykälästä ilmenee, poistamisen estää se, että on syytä olettaa yhdistyksen jatkavan toimintaansa. Näin ollen myös riittävän luotettava tieto toiminnan jatkumisesta esimerkiksi jäseneltä estää poistamisen, vaikka ilmoitus ei täytä kuulutuksessa ilmaistavaa muotomääräystä.

5 § Pykälässä säädetään rekisteristä poistamisen edellytyksistä sen jälkeen kun kuulutuksessa ilmoitettu aika ilmoitusten tekemiseen on kulunut umpeen. Pykälän mukaan yhdistys on

poistettava, jos ilmoitusta toiminnan jatkamisesta ei ole tullut eikä ole muutoinkaan syytä olettaa yhdistyksen toiminnan jatkuvan. Näin ollen on määrääjän jälkeenkin ennen poistamispäätöstä tullut ilmoitus otettava huomioon kuten myös kaikki muut tiedot, jotka viittaavat siihen, että yhdistys edelleen jatkaa toimintaansa. Jollei mitään tällaisia tietoja ole tullut, on yhdistys poistettava rekisteristä. Poistamisella ei yhdistys purkautu, vaan muuttuu rekisteröimättömäksi yhdistykseksi. Mahdollinen varallisuus, jota yhdistyksellä on, jää edelleen yhdistyksen haltuun ja yhdistystä mahdollisesti purettaessa on meneteltävä siten kuin sen säännöissä on määrätty. Mikäli yhdistys edelleen haluaa jatkaa toimintaansa rekisteröitynä yhdistyksenä, on sen rekisteröidyttävä uudelleen, jolloin myös sen säännöt on oikaistava vastaamaan uutta yhdistyslakia, mikäli vanhat säännöt ovat ristiriidassa sen säännösten kanssa. Mahdollisuudet poistamispäätöksen kumoamiseen käyttäen ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja lienevät käytännössä yleensä pienet. Niinkään lienee vain harvassa tapauksessa mahdollista saada muutosta oikeusministeriön päätökseen käyttämällä varsinaisia muutoksenhakukeinoja. Kun toisaalta yhdistyslain uudistamisella on pyritty nopeuttamaan ja yksinkertaistamaan rekisteröintimenettelyä, yhdistykselle, joka mahdollisesti laiminlyö toimintailmoituksen teon, ei tuota suurtakaan haittaa uudelleen rekisteröityä. Se, että henkilökohtainen vastuu kohtaa niitä, jotka toimivat yhdistyksen puolesta sen ollessa rekisteröimätön, ei liene kohtuutonta huomioon ottaen rekisteröimättömyyden syyt ja näiden yhdistysten toiminnan ilmeinen vähäisyys.

6 § Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan samanaikaisesti uuden yhdistyslain kanssa. Laki on tarkoitettu määräajaiseksi. Sopiva aika tämän lain edellyttämän menettelyn toteuttamiseen olisi noin kaksi vuotta, jonka kuluessa sekä kysymyksessä olevat yhdistykset ehditään luetteloida että kuulutusmenettely siihen liittyvine ilmoitusten jälkitarkastuksineen tehdä.

1.3. Laki ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Esillä olevassa niin sanotussa rajoituslaissa rajoitetaan ulkomaalaisten, ulkomaisten yhteis-

söjen ja säätiöiden sekä niihin verrattavien suomalaisten yhteisöjen ja säätiöiden mahdollisuuksia hankkia omistukseensa tai hallintaansa maanomaisuutta Suomesta taikka suomalaisia yrityksiä tai osuuksia niistä. Lain tavoitteena on antaa viranomaisille keinot valvoa sitä, etteivät tärkeät luonnonvarat tai keskeiset elinkeinoelämän alat voi vapaasti siirtyä ulkomaiseen omistukseen tai määräysvaltaan. Voimassa oleva rajoituslaki ei koske suomalaisia aatteellisia yhdistyksiä. Lakiin ehdotettu muutos liittyy siihen, että ulkomaalaisten yhdistymisvapautta esitetään yhdistyslakia koskevassa ehdotuksessa laajennettavaksi siten, ettei niin sanotun ulkomaalaisyhdistyksen perustamiseen enää tarvittaisi viranomaisen lupaa. Koska ei ole aiheellista sallia sitä, että ulkomaalaiset ja vastaavat yhteisöt tai säätiöt voisivat perustamalla yhdistyksen saada välillisesti hallintaansa omaisuutta, jota he eivät muutoin saisi vapaasti hallita, ehdotetaan rajoituslakia jäljempänä selostettavin edellytyksin sovellettavaksi myös suomalaiseen aatteelliseen yhdistykseen.

Lain 2 §:n 1 momentin 2 kohtaan lisättäisiin maininta sellaisesta suomalaisesta aatteellisesta yhdistyksestä, jonka sääntöihin on otettu yhdistyslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettu määräys siitä, että sen jäsenistä yli kolmasosa voi olla ulkomaalaisia taikka ulkomaisia tai niihin rinnastettavia suomalaisia yhteisöjä tai säätiöitä. Tällaiseen yhdistykseen sovellettaisiin rajoituslaissa olevia kiinteän omaisuuden ja osakkeiden hankkimista koskevia kieltoja ja rajoituksia. Rajoituslaki tulisi siten nykyisestä poiketen sovellettavaksi muun muassa ulkomaisessa omistuksessa olevien suomalaisten yritysten perustamaan yhdistykseen. Tällaista yhdistystä ei voimassa olevassa yhdistyslaissa myöskään pidetä niin sanottuna ulkomaalaisyhdistyksenä eikä sen perustamiseen tarvita lupaa.

Lain 2 §:n 2 momenttiin ehdotettu muutos koskee tilannetta, jossa aatteellisella yhdistyksellä on omaisuutta, jota ulkomaalainen ei saisi vapaasti hankkia, ja yhdistyksen sääntöihin aiotaan ottaa edellä mainittu määräys siitä, että jäsenistä yli kolmasosa voi olla ulkomalaisia. Jotta rajoituslain tarkoitusperiä ei voitaisi kiertää, ehdotetaan momenttiin säännöksi, jonka mukaan yhdistyslain 10 §:n 3 momentin mukaisen määräyksen ottamiseen yhdistyksen sääntöihin tarvittaisiin tällaisessa tapauksessa valtioneuvoston lupa. Lupa olisi ha-

ettava, ennenkuin yhdistyksen kokouksessa tehdään päätös tämän sisältöisestä sääntöjen muuttamisesta.

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan samanlaisesti uuden yhdistyslain kanssa. Uuden yhdistyslain 66 §:ssä veloitetaan sellaiset yhdistykset, joissa lain voimaan tullessa jäsenistä yli kolmasosa on ulkomaalaisia tai vastaavia ulkomaisia tai suomalaisia yhteisöjä tai säätiöitä, ottamaan sääntöihinsä yhdistyslain 10 §:n 3 momentin mukainen määräys. Esillä olevan rajoituslain 2 §:n 2 momenttiin ehdotetun muutoksen mukaan tällaisen määräyksen ottamiseen taas tarvitaan valtioneuvoston lupa, jos yhdistyksellä on sellaista omaisuutta, jonka osalta ulkomaalaisten oikeuksia on tässä laissa rajoitettu. Tämä lupavaatimus on kuitenkin tarkoitettu sovellettavaksi vain niissä tapauksissa, joissa ulkomaalaisten tai näihin rinnastettavien suomalaisten jäsenten osuus vasta lain voimaantulon jälkeen nousee yli kolmasosaan kaikista jäsenistä. Tämän vuoksi voimaantulosäännöksessä ehdotetaan todettavaksi, ettei lupavaatimusta sovelleta niihin yhdistyksiin, jotka yhdistyslain 66 §:ssä veloitetaan kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta ottamaan sääntöihinsä sanotun lain 10 §:n 3 momentin mukainen määräys. Sikäli kuin näillä yhdistyksillä on sellaista omaisuutta, jota ulkomaalainen ei saisi vapaasti Suomessa hankkia, omaisuuden hankkimiseen yhdistykselle ei kuitenkaan ole aikanaan ollut rajoituslaista johtuvia esteitä. Tähän nähden on johdonmukaista, ettei tällaiselta yhdistykseltä vaadita mainittuun sääntömuutokseen lupaa ja että se saa edelleen pitää hankkimansa omaisuuden. Sen jälkeen, kun yhdistyksen sääntöihin on otettu yhdistyslain 10 §:n 3 momentin mukainen määräys, yhdistykseen sovelletaan rajoituslaissa säädettyjä omaisuuden hankintarajoituksia.

2. Tarkemmat säännökset

Yhdistysrekisteristä ja eräistä siihen liittyvistä toimista säädettäisiin ehdotuksen 57 §:n mukaan tarkemmin asetuksella. Mainitun pykälän kohdalla on perusteluissa edellä selostettu asetuksella säädettäviä seikkoja. Asetus on tarkoitettu antaa samalla kun ehdotettu laki vahvistetaan.

3. Voimaantulo

Ehdotettujen lakien voimaantulo ei vaadi erityisiä valmistelutoimia yhdistyksiltä. Yhdistysrekisteriviranomainen on jo valmistautunut eräiden yhdistysten poistamisesta yhdistysrekisteristä ehdotetun lain toimeenpanoon. Kun yhdistyksissä hallintoelinten toimikausi sekä tilikausi on usein sama kuin kalenterivuosi, on tarkoituksenmukaista, että uusi yhdistyslaki tulisi noudatettavaksi kalenterivuoden alusta.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että lait saatetaan voimaan niiden hyväksymistä ja vahvistamista seuraavan kalenterivuoden alusta. Ehdotettujen lakien voimaantulosäännösten perustelut on esitetty asianomaisissa kohdissa yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Yhdistyslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1 §

Soveltamisala

Yhdistyksen saa perustaa aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten. Tarkoituksella ei saa olla lain tai hyvien tapojen vastainen.

Yhdistykseen sovelletaan tätä lakia.

2 §

Soveltamisalan rajoitukset

Tämä laki ei koske yhteisöä, jonka tarkoituksena on voiton tai muun välittömän taloudellisen edun hankkiminen siihen osalliselle taikka jonka tarkoitus tai toiminnan laatu muuten on pääasiassa taloudellinen.

Yhteisöön, joka on lailla tai asetuksella järjestetty erityistä tarkoitusta varten, tätä lakia sovelletaan vain sikäli kuin niin on erikseen säädetty.

Uskonnollisista yhdyskunnista on voimassa, mitä niistä on erikseen säädetty.

3 §

Kielletyt yhdistykset

Yhdistys, joka on katsottava jäseniltä vaadittavan kuuliaisuuden ja joukkomuodostelmiin tai ryhmityksiin jakautumisen perusteella taikka aseellisen varustautumisen vuoksi kokonaan tai osittain sotilaalliseen tapaan järjestetyksi, on kielletty.

4 §

Luvanvaraiset yhdistykset

Yhdistystä, jonka toimintaan kuuluu harjoittaminen ampuma-aseiden käyttöön ja joka ei ole yksinomaan metsästystä varten, ei saa perustaa ilman lääninhallituksen lupaa.

5 §

Taloudellinen toiminta

Yhdistys saa harjoittaa vain sellaista elinkeinoa tai ansiotoimintaa, josta on määrätty sen säännöissä tai joka muutoin välittömästi liittyy sen tarkoituksen toteuttamiseen taikka jota on pidettävä taloudellisesti vähäarvoisena.

6 §

Rekisteröinnin oikeusvaikutukset

Yhdistys voi hankkia oikeuksia ja tehdä sitoumuksia sekä olla asianosaisena tuomioistuimessa ja muun viranomaisen luona, jos se on rekisteröity siten kuin tässä laissa säädetään.

Rekisteröidyn yhdistyksen jäsenet eivät vastaa henkilökohtaisesti yhdistyksen velvoitteista.

2 luku

Yhdistyksen perustaminen

7 §

Perustamiskirja

Yhdistyksen perustamisesta on tehtävä perustamiskirja, johon on liitettävä yhdistykselle laaditut säännöt. Perustamiskirja on päivättävä ja vähintään kolmen yhdistyksen jäseneksi liittyvän allekirjoitettava.

8 §

Säännöt

Yhdistyksen säännöissä on mainittava:

- 1) yhdistyksen nimi;
- 2) yhdistyksen kotipaikkana oleva Suomen kunta;
- 3) yhdistyksen tarkoitus ja toimintamuodot;
- 4) jäsenen velvollisuudesta suorittaa yhdistykselle jäsenmaksuja ja muita maksuja;
- 5) yhdistyksen hallituksen jäsenten ja yhdistyksen tilintarkastajien lukumäärä tai vähimmäis- ja enimmäismäärä sekä toimikausi;
- 6) yhdistyksen tilikausi;
- 7) milloin yhdistyksen hallitus ja tilintarkastajat valitaan, tilinpäätös vahvistetaan ja vastuuvapaudesta päätetään;
- 8) miten ja missä ajassa yhdistyksen kokous on kutsuttava koolle; sekä
- 9) miten yhdistyksen varat on käytettävä, jos yhdistys purkautuu tai lakkautetaan.

9 §

Kaksikielisyys, yhdistyksen nimi

Yhdistyksen säännöissä voidaan määrätä, että yhdistys on sekä suomen- että ruotsinkielinen. Tällaisen kaksikielisen yhdistyksen säännöt on laadittava kummallakin kielellä.

Sen lisäksi, mitä 1 momentista seuraa, kaikkien yhdistysten säännöissä voidaan määrätä, että yhdistyksellä on suomenkielinen, ruotsinkielinen ja saamenkielinen nimi tai nimi kahdella mainituista kielistä, jolloin mitä tahansa asianomaisista nimistä voidaan käyttää yhdistyksen nimenä.

3 luku

Jäsenyyks

10 §

Jäsenet

Yhdistyksen jäsenenä voi olla yksityinen henkilö, yhteisö ja säätiö.

Jos yhdistyksen varsinaisena tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin, saavat yhdistyksen jäseninä olla vain Suomen kansalaiset, sellaiset muun pohjoismaan kansalaiset, joilla on kotipaikka Suomessa, sekä sellaiset yhdistykset, joissa tai joihin suoraan tai välillisesti kuuluvissa yhdistyksissä on jäseninä vain edellä mainittuja yksityisiä henkilöitä.

Yhdistyksen jäsenistä voi yli kolmasosa olla ulkomaalaisia, ulkomaisia yhteisöjä ja säätiöitä tai ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita annetun lain (219/39) 2 §:ssä tarkoitettuja suomalaisia yhteisöjä ja säätiöitä, jos yhdistyksen säännöissä on näin määrätty.

11 §

Jäsenluettelo

Yhdistyksen jäsenistä on hallituksen pidettävä luetteloa. Luetteloon on merkittävä kunkin jäsenen täydellinen nimi ja postiosoite sekä ulkomaalaisen osalta lisäksi kansalaisuus.

Yhdistyksen jäsenelle on pyydettyessä varattava tilaisuus tutustua 1 momentissa tarkoitettuihin tietoihin. Jäsenluettelossa olevien tietojen luovuttamisesta muutoin säädetään henkilörekisterilaissa (471/87). Luovuttamisesta voi päättää yhdistyksen hallitus.

12 §

Jäseneksi liittyminen

Sen, joka tahtoo liittyä yhdistyksen jäseneksi, on ilmoitettava aikomuksestaan yhdistyksel-

le. Jäseneksi hyväksymisestä päättää hallitus, jollei säännöissä ole toisin määrätty.

13 §

Yhdistyksestä eroaminen

Jäsenellä on oikeus milloin tahansa erota yhdistyksestä ilmoittamalla siitä kirjallisesti yhdistyksen hallitukselle tai sen puheenjohtajalle. Jäsen voi myös erota ilmoittamalla siitä yhdistyksen kokouksessa pöytäkirjaan merkittäväksi. Säännöissä voidaan määrätä, että eroaminen tulee voimaan vasta määrätyn ajan kuluessa eroamisilmoituksen tekemisestä. Aikaa ei saa määrätä yhtä vuotta pitemmäksi.

14 §

Yhdistyksestä erottaminen

Yhdistys voi erottaa jäsenen säännöissä mainitulla erottamisperusteella. Yhdistyksellä on kuitenkin aina oikeus erottamiseen, jos jäsen:

1) on jättänyt täyttämättä ne velvoitukset, joihin hän on yhdistykseen liittymällä sitoutunut;

2) on menettellyllään yhdistyksessä tai sen ulkopuolella huomattavasti vahingoittanut yhdistystä; tai

3) ei enää täytä laissa tai yhdistyksen säännöissä mainittuja jäsenyyden ehtoja.

15 §

Erottamismenettely

Jäsenen erottamisesta päättää yhdistys kokouksessaan, jollei säännöissä ole toisin määrätty. Päätöksessä on mainittava erottamisen syy. Jäsen ei ole yhdistyksen kokouksessa esteellinen äänestämään itseään koskevasta erottamisasiasta.

Jos erottamispäätös on tehty varaamatta jäsenelle tilaisuutta tulla kuulluksi, hänellä on oikeus kohtuullisessa ajassa päätöksestä tiedon saatuaan vaatia erottamisasian käsittelemistä yhdistyksessä uudelleen siten, että hän voi antaa selityksen asiassa.

Jos erottamisesta sääntöjen mukaan päättää hallitus, voidaan säännöissä määrätä, että jäsenellä on oikeus saattaa erottaminen säännöissä määrättyssä ajassa yhdistyksen kokouksen ratkaistavaksi.

4 luku

Päätösvalta

16 §

Päätösvallan käyttäjät

Päätösvalta yhdistyksessä kuuluu sen jäsenille. Säännöissä voidaan kuitenkin jäljempänä säädetyllä tavalla määrätä, että päätösvaltaa käyttävät:

- 1) yhdistyksen valtuutetut; ja
- 2) yhdistyksessä sekä siihen suoraan tai välillisesti kuuluvissa yhdistyksissä jäsenenä olevat yksityiset henkilöt liittoäänestyksessä.

17 §

Jäsenten päätösvalta

Jäsenet käyttävät päätösvaltaansa yhdistyksen kokouksessa.

Säännöissä voidaan määrätä, että jäsenet käyttävät säännöissä erikseen mainituissa asioissa päätösvaltaansa erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse.

18 §

Valtuutettujen päätösvalta

Jos päätösvaltaa annetaan valtuutetuille, säännöissä on mainittava valtuutettujen lukumäärä tai sen määräytymistapa sekä toimikauti, valitsemistapa ja tehtävät.

Säännöissä voidaan myös määrätä, että valtuutettujen paikat tai osa niistä on jaettava yhdistyksen jäsenten tai näiden muodostamien ryhmien kesken säännöissä mainituilla perusteilla. Tällöin voidaan myös määrätä, että valtuutetut on valittava asianomaisten jäsenten tai ryhmien asettamista ehdokkaista. Jos joku on laiminlyönyt ehdokkaitten asettamisen, voidaan valtuutetut valita muiden asettamista ehdokkaista.

Valtuutetut käyttävät päätösvaltaansa kokouksessa.

19 §

Liittoäänestys

Päätösvaltaa voidaan säännöissä määrätä käytettäväksi liittoäänestyksessä sellaisessa yhdistyksessä, jonka jäsenenä sääntöjen mukaan on vain yhdistyksiä tai yhdistyksiä ja yksityisiä henkilöitä. Säännöissä on mainittava, missä

asioissa tai millä edellytyksillä päätösvaltaa käytetään liittoäänestyksessä.

Liittoäänestys toimitetaan erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse.

5 luku

Päätöksenteko

20 §

Yhdistyksen kokous

Yhdistyksen kokous on pidettävä säännöissä määrättynä aikana. Jos sitä ei ole kutsuttu koolle, on jokaisella yhdistyksen jäsenellä oikeus vaatia kokouksen pitämistä.

Yhdistyksen ylimääräinen kokous on pidettävä, kun yhdistyksen kokous niin päättää tai hallitus katsoo siihen olevan aihetta taikka vähintään yksi kymmenesosa yhdistyksen ääni-oikeutetuista jäsenistä sitä ilmoittamansa asian käsittelyä varten vaatii. Jos yhdistyksen jäseninä sääntöjen mukaan voi olla vain yhdistyksiä tai yhdistyksiä ja yksityisiä henkilöitä, voidaan säännöissä määrätä, että vähemmistö, joka voi vaatia ylimääräisen kokouksen pitämistä, on pienempi tai suurempi kuin yksi kymmenesosa. Muun yhdistyksen säännöissä voidaan määrätä vain pienemmästä vähemmistöstä.

Vaatus kokouksen pitämisestä on esitettävä kirjallisesti yhdistyksen hallitukselle. Hallituksen on viipymättä vaatimuksen saatuaan kutsuttava kokous koolle. Jollei kokousta ole kutsuttu koolle tai vaatimusta ole voitu esittää hallitukselle, lääninhallituksen tulee kokouksen pitämistä vaatineen jäsenen hakemuksesta oikeuttaa hakija kutsumaan kokous koolle yhdistyksen kustannuksella tai velvoittaa hallitus siihen sakon uhalla.

21 §

Valtuutettujen kokous

Mitä tässä laissa säädetään yhdistyksen kokouksesta, koskee soveltuvin osin myös valtuutettujen kokousta. Valtuutettujen ylimääräinen kokous on kuitenkin pidettävä vain, kun valtuutetut niin päättävät tai hallitus katsoo siihen olevan aihetta taikka 20 §:n 2 momentissa mainittu määrä valtuutettuja sitä ilmoittamansa asian käsittelyä varten vaatii.

22 §

Muun päätöksenteon järjestäminen

Jos säännöissä mainittu asia on yhdistyksessä päätettävä määrättynä aikana erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse eikä näin ole menetelty, on yhdistyksen jäsenellä oikeus kirjallisesti vaatia hallitukselta tällaisen päätöksenteon järjestämistä. Jollei hallitus vaatimuksesta huolimatta ole järjestänyt päätöksentekoa tai vaatimusta ole voitu esittää hallitukselle, lääninhallituksen tulee päätöksenteon järjestämistä vaatineen jäsenen hakemuksesta oikeuttaa hakija järjestämään äänestystilaisuus tai postiaäänestys yhdistyksen kustannuksella tai velvoittaa hallitus siihen sakon uhalla.

23 §

Kokouksessa päätettävät asiat

Yhdistyksen, tai jos säännöissä on niin määrätty, valtuutettujen kokouksessa on päätettävä

- 1) yhdistyksen sääntöjen muuttamisesta;
- 2) kiinteistön luovuttamisesta tai kiinnittämisestä taikka yhdistyksen toiminnan kannalta huomattavan muun omaisuuden luovuttamisesta;
- 3) 30 §:ssä tarkoitetusta äänestys- ja vaali-järjestyksestä;
- 4) hallituksen tai sen jäsenen taikka tilintarkastajan valitsemisesta tai erottamisesta;
- 5) tilinpäätöksen vahvistamisesta ja vastuuvapauden myöntämisestä; sekä
- 6) yhdistyksen purkamisesta.

24 §

Kokouskutsu

Yhdistyksen kokous on kutsuttava koolle siten kuin säännöissä on määrätty. Kokouskutsussa on mainittava kokouksen aika ja paikka. Päätöstä 23 §:ssä mainitussa ja muussa siihen verrattavassa asiassa ei kokouksessa saa tehdä, ellei asiaa ole mainittu kokouskutsussa.

25 §

Jäsenen äänioikeus

Jollei säännöissä ole toisin määrätty, jokaisella jäsenellä on äänioikeus ja jokaisella ääni-oikeutetulla yksi ääni. Yksityinen henkilö ei voi käyttää äänioikeuttaan asiamiehen välityksellä, ellei säännöissä ole niin määrätty.

Säännöissä voidaan määrätä, että määrätyn ajan jäsenmaksunsa maksamisen laiminlyönyt ei saa käyttää äänioikeuttaan.

26 §

Esteellisyys yhdistyksen kokouksessa

Jäsen ei saa yhdistyksen kokouksessa äänestää päätettäessä hänen ja yhdistyksen välisestä sopimuksesta tai muusta asiasta, jossa hänen yksityinen etunsa on ristiriidassa yhdistyksen edun kanssa.

Hallituksen jäsen tai muu, jolle on uskottu yhdistyksen hallintoon kuuluva tehtävä, ei saa äänestää päätettäessä tilintarkastajan valitsemisesta tai erottamisesta, tilinpäätöksen vahvistamisesta taikka vastuuvapauden myöntämisestä, kun asia koskee hallintoa, josta hän on vastuussa.

Mitä 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen henkilöiden esteellisyydestä on säädetty, koskee myös heidän asiamiestään tai edustajaansa.

27 §

Päätöksentekojärjestys

Yhdistyksen päätökseksi tulee, jollei säännöissä ole toisin määrätty:

1) se mielipide, jota on kannattanut yli puolet äänestyksessä annetuista äänistä;

2) äänten mennessä tasan se mielipide, jota kokouksen puheenjohtaja ilmoittaa kannattavansa, tai, jos päätös tehdään erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse, arvalla ratkaistava tulos; sekä

3) sääntöjen muuttamista, yhdistyksen purkamista tai yhdistyksen omaisuuden pääosan luovuttamista koskevassa asiassa se mielipide, jota on kannattanut vähintään kolme neljäsosaa äänestyksessä annetuista äänistä.

Päätös sääntöjen muuttamisesta 17 §:n 2 momentissa tai 19 §:n 1 momentissa tarkoitulla tavalla taikka siten, että enemmistövaalitapa korvataan suhteellisella vaalitavalla, on kuitenkin pätevä, jos päätöstä on kannattanut yli puolet äänestyksessä annetuista äänistä ja se muutoin on tehty siten kuin sääntöjen muuttamisesta on säädetty tai määrätty.

Sen estämättä mitä jäljempänä säädetään päätöksen mitättömyydestä, on päätös sääntöjen muuttamisesta, joka koskee vaalin toimittamista, jäsenen äänimäärää, toimielimen kokoonpanoa taikka jäsenen maksuvelvollisuutta, pätevä, vaikka muutos johtaisi jäsenel-

le säännöissä taatun erityisen edun tai jäsenen yhdenvertaisuuden loukkaamiseen, jos päätös on tehty siten kuin 1 momentin 3 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa sanottu momentissa on säädetty.

Jos yhdistys sääntöjensä mukaan kuuluu toiseen yhdistykseen, voidaan säännöissä määrätä, että niiden muuttamiseen vaaditaan myös sen yhdistyksen hyväksyminen, johon yhdistys suoraan tai välillisesti kuuluu.

28 §

Vaalit

Kokouksessa toimitettavassa vaalissa noudetaan enemmistövaalitapaa ja erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse toimitettavassa vaalissa suhteellista vaalitapaa, jollei säännöissä ole toisin määrätty. Kaikille päätösvallan käyttöön oikeutetuille on turvattava oikeus osallistua ehdokkaitten asettamiseen vaalia varten.

29 §

Vaalien toimittaminen

Enemmistövaalitapaa käytettäessä tulevat valituiksi eniten ääniä saaneet, jollei säännöissä ole vaadittavasta enemmistöstä muuta määrätty.

Suhteellinen vaali toimitetaan ehdokaslistoja käyttäen ja kukin ääni annetaan ehdokaslistalle kokonaisuudessaan. Kullakin ehdokaslistalla ensimmäisenä oleva saa vertausluvukseen ehdokaslistan saaman koko äänimäärän, toisena oleva puolet äänimäärästä, kolmantena oleva yhden kolmasosan äänimäärästä ja niin edelleen. Valituiksi tulevat määräytyvät ehdokkaiden vertauslukujen mukaisessa järjestyksessä.

Suhteellinen vaali voidaan kuitenkin poiketen siitä, mitä 2 momentissa on säädetty, yhdistyksen säännöissä määrätä toimitettavaksi:

1) ehdokaslistoja käyttäen, mutta siten, että kukin ääni annetaan jollekin ehdokaslistassa olevalle ehdokkaalle ja vaalin tulos lasketaan noudattaen soveltuvin osin kunnallisvaaleista voimassa olevia säännöksiä;

2) ehdokaslistoja käyttämättä siten, että vaalissa jokainen annettu ääni jaetaan vaalilippuun merkittyjen ehdokkaiden kesken ensimmäisenä olevan ehdokkaan saadessa yhden äänen, toisena olevan puoli ääntä, kolmantena olevan yhden kolmasosan ääntä ja niin edel-

leen ja valituiksi tulevat määräytyvät ehdokaiden saamien äänien mukaisessa järjestyksessä; sekä

3) muulla säännöissä määrättyllä tavalla.

Suhteellinen vaali toimitetaan suljetuin liipuin. Tasatullos vaalissa ratkaistaan arvalla.

30 §

Äänestys- ja vaalijärjestys

Jos yhdistyksen päätösvaltaa käytetään erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse, yhdistyksen on hyväksyttävä tätä varten *äänestys- ja vaalijärjestys*, johon on otettava tarvittavat äänestystä ja vaalia koskevat tämän lain säännöksiä ja yhdistyksen sääntöjä täydentävät määräykset.

31 §

Pöytäkirjan laatiminen

Kokouksen puheenjohtajan on huolehdittava siitä, että kokouksessa tehdyistä päätöksistä laaditaan pöytäkirja. Pöytäkirja on kokouksen puheenjohtajan allekirjoitettava sekä vähintään kahden kokouksessa sitä varten valitun jäsenen tarkastettava tai yhdistyksen itsensä hyväksyttävä.

Jos päätösvaltaa on käytetty erillisissä äänestystilaisuuksissa tai postitse, yhdistyksen hallituksen on huolehdittava siitä, että menettelystä päätöksenteossa, äänten laskennasta ja sen tuloksesta sekä tehdystä päätöksestä laaditaan päivätty ja hallituksen puheenjohtajan allekirjoittama pöytäkirja.

Yhdistyksen jäsenellä on oikeus pyynnöstä saada 1 ja 2 momentissa tarkoitetut pöytäkirjat nähtäväkseen.

32 §

Päätöksen moitteenvapaisuus

Jos yhdistyksen päätös ei ole syntynyt asianmukaisessa järjestyksessä tai jos se muutoin on lain tai yhdistyksen sääntöjen vastainen, voi yhdistyksen jäsen, hallitus ja hallituksen jäsen nostaa kanteen yhdistystä vastaan päätöksen julistamiseksi pätemättömäksi. Oikeutta moitekanteen nostamiseen ei ole sillä, joka on kokouksessa myötävaikuttanut päätöksen tekemiseen.

Kanne on pantava vireille kolmen kuukauden kuluessa päätöksen tekemisestä tai, jos päätös on tehty erillisissä äänestystilaisuuksissa

tai postitse, kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun päätöstä koskeva pöytäkirja on päivätty. Jollei kannetta nosteta määräajassa, on päätöstä pidettävä pätevänä.

Jos yhdistyksen hallitus on nostanut kanteen, yhdistyksen kokous on viipymättä kutsuttava koolle valitsemaan edustaja vastaamaan yhdistyksen puolesta.

33 §

Päätöksen mitättömyys

Päätös on moitekansteesta riippumatta mitätön, jos se loukkaa sivullisen oikeutta.

Mitätön on myös päätös, joka vähentää yhdistyksen jäsenellä sääntöjen mukaan olevaa erityistä etua yhdistyksessä taikka sisällöltään tai päätöksentekotavaltaan olennaisesti loukkaa jäsenen yhdenvertaisuutta, jollei 27 §:n 3 momentista muuta johdu.

Yhdistyksen jäsen, hallitus tai hallituksen jäsen sekä se, joka katsoo päätöksen loukkaavan oikeuttaan, voi nostaa kanteen yhdistystä vastaan sen vahvistamiseksi, että yhdistyksen päätös on mitätön.

34 §

Täytäntöönpanokielto

Kun kanne yhdistystä vastaan on pantu vireille, tuomioistuim voi kieltää yhdistyksen päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi. Tällainen kielto tai määräys voidaan myös peruuttaa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun tuomioistuimen päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta.

6 luku

Yhdistyksen hallinto

35 §

Hallitus

Yhdistyksellä on oltava hallitus, johon kuuluu vähintään kolme jäsentä. Hallituksen on lain ja sääntöjen sekä yhdistyksen päätösten mukaan huolellisesti hoidettava yhdistyksen asioita. Hallitus edustaa yhdistystä.

Hallituksella on oltava puheenjohtaja. Puheenjohtaja ei saa olla vajaavaltainen. Hallituksen muiden jäsenten on oltava 15 vuotta

täyttäneitä. Konkurssissa oleva ei voi olla hallituksen jäsenenä.

Puheenjohtajalla ja vähintään puolella hallituksen muista jäsenistä on oltava kotipaikka Suomessa, jollei sisäasiainministeriö myönnä lupaa poiketa tästä. Jos yhdistyksen varsinaisena tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen, saa hallituksen jäsenenä olla vain sellainen Suomen tai muun pohjoismaan kansalainen, jolla on kotipaikka Suomessa.

36 §

Yhdistyksen nimenkirjoittajat

Hallituksen puheenjohtajalla on oikeus kirjoittaa yhdistyksen nimi, jollei tätä oikeutta ole rajoitettu jäljempänä 3 momentissa tarkoitettuihin tavoin.

Yhdistyksen säännöissä voidaan määrätä, että oikeus yhdistyksen nimen kirjoittamiseen on lisäksi:

- 1) yhdellä tai useammalla hallituksen jäsenellä;
- 2) asemansa perusteella muulla henkilöllä; tai
- 3) henkilöllä, jolla on siihen hallituksen erikseen antama henkilökohtainen oikeus.

Vajaavaltainen tai konkurssissa oleva ei voi edustaa yhdistystä eikä toimia sen nimenkirjoittajana. Oikeutta yhdistyksen nimen kirjoittamiseen voidaan säännöissä rajoittaa niin, että kahdella tai useammalla henkilöllä on vain yhdessä oikeus kirjoittaa yhdistyksen nimi. Muuta rajoitusta ei saa merkitä yhdistysrekisteriin.

Yhdistyksen allekirjoituksessa tulee olla yhdistyksen nimi ja nimenkirjoittajan tai nimenkirjoittajien omakätinen allekirjoitus.

Haaste ja muu tiedoksianto katsotaan yhdistykselle toimitetuksi, kun se on annettu tiedoksi henkilölle, jolla on oikeus yksin tai yhdessä toisen kanssa kirjoittaa yhdistyksen nimi.

37 §

Esteellisyys

Hallituksen jäsen tai yhdistyksen toimihenkilö ei saa osallistua hänen ja yhdistyksen välillä sopimusta koskevan eikä muunkaan sellaisen asian käsittelyyn eikä ratkaisemiseen, jossa hänen yksityinen etunsa saattaa olla ristiriidassa yhdistyksen edun kanssa.

38 §

Tilintarkastaja

Yhdistyksellä on oltava vähintään yksi tilintarkastaja. Tilintarkastajan tulee hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa tarkastaa yhdistyksen tilinpäätös, kirjanpito ja hallinto.

39 §

Vahingonkorvausvelvollisuus

Hallituksen jäsen, yhdistyksen toimihenkilö ja tilintarkastaja on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on toimeensa tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttanut yhdistykselle. Sama koskee tätä lakia tai yhdistyksen sääntöjä rikkomalla yhdistyksen jäsenelle tai muulle aiheutettua vahinkoa. Työntekijän asemassa olevan vahingonkorvausvelvollisuudesta on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty.

Vahingonkorvauksen sovittelusta sekä korvausvastuun jakautumisesta kahden tai useamman korvausvelvollisen kesken on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/74) 2 ja 6 luvussa on säädetty.

Kanne yhdistykselle aiheutetun vahingon korvaamisesta voidaan nostaa myös yhdistyksen kotipaikan tuomioistuimessa.

7 luku

Purkautuminen

40 §

Selvitystoimet

Kun yhdistys on päättänyt purkautua, hallituksen on huolehdittava purkautumisesta johtuvista selvitystoimista, jollei yhdistys ole valinnut hallituksen tilalle tehtävään yhtä tai useampaa muuta selvitysmiestä. Selvitystoimiin ei kuitenkaan ole tarpeen ryhtyä, jos yhdistys purkautumisesta päättäessään on samalla hyväksynyt hallituksen laatiman loppuselvityksen, jonka mukaan yhdistyksellä ei ole velkoja.

Purkautumisesta päättäneen yhdistyksen taloudellista toimintaa saadaan jatkaa vain siinä määrin kuin tarkoituksenmukainen selvittely sitä vaatii. Selvitysmiehillä on oikeus pyytää julkista haastetta velkojille sekä oikeus luovuttaa yhdistyksen omaisuus konkurssiin. Jos velkojen maksamisen jälkeen jäljelle jääneitä varoja ei voida käyttää säännöissä määrättyllä

tavalla, selvitysmiesten on luovutettava ne valtiolle käytettäväksi mahdollisuuksien mukaan yhdistyksen toimintaan läheisesti liittyvän tarkoituksen edistämiseen. Selvitysmiesten on laadittava purkautumisesta loppuselvitys ja huolehdittava sen säilyttämisestä.

Yhdistys katsotaan lakanneeksi, kun purkautumisesta on tehty merkintä yhdistysrekisteriin.

41 §

Yhdistyksen julistaminen purkautuneeksi

Jos yhdistyksen toiminta on loppunut eikä yhdistystä ole purettu, voi sen jäsen ja muu, jota asia koskee, hakea yhdistyksen kotipaikan tuomioistuimelta yhdistyksen julistamista purkautuneeksi. Hakemuksen johdosta on yhdistykselle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Hakemukseen on suostuttava, jos yhdistyksen toiminnan osoitetaan loppuneen. Jollei muuta näytetä, yhdistyksen toiminnan on katsottava loppuneen, jos yhdistyksestä viimeksi yhdistysrekisteriin tehdystä ilmoituksesta on kulunut kymmenen vuotta.

Tuomioistuimen on suostuessaan hakemukseen samalla tarvittaessa määrättävä hakija tai muu henkilö selvitysmiehenä huolehtimaan selvitystoimista. Tällöin on vastaavasti sovellettava, mitä 40 §:n 2 momentissa on säädetty.

42 §

Selvitystoimien moittiminen

Jos yhdistyksen jäsen tai muu, jonka oikeutta yhdistyksen purkautuminen koskee, haluaa moittia selvitysmiesten toimenpidettä, on hänen nostettava kanne selvitysmiehiä vastaan kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun purkautumisesta on tehty merkintä yhdistysrekisteriin. Kannetta on ajettava yhdistyksen kotipaikan tuomioistuimessa.

8 luku

Yhdistyksen lakkauttaminen

43 §

Lakkauttaminen ja varoitus

Yhdistyksen kotipaikan alioikeus voi sisäasiainministeriön, virallisen syyttäjän tai yhdistyksen jäsenen kanteesta julistaa yhdistyksen lakkautetuksi:

1) jos yhdistys toimii olennaisesti vastoin lakia tai hyviä tapoja;

2) jos yhdistys toimii olennaisesti vastoin sen säännöissä määrättyä tarkoitusta;

3) jos yhdistys toimii vastoin 4 §:ssä tarkoitettua lupaa tai 35 §:n 3 momentin säännöstä; tai

4) jos yhdistys lainvastaisesti jatkaa lakkautetun yhdistyksen toimintaa.

Jos yleinen etu ei vaadi yhdistyksen lakkauttamista, voidaan yhdistykselle lakkauttamisen sijasta antaa varoitus.

Jos yhdistys julistetaan lakkautetuksi tai sille annetaan varoitus, voidaan myös yhdistykseen suoraan tai välillisesti kuuluva yhdistys, joka on haastettu oikeudenkäyntiin vastaajaksi, julistaa lakkautetuksi tai antaa sille varoitus, jos tämä on myötävaikuttanut ensiksi mainitun yhdistyksen 1 momentissa tarkoitettuun menettelyyn.

Jos lakkautetun yhdistyksen varoja ei voida käyttää niin kuin säännöissä on määrätty taikka tuollainen käyttö olisi vastoin lakia tai hyviä tapoja, yhdistyksen varat on julistettava menetetyiksi valtiolle.

44 §

Väliaikainen toimintakielto

Kun yhdistyksen lakkauttamista koskeva asia on tullut vireille, tuomioistuin voi asiaa käsitellessään asianosaisen vaatimuksesta kieltää väliaikaisesti yhdistyksen toiminnan, jos on todennäköistä, että yhdistys toimii vastoin 43 §:n 1 momentin säännöksiä.

Sisäasiainministeriön tai virallisen syyttäjän vaatimuksesta 1 momentissa tarkoitettu kieltä voidaan antaa jo ennen kuin yhdistyksen lakkauttamista koskeva asia on tullut vireille, jos on todennäköistä, että yhdistys toimii olennaisesti vastoin lakia tai hyviä tapoja taikka lainvastaisesti jatkaa lakkautetun yhdistyksen toimintaa. Tällainen kieltä raukeaa, jollei haastetta yhdistyksen lakkauttamiseksi ole pyydetty 14 päivän kuluessa kiellon antamisesta, ja on voimassa enintään siihen saakka, kunnes asia tulee käsiteltäväksi tuomioistuimen istunnossa.

Jos tuomioistuin on antanut väliaikaisen toimintakiellon, sen on joka kerta asiaa käsitellessään päätettävä kiellon voimassaolosta. Toimintakieltä koskevaan päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla.

Jos väliaikainen toimintakielto on määrätty 43 §:n 1 momentin 1 tai 4 kohdan perusteella,

kiellon voimassa ollessa yhdistyksen toiminnan jatkamista varten ei saa perustaa uutta yhdistystä.

45 §

Toiminnan lopettaminen ja selvitysmiehet

Kun yhdistys on julistettu lakkautetuksi tai määrätty väliaikaiseen toimintakieltoon, yhdistyksen toiminta on heti lopetettava. Yhdistyksen hallitus saa kuitenkin jatkaa yhdistyksen harjoittamaa elinkeinoa tai ansiotoimintaa ja hoitaa yhdistyksen omaisuutta, kunnes päätös lakkauttamisesta tulee lainvoimaiseksi, jollei tuomioistuin toisin määrää.

Jos tuomioistuin ei salli hallituksen hoitaa yhdistyksen omaisuutta 1 momentissa tarkoitettuna aikana, tuomioistuimen on määrättävä vähintään yksi henkilö uskottuna miehenä hoitamaan yhdistyksen omaisuutta.

Samalla kun tuomioistuin julistaa yhdistyksen lakkautetuksi, sen on tarvittaessa määrättävä selvitysmies tai useampia selvitysmiehiä. Tällöin on soveltuvin osin noudatettava, mitä selvitysmiehistä ja selvitystoimien moittimisesta yhdistyksen purkauksessa on tässä laissa säädetty.

46 §

Laillinen tuomioistuin

Yhdistyksen lakkauttamista koskeva kanne tutkitaan sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa yhdistyksellä on kotipaikka. Tämä tuomioistuin voi samalla käsitellä myös 43 §:n 3 momentissa tarkoitetun yhdistyksen lakkauttamista koskevan asian.

9 luku

Yhdistysrekisteriin merkitseminen

47 §

Viranomaiset

Yhdistysrekisteriä pitää oikeusministeriö. Yhdistysrekisteriasioiden paikallisviranomaisina toimivat maistraatit ja väestökirjahallinnosta annetussa laissa (76/84) tarkoitetut rekisteritoimistot.

Yhdistysrekisteri siihen kuuluvine asiakirjoinaan on julkinen siten kuin yleisten asiakirjain julkisuudesta annetussa laissa (83/51) on säädetty.

48 §

Perusilmoitus

Ilmoitus yhdistyksen rekisteröimiseksi (*perusilmoitus*) on tehtävä kirjallisesti oikeusministeriölle tai yhdistyksen kotipaikan paikallisviranomaiselle, joka toimittaa sen oikeusministeriölle.

Perusilmoituksessa, johon on liitettävä yhdistyksen perustamiskirja ja säännöt, on ilmoitettava yhdistyksen hallituksen puheenjohtajan ja yhdistyksen nimenkirjoittajien täydelliset nimet ja heidän kotikuntansa sekä mahdollinen nimenkirjoitusoikeutta koskeva 36 §:ssä tarkoitettu rajoitus.

Yhdistyksen hallituksen puheenjohtajan on allekirjoitettava ilmoitus ja vakuutettava, että ilmoituksessa mainitut tiedot ovat oikeat ja että nimenkirjoittajat ovat täysivaltaisia.

49 §

Perusilmoituksen käsittely ja yhdistyksen rekisteröiminen

Perusilmoituksesta oikeusministeriö tarkastaa, että:

- 1) se on tehty 48 §:ssä säädettyllä tavalla;
- 2) yhdistyksen nimi selvästi erottuu rekisterissä ennestään olevien yhdistysten nimistä eikä ole harhaanjohtava;
- 3) yhdistyksen rekisteröimiselle ei 1 luvun säännösten mukaan ole estettä; sekä
- 4) rekisteröimiselle ei ole muuta lakiin perustuvaa estettä.

Jos rekisteröimiselle on 1 momentin perusteella este, mutta ilmoitusta ei kuitenkaan jätetä tutkimatta tai rekisteröintiä heti evätä, ilmoituksen tekijälle on varattava tilaisuus ilmoituksen täydentämiseen tai oikaisemiseen taikka lausunnon antamiseen. Tämä on tehtävä oikeusministeriön määräämässä ajassa ja uhalla, että asia muuten raukeaa, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Jos rekisteröimiselle on este vielä senkin jälkeen, kun ilmoitusta on täydennetty tai oikaistu tai lausunto annettu, rekisteröiminen on evättävä. Ilmoituksen tekijälle voidaan kuitenkin antaa uusi määräaika, jos siihen on aihetta.

Jos estettä rekisteröimiselle ei ole, yhdistys on rekisteröitävä viivytyksettä. Rekisteröiminen on maksuton.

50 §

Rekisteröimistä osoittava merkintä

Kun yhdistys on merkitty rekisteriin, lisätään sen nimeen sanat "rekisteröity yhdistys" tai näiden sanojen lyhennys "ry" taikka, jos yhdistyksen säännöt ovat ruotsinkieliset, sanat "registrerad förening" tai niiden lyhennys "rf".

Jos yhdistyksellä on 9 §:n mukaisesti sekä suomenkielinen että ruotsinkielinen nimi, sanottu merkintä lisätään sen suomenkieliseen nimeen suomenkielisenä ja ruotsinkieliseen nimeen ruotsinkielisenä. Jos yhdistyksellä on myös saamenkielinen nimi, lisätään tähän nimeen sanat "registrerejuvvon searvi" tai niiden lyhennys "rs".

51 §

Kaksikielisen yhdistyksen rekisteröiminen

Jos yhdistys on kaksikielinen, ilmoitukset rekisteriin on tehtävä sekä suomen- että ruotsinkielellä. Perusilmoitukseen ja sääntöjen muuttamista koskevaan ilmoitukseen on liitettävä valantehneen kielenkääntäjän antama todistus siitä, että säännöt ovat keskenään samsisältöiset. Kaksikielinen yhdistys rekisteröidään molemmilla kielillä.

52 §

Muutosilmoitus

Yhdistyksen sääntöjen muuttamisesta sekä hallituksen puheenjohtajan ja nimenkirjoittajan vaihtumisesta on tehtävä rekisteriin ilmoitus (*muutosilmoitus*), johon sääntöjä muutettaessa on liitettävä muutetut säännöt. Ilmoituksen tekemisestä, allekirjoittamisesta ja vakuutuksesta on voimassa, mitä 48 §:ssä on perusilmoituksesta säädetty.

Sääntöjen muutos tulee voimaan, kun se merkitään rekisteriin. Yhdistys voi päättää noudattaa sisäisessä toiminnassaan yhdistyksen toimielimen kokoonpanoa koskevaa sääntömuutosta jo ennen kuin muutos on merkitty rekisteriin.

Kun nimenkirjoittajan vaihtuminen on merkitty rekisteriin, muutoksen on katsottava tulleen sivullisen tietoon, paitsi jos käy selville, ettei sivullinen ole muutoksesta tiennyt eikä ollut velvollinen tietämään. Ennen muutoksen merkitsemistä rekisteriin ei siihen voida vedota

muuta kuin sitä vastaan, jolla näytetään olleen siitä tieto.

53 §

Purkautumisilmoitus

Yhdistyksen purkautumisesta on hallituksen puheenjohtajan tai selvitysmiehen tehtävä rekisteriin ilmoitus (*purkautumisilmoitus*), josta käy ilmi, ketkä ovat toimineet selvitysmiehinä samoin kuin se, että selvitystoimet on saatettu loppuun.

54 §

Muutos- ja purkautumisilmoitusten käsittely

Muutos- ja purkautumisilmoitusten tarkastamisesta ja merkitsemisestä rekisteriin on soveltuvin osin voimassa, mitä perusilmoituksen tarkastamisesta ja sen merkitsemisestä rekisteriin on säädetty.

55 §

Ennakkotarkastus

Oikeusministeriö voi suorittaa yhdistyksen tai sen perustajien hakemuksesta sääntöjen tai niiden muutoksen tarkastuksen ennakolta (*ennakkotarkastus*), milloin siihen yhdistyksen koon, sääntöjen muutoksen merkityksen tai muun sellaisen syyn vuoksi on aihetta. Hakemus voi koskea myös yhdistykseen suoraan tai välillisesti kuuluvan tai kuuluvaksi aiotun yhdistyksen sääntöjä.

Ennakkotarkastukseen on sovellettava, mitä perus- ja muutosilmoitusten tarkastamisesta on edellä säädetty. Ennakkotarkastuksesta annettu päätös on sitova paitsi, jos yhdistys on muuttanut ennakkotarkastuksessa olleita sääntöjä tai niiden muutoksia sillä tavoin, että uusi tarkastus on tarpeellinen. Päätös on voimassa kaksi vuotta sen antamisesta lukien.

Ennakkotarkastuksesta huolimatta perus- ja muutosilmoitukset on tehtävä siten kuin edellä on säädetty ja niissä on ilmoitettava myös ennakkotarkastusta koskevasta päätöksestä ja miltä osin sääntöjä on muutettu ennakkotarkastuksen jälkeen.

Yhdistys voi päättää, että ennakolta tarkastettua sääntöjen muutosta, joka on hyväksytty yhdistyksessä muuttamattomana, on ennakkotarkastuksesta annetun päätöksen voimassaoloaikana noudatettava yhdistyksen sisäisessä

toiminnassa, vaikka muutosta ei vielä ole merkitty rekisteriin.

56 §

Muutoksenhaku ja rekisterimerkinnän kumoaminen

Oikeusministeriön tämän lain nojalla tekemään päätökseen saa hakea muutosta siinä järjestyksessä kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) on säädetty. Päätökseen, ettei 55 §:ssä tarkoitettua ennakkotarkastusta suoriteta, ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.

Joka katsoo, että yhdistyksen nimi tai muu rekisterissä oleva merkintä loukkaa hänen oikeuttaan, voi yhdistyksen kotipaikan tuomioistuimessa nostaa kanteen yhdistystä vastaan rekisterimerkinnän kumoamiseksi.

57 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä yhdistysrekisteristä, siihen tehtävistä merkinnöistä ja ilmoitusten käsittelystä sekä ennakkotarkastuksesta annetaan tarvittaessa asetuksella.

10 luku

Rekisteröimättömät yhdistykset

58 §

Vastuu velvoitteista

Yhdistys, jota ei ole merkitty rekisteriin, ei voi saada nimiinsä oikeuksia tai tehdä sitoumuksia eikä kantaa tai vastata.

Rekisteröimättömän yhdistyksen puolesta tehdystä toimesta aiheutuneesta velvoitteesta vastaavat toimeen osallistuneet tai siitä päättäneet henkilökohtaisesti ja yhteisvastuullisesti. Yhdistyksen muut jäsenet eivät vastaa henkilökohtaisesti sellaisesta velvoitteesta.

59 §

Yhdistyksen puolesta toimiminen

Rekisteröimätöntä yhdistystä koskevassa asiassa tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa sen puolesta voi toimia yhdistyksen tai sen hallituksen puheenjohtaja tai muu sen asioita hoitava. Tällaiselle henkilölle voidaan

myös antaa yhdistykselle tarkoitettu tiedonanto.

Kannetta rekisteröimättömän yhdistyksen lakkauttamiseksi voidaan ajaa yhdistyksen tai sen hallituksen yhtä tai useampaa jäsentä vastaan. Kanne on nostettava sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa vastaajalla tai jollakin heistä on kotipaikka.

Rekisteröimättömiin yhdistyksiin on muutoin soveltuvin osin sovellettava, mitä 1—5, 10, 11, 43, 44, 60 ja 62 §:ssä on säädetty.

11 luku

Erinäisiä säännöksiä

60 §

Tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuus

Tuomioistuimen on ilmoitettava oikeusministeriölle yhdistyksen omaisuuden luovuttamisesta konkurssiin ja konkurssimenettelyn päättymisestä tuomioistuimessa, 41, 43, 44 tai 45 §:n nojalla antamastaan päätöksestä sekä lainvoiman saaneesta ratkaisusta, jolla rekisterissä oleva merkintä on kumottu tai jolla on todettu, että yhdistyksen päätös, josta on tehtävä ilmoitus rekisteriin, on pätemätön, taikka jolla on määrätty tällaisen päätöksen täytäntöönpanokiellosta tai kiellon peruuttamisesta.

61 §

Omaisuuden luovuttaminen konkurssiin

Yhdistyksen omaisuuden luovuttamisesta konkurssiin päättää yhdistyksen hallitus.

62 §

Rangaistussäännös

Joka tämän lain vastaisesti jatkaa lakkauteksi julistetun tai väliaikaiseen toimintakielltoon määrätyn yhdistyksen toimintaa edustamalla yhdistystä tai toimimalla sen puolesta taikka ottamalla uusia jäseniä yhdistykseen tai toimeenpanemalla yhdistyksen kokouksen taikka muulla sellaisella tavalla, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *laittoman yhdistystoiminnan harjoittamisesta* sakkoon.

Joka antaa oikeusministeriölle tai paikallisviranomaiselle väärän tässä laissa tarkoitettun ilmoituksen tai vakuutuksen, on tuomittava

rangaistukseen siten kuin rikoslaissa on säädetty.

12 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

63 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 . Lailla kumotaan yhdistyksistä 4 päivänä tammikuuta 1919 annettu laki siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

64 §

Tämän lain vastaiset säännökset

Jos ennen tämän lain voimaantuloa rekisteröidyn yhdistyksen sääntöihin sisältyy tämän lain vastaisia määräyksiä, on niiden sijasta noudatettava tämän lain säännöksiä, mikäli jäljempänä ei toisin säädetä.

65 §

Rekisteri-ilmoitusten käsittely

Jos ilmoitus yhdistyksen rekisteröimiseksi tai rekisterissä olevien tietojen muuttamiseksi on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, on ilmoitus käsiteltävä ja ratkaistava aikaisemman lain mukaan. Vaikka yhdistyksen sääntöjen muuttamista koskeva ilmoitus on tehty lain voimaantulon jälkeen, on sen rekisteriin merkitsemisessä sovellettava aikaisempaa lakia, jos sääntöjen muuttamisesta on yhdistyksessä päätetty ennen lain voimaantuloa ja yhdistyksen hallituksen puheenjohtaja on tästä antanut ilmoituksessa tiedon.

66 §

Ulkomaalaisia koskeva määräys

Yhdistyksen, jonka jäsenistä lain tullessa voimaan yli kolmasosa on ulkomaalaisia, ulko-

maisia yhteisöjä tai säätiöitä taikka ulkomaa-laisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakeita annetun lain 2 §:ssä tarkoitettuja suomalaisia yhteisöjä tai säätiöitä, on kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta otettava sääntöihinsä 10 §:n 3 momentin mukainen määräys.

67 §

Määrävähemmistöä koskeva määräys

Mitä 20 §:n 2 momentissa on säädetty tarvittavasta määrävähemmistöstä, ei sovelleta sellaiseen yhdistykseen, jonka säännöissä on ennen tämän lain voimaantuloa määrätty muusta määrävähemmistöstä.

68 §

Vaalitapa liittoäänestyksessä

Jos yhdistyksen säännöissä on tämän lain voimaan tullessa määrätty liittoäänestyksestä, mutta ei siinä käytettävästä vaalitavasta, noudatetaan liittoäänestyksessä yhdistyksen päättämää vaalitapaa, kunnes asiasta on säännöissä määrätty.

69 §

Hallituksen kokoonpano

Ennen tämän lain voimaantuloa valitun hallituksen kokoonpano on saatettava 35 §:n mukaiseksi kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

70 §

Nimenkirjoitusoikeutta koskevat rajoitukset

Sen estämättä, mitä 36 §:n 3 momentissa on säädetty yhdistyksen nimenkirjoitusoikeuden rajoittamisesta, on ennen tämän lain voimaantuloa rekisteröidyn yhdistyksen säännöissä oleva ja yhdistysrekisteriin merkitty muukin rajoitus pätevä, kunnes rajoitusta muutetaan.

2.

Laki**eräiden yhdistysten poistamisesta yhdistysrekisteristä**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Yhdistysrekisteristä on poistettava toimintansa lopettaneet ennen 1 päivää tammikuuta 1960 rekisteriin merkityt yhdistykset siten kuin tässä laissa säädetään.

2 §

Tätä lakia sovellettaessa katsotaan rekisteröidyn yhdistyksen lopettaneen toimintansa, jos siitä ei ole tullut 1 päivän tammikuuta 1960 jälkeen ilmoitusta rekisteriin eikä muutoinkaan ole syytä olettaa sen toiminnan jatkuvan.

3 §

Yhdistyksen poistamisesta yhdistysrekisteristä päättää oikeusministeriö.

4 §

Ennen kuin päätös yhdistyksen poistamisesta

rekisteristä tehdään oikeusministeriön on virallisen lehden jonkin vuosineljänneksen ensimmäisessä numerossa julkaistava kuulutus, jossa kaikkia 2 §:ssä tarkoitettuja yhdistyksiä nimeltä mainiten kehoitetaan kuuden kuukauden kuluessa kirjallisesti ilmoittamaan oikeusministeriölle toimintansa jatkumisesta.

5 §

Jos ilmoitusta yhdistyksen toiminnan jatkumisesta ei ole tehty eikä muutoinkaan ole syytä olettaa sen toiminnan jatkuvan, yhdistys on määrääjän umpeen kuluttua poistettava rekisteristä.

6 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 ja on voimassa vuoden 19 loppuun.

3.

Laki**ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita annetun lain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita 28 päivänä heinäkuuta 1939 annetun lain (219/39) 2 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat 4 päivänä kesäkuuta 1982 annetussa laissa (408/82), näin kuuluviksi:

2 §

Mitä 1 §:n 1 momentissa on säädetty, on myös voimassa:

2) suomalaisesta taloudellisesta yhdistyksestä ja suomalaisesta osuuskunnasta, jos oikeutta olla niiden jäsenenä ei ole rajoitettu niin kuin 3 b §:ssä säädetään, sekä suomalaisesta aatteellisesta yhdistyksestä, jos oikeudesta olla sen jäsenenä on sen sääntöihin otettu yhdistyslain

(/) 10 §:n 3 momentissa tarkoitettu määräys;

Taloudellisen yhdistyksen tai osuuskunnan säännöissä taikka osakeyhtiön yhtiöjärjestyksessä olevaa 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettua rajoitusta tai kieltoa ei saa muuttaa tai poistaa ilman valtioneuvoston lupaa. Jos aatteellisella yhdistyksellä on sellaista omaisuutta, jonka osalta ulkomaalaisten oi-

keuksia on tässä laissa rajoitettu, 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua määräystä ei saa ottaa sen sääntöihin ilman valtioneuvoston lupaa.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Mitä 2 §:n 2 momentissa on säädetty tarvittavasta luvasta määräyksen ottamiseksi aatteellisen yhdistyksen sääntöihin, ei sovelleta yhdistykseen, jonka jäsenistä lain voimaan tullessa yli kolmasosa on ulkomaalaisia, ulkomaisia yhteisöjä tai säätiöitä taikka 2 §:ssä tarkoitettuja suomalaisia yhteisöjä tai säätiöitä.

Helsingissä 27 päivänä toukokuuta 1988

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Matti Louekoski*

Laki

ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita 28 päivänä heinäkuuta 1939 annetun lain (219/39) 2 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat 4 päivänä kesäkuuta 1982 annetussa laissa (408/82), näin kuuluviksi:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Mitä 1 §:n 1 momentissa on säädetty, on myös voimassa:

2) suomalaisesta taloudellisesta yhdistyksestä ja suomalaisesta osuuskunnasta, jos oikeutta olla niiden jäsenenä ei ole rajoitettu niin kuin 3 b §:ssä säädetään;

Yhdistyksen tai osuuskunnan säännöissä taikka osakeyhtiön yhtiöjärjestyksessä olevaa 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettua rajoitusta tai kieltoa ei saa muuttaa tai poistaa ilman valtioneuvoston lupaa.

2) suomalaisesta taloudellisesta yhdistyksestä ja suomalaisesta osuuskunnasta, jos oikeutta olla niiden jäsenenä ei ole rajoitettu niin kuin 3 b §:ssä säädetään, *sekä suomalaisesta aatteellisesta yhdistyksestä, jos oikeudesta olla sen jäsenenä on sen sääntöihin otettu yhdistyslain (/) 10 §:n 3 momentissa tarkoitettu määräys;*

Taloudellisen yhdistyksen tai osuuskunnan säännöissä taikka osakeyhtiön yhtiöjärjestyksessä olevaa 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettua rajoitusta tai kieltoa ei saa muuttaa tai poistaa ilman valtioneuvoston lupaa. Jos aatteellisella yhdistyksellä on sellaista omaisuutta, jonka osalta ulkomaalaisten oikeuksia on tässä laissa rajoitettu, 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua määräystä ei saa ottaa sen sääntöihin ilman valtioneuvoston lupaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Mitä 2 §:n 2 momentissa on säädetty tarvittavasta luvasta määräyksen ottamiseksi aatteellisen yhdistyksen sääntöihin, ei sovelleta yhdistykseen, jonka jäsenistä lain voimaan tullessa yli kolmasosa on ulkomaalaisia, ulkomaisia yhteisöjä tai säätiöitä taikka 2 §:ssä tarkoitettuja suomalaisia yhteisöjä tai säätiöitä.

